DE EUCHARISTIA.

ORDO DOCTRINÆ, ET TEXTUS S. THOMÆ.

I. Aggreditur S. Thomas ab ista quæstione LXXIII, usque ad octogesimam tertiam, tractatum de sacramento eucharistiæ; de qua materia late agunt doctores in IV, dist. VIII; patres variis tractatibus; Dionysius cap. III de ecclesiastica hierarchia; Ambrosius lib. III, de sacramentis; Augustinus tractatua XXVI in Joannem; Damascenus libro IV fidei, cap. IV; agunt etiam Concilia, ut Florentinum in instructione Armenorum, Tridentinum sess. XIII, Senonense in decreto decimo et alia provincialia Concilia. Agunt etiam contra hæreticos tam antiquos quam recentiores, Paschasius, Lantfrancus, Algerus in tomo quarto bibliothecæ patrum; et ex recentioribus Lindanus, Ossius, Driedo, Bellarminus, et alii.

II. S. Thomas totam materiam absolvit undecim quæstionibus, in quibus ordine maxime scientifico totam considerationem eucharistiæ in septem partes dividit. In prima agit de ipsa eucharistia in communi, de ejus necessitate et institutione quantum ad quæstionem an est, et quid est, in hac quæstione LXXIII: in secunda parte agit de ejus materia, tam remota, quæ est panis et vinum; quam proxima, quæ sunt species consecratæ, per quatuor quæstiones sequentes: in tertia parte agit de forma hujus sacramenti quæstione LXXVIII: in quarta de ejus effectibus, quæstione LXXIX: in quinta de suscipientibus hoc sacramentum et ejus usu, per duas quæstiones sequentes: in sexta de ministro hujus sacramenti quæstione LXXXII: in septima et ultima de ritu et celebratione hujus sacramenti, quod pertinet ad rationem sacrificii. Nos similiter totam materiam septem disputationibus absolvemus. Prima, de quidditate, necessitate et institutione hujus sacramenti: secunda, de materia remota, ex qua hoc sacramentum conficitur: tertia, de materia proxima, scilicet de speciebus consecratis, et transsubstantiatione: quarta, de his quæ consequuntur conversionem, et existentiam Christi in sacramento: quinta, de effectu hujus sacramenti: sexta, de suscipientibus et ministro: septima, de sacrificio et celebratione missæ.

QUÆSTIO LXXIII.

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ SECUNDUM SE.

I. Ex articulis quæstionem hanc absolvit S. Thomas. In primo resolvit eucharistiam esse sacramentum, quia est signum sacrum ordinatum ad dandam gratiam per modum alimenti, sicut baptismus per modum regenerationis, et confirmatio per modum augmentationis. In secundo ostendit sacramentum hoc esse unum, non unitate physica per modum continuitatis vel indivisibilitatis; sed unitate sacramentali, quæ est unitas per modum respectus et ordinis ad unum finem et perfectionem: et sic in isto sacramento concurrunt plura ordinata ad unam refectionem spiritualem per modum convivii. In tertio ostendit hoc sacramentum non esse de necessitate salutis quantum ad realem susceptionem illius, ut patet in infantibus; bene tamen quantum ad votum; prout scilicet eucharistia est finis omnium sacramentorum, et susceptio illorum etiam baptismi est virtualis susceptio eucharistiæ, quia ordinatur ad illam. In quarto ostendit recte hoc sacrificium pluribus nominibus appellari; dicitur enim communio, eucharistia, sacrificium, viaticum, etc. In quinto ostendit convenienter fuisse institutum instante passione et morte Christi, et non post, quia instituebat ut testamentum, et ultimum mandatum, quod arctius deberet infigi in cordibus fidelium. In sexto ostendit convenienter fuisse figuratum in pluribus figuris antiquæ legis, præcipue in agno paschali.

DISPUTATO XXVI.

DE QUIDDITATE, NECESSITATE ET INSTITUTIONE EUCHARISTIÆ.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum eucharistia sit verum sacramentum a reliquis distinctum?

I. Quoniam cujuscumque rei quidditas per suum genus et differentiam cognoscitur et definitur, breviter in præsenti ostendendum est, eucharistiam quantum ad suum genus est verum sacramentum, et quantum ad suam differentiam esse sacramentum per modum refectionis et cibi, continens corpus Christi.

II. Dico primo: De fide est eucharistiam esse verum et proprium sacramentum novæ legis. Constat illa conclusio ex Scriptura, ex definitionibus Conciliorum, ex traditione Ecclesiæ, et ex congruentia adducta a S. Thoma. Ex Scriptura hoc manifestum est, quia licet eucharistia non appellatur hoc nomine sacra-

mentum, significatur tamen in ipsa Scriptura convenire eucharistiæ quidquid ad rationem sacramenti pertinet, scilicet, quod per illud signum sensibile panis et vini detur gratia, et aliquid sanctum, seu sacrum contineatur in eo, sicut dicitur Joan. VI : *Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus : qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo :* et LIX : *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, ubi nomine panis aliquid sensibile designatur, et per vitam æternam, quam dat nobis, et per carnem et sanguinem Christi, quæ continet, designatur aliquid sanctum, quod continetur, significatur et datur per eucharistiam ; quod totum est ipsa essentia et quidditas sacramenti. Idemque sumitur ex institutione hujus sacramenti, quando accepto pane et calice dixit Christus, illud esse corpus et sanguinem suum, Marc. XXVI, Marc. XIV, Lucæ XXII et I ad Corinth. XI. Ex Conciliis etiam constat hæc veritas, quia definita est in Concilio Lateranensi in capite Firmiter, de summa Trinitate ; in Concilio Florentino in instructione Armenorum ; in Tridentino sess. VII, cap. V, et sess. XIII, cap. I et II. Ex traditione etiam Ecclesiæ, quia ab initio celebrat hoc sacrificium, et conficit tamquam sacramentum, et hoc nomine ipsum appellat in pluribus collectis, sicut quando dicit : « Præsta ut hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam. » Et videri possunt etiam multa capitula in titulo de consecratione, dist. II.

III. Ratio denique et congruentia S. Thomæ id optime persuadet ; nititur enim illi suppositioni, quam supra quæstione LXV, art. I explicavit, scilicet, quod in lege evangelica Christus instituit sacramenta sensibilia causativa gratiæ, quæ est vita spiritualis, secundum quamdam proportionem et similitudinem ad vitam corporalem, ut ea quæ spiritualia sunt facilius a nobis cognoscantur, et nobis conjungantur. In vita autem corporali quædam pertinent ad generationem et productionem rei in suo esse, quædam ad augmentationem et nutritionem, quædam ad reparationem, quædam ad directionem et gubernationem, quædam ad multiplicationem : ita in vita spirituali Christus Dominus instituit unum sacramentum ad regenerandum nos (scilicet baptismum) aliud ad crescendum et roborandum nos in vita fidei (scilicet confirmationem) aliud ad nutriendum in gratia et charitate (scilicet eucharistiam) ergo convenienter datur aliquod sacramentum (eucharistia scilicet) per modum cibi et nutrimenti.

IV. Dico secundo : Eucharistia est sacramentum distinctum a reliquis, et convenienter ejus differentia ponitur in hoc, quod sit sacramentum dans gratiam per modum cibationis, et continendo ipsum Christum : sumitur ex S. Thoma in hac quæstione, art. I ad tertium, et constat ex ejusdem locis, et Conciliis adductis pro prima conclusione, quia est de fide dari septem sacramenta, quorum unum est eucharistia ; si ergo non esset distinctum sacramentum a reliquis, non essent vere et realiter septem sacramenta : quod tamen definit Tridentinum sessione septima citata. Quomodo autem probet istam conclusionem convenientia adducta a S. Thoma, difficile est ; tum, quia ex ipsius ratione potius oppositum infertur ; videmus enim quod in vita corporali augmentativum et nutritivum non sunt duæ potentiæ, sed una sufficit ad utrumque munus ; ergo etiam sufficit unum sacramentum ad nutriendum nos per eucharistiam, et roborandum nos per confirmationem ;

tum, quia dato quod sit nobis necessaria gratia cibativa, sicut et regenerans et confirmans, unde probat S. Thomas, quod tale alimentum et cibus debet esse corpus Christi, si quidem anima nutritur ipsamet gratia, sicut et confirmatur et regeneratur, et sanatur; non ergo affert rationem cur hoc sacramentum debeat esse contentivum corporis Christi, quæ est præcipua differentia illius; tum denique, quia falso assumit S. Thomas, quod sacramentum debet ordinari ad aliquid sacrum, vel absolute in se, vel in ordine ad alios, scilicet, ad sanctificandum nos ut inde inferat, quod eucharistia ordinatur ad aliquid sacrum absolute, scilicet, ad continendum in se corpus Christi.

V. Contra est enim, quia sacramenta ex suo genere solum ordinantur ad aliquid sacrum erga nos, et sanctificativum nostri, ut docet S. Thomas supra quæst. LX, art. II, si quidem sunt signa practica, quæ operantur illud sacrum quod significant, scilicet sanctitatem in nobis; ergo non potest hoc sacramentum ex sua differentia ordinari ad aliquod sacrum absolute, et continendum in se, quod est corpus Christi. Consequentia patet, quia non potest differentia contractiva alicujus generis contrariari et opponi ipsi rationi genericæ, sed illam debet perficere, eique superaddere; si ergo ratio generica ex ipsa ratione communi dicit esse signum rei sacræ, non absolute, sed prout sanctificantis nos, non potest differentialis ratio contrahere illam rationem communem per hoc, quod sit signum rei sacræ in se absolute, non prout sanctificantis nos.

VI. Dicendum nihilominus est, rationem S. Thomæ efficaciter probare distinctionem hujus sacramenti a reliquis, ex illa analogia et proportione ad vitam corporalem. Et licet aliqui teneant, quod in vita corporali facultas nutritiva et augmentativa non distinguantur, tamen oppositum est probabilius et hoc sufficiebat ad intentum S. Thomæ, quia non debuit istam proportionem et similitudinem sumere secundum omnem opinionem, sed secundum veriorem et probabiliorem. Veritas tamen est, quod S. Thomas non distinxit ista sacramenta per ordinem ad facultatem nutritivam et augmentativam, sed per ordinem et similitudinem ad ipsum alimentum et augmentum, et generationem. Constat autem quod alimentum et augmentum distinguuntur, quidquid sit, an ipsæ facultates (nutritiva et augmentativa) non distinguantur. Alimentum enim non est ipsa facultas nutriendi, sed materia quæ sumitur ad nutriendum; et hæc manifeste distinguitur a facultate nutritiva et augmentativa; eucharistia autem habet se ut alimentum et cibus spiritualis, non ut facultas nutriendi, quæ est in nobis; et sic patet ad primam instantiam.

VII. Urgebis: Nam confirmatio ordinatur ad dandum nobis augmentum gratiæ, et eucharistia similiter; neque enim dat primam gratiam, sed augmentum illius: ergo desumuntur ista sacramenta in ordine ad idem, non in ordine ad diversa. Quod vero respondet S. Thomas articulo primo ad primum, quod confirmatio ordinatur ad augmentum, quod est in homine, nutrimentum vero ad perfectionem quæ est ab extrinseco, non sufficienter solvit; tum, quia etiam augmentum hominis provenit ab extrinseco, scilicet ex materia quam convertit et superaddit ad se; tum, quia gratia data per confirmationem non est minus inhærens et intrinseca in nobis, quam gratia data per eucharistiam: ergo nulla est differentia.

VIII. Respondetur confirmationem ordinari ad augmentum quasi majoris quantitatis et roboris; sicut vivens per augmentum perducitur ad debitam quantitatem et robur; eucharistia vero ordinatur ad augmentum quasi nutrimentale, quod formaliter loquendo non auget animal in quantitate majori, sed continuat et conservat in esse per appositionem alicujus extrinseci, scilicet alimenti. Unde videmus quod animal semper nutritur, non tamen semper crescit. Et sic augmentativa habet pro termino per se loquendo, partes integrales superaddere quasi extrinsece ipsi viventi, hoc est, ipsum componentes et integrantes; virtus autem nutritiva solum respicit substantiam ipsam, prout ex aliquo alimento extrinseco continuatur et reparatur, ne absumatur a calore. Sic in istis duobus sacramentis utrumque quidem auget gratiam, sed confirmatio reddendo hominem robustum ad protestationem fidei, ut crescat in virum perfectum; eucharistia autem nutriendo ipsam gratiam, ne continuo calore absumatur. Et cum instatur, quod etiam augmentum hominis venit ab extrinseco, sicut et nutrimentum, respondetur, quod augmentum habet hoc præsuppositive et materialiter, quia non potest novas partes acquirere nisi præsupponendo nutritionem, ex qua fiat illud augmentum; per se autem solum respicit illas partes integrantes superaddere; nutritio vero per se et directe habet conservare et fomentum præbere substantiæ; hoc autem necessario venit ab extrinseco. Ad id vero quod dicitur, utramque gratium esse extrinsecam, tam in confirmatione quam in eucharistia, respondetur quantum ad inhærentiam in anima, utramque esse intrinsecam, sed non quantum ad dependentiam ab aliquo extrinseco, ut ab alimento; hoc enim habet in eucharistia, non in confirmatione.

IX. Ad secundum respondetur, quod licet gratia quæ per hoc sacramentum confertur, sit gratia cibans, tamen ex hoc ipso infertur quod debeat continere ipsum Christum, quia solus est cibus animæ et alimentum. Gratia enim non est ipsum alimentum, sed est ipsa vita animæ, quæ ex Christo tamquam ex alimento conservatur et perficitur per unionem et transmutationem in ipsum. Et sic probando quod hoc sacramentum est institutum a Christo tamquam alimentum, in quod convertitur anima per unionem ad ipsum, probatum reliquit S. Thomas, debere continere Christum; alias non esset alimentum animæ, quia alimentum ejus est Christus, cui unitur.

X. Ad ultimum respondetur, quod de ratione sacramenti est quod significet aliquid sacrum ut sanctificans nos; eucharistia autem continet aliquid sacrum, quod in se sanctum est (scilicet Christum) hoc tamen etiam ordinatur ad sanctificandum nos; atque ita per hoc quod continet aliquid sacrum in se, non contrariatur rationi genericæ sacramenti, quia totum hoc sacrum continet per modum alimenti sanctificantis nos. Nec obstat, quod Christus Dominus, cum sit aliquid perfectius gratia, non videtur posse esse signum illius, quia signum semper est inferius signato. Dicimus enim quod Christus non est pure signum, quia non est sacramentum tantum, sed est res et sacramentum simul, et causa ipsius gratiæ; imo non est per se signum, sed ex speciebus sacramentalibus adjunctis, quibus mediantibus significat: id autem quod est signum et simul causa alicujus rei, non repugnat quod sit absolute perfectius quam res significata, licet secun-

dum quid (in munere scilicet et officio significandi) dicatur inferius, in quantum vices gerit rei significatæ.

ARTICULUS II.

Utrum sacramentum eucharistiæ supponat pro solis speciebus ; an etiam pro corpore Christi ?

I. Quatuor occurrunt in sacramento eucharistiæ, quæ ad ipsum pertinere possunt, scilicet species consecratæ tamquam materia ; verba consecrationis tamquam forma ; corpus Christi ut contentum et significatum sub speciebus ; sumptio tamquam usus et applicatio hujus sacramenti. De quibus potest esse difficultas in duobus. Primo, an omnia ista concurrant, et pertineant intrinsece ad componendum sacramentum eucharistiæ : secundo, quodnam ex illis sit pro quo directe supponat hoc sacramentum ; nam quod non supponat directe pro verbis consecrationis, quæ sunt forma, nec pro sumptione, ex se videtur manifestum, cum hoc sacramentum non se habeat per modum transeuntis, sed permanentis ; et sic dicimur sumere sacramentum quando communicamus, et adorare illud : nec tamen sumimus vel adoramus verba consecrationis, aut ipsammet sumptionem, sed aliquid ante sumptionem existens. Quare sumptio supponit sacramentum tamquam applicatio illius, et verba non sunt sacramentum, sed forma sacramenti ; sicut neque in aliis rebus, seu sacramentis forma est ipsa res formata, sed pars illius.

II. Circa primum punctum difficultatis variæ fuerunt theologorum sententiæ ; nam prima docet solum corpus Christi esse hoc sacramentum, non ipsas species consecratas : quod attribuitur Waldensi tomo II de sacramentis, cap. XXI, licet illum ab hac sententia excuset Vazquez hic disput. CLXVII, cap. II : secunda sententia docet sola verba consecrativa esse sacramentum eucharistiæ ; ita attribuitur Marsilio in IV, quæst. I, art. I, et quæst. VI, art. II : tertia sententia docet, etiam sumptionem esse partem sacramenti ; ita quod eucharistia ante sumptionem, vel non denominetur sacramentum, vel non sit integrum et completum : quam sententiam Aureolo tribuit Capreolus in IV, dist. VIII, art. II, in argumentis contra primam conclusionem. Addit autem Gabriel in IV, dist. VIII, quæstione prima, quod sumptio est sacramentum quoddam distinctum a sacramento eucharistiæ, quia est aliquid sensibile dans gratiam : ergo est sacramentum ; sed quia sumptio dat gratiam per modum applicationis sacramenti et signi, non ponit Gabriel octo sacramenta, quia sumptio reducitur ad sacramentum eucharistiæ, tamquam aliquid illius ordinatum ad eumdem finem, scilicet ad refectionem spiritualem.

III. Quarta sententia docet sacramentum eucharistiæ esse quoddam compositum resultans ex speciebus consecratis et corpore Christi in eis contento ; ita quod Christus, etiam in recto, pertinet ad hoc sacramentum constituendum. Ita attribui solet Capreolo dist. VIII citata, articulo III ad primum, et S. Bonaventuræ in eadem distinctione VIII, in expositione litteræ. Eam sequitur pater Suarez III tomo, III part. disp. XLII, sect. III, et Vazquez citato capite V, qui affirmat corpus Christi cum speciebus consecratis ita componere hoc sacramentum, sicut contritio cum confessione componit sacramentum pœnitentiæ ; addit tamen capite tertio ita constitui hoc sacramentum per species consecratas

continentes Christum, quod verba non sunt forma hujus sacramenti per modum informantis in genere causæ formalis, sed solum efficientis. Ultima sententia docet, sacramentum eucharistiæ in recto solum supponere pro speciebus consecratis, includere autem corpus Christi ut contentum, et ipsam sumptionem tamquam aliquid ad quod ordinatur; ita quod ordo ad ista sit essentialis ipsi sacramento, non tamen componatur ex illis tamquam ex partibus, aut ingredientibus in compositionem sacramenti; quæ sententia est communior inter Thomistas.

IV. Dico primo: Ad constituendum hoc sacramentum solum concurrunt tamquam partes essentiales et in recto ingredientes, materia et forma, quæ faciunt sensibile signum, et unico verbo dicitur species consecratæ; reliqua concurrunt et requiruntur essentialiter extrinsece, non intrinsece, ut terminus, vel connotatum. Sicut corpus Christi, quod se habet ut contentum et significatum invisibile, non ut signum et sacramentum sensibile; similiter etiam sumptio se habet ut applicatio hujus sacramenti ad suum effectum dandum, non ad constituendum ipsum sacramentum. Hæc conclusio quoad primam partem desumitur ex illa generali doctrina theologorum, quod omnia sacramenta constant ex materia et forma, tamquam componentibus sensibile signum quod vocatur sacramentum; eo quod sacramentum essentialiter ponitur in genere signi sensibilis, ut docet S. Thomas supra quæst. LX, art. I, quod axioma, seu doctrina theologorum sumitur ex illo dicto Augustini tractatu LXXX in Joannem: Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum. Et in decreto Eugenii pro Armenis in Concilio Florentino dicitur sacramentum perfici verbis, ut forma; et rebus, ut materia: ergo id concurret in recto ad constitutionem sacramenti, quod se habet ut materia et forma ad hoc sacramentale signum constituendum. Neque enim aliquid aliud datur, quod possit ingredi in ejus constitutionem, quia nihil aliud est sensibile in istis sacramentis, quam materia et forma: ergo ex solis illis componitur directe hoc sacramentum, quod constituitur in genere signi sensibilis.

V. Ex quo manent exclusæ illæ sententiæ, quæ constituunt hoc sacramentum in solo corpore Christi, vel in solis verbis consecrationis, vel in sola sumptione. Nam corpus Christi non potest per se solum constituere sacramentum, quia per se solum non est aliquid visibile; sed invisibili modo id ponitur. Similiter non est signum, sed significatum, et contentum in hoc sacramento; ergo non potest ipsum sacramentum directe constituere, quia sacramentum solum est in genere signi sensibilis; significatum autem non constituit signum, sed terminat extrinsece, sicut relatio respicit terminum, et potentia objectum; non autem termini, vel objectum directe et intrinsece constituunt relationem vel potentiam; ergo neque signatum constituit ipsum signum, seu sacramentum, sed solum est terminus extrinsecus illius. De verbis autem consecrationis, et de ipsa sumptione, jam diximus per se sola non esse sacramentum, quia verba per se sola sunt forma sacramenti, non ipsum sacramentum, quod componitur ex materia et forma; sumptio autem est applicatio et receptio sacramenti: ergo supponit ipsum, non constituit. Unde ante sumptionem adoratur sacramentum, et continetur in altari tamquam quid integrum et perfectum in ratione sacramenti, quia est perfectum in

genere signi rei sacræ: ergo sumptio neque est sacramentum, nec pars sacramenti, quia si esset pars ante ipsam, non daretur sacramentum constitutum. Valde autem temerarium esset dicere, quod ante sumptionem non datur sacramentum eucharistiæ in altari.

VI. Nec obstat, quod etiam corpus Christi in hoc sacramento est signum, quia est res et sacramentum simul. Dicitur enim quod non est signum sensibile, de quo solum loquimur in præsenti, quia sacramentum ponitur in genere signi sensibilis: signum ergo invisibile non potest directe constituere sacramentum, imo hinc confirmatur nostra ratio, quia id quod est res et sacramentum simul, aut virtus sacramenti, non constituit directe ipsam rationem sacramenti in aliis sacramentis: ergo neque in isto. Antecedens patet, nam character (in baptismo verbi gratia, aut confirmatione, aut ordine) non constituit sacramentum, et tamen in istis sacramentis character se habet ut res et sacramentum simul, et idem est in matrimonio de vinculo, quod est res et sacramentum. Et in extrema unctione alleviatio interior, seu lætitiæ, aut fiducia, quam causat sacramentum, non est constitutivum ipsius; ergo neque in eucharistia corpus Christi, quod est res et sacramentum, ipsam constituet. Et ratio istorum manifesta est, quia res et sacramentum est effectus ipsius sacramenti; ideo enim dicitur res, quia est quid effectum a sacramento: ergo non constituit ipsum, sed supponit. Et ita tradit S. Thomas, qui in ista quæstione articulo primo ad quintum dicit, quod corpus Christi est res et sacramentum in eucharistia. Et idem docet articulo VI, et tradit in IV, dist. VIII, quæstione prima, articulo primo; ergo hoc ipso negat constitui hoc sacramentum directe per ipsum corpus Christi.

VII. Ex quo relinquitur probata secunda pars conclusionis, nam licet corpus Christi non constituat directe ipsum sacramentum, est tamen res significata, et contenta in ipso; sacramentum autem eucharistiæ est signum contentivum corporis Christi; ergo essentialiter respicit ipsum ut signatum et contentum (terminus enim essentialiter respicitur a relatione) ergo a relatione signi et continentis essentialiter respicitur id quod est signatum et contentum. Similiter sumptio per se requiritur ad cibum, ut habeat effectum suum, licet non constituat ipsum: ergo hoc sacramentum, cum sit institutum per modum cibi, essentialiter respicit sumptionem in connotato, et in obliquo.

VIII. Dico secundo: Hoc sacramentum supponit in recto pro speciebus consecratis tantum, non pro corpore Christi, vel sumptione. Per species autem consecratas intelligitur compositum ex materia et forma, ita quod forma consecrationis ita directe pertinet ad constitutionem sacramenti, tamquam forma informans sacramentaliter, non ut pure efficiens. Ratio primæ partis constat ex dictis, quia pro illo supponit directe sacramentum, in quo genere constituitur (sicut homo supponit pro substantia, et albedo pro qualitate) sed hoc sacramentum ponitur in genere signi sacramentalis (hoc enim est genus sacramenti) ergo supponit in recto pro signo contentivo corporis Christi; hæc enim est ejus definitio. Et constat manifeste, quod definitum potest supponere pro sua definitione in recto, quia in recto prædicatur de illo. Rursus solæ species consecratæ sunt signum contentivum corporis Christi, non ipsum corpus Christi, neque sumptio: ergo pro solis spe-

ciebus consecratis supponit hoc sacramentum in recto. Antecedens constat ex præcedenti conclusione, quia corpus Christi in hoc sacramento est res contenta et signum, et modo invisibili existens ; solæ vero species sunt signum sensibile continens, et significans Christum : ergo solæ species consecratæ (id est, continentes Christum) sunt hoc sacramentum ; ita tamen quod Christus solum se habeat ut contentus et significatus, non ut continens et significans sensibiliter. Et ita solum pertinet ad hoc sacramentum, quod est in genere signi terminative et in obliquo, sicut signatum potest pertinere ad signum. De sumptione autem jam dictum est, quod supponit sacramentum eucharistiæ integre constitutum, quia per illam integre et totaliter sumitur : ergo non supponit pro illo, neque tamquam genus, neque tamquam differentia aut definitio illius, quia sumptio non est ipse cibus, sed acceptio alimenti ; hoc autem sacramentum est cibus animæ.

IX. Quoad secundam partem conclusionis, multi negant verba consecrationis esse formam sacramenti in genere causæ formalis, sed solum efficientis, quatenus partem consecrant effective, et sub ejus speciebus ponunt corpus Christi. Ita Vazquez ubi supra, qui in hoc sequitur Scotum in IV, dist. VIII, quæst. I ad tertium ; Gabriel ibi quæstione unica, et lectione XXXVIII in canonem. Eadem sententia tribuitur Catharino, Alano, Claudio, Ledesmæ et aliis. Et habet hæc sententia fundamentum in ipsa natura hujus sacramenti, quod differt ab aliis in hoc, quod habet esse permanens, et non successivum, perficiturque ipsa consecratione materiæ, non autem ipso usu et sumptione ; ergo forma consecrationis, quæ solum deservit ad consecrandum panem, et convertendum in corpus Christi, et se habet per modum transeuntis et successive, non potest in genere causæ formalis informare et constituere hoc sacramentum, quod permanet post prolata verba, ita quod verba desinunt esse, et sacramentum incipit esse ; ergo non informat illud, sed efficit. Unde in aliis sacramentis forma non efficit sacramentum, sed effectum illius, nempe gratiam ; ipsum autem sacramentum non efficit, sed constituit. At vero in eucharistia, verba consecrationis efficiunt ipsum sacramentum, quia efficiunt species consecratas, quas diximus esse sacramentum ; ergo non sunt forma informans, sed efficiens : nec amplius Concilia requirunt, nisi quod sacramentum perficiatur materia et forma ; intelligitur autem perfici, si solum effective sit a forma, etiamsi non informetur ab illa.

X. Dicendum nihilominus est, formam hujus sacramenti, quæ sunt verba consecrationis, non solum esse formam effectivam, sed etiam informativam hujus sacramenti, non entitative et physice, sed sacramentaliter, quatenus significatio verborum, cum sit expressior, determinat et constituit species in ratione signi, ut determinate significent hic corpus Christi, quod non significarent ita determinate et expresse, si Deus sine verbis poneret corpus Christi sub speciebus. Itaque species illæ naturaliter significativæ sunt panis et vini; ex impositione autem divina, quam per verba illis contulit, significant corpus Christi. Deducitur hoc primo ex Concilio Florentino ubi supra, docente sacramenta perfici rebus ut materia, et verbis ut forma, et persona ministri ut conferente sacramentum, ubi Concilium non potest intelligi de sola forma efficiente, sed non informante ; tum,

quia virtus efficiens est forma existens in ipsamet causa efficiente, verba autem non sunt forma existens in ipso efficiente, neque in Christo, neque in ministro, sed ab ipso procedunt, et attingunt materiam quam determinant et afficiunt; tum, quia eodem modo assignat Concilium in sacramento eucharistiæ verba pro forma, sicut in aliis sacramentis, in quibus constat verba non solum efficere sacramentum, sed informare materiam.

XI. Et ratio hujus est, quia ut verba sint forma, non debent physice informare materiam, sed sacramentaliter, id est, modo significativo, scilicet, determinando ipsam materiam ut simul cum verbis distincte et determinate significent rem sacram, ut docet S. Thomas quæst. LX, art. VI, præsertim ad secundum, ubi inquit, quod ideo ex rebus et verbis fit quodammodo unum in sacramentis, sicut ex forma et materia, in quantum scilicet per verba perficitur significatio rerum, ut dictum est; sed in speciebus consecratis significatio Christi ibi contenti perficitur per verba: ergo ex verbis et rebus perficitur unum sacramentum, seu signum, sicut ex materia et forma. Minor patet, quia species illæ, licet physice contineant Christum, tamen non significant illum sacramentaliter, neque gratiam, nisi rationeverborum, si quidem ex se et naturaliter potius significant substantiam panis et vini, cum sint ejus accidentia. Ex impositione autem sacramentali significant ad placitum corpus Christi; hæc autem significatio ad placitum convenit speciebus, et determinatur in illis per verba. Si enim Deus sine verbis consecrationis per suam potentiam converteret panem in corpus Christi, accidentia quæ remanerent, non significarent ad placitum determinate ipsum corpus Christi, licet continerent illud; neque enim constaret nobis ibi contineri Christum nisi per aliqua verba exprimeretur; ipsa ergo verba determinant, et componunt species illas ad significandum corpus Christi per modum signi sacramentalis, et ad placitum; impositio autem in signis ad placitum non solum se habet ut efficiens, sed ut informans moraliter ipsum signum, reddens illud formaliter impositum, et significativum ad placitum; ergo etiam verba determinantia hanc materiam ad significandum corpus Christi sacramentaliter, illam informant, et non solum efficiunt.

XII. Quomodo autem verba informent rem permanentem (scilicet species consecratas) cum ipsa sint successiva, et non existant quando existit sacramentum, respondetur informare illa verba, et existere sacramentaliter seu significative, sicut impositio verborum ad significandum non existit physice in verbis, quæ modo loquimur, et tamen informat illa, et reddit imposita formaliter moraliter: in his enim informationibus moralibus et sacramentalibus, quæ dependent ex impositione, non est quærenda eadem informatio quæ in rebus physicis, sed moralis et sacramentalis; et hæc potest dici quodammodo physica in illo genere (scilicet in genere sacramenti) quia est informatio juxta naturam sacramenti. Nec S. Thomas citato loco aliter explicavit hanc compositionem ex materia et forma in sacramentis, nisi in quantum per verba perficitur significatio rerum. Quare licet verba jam non existant physice, quia transierunt, existunt tamen sacramentaliter, id est, significative; quæ existentia non est aliud, quam illa habitudo rationis, quæ remanet in speciebus consecratis ad verba præterita, ratione cujus in vi verborum

existit in speciebus determinata significatio sacramentalis corporis Christi, ea existentia qua existunt et denominant habitudines rationis, etiam quando actu non cognoscuntur (scilicet, existentia virtuali et fundamentali) sicut elementa componunt mixtum, non quia formaliter sint in mixto, sed virtualiter, mediantibus accidentibus relictis et derivatis ex elementis; nec ampliorem compositionem aut informationem res ista exigit, quia cum sit compositio ad placitum et secundum habitudinem rationis, ista habitudo æque salvatur, et ponitur existentibus verbis, et transactis; neque enim verba informant ratione ejus quod in se physicum et successivum est, sed ratione significationis, quæ semper perseverat postquam semel determinavit species, et fecit illas taliter esse significativas, sicut permanet impositio semel facta in omnibus vocibus impositis permanentia morali seu rationis, non reali; neque enim alia est horum signorum essentia pro formali, nisi aliquid rationis in genere signi ad placitum, seu sacramentalis.

XIII. Nec obstat, quod verba efficienter concurrunt ad hoc sacramentum perficiendum; dicitur enim non esse inconveniens, quod sub diversis considerationibus utrumque munus exerceant causæ efficientis et formalis, præsertim in rebus moralibus, et in informatione rationis, quæ extrinseca est; et potest idem, quod et efficiens, moraliter informare: in quantum enim verba procedunt a ministro, tamquam instrumentum illius, vel operatio efficienter perficiunt sacramentum, quia sunt medium, quo minister operatur, et minister concurrit efficienter: in quantum vero significatio verborum determinat significationem materiæ, et reddit illam impositam ad significandum sacramentaliter rem sacram, dicuntur informare per modum formæ moralis, seu sacramentalis, id est, significative. Ex dictis deducitur, quid in hoc sacramento sit sacramentum tantum, res et sacramentum, et res tantum. Sacramentum tantum sunt ipsæ species consecratæ, prout significant ad placitum ex habitudine ad verba consecrationis ipsum corpus Christi et gratiam; res et sacramentum est Christus prout ibi contentus, sic enim est effectus consecrationis, et pro hac parte dicitur res illius; et est signum invisibile gratiæ dandæ per ipsum, quia alimentum animæ est; et hac parte dicitur sacramentum: res tantum est gratia cibans animam, et dans vitam æternam.

XIV. Quod si dicas: Nam id quod est res et sacramentum est effectus ipsius sacramenti (id est, materiæ et formæ, ex quibus resultat sacramentum) sed corpus Christi non est effectus specierum, quia solum continetur ab ipsis, non efficitur; alias species causarent suam continentiam corporis Christi, quod esset causare aliquid pertinens ad essentiam sacramenti, respondetur non esse necesse quod sacramentum causet illum effectum, tam pro materia, quam pro forma; sed sufficit quod pro forma: sicut in agentibus physicis forma est principium operandi, non materia; et homo dicitur videre, licet solum una pars illius, quæ est oculus, videat; neque est inconveniens, quod ipsa forma verborum causet corpus Christi, et continentiam qua species continent illud, et tamen verba sint forma constitutiva sacramenti, quia ut dictum est, hoc fit secundum diversas considerationes et formalitates, quia in quantum instrumentum divinæ operationis, effective se habent; in quantum vero imponunt et

determinant istas species ad significandum sacramentaliter corpus Christi, se habent ut forma. Sicut etiam anima Christi, in quantum instrumentum divinitatis effective dedit vitam corpori in resurrectione; in quantum autem forma physica corporis, dedit vitam formaliter.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XV. Primo arguitur ad probandum quod sacramentum eucharistiæ in recto et intrinsece includit et componitur ex corpore Christi, quia patres communiter significant hoc sacramentum esse ipsum corpus Christi; componi seu constare ex corpore Christi; absolute adorari adoratione latriæ, quod non convenit speciebus, sed ipsi corpori Christi. Neque est opus referri ad longum omnes istas auctoritates, quæ videri possunt apud Suarez et Vasquez locis citatis. Sufficit dicere usitatum esse apud fideles hoc sacramentum appellari corpus Christi. Et Paulus dicit I ad Corinth. undecimo: *Judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini:* et hoc sacramentum absolute odorari adoratione latriæ usus universalis Ecclesiæ habet, et diffinit Concilium Tridentinum sessione XIII, canone V. Constare autem hoc sacramentum ex speciebus et corpore Christi (quod videtur magis ad quæstionis punctum attingere) expresse dicitur in capite Hoc est, de consecratione, dist. II, ubi dicitur: « Sacrificium Ecclesiæ duobus constat, scilicet, visibili elementorum specie, et invisibili Domini Jesu carne. » Irenæus lib. IV, cap. XXXIV, inquit: « Eucharistiam duabus rebus constare: terrena et cœlesti. » Et S. Thomas in IV, dist. VIII, quæst. I, art. I, quæstiuncula prima ad secundum ait: « Ex speciebus et corpore Domini fieri unum sacramentum. » Quæ autem alii plures dicunt, nullam aliam majorem difficultatem habent, quam istæ auctoritates jam relatæ.

XVI. Respondetur has omnes locutiones a nobis admitti; sed non deduci ex illis, quod sacramentum hoc in recto, et prout in genere signi, componatur ex Christo tamquam ex parte, aut tamquam ex constituente hoc sacramentum intrinsece; sed tamquam extrinseco contento, et significato. Sicque accipitur contentum pro continente, signatum pro signo, quando hoc sacramentum nominatur ipsum corpus Christi, sicut si ostensa arca dicamus: Hoc est triticum, significando ipsum contentum in arca. Similiter adoratur hoc sacramentum adoratione latriæ, ratione rei contentæ, et quia conjuncta est speciebus quasi velaminibus per modum unius, sicut rex vestitus cum veste adoratur, nec sit ibi separatio vestis a rege, sed tamen ratio adorandi tota est in rege; sic totum hoc sacramentum adoratur per modum unius; tota tamen adorationis ratio est res contenta (scilicet Christus) non ipsum sacramentum continens, scilicet species consecratæ. Quod vero dicunt aliqui patres, et S. Thomas, hoc sacramentum constare ex speciebus visibilibus, et re invisibili, seu corpore Domini, respondetur sensum esse, quod constat utroque, sed non eodem modo. Pertinet enim ad hoc sacramentum Christus, non ut constituens directe sacramentum, sed terminative, scilicet, ut res contenta et significata; et sic in obliquo etiam pertinet ad essentialia constitutiva, et quasi extrinsece; sicut objectum pertinet ad specificationem actus et potentiæ, et signatum ad speciem signi: et sicut contentum est terminus, quem

essentialiter respicit ipsa res continens; et sic ex illo ut contento, et ex speciebus ut continentibus, sacramentum hoc perficitur; ita tamen quod res contenta non constituat directe ipsum continens, et ipsum signum quod est sacramentum.

XVII. Secundo arguitur ratione: Ex speciebus et corpore Christi fit aliquid unum, sed non nisi unum sacramentum: ergo etiam corpus Christi pertinet ad directum constitutivum hujus sacramenti. Major probatur, quia inter species et corpus Christi datur aliqua unio, si quidem corpus Christi subrogatur loco substantiæ panis; inter subjectum autem et species, seu accidentia illa, erat aliqua unio: ergo etiam inter species illas et corpus Christi substantiæ subrogatum. Si autem datur unio: ergo resultat aliquid unum, quia unio ad unitatem ordinatur. Minor vero probatur, quia illud unum quod resultat, non est aliud quam ipsa eucharistia, neque enim est aliquid unum entitative naturale, seu physicum; ergo unum sacramentaliter. Quod etiam patet, quia totum illud inde resultans constituit unum cibum efficienter causantem et significantem refectionem spiritualem gratiæ: ergo resultat unum sacramentum, quia sacramentum est signum efficiens gratiam.

XVIII. Confirmatur primo, quia si aliquid obstaret quominus Christus ibi contentus non componeret hoc sacramentum directe, maxime quia est res ibi contenta, et se habet ut res et sacramentum simul; sacramentum autem est signum sensibile, et non componitur ex illo quod est res et sacramentum, quia hoc est effectus ipsius sacramenti, et sic supponit ipsum; sed hæc ratio est nulla. Minor probatur, nam in sacramento pœnitentiæ contritio est aliquid internum, et non sensibile, et se habet ut res et sacramentum simul, et tamen directe componit sacramentum pœnitentiæ ut pars integrans illius; sacramentum enim pœnitentiæ constat confessione et contritione ut partibus; ergo eodem modo poterit eucharistia constare ex speciebus et corpore Christi, non obstante quod corpus Christi sit res et sacramentum simul.

XIX. Confirmatur secundo, quia illud directe pertinet ad sacramentum, et constituit illud, quod directe habet efficientiam in effectum principalem sacramenti, qui est gratia; sed corpus Christi est quod directe habet efficientiam in effectum principalem sacramenti, qui est gratia; nam corpus Christi est quod præcipue causat gratiam in hoc sacramento, juxta illud Joan. VI: *Qui manducat me, vivet propter me:* et: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, ibidem. Unde S. Thomas in ista quæstione, art. 1 comparat corpus Christi quantum ad efficientiam gratiæ, et virtuti Spiritus sancti assistendi in baptismo; ergo principalis efficientia competit ipsi corpori Christi; ergo etiam principalis constitutio sacramenti, quia sacramentum est effectivum gratiæ.

XX. Respondetur concedendo, quod inter species et corpus Christi est aliqua unio, et resultat aliquod unum. Et ad minorem cum dicitur, quod non resultat nisi unum sacramentum, distinguo; unum sacramentum quoad rationem sacramenti directe et intrinsece tantum, nego; quod sit unum in ratione sacramenti quoad intrinsecum et extrinsecum, quoad continens et contentum, transeat. Ad probationem, illud quod resultat non est aliud quam ipsa eucharistia, seu aliquid in genere sacramenti, respondetur

eadem distinctione; non est aliud quam eucharistia quantum ad id quod pertinet in recto et intrinsece ad rationem eucharistiæ, nego; quantum ad id quod pertinet intrinsece et extrinsece, in recto et in obliquo, concedo; et hoc totum quod constat ex recto et obliquo, ex continenti et contento, pertinet ad refectionem et cibum sacramentalem, sed non eodem modo, quia corpus Christi pertinet ut res contenta et significata; species vero consecratæ, ut signum continens: et ideo species in recto et intrinsece sunt in genere sacramenti, quod est genus signi: Christus autem ut terminus totius significationis, quia est res signata: et ideo dicitur pertinere terminative, et in obliquo ad hoc sacramentum.

XXI. Instabis: Substantia cibi in recto et formaliter pertinet ad ipsum alimentum, non solum de connotato et in obliquo, sed tota substantia hujus cibi est corpus Christi: ergo non potest pertinere ad constitutionem hujus cibi in obliquo et de connotato, sed directe et formaliter. Similiter ratione sacrificii corpus Christi pertinet directe ad constitutionem sacrificii, quia est ipsa res oblata; est enim eadem res oblata in hoc sacrificio et in cruce; ibi autem solum corpus Christi oblatum est, species autem consecratæ non sunt ipsa res oblata: ergo si in ratione sacrificii et cibi corpus Christi intrat in recto etiam in ratione sacramenti, quia cibus et sacrificium nihil aliud sunt, quam ipsum sacramentum, et ipsa eucharistia.

XXII. Respondetur concedendo quod in cibo materiali substantia pertinet directe ad constitutionem cibi, quia pertinet directe ad materiam convertendam in substantiam aliti, et in hoc consistit cibus materialis: in cibo autem sacramentali, non sic, quia substantia ejus non convertitur in nos, sed nos convertimur in ipsum; et ideo oportet quod iste cibus, in quantum cibus sacramentalis, constituatur in recto et intrinsece per id quod significativum est, quia ly sacramentalis est idem, quod significativus; et ideo substantia hujus sacramenti debet solum terminative et in obliquo pertinere ad hoc sacramentum, id est, tamquam res contenta et signata, et tamquam substantia, in quam convertimur; non tamquam substantia quæ convertitur in nos, quia non consistit in recto iste cibus in aliqua materia, seu substantia convertibili in comedentem. Ad id vero quod dicitur de sacrificio, respondetur quod sacrificium non consistit in ipsis speciebus consecratis permanenter continentibus et significantibus Christum, sed in actione qua defertur cultus Deo, immutando aliquam materiam in honorem Dei, ut quando mactabatur animal, vel consumebatur in sacrificio. In præsenti autem consistit sacrificium in ipsa mactatione mystica, qua Christus vel consecratur, vel sumitur in duplici specie, seorsum corpus, et seorsum sanguis, ex vi verborum; qui enim communicat in specie tantum, non sacrificat. Unde Christus sub speciebus istis pertinet ad sacrificium tamquam materia oblata et sacrificata, quæ directe pertinet ad sacrificium ex parte ejus quod offertur. At vero ratio et formalitas sacramenti, non est ipsa res oblata et significata, sed signum illius; et ideo species consecratæ, quæ sunt signum, pertinent directe ad sacramentum; Christus autem terminative, et ut res contenta.

XXIII. Ad primam confirmationem respondetur, quod contritio, seu dolor in sacramento pœnitentiæ, dupliciter consideratur, uno modo ut est actus seu effectus vir-

tutis pœnitentiæ, et causa confessionis dolorosæ, quia imperat illam, et est quasi forma illius: alio modo consideratur dolor et contritio ut subsequitur ad sacramentum, et est effectus illius, et accipit ab ipso vim sacramentalem ad causandos effectus hujus sacramenti, scilicet gratiam sanativam, securitatem conscientiæ, et alios similes effectus, qui dantur in sacramento pœnitentiæ; cujus signum manifestum est, quia quando aliquis accedit cum sola attritione, quæ de se non est sufficiens dispositio ad gratiam, virtute sacramenti illa attritio sufficit ad gratiam, et causat illam. Primo modo contritio vel attritio non est res et sacramentum, sed tantum dispositio orta ex virtute pœnitentiæ ad justificationem; et sic est pars sacramenti mediante confessione sensibili, quatenus informat illam, et reddit dolorosam. Sic enim non est inconveniens, quod aliquid invisibile concurrat ad compositionem sacramenti, quatenus est ratio ut ipsa materia sensibilis sit actus humanus, et proportionatus tali sacramento; sicut in matrimonio contractus exterior nisi procedat a voluntate interiori, non est debita materia sacramenti; et similiter in pœnitentia confessio exterior nisi procedat a dolore interiori, non est debita materia sacramenti. At vero secundo modo, dolor interior prout redditur sacramentalis, id est, quatenus ex sacramento accipit vim ad causandos effectus sacramentales in anima, sic est res et sacramentum simul; sed hoc modo non componit sacramentum pœnitentiæ, neque est pars illius, sed effectus; ideo sacramentum ipsum supponit.

XXIV. Ad secundam confirmationem respondetur, quod habere efficientiam in gratiam sacramentalem stat dupliciter; primo tamquam signum sensibile; secundo tamquam virtus invisibilis, vel etiam ut res significata; sicut etiam character impressus in baptismo potest habere invisibilem virtutem ad gratiam, vel ad effectus sacramentales. Quod habet efficientiam tamquam signum practicum, pertinet principaliter et in recto ad constitutionem sacramenti; quod vero habet efficientiam solum secundo modo, non constituit sacramentum intrinsece et in recto, sed tamquam res contenta et significata. Et hoc modo caro Christi habet efficientiam gratiæ, non tamquam signum visibile, sed tamquam res significata, et virtus invisibilis.

XXV. Ex quibus manent solutæ rationes, quas Vazquez supra disp. CLXV, capite V affert, et dicit esse evidentes. Altera est: Eucharistia est corpus Christi, seu constat corpore Christi, ut dicunt patres citati; hoc sacramentum est eucharistia: ergo hoc sacramentum est corpus Christi, aut constat corpore Christi, solutum est ex dictis; dictum est enim, quod eucharistia est corpus Christi, sumendo continens pro contento, qui est frequentissimus modus loquendi: non autem quod est corpus Christi in recto, et intrinsece; constat enim, quod etiam patres et Ecclesia, secundum communem loquendi modum dicunt, quod eucharistia continet corpus Christi; et in hoc sacramento continetur corpus Christi; quæ locutiones sunt verissimæ. Non possent autem verificari, nisi corpus Christi esset res contenta: ergo quando patres dicunt, quod eucharistia est corpus Christi, sumunt continens pro contento. Altera ratio est: Spiritualis cibus animæ, aut est corpus Christi, aut constat corpore Christi; hoc sacramentum est spiritualis cibus animæ: ergo hoc sacramentum est corpus Christi, aut constat

corpore Christi. Responsum est supra, quod spiritualis cibus constat corpore Christi, ut contento et significato, non ut significante et continente; et ideo pertinet ad hoc sacramentum tamquam terminus significationis connotatus ab ipsa, non tamquam ratio significans, vel constitutivum ipsius signi: hoc autem sacramentum est spiritualis cibus per modum cibi sacramentalis et significativi, non rei significatæ.

XXVI. Ultimo arguitur ad probandum verba non constituere formaliter hoc sacramentum, sed tantum effective; et præter argumenta allata et soluta, quomodo possint verba successiva informare species consecratas permanentes, et non solum consecrationem ipsam, quod jam explicatum est: præter hoc, inquam, est argumentum ex Vazquez ubi supra, capite tertio, quia in Concilio Florentino, in instructione Armenorum docuit pontifex, formam hujus sacramenti esse verba salvatoris. Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit sacramentum, si conficit: ergo est causa efficiens sacramenti: ergo non formalis: non enim idem potest esse forma et efficiens respectu ejusdem. Confirmatur, quia materia quæ subjicitur verbis tamquam formæ, est panis et vinum, ut ibidem pontifex dicit; sed panis et vinum est materia destruenda per verba: ergo non informatur verbis, quia forma informans non corrumpit id quod informat; materia autem proxima quæ manet (scilicet species consecratæ) non assignatur a pontifice pro materia verborum, sed solum panis et vinum: ergo signum est verba ista non habere materiam quam informent, sed circa quam operentur, sicut lignum dicitur materia combustionis, et sic non assignat Concilium formam informantem hujus sacramenti, sed efficientem; sic enim assignat formam sicut materiam; sed non assignat materiam quæ componat sacramentum, sed quæ destruatur, scilicet panis et vinum: ergo neque formam informantem, sed efficientem sacramenti, et destruentem substantiam panis. Denique verba non significant ipsam gratiam sanctificantem nos, sed solum conversionem panis in corpus Christi: ergo verba non sunt pars essentialis, et forma informativa sacramenti, quia hæc debet significare gratiam.

XXVII. Respondetur, quod hoc ipso quod pontifex assignat formam hujus sacramenti, debet assignare formam informantem sacramentaliter, et non solum efficienter, quia non potest dari efficiens, quod præcise corrumpat et destruat, non autem aliquid efficiat: id autem quod efficit, est sacramentum, quod est aliquid artificiale, constans ex aliqua forma significativa: ergo talis forma debet poni, et illa est forma effecta, et consequenter informans, et non solum pure efficiens. Cum ergo pontifex dicit, quod sacerdos in persona Christi loquens perficit hoc sacramentum, respectu sacerdotis causam efficientem designat; respectu autem verborum causam formalem, quatenus determinant et imponunt species illas ad significandum determinate corpus Christi. Unde non est idem forma et causa efficiens, sed efficiens est sacerdos, et verba sunt forma, quamvis etiam non repugnet (ut supra diximus) quod forma sit informans, et simul efficiens instrumentale respectu sui compositi secundum diversas considerationes; sicut anima Christi fuit forma informans corpus in resurrectione, et instrumentum Verbi ad eamdem resurrectionem efficiendam.

XXVIII. Ad confirmationem respondetur, assignari a pontifice materiam remotam hujus sacramenti, scilicet panem et vinum; non tamen negari proximam, quæ sunt species consecratæ. Verba autem expellunt substantiam panis et vini, convertendo illam in corpus Christi; et hoc faciunt efficienter, formaliter autem dant illis speciebus significationem ad placitum, et sacramentalem corporis Christi, ut non amplius significent substantiam panis; accidentia enim naturaliter et ex se significabant substantiam panis, sacramentaliter autem et ad placitum ex institutione divina significant corpus Christi; unde indigent verbis tamquam dantibus hanc impositionem, et significationem sacramentalem, quæ utique non est forma efficiens, sed informans ipsum sacramentum, quia formaliter constituitur in genere signi sacramentalis. Quare pontifex assignavit formam sicut et materiam; sed respectu materiæ remotæ quam ibi expressit, forma illa se habet effective respiciendo illam tamquam materiam circa quam operetur; respectu autem materiæ proximæ se habet forma ut informans, in quantum tribuit illi significationem sacramentalem, ut dictum est.

XXIX. Ad ultimum respondetur, quod verba significant gratiam hoc ipso quod significant corpus et sanguinem Christi, quia significant corpus per modum cibantis animam, et sanguinem tamquam fusum in remissionem peccatorum; si ergo significant remissionem peccatorum, et cibationem animæ, utique ipsam gratiam significant, quæ istos effectus ponit in anima.

—

ARTICULUS III.

Quæ sit unitas specifica et numerica in hoc sacramento, et unde sumatur?

I. Non dubitandum est, quin quælibet species, sive panis, sive vini, sit integrum et totale sacramentum independenter ab alia; qui enim sumit speciem panis, non sumit partem sacramenti, sed sacramentum integrum, quia dat integrum effectum: ergo habet integram essentiam et speciem sacramenti quælibet species secundum se; ergo differt specifice una species ab alia in ratione sacramenti. Nec dici potest, quod quælibet species est integrum sacramentum individualiter distinctum ab alio; non specifice. Nam contra est, quia plus distinguuntur in ratione significationis species panis ab specie vini, quam duo calices, vel duæ particulæ panis, quia unum significat corpus, et aliud sanguinem: sed duæ hostiæ sumptæ a diversis hominibus, vel duo calices, sunt duo sacramenta numero; ergo si species panis per se sola seorsum a calice est integrum sacramentum, plus differt a specie vini, quam ab alia specie panis; ergo differt specifice in ratione significationis sacramentalis.

II. Confirmatur, quia non est eadem relatio signi in pane et vino, neque eadem specificatio; ergo neque idem specifice sacramentum. Consequentia patet, quia sacramentum est in genere signi: ergo si variatur specifica ratio significationis, variatur unitas specifica sacramenti. Antecedens vero probatur, nam in istis duabus speciebus concurrunt diversæ materiæ, diversæ formæ, diversa significata, scilicet corpus in uno, sanguis in altero:

ergo concurrunt diversa fundamenta et termini ad distinguendum specifice relationem signi; nec possunt dici illæ relationes partiales et inadæquatæ, quia non potest intelligi quomodo ex duabus relationibus, quarum una est in specie panis, altera in specie vini, fiat una integra relatio specifica una.

III. Si dicatur ordinari omnia ista ad unum finem, a quo habent speciem, scilicet, ad unam refectionem spiritualem, contra est, nam etiam in sacramento ordinis omnes ordines se habent ad unum finem (scilicet, ad constituendam hierarchiam ecclesiasticam) et tamen sunt plures ordines specie distincti, ut sacerdotium, diconatus, etc. ergo similiter poterunt esse diversa convivia sacramentalia, licet ordinata ad unum finem genericum (scilicet ad refectionem spiritualem) ut generice distinguitur a refectione corporali; in hoc enim est difficultas, an ista refectio sit solum una specifice, vel generice; et sic non evacuat difficultatem dicere, quod est unitas specifica sacramenti propter unitatem refectionis, quia de ista unitate est eadem difficultas, an sit una specifice, vel generice, et sint plura convivia specie distincta.

IV. Dicendum nihilominus est, eucharistiam esse unum sacramentum unitate specifica et atoma. Hæc conclusio est communis inter theologos, licet oppositum tribuatur Aureolo apud Capreolum in IV, dist. VIII, quæst. I, in argumentis contra secundam conclusionem. Et idem attribuit Majori et Gabrieli pater Vazquez hic disput. XXXIX, sect. III. Sunt tamen theologi qui hanc sententiam ut temerariam censurant, vel errori proximam. Nos a censura abstinentes, et dicimus nostram sententiam esse communem theologorum, et conformiorem Scripturæ et Conciliis, et traditioni Ecclesiæ. Ex Scriptura id deducitur, quia in ea hoc sacramentum specialiter dicitur unum I ad Corinth. X: *Unus panis, unum corpus multi sumus omnes qui de uno pane, et de uno calice participamus.* Et Augustinus tractatu XXVI in Joannem exclamavit, hoc sacramentum esse signum unitatis; sed ex eo quod Scriptura dicit unum baptisma, et unam fidem, recte colligimus baptismum esse unum sacramentum specifice, non generice, quia unitas simpliciter dicta debet accipi pro unitate quæ simpliciter talis est (scilicet pro unitate specifica) nam generica non est simpliciter talis, quia genus est unum in potentia, non in actu completo, sicut species: ergo eadem ratione sacramentum eucharistiæ erit unum specifice, quia simpliciter dicitur unum in Scriptura. Ex Conciliis et traditione Ecclesiæ idem deducitur, quia Ecclesia simpliciter fatetur esse septem sacramenta, et non amplius, ut patet in Concilio Tridentino sessione VII, et in Florentino in instructione Armenorum, et in capite Firmiter, de summa Trinitate; si autem eucharistia esset duplex sacramentum in specie, essent simpliciter octo sacramenta.

V. Nec sufficit dicere, quod sunt septem sacramenta, sive generice sive specifice, ita quod quædam sunt specifice unum, sicut baptismus et confirmatio; alia generice unum, ut sacramentum ordinis, vel etiam eucharistia. Nam contra est, quia sacramentum ordinis etiam specifice est unum, quia tota species et essentia sacramenti ordinis desumitur ad unum specifice, scilicet, ex ordine ad sacrificium, quia sacerdotium et sacrificium correlative se habent, ut constat ex Concilio Tridentino sess. XXIII, capite primo, licet ista species ordinis plures gradus habeat, unum perfectum

(scilicet sacerdotium) alios deservientes et ministrantes illi, ut diaconatus, subdiaconatus, etc. sicut in eadem specie hominis dantur plures gradus; rationale qui est summus, vegetativum et sensitivum quæ ministrant rationali. Quare diversi ordines solum sunt species quædam incompletæ et inadæquatæ, quæ materialiter se habent ad constituendam speciem adæquatam et totalem sacramenti ordinis. Et hoc modo etiam in eucharistia sunt duæ species incompletæ, panis et vinum, componentes adæquatam speciem convivii spiritualis; sicut oculus et auris distinguuntur specie incompleta et partiali in homine : constituunt tamen unam speciem completam humanam; et solum est differentia, quod in homine, cum sit unum totum physicum, non possunt partes existere seorsum a toto, quia est unum continuum; in sacramento vero, quia est unum artificiale, et non continuatione unum, sed respective, possunt istæ partes existere seorsum; sicut etiam ordines diversis temporibus suscipi.

VI. Denique in catechismo Pii V, loquendo de sacramento eucharistiæ dicitur: « Non plura, sed unum tantum sacramentum Ecclesiæ auctoritate docti confitemur.» Si autem sacramentum eucharistiæ, etiam in genere sacramenti, non esset unum specifice, sed solum generice, possemus simpliciter dicere quod non sit unum sacramentum tantum, sed plura; sicut simpliciter dicimus quod sunt plura animalia, et non unum, licet sint unum generice.

VII. Ratio autem hujus unitatis specificæ in hoc sacramento desumitur ex unitate specifica finis proximi, ad quem institutum est hoc sacramentum, eo quod unitas ejus, ut notat S. Thomas in hoc articulo secundo, non est unitas absoluta et physica, sed respectiva et sacramentalis, sicut in aliis artefactis; et sic debet unitas illius sumi secundum habitudinem ad aliquem finem. Constat autem sacramentum eucharistiæ institutum esse a Christo ex pluribus speciebus ad unum finem, scilicet ad unam refectionem integram spiritualem; sicut in extrema unctione sunt plures unctiones partiales, et plures formæ partiales, et tamen est unum sacramentum, quia omnia illa ordinantur ad unum finem et ad unum effectum, scilicet ad tollendum omnes reliquias peccatorum, quæ ex sensibus oriuntur, et animam deprimunt; non autem reperiuntur hic plura convivia integra et adæquata, et consequenter neque plures species integræ et adæquatæ in isto genere sacramenti, et spiritualis convivii. Constat, quia ut essent plures species completæ et adæquatæ (de his enim solum loquimur) deberent esse plura convivia integra et adæquata; hoc autem est impossibile : ergo. Minor probatur, quia convivium integrum et adæquatum componitur ex cibo et potu (utrumque enim requiritur ad integrum et adæquatum convivium) ergo utrumque componit unicam speciem sacramentalem adæquatam; et sic ut essent plures species adæquatæ in genere convivii, oporteret esse plures refectiones constantes ex diverso cibo et potu : seorsum autem species cibi, et seorsum species potus, non possunt facere plures species adæquatas in genere convivii sacramentalis, sicut solus cibus, aut solus potus non est integrum et adæquatum convivium, licet verum sit, quod ex parte rei contentæ, quidquid continet una species, contineat alia; nos autem loquimur de convivio ut sacramentali, id est, ut significativo et ut constituit adæquatum signum in

genere significandi refectionem integram et adæquatam.

VIII. Aliqui tamen sumunt unitatem hujus sacramenti ex unitate rei contentæ, scilicet corporis Christi : alii ex unitate institutionis, quia unica institutione factum est; neutri sufficienter, nam unitas rei contentæ, si aliquid probaret, non solum unitatem specificam, sed etiam individualem probaret in omnibus sacramentis, quæ sunt in toto mundo, quia omnia idem numero corpus continent; et veritas est, quod licet Christus sit res significata et contenta in hoc sacramento, tamen diverso modo continetur et significatur per speciem panis, et per speciem vini, et per diversas formas consecratur : ergo restat semper difficultas, quare iste diversus modus significandi et continendi non sufficiat ad distinguendum specie ista sacramenta, licet res significata materialiter et entitave sit eadem : ergo recurrendum est ad aliud principium, unde formaliter sumatur ista specifica unitas; nec restat aliud nisi unica ista habitudo unius perfecti et adæquati convivii sacramentalis; unitas autem institutionis non sufficit, quia institutio Christi solum se habet in genere causæ efficientis, quæ non specificat, sed solum principium formale; neque enim est repugnantia, quod Christus Dominus unica institutione designaret duo sacramenta specie distincta sub unico genere : ergo ex sola institutione non potest deduci quod sit unum sacramentum in specie atoma.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

IX. Ad rationes dubitandi respondetur. Ad primam dicimus, quamlibet speciem esse integrum et totale sacramentum essentialiter, et quantum ad specificam rationem, non integraliter et perfective ; neque enim repugnat salvari essentiam totam rei in una parte, et tamen integraliter perfici per alias partes, quæ eamdem essentiam participant, sicut in rebus homogeneis, quælibet pars aquæ vel ignis continet totam essentiam aquæ vel ignis, et tamen componitur ex pluribus partibus ejusdem speciei et essentiæ; et in artificialibus una domus componitur ex pluribus habitaculis, una propositio ex pluribus propositionibus, quarum quælibet essentiam retinet illius artefacti; et in uno convivio plura fercula constituunt unum integrum convivium, et tamen unum eorum vel duo eamdem retinent essentiam convivii.

X. Sed dices: Si in uno convivio solum esset cibus, et non potus, vel e converso, non esset verum convivium quoad essentiam, sed tantum pars convivii; ergo neque in præsenti erit una eucharistia quoad essentiam in sola specie panis, sed in utraque. Et urgetur amplius : Quia una sola species (verbi gratia panis) vel significat non solum essentialiter, sed etiam adæquate et integraliter totam gratiam cibantem, vel non; si non significat integram et adæquatam gratiam, ergo neque confert illam (id enim confert sacramentum, quod significat) et sic quando fideles communicant speciem panis, et non calicem, non sumunt integre gratiam sacramentalem; ergo injuste facit Ecclesia privans illos integritate gratiæ ; et cum gratia non sit divisibilis, si non accipiunt integram gratiam sacramentalem, nullam recipiunt: si vero quælibet species non solum essentialiter, sed etiam integraliter et adæquate significat gratiam cibantem; ergo quælibet species non solum essentialiter, sed etiam integraliter, et adæquate est totum sacramen-

tum; et sic altera species adveniens non constituit unum sacramentum per se, sed aliam speciem adæquatam distinctam, quia ex pluribus entibus in actu adæquato et perfecto non fit unum per se in illo genere; tunc autem essent plura in actu integro et totali, etiam in genere sacramenti, quia quælibet species seorsum integram, et totalem significationem gratiæ haberet, sicut et collationem.

XI. Respondetur in conviviis corporalibus ita esse, quod solus cibus, aut solus potus non sufficiunt habere essentiam convivii seu refectionis, sed solum sunt partes illius; in hoc autem convivio spirituali non solum salvatur pars convivii quoad essentiam, sed tota substantia in qualibet specie, quia ex parte rei contentæ idem continet cibus quod potus, et e contra; loquendo autem in genere signi et sacramentalis convivii, non significat integraliter et perfecte quælibet species totam significationem convivii, et ideo requiritur utraque ad significationem sacramentalem adæquate et integre in genere significationis, seu modi significandi, licet ex parte rei significatæ et contentæ, totum quod essentialiter significat una, significet altera.

XII. Ad instantiam respondetur, quod quælibet species significat et efficit integrum effectum, qui est gratia, ratione rei contentæ (scilicet Christi) qui totam gratiam dat per unam speciem, sicuti per aliam. Gratia enim datur ratione rei contentæ, et quia quidquid continetur in una specie, per concomitantiam est in illa, et e contra; ideo quælibet species in re et concomitanter dat totam gratiam integraliter, quam dat alia, quia cum ista gratia sit per unionem ad Christum, sicut quælibet species integra unit Christo, ita et integram gratiam dat. Cæterum ex parte modi significandi, quantum ad signum sensibile non significatur integre et perfecte per unam speciem tota gratia quæ per aliam, quia effectus sacramentales gratiæ non integre significantur in solo cibo, aut in solo potu, si quidem utrumque effectum et satietatem animæ præbet ista gratia; integritas autem sacramenti, cum sit integritas in significando, non solum attenditur ratione rei contentæ, aut ejus quod concomitanter se habet in hoc sacramento, sed ratione ejus quod pertinet ad formalem et expressam significationem, et ad modum significandi, ut dicatur esse perfectum signum, et perfecte significare.

XIII. Vel secundo potest dici, quod non datur minor gratia per unam speciem quam per duas, et consequenter neque significatur; nec tamen injuste facit Ecclesia, privans fideles specie calicis, sicut neque facit injuriam quod non bis communicent in eadem specie; quod tamen si possent, major illis daretur gratia. Quare non privat illos aliqua gratia et fructu sibi debito, sed recipiunt id quod juxta institutionem Christi Domini illis assignatur; et alias id quod sibi deest de gratia sacramentali in sumptione alterius speciei, possunt resarcire per ampliorem dispositionem, sumendo unam tantum. Quare nunquam inveniuntur hic plura entia in actu perfecto sacramentaliter; sed solum dantur significationes inadæquatæ constituentes unam completam et adæquatam.

XIV. Ad confirmationem positam in ratione dubitandi respondetur, quod in illis pluribus speciebus dantur diversæ relationes inadæquatæ; est tamen una adæquata in genere sacramentali, licet sint plures entitative, et dantur plures materiæ, et plures formæ inadæquatæ, sicut

in extrema unctione dantur, et tamen est unum sacramentum: hæc enim unitas artificialium non est regulanda penes plures entitates in eis subjectas physice (hæc enim plurificantur materialiter) neque etiam existimandum est, quod ex pluribus illis relationibus consurgit una relatio entitative composita; neque enim in accidentibus talis datur compositio, quasi unum sit forma, et aliud materia, quia omnia accidentia formæ sunt; sed intelligitur compositio artificialis per subordinationem et dependentiam ad unum, quia in nullo subjecto ex illis datur relatio aut significatio, quæ non coordinetur, aut subordinetur alteri; sicut dicitur unus exercitus, et unus populus, et una domus, et unum convivium, et tamen in qualibet parte, aut entitate componente illud unum datur sua relatio, et ordinatio distincta; sed quia datur cum dependentia et subordinatione ad alteram, vel ad unum tertium, dicitur unum ratione unius subordinationis, licet sint plura entitative: et ita quando advenit ultima relatio, cum adveniat non absolute, sed subordinando sibi alias, et supponendo illas, talis relatio dicitur forma totalis, quia sub ipsa comprehenduntur aliæ, si quidem in tantum est ultima, in quantum supponit alias: sicut de unitate ultima numeri diximus in logica capite de quantitate.

XV. Cum ergo plures relationes concurrunt in aliquo artefacto et composito, dicuntur partiales et inadæquatæ, non physice et entitative, sed artificialiter et sacramentaliter, in quantum omnes illæ subordinantur uni fini, et coordinantur inter se in respiciendo illum. Exercetur autem perfectio et consummatio illius unitatis in ultima relatione illarum partium, in quantum supponit alias, et in illa ultima completur adæquate habitudo et commensuratio ad talem finem, a quo specifica unitas sumitur, sicut plures superficies et relationes in illis subjectatæ habent unitatem loci ex unitate termini qui respicitur, scilicet distantiæ fixæ in universo. Cum autem dicitur, quod non constat hanc refectionem esse unam specifice, sed sufficit quod sit una generice respondetur, constare quod sit una specifice, quia præbet eamdem gratiam cibativam, et eosdem effectus facit in anima tam una species, quam altera, quia eadem est in utraque specie, et eadem unio fit ad Christum ut contentum in una specie, et in altera: quod vero affertur de sacramento ordinis jam responsum est, quomodo sit unum in specie atoma.

DE UNITATE NUMERICA EUCHARISTIÆ.

XVI. Circa unitatem numericam eucharistiæ nihil S. Thomas in hoc articulo secundo expressit; fortassis quia cognita unitate specifica, facile videbatur unitatem numericam explicare, quia cum talis unitas sit materialis, et ex parte subjecti desumatur, hoc ipso quod explicatur unitas specifica in aliquo subjecto, manet explicata unitas numerica; quia tamen hoc sacramentum institutum est per modum convivii, et in convivio possumus considerate duplex subjectum, scilicet, quando permanenter est in mensa, ubi fercula præparantur; alio modo successive, prout est in ipso usu, et sumptione comedentium, adhuc redditur dubium, ex quo subjecto sumatur ista unitas, an ex ipso continente eucharistiam, an ex sumente.

XVII. Qui ergo existimant corpus Christi pertinere in recto et intrinsece ad constitutionem hujus sa-

cramenti, ex illius unitate desumunt unitatem numericam hujus sacramenti, quia ratione illius hoc sacramentum est panis vitæ, qui unus est. Et sicut si Verbum divinum assumeret plures humanitates, diceretur unus homo, ita corpus Christi conjungens sibi plures species sacramentales est unum sacramentum formaliter et per se, licet materialiter et secundum quid sint plura sacramenta, quantum ad visibile signum, et sic omnia sacramenta eucharistiæ in toto mundo sunt unum sacramentum substantialiter et formaliter, plura accidentaliter et materialiter, et sic dicuntur plures hostiæ, et plures species. Ita pater Suarez hic disputatione XL, sectione IV. Qui vero existimant sacramentum hoc in recto et intrinsece solum importare species consecratas; corpus autem Christi terminative et in obliquo, dividuntur. Quidam sumunt multiplicationem numericam ex multiplicatione physica, ita quod plures hostiæ seu formulæ sunt plura numero sacramenta: alii ex multiplicatione morali seu artificiosa, quia quando aliquis sumit plures hostias, non dicitur sumere plura sacramenta, nec datur sibi multiplicatio gratiæ, alias consulendum esset plures formas vel majores dari in communione.

XVIII. Omnes isti modi dicendi suas habent difficultates et inconvenientia. Prima sententia devorat illud inconveniens, quod omnes fideles sumunt idem numero sacramentum, et sumpserunt ab initio Ecclesiæ, quia sumunt idem corpus Christi; hoc autem neque habet usus Ecclesiæ et fidelium, neque congruit naturæ hujus sacramenti. Non habet hoc usus Ecclesiæ, quia manifeste nominat plura sacrificia, et plures missas, et plura sacramenta, ut quando diversi sacerdotes celebrant diversas missas, non celebrant idem sacrificium numero; nec dicitur eamdem missam audire, qui plures audit, neque idem sacramentum sumere hodie, quod heri, quia nec datur idem effectus sacramentalis, sed diversus per diversam communionem: natura etiam sacramenti hoc exigit, quia est signum; unde unitas ejus in ratione signi debet sumi, et similiter multiplicatio. Esse autem plura signa visibilia in hoc sacramento, neque ipse Suarez negat, neque experientia id permittit. Secunda vero sententia non videtur fixum principium ponere pro unitate vel pluralitate numerica hujus sacramenti, quia ante sumptionem datur unitas, vel pluralitas sacramenti in altari, et ibi solum unitas, vel pluralitas, quia est una vel plures hostiæ physice; quando autem sumitur unica communione, etiamsi duæ vel tres hostiæ sumantur, non sumitur nisi unum sacramentum numero, quia nec dat nisi unam gratiam numero. Inconveniens autem est, quod non assignetur fixum principium individuationis, vel multiplicationis numericæ in aliqua re, in eodem genere et linea, in qua constituitur, scilicet in genere physico, vel morali, vel sacramentali.

XIX. Respondetur ergo, unitatem numericam hujus sacramenti non sumi neque ex sola unitate rei contentæ, quæ est corpus Christi; neque ex sola unitate, vel pluralitate physica (quia scilicet est una vel plures hostiæ) sed ex unitate vel pluralitate materiali sacramentalis convivii, quatenus in aliqua materia seu subjecto individuatur ipsum convivium, quodcumque illud subjectum sit; et ex multiplicatione materiali talis subjecti sacramentum numerice multiplicatur. Ratio est, quia ex eisdem principiis debet sumi unitas, vel multiplicatio indi-

vidualis in hoc sacramento, quibus sumitur in aliis formis, et concretis accidentalibus, sive naturalibus sive artificialibus, cum forma sacramentalis sit significatio ad placitum, quæ aliquid accidentale, et quasi artificiale est. Constat autem, quod in doctrina Peripatetica Aristotelis et S. Thomæ, quam late explicavimus in libris de generatione, quæstione nona, unitas vel multiplicatio numerica accidentium sumitur per ordinem ad subjectum, vel materiam: ergo similiter unitas numerica eucharistiæ, vel multiplicatio, debet sumi per ordinem ad subjectum, seu causam materialem hujus convivii, in quantum subjectum illius est, non ex sola unitate corporis Christi, quia est res significata, non signum ipsum, vel subjectum signi; constat autem quod eadem res numero potest significari multis et diversis signis vel imaginibus; ergo et corpus Christi multis numero sacramentis significari potest et contineri, quia sacramentum signum est; nec sola multiplicatio physica specierum aut formularum sufficit ad istam multiplicationem, quia contingit quod ea quæ sunt plura in genere physico, sint unum in ordine artificiali et sacramentali, sicut est unus exercitus ex pluribus hominibus, unum convivium ex multis ferculis, unus baptismus ex multis immersionibus, una extrema unctio ex multis unctionibus; ergo similiter potest esse unum sacramentum eucharistiæ ex multis formulis quæ ponuntur in altari, vel sumuntur.

XX. Solum restat explicare, quodnam sit hoc subjectum materiale individuans hoc sacramentum, propter rationem dubitandi positam, quia vel sunt ipsi suscipientes, quando sumitur sacramentum, vel locus ipse, aut res ubi ponitur, quando consecratur. Et dicimus, quod ex utroque potest sumi ista unitas, vel multiplicatio sacramenti, secundum diversos status vel considerationes: ideoque diximus, quod individuatur ex quocumque subjecto convivii; semper tamen debet attendi, quod non pure sumatur ista unitas vel pluralitas ex sola unitate vel pluralitate in genere physico et entitativo, sed in genere artificiali et sacramentali, prout scilicet una, vel plures hostiæ subjiciuntur uni rationi convivii, id est, respectui ad unam instructionem vel sumptionem convivii. Videmus enim quod convivium in duplici statu habet unitatem vel pluralitatem; primo, quando instruitur vel præparatur, et ponitur in una mensa vel loco, potestque deinde dividi in plura: secundo, quando actu sumitur a comedentibus, et tunc etiam potest ex pluribus cibis fieri una numero refectio; vel e contra, ex unico cibo plures refectiones.

XXI. Neque est mirum, quod in istis rebus, quæ habent suam unitatem non in continuatione vel indivisibilitate physica, sed in respectu et ordine, possit tam facile ex pluribus fieri unum, vel ex uno plura, sicut in domo, et in exercitu, imo et in ipsis rebus naturalibus, ex una aqua possunt fieri plures numero, et ex pluribus una, solum continuando, vel discontinuando illam. Sic ergo sacramentum eucharistiæ, cum sit institutum per modum convivii et refectionis, ejus unitas numerica, vel multiplicando formaliter et per se loquendo sumitur ex unico principio, scilicet ex subjecto convivii; materialiter autem et determinate sumitur ex unitate suæ præparationis et celebrationis, aut ex unitate loci in quo ponitur, et aliis similibus circumstantiis, quando consideratur hoc convivium in actu primo (nempe quando instruitur et præparatur) et sic ponitur in

mensa unum convivium, et in altari unum sacramentum, quando ordinatur in actu primo ad unam refectionem, quæ tamen dividi potest in plures; quando autem convivium consideratur in actu secundo, et prout applicatur sumentibus, sumitur unitas ejus per ordinem ad unitatem sumptionis adæquatæ, licet illa constet pluribus hostiis, seu speciebus, quia tunc solum est unum numero sacramentum, si quidem dat unum numero effectum. Neque hoc est ponere principium individuationis incertum et non fixum. Est enim certum formaliter, scilicet, in ratione subjecti convivii; est vero multiplex materialiter, secundum diversos status et conditiones convivii; sicut etiam in aliis rebus artificialibus, et naturalibus accidit, ut diximus.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XXII. Sed instabis: Nam si quis consecret plures hostias, et non determinet quod ex illis fiant plures, vel una sumptio, vel quod fiant tot determinate, eritne tunc unum sacramentum numero ante sumptionem, vel tot sacramenta, quot particulæ. Item, quia est inconveniens ex sola ordinatione sacerdotis fieri unum, vel plura sacramenta; tum, quia illa ordinatio solum est aliquid rationis in sacramento: ergo non potest dare unitatem vel pluralitatem sacramento, quod est aliquid reale, cum sit signum sensibile; tum, quia sacramentum solum fit consecratione materiæ: ergo solum potest multiplicari, vel fieri unum per consecrationem, non per ordinationem extrinsecam, vel divisionem; sicut ob eamdem rationem vinum mixtum calici consecrato non redditur consecratum, quia forma consecrationis non cadit super illud.

XXIII. Denique sacrificium hoc, in ratione sacrificii habet unitatem numericam ex unitate corporis Christi, licet pluribus celebrationibus offeratur: ergo etiam habebit in ratione sacramenti propter eamdem unitatem corporis Christi, licet pluribus speciebus significetur; quod explicatur exemplo supra allegato de Persona divina assumente plures humanitates, quæ solum diceretur unus homo; et habens plures albedines vel qualitates, dicitur unum album vel unum quale: ergo etiam dicitur unum sacramentum, licet habeat plures species vel significationes.

XXIV. Respondetur, quod in illo casu aliqui dicunt tot esse dicenda sacramenta numero, quot sunt hostiæ consecratæ, quia de suo ordinantur ad plures refectiones, licet postea possit ex pluribus fieri unum sacramentum ordinando illas ad unam refectionem. Sed instari potest, quia possunt esse particulæ valde minutæ, quarum quælibet non potest pro una communione deservire: tunc ergo quot dicenda sunt sacramenta, si sacerdos nondum cogitavit de una, vel pluribus sumptionibus. Dicendum est ergo, quod hoc ipso quod sacerdos consecrat plures hostias per modum unius consecrationis, et ponit in eodem altari vel in eodem sacrario, cum aliis circumstantiis concurrentibus ad unitatem numericam, illud sacramentum est unum in actu primo, sicut convivium est unum, quando præparatur et ponitur in eadem mensa ante sumptionem; est autem virtualiter et in potentia plura sacramenta, et plura convivia, quatenus in actu secundo, id est, in ipsa sumptione potest multiplicari in plures sumptiones, vel refectiones: tunc enim id quod erat unum

in genere convivii, dividitur in plura, vel e converso; et ita sacramentum ante sumptionem dicitur convivium in sui instructione, et quasi in actu primo; in ipsa vero sumptione dicitur quasi in actu secundo, quia applicatur ad sumendum, non quod ipsa sumptio pertineat intrinsece ad sacramentum, sed quia ordo ad illam, qui est in speciebus consecratis facit unum, vel multiplex convivium, sicut ordo ad divisionem quantitatis multiplicat individua in corporibus.

XXV. Ad secundam instantiam dicimus, ordinationem extrinsecam sacerdotis, si solum sit mentalis et in intentione, nihil facere ad unitatem vel pluralitatem sacramenti: si autem sit ordinatio exterior consecrativa sacramenti, quæ præparat, ipsum convivium; vel distributiva, quæ ipsas communiones dividit vel facit, conducit talis ordinatio ad unitatem vel pluralitatem per modum causæ efficientis; sicut enim qui dividit aquam vel lignum, conducit ad multiplicationem individualem per modum causæ efficientis, ita qui distribuit convivium vel præparat, conducit per modum causæ efficientis ad illius unitatem vel pluralitatem numericam; formaliter vero sumitur per ordinem ad diversa subjecta talis convivii. Quod vero dicitur, sacramentum solum fieri consecratione, non divisione vel ordinatione, dicimus consecratione fieri unum sacramentum in actu, et plura in potentia, seu virtualiter; quæ postea per divisionem materiæ consecratæ fiunt in actu plura in vi prioris consecrationis, quæ ad totam illam materiam se extendit; et divisio solum est conditio requisita, ut illa sacramenta reddantur plura in actu.

XXVI. Ad ultimum respondetur, quod simpliciter sunt plura sacrificia, et plures missæ, quæ diversis celebrationibus fiunt. Licet enim res oblata sit eadem numero, tamen sacrificium non supponit pro ipsa materia oblata, sed pro ipsa actione oblativa, et immutativa rei oblatæ in honorem Dei; et cum istæ actiones sunt plures, sunt etiam plura sacrificia: et eadem ratione sunt plura sacramenta, quia sunt plura signa. Exempla vero quæ adducit argumentum, conducerent si corpus Christi in hoc sacramento esset subjectum istarum specierum, vel significationis sacramentalis, quæ constituit rationem sacramenti. Cæterum subjectum hujus significationis sunt ipsæ species consecratæ, in quibus constituimus sacramentum eucharistiæ; et ideo multiplicatis speciebus in ratione signi sacramentalis et convivii, multiplicantur sacramenta.

ARTICULUS IV.

Utrum hoc sacramentum in re, vel in voto sit de necessitate salutis ad primam gratiam et perseverantiam?

I. Supponimus vulgarem illam distinctionem de necessitate medii et præcepti. Dicitur necessarium necessitate medii vel finis, quod ex natura sua, vel ex institutione divina requiritur ad obtinendam salutem, sicut ad gloriam requiritur gratia, et in adultis merita: et sicut ad gratiam requiritur dispositio in adultis (scilicet fides et pœnitentia) et pro omnibus baptismus. Dicitur necessarium necessitate præcepti quod licet ex sua natura, vel institutione non requiratur ad salutem, posito tamen præcepto requiritur, quia observatio mandatorum est necessaria ad salutem. Unde ea quæ solum ratione præcepti sunt neces-

saria, admittunt aliquando excusationem propter aliquas circumstantias occurrentes; quæ vero sunt necessaria necessitate medii, quacumque ratione aliquis careat illis, non salvabitur. Sicut si parvulus careat baptismo, ex quacumque occasione id fiat, non salvabitur; et adultus si careat fide, condemnabitur; si vero caret baptismo in re suscepto, potest salvari per actum charitatis, qui est baptismus flaminis, quia pro adultis non est necessarium necessitate medii, nisi baptismus in re, vel in voto, si non adsit copia baptizandi.

QUID SIT CERTUM, ET QUID DUBIUM.

II. Hoc supposito, certum est apud omnes, ipsam realem et sacramentalem sumptionem eucharistiæ non esse necessariam necessitate medii, neque ad primam gratiam, neque ad adeptionem gloriæ, neque ad perseverantiam, licet sit præceptum de illa pro adultis de præcepto, ut dicitur infra quæstione LXXX, articulo XI. Quod vero non sit necessaria necessitate medii, constat ex usu et traditione Ecclesiæ, tum in parvulis, tum in adultis. De parvulis extat definitio Concilii Tridentini, sess. XXI, cap. IV, ubi dicit quod parvuli, et usu rationis carentes nulla obligantur necessitate ad sacramentalem eucharistiæ communionem, si quidem per baptismi lavacrum regenerati, et Christo incorporati, adeptam jam filiorum gratiam in illa ætate amittere non possunt: de adultis constat praxis Ecclesiæ, quod pueris jam habentibus usum rationis non datur communio, quousque perfectiorem usum rationis obtineant; similiter phrenetici et vomitum patientes, aut quodcumque periculum indecentiæ habentes, eucharistiam sumere non possunt, etiam in mortis articulo: ergo susceptio eucharistiæ sacramentalis non est necessaria necessitate medii ad salutem, vel gratiam obtinendam.

III. Eadem ratione constat non esse necessariam sacramentalem sumptionem pro obtinenda perseverantia, quia si hoc modo esset necessaria, non possent parvuli, neque adulti (quibus Ecclesia denegat communionem) salvari sine illa, quia qui non habet perseverantiam amittit gratiam, et consequenter salvari non potest. Et deinde, quia hoc sacramentum ex sua propria ratione supponit vitam gratiæ in suscipiente, quia est sacramentum vivorum, et datur tamquam alimentum, cujus non est capax qui non est vivus: ergo ante sacramentalem sumptionem habet homo jus ad gloriam per gratiam: ergo si moriatur tunc, obtinebit illam; neque ad perseverandum amplius requiritur, quam non peccare mortaliter, quia solum per tale peccatum amittitur gratia; realis autem susceptio eucharistiæ non est simpliciter necessaria ad non peccandum mortaliter, quia multi non sumuntipsam frequenter, et tamen non peccant mortaliter; ergo si in illo tempore quo non sumunt, moriantur, obtinebunt gloriam et perseverantiam, quia sufficit ad non peccandum mortaliter auxilium Dei protegentis, quod etiam per alia sacramenta et bona opera datur.

IV. Solum obstare videtur illa auctoritas Joan. VI: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Hæc enim verba tantam necessitatem significant, sicut illa Joan. III: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Sed hæc verba intelliguntur de necessitate medii respectu susceptionis realis baptismi: ergo etiam priora intelli-

guntur de eadem necessitate respectu sumptionis realis eucharistiæ. Utrobique enim eisdem verbis, et eodem modo significatur necessitas utriusque sacramenti. Nec dici potest ibi esse sermonem de sumptione eucharistiæ in voto,non in re; tum, quia S. Thomas infra quæstione LXXX, articulo XI, colligit ex illis verbis necessitatem præcepti de ipsa reali sumptione eucharistiæ: ergo supponit loqui Scripturam de susceptione reali; tum,quia verba quæ loquuntur de baptismo, non intelliguntur de susceptione ejus in voto, sed de reali susceptione ut omnes fatentur, si quidem comprehendit etiam parvulos, quibus non valet baptismus in voto; ergo similiter alia verba debent continere necessitatem eucharistiæ in re, et non in voto: et tamen ex illis verbis colligimus necessitatem medii in susceptione reali baptismi: ergo etiam debemus colligere necessitatem medii in reali susceptione eucharistiæ. Nec sufficit recurrere ad auctoritatem Ecclesiæ, sic interpretantis unum et alium textum, quia hæreticus qui Ecclesiam negat, non ex auctoritate Ecclesiæ, sed ex textu convincendus est. Ac denique si est sermo de necessitate eucharistiæ in voto et non in re, cum omne votum seu desiderium non fit propter se, sed propter rem desideratam, est implicatorium dicere, quod eucharistia est necessaria in desiderio et voto, si ipsa res desiderata, scilicet,ipsum sacramentum in se nunquam est necessarium.

V. Respondetur verba illa Joannis sexti non continere necessitatem medii ad salutem, neque quantum ad primam gratiam, neque quantum ad ipsam gloriam, loquendo de reali sumptione; sed solum declarant qualitatem hujus cibi spiritualis, quia sicut vitæ corporali necessarius est cibus, ita quod nisi manducaverint et biberint, non possunt habere vitam, id est,conservare diutius, licet brevi aliquo tempore sine cibo vivere possunt; ita in vita spirituali necessarius est cibus spiritualis, qui est,caro et sanguis Christi; taliter quod nisi istum cibum manducaverint, vitam habere non possunt, id est,diutius conservare; quæ est expositio S. Thomæ super sextum Joannis,lectione septima, unde sicut datur præceptum hominibus de comedendo cibum materialem, quia datur præceptum de conservanda vita, non solum pro brevi tempore, sed pro diuturno; ita recte collegit S. Thomas, dari præceptum in illis verbis de sumptione reali eucharistiæ, hoc ipso quod instituitur in cibum spiritualem, quia datur præceptum de conservanda vita spirituali, quæ est gratia,non solum pro brevi tempore, sed pro diuturno. Sicut licet cibus corporalis frequentius debeat sumi, quia periclitatur vita si frequentius non sumatur, pro vita autem spirituali non requiritur tanta frequentia hujus cibi. Quare negamus verba ista de necessitate eucharistiæ esse similia illis de baptismo, quia necessitas baptismi imponitur non habentibus vitam gratiæ, ut renascantur; necessitas vero eucharistiæ imponitur habentibus vitam, ut conservent illam et comedant: comedere enim est solum viventium; et ita hoc sacramentum est sacramentum vivorum: ergo ex ipsamet institutione et natura sua non imponitur ut medium ad habendam vitam, sed ut præceptum comedendi ad conservandam jam habitam; et sic ex ipsomet textu, et ex natura horum sacramentorum oritur diversus modus necessitatis in uno, et in alio sacramento. Et sic quando dicitur: *Nisi manducaveritis,non habebitis vitam*, est idem ac dicere, non retinebitis, seu non conservabitis

diutius; sicut de corporali cibo dicimus, quod nisi quis comedat, non conservabit vitam. Et ex auctoritate Ecclesiæ sic practicantis usum hujus sacramenti, et sic definientis in Concilio Tridentino confirmantur fideles in hac intelligentia.

VI. An vero significent illa verba necessitatem medii ad perseverandum, respondetur non significare, quia donum perseverantiæ ultimum (de quo solum loquimur) non datur ex opere operato per aliquod sacramentum, nec alicui medio fallibili est alligatum; alias qui reciperet hoc sacramentum cum debita dispositione (id est, cum gratia) infallibiliter salvaretur, quia reciperet perseverantiam. Solum ergo dantur media conservativa gratiæ, quibus disponitur homo ad perseverandum; et in isto genere præcipuum est frequentia eucharistiæ. Et eadem certitudine constat non requiri sumptionem sacramentalem ad perseverantiam tamquam medium per se necessarium, ut in infantibus declaravit Tridentinum sessione ubi supra; et in adultis constat ex usu Ecclesiæ, in pueris nondum habentibus perfectum usum rationis, licet possint mortaliter peccare, quibus tamen si esset medium necessarium ad perseverandum, non posset illis negare hoc sacramentum, nec infantibus. Ad id vero quod ultimo additur, quod si hæc verba continent necessitatem sumendi eucharistiam in voto, etiam continebunt necessitatem rei desideratæ, atque adeo ipsius eucharistiæ in se, respondebimus infra circa primum argumentum. Supposito ergo quod realis susceptio eucharistiæ necessaria non est necessitate medii, neque ad primam gratiam, neque ad perseverantiam ultimam, neque ad gloriam, restat difficultas, an saltem in voto ipsa eucharistia sit necessaria ad ista omnia.

VII. Et ut punctus difficultatis innotescat, certissimum est, quod res ipsa contenta in hoc sacramento, id est, Christus, et unio ad ipsum per desiderium et votum (scilicet per fidem vivam, tamquam membra ad caput) omnino necessaria est, tam necessitate medii, quam præcepti, ad omnem salutem, quia: *De plenitudine ejus omnes accepimus*, Joan. I: et: *Gratia per Jesum Christum facta est*, ibidem: *Neque est aliud nomen datum sub cœlo, in quo oporteat nos salvos fieri*, ut dicitur Act. IV, unde non debemus divertere a Christo secundum se. Et multæ auctoritates quæ adducuntur, explicari possunt de Christo in se. Et ideo punctus difficultatis est, an sicut Christus in se consideratus est causa universalis totius gratiæ, influens in omnes sicut vitis in palmites, ita ut sine ipso nihil possimus facere, ita hoc sacramentum prout tale est, et a reliquis distinctum; et Christus non solum secundum se, sed prout sacramentatus, habet in genere causæ finalis influentiam in omnia sacramenta; et consequenter in omnem gratiam, quæ per Christum datur in sacramentis, vel in ordine ad illa. Nam in genere causæ efficientis constat hoc sacramentum esse sacramentum vivorum, nec per illud dari remissionem peccati mortalis, ut determinat Concilium Tridentinum sessione XIII, capite V, unde etiam jure divino tenetur peccator præmittere confessionem sacramentalem ad recipiendum hoc sacramentum; ergo prius debet esse in gratia, et sic non causat illam.

VIII. In hoc ergo puncto aliqui tenent partem negativam, scilicet sacramentum eucharistiæ non esse per se finem reliquorum sacramentorum, ita ut in suis effectibus dependeant ab illa tamquam ab influentia causæ finalis, et consequen-

ter non esse necessariam eucharistiam in intentione et voto, sicut est necessarius finis. Quam sententiam docet pater Suarez hic disp. XL, sect. II, et Vazquez disp. CLXIX, cap. III, et pro se multos citant ex antiquis, præsertim ex illis qui censent non dari præceptum divinum de sumenda eucharistia. Sed tamen illo præcepto admisso, adhuc tenet hæc sententia, eucharistiam non esse necessariam necessitate medii, neque in re, neque in voto, ex speciali ratione institutionis suæ, sed solum ex generali ratione, qua necessarium est ad salutem velle observare omnia præcepta, inter quæ unum est de sumenda eucharistia: alii existimant esse necessarium votum eucharistæ etiam ad primam gratiam, et ad perseverantiam et gloriam, imo etiam ad omnes effectus sacramentorum, et sic magis dici eucharistiam necessariam necessitate finis, quatenus est finis omnium sacramentorum, quam necessitate medii, licet comparatione ad beatitudinem, medium sit. Dividuntur autem auctores hujus sententiæ, quia quidam (ut refert Vazquez ubi supra cap. II) existimant eodem modo esse philosophandum de hoc sacramento eucharistiæ sicut de baptismo, et de pœnitentia, quæ sunt necessaria necessitate medii, non absolute, sed in re, vel in voto, disjunctive, sumitque hæc sententia ly votum, pro desiderio suscipiendi hoc sacramentum, ita quod sumptio realis eucharistiæ non sit determinate necessaria ad salutem, sed casu quo ejus copia non detur, debet dari votum, id est,desiderium talis sumptionis, et hoc est necessarium.

IX. Alii sumunt ly votum, non pro desiderio sumendi realiter ipsam eucharistiam, sed pro ordine seu respectu qui invenitur in omnibus aliis sacramentis ad eucharistiam, ut ad finem, et ita qui habet voluntatem recipiendi alia sacramenta, habet implicitam et virtualem intentionem tendendi ad eucharistiam quatenus est finis talium sacramentorum ; et hæc intentio vocatur votum eucharistiæ : et dicitur esse necessarium, quia necessitas finis, solum prout in intentione operatur; sic enim est causa finalis; nam prout in executione, potius est effectus,quam causa ; quam sententiam Cajetanus et Soto attribuit Vazquez capite II citato in fine, eamque postea approbat capite III,quantum ad principale intentum, scilicet, quod votum eucharistiæ sit necessarium,non tamen quantum ad modum, quasi hoc sit speciale in eucharistia in quantum est finis omnium sacramentorum, sed solum ea generali ratione, qua est necessarium propositum servandi omnia mandata, inter quæ unum est de perceptione eucharistiæ.

X. Dicendum nihilominus est, non solum observationem præcepti de suscipienda eucharistia esse necessariam in voto, sicut reliqua omnia præcepta, sed etiam intentionem de ipsa eucharistia : et de effectu illius obtinendo, qui est unio et conversio in Christum, ita imbibi in omnibus sacramentis, quatenus est finis illorum eucharistia, quod sine tali intentione et voto nulla gratia vel effectus sacramentorum obtineri possit, etiam prima gratia. Hæc sententia est communis inter Thomistas, fundaturque in auctoritate S. Thomæ, et S. Augustini, et in ipsa natura et institutione sacramenti. De S. Thomâ constat in hac quæstione LXXIII, art. III, ubi inquit: « Quod potest habere homo salutem ante perceptionem hujus sacramenti ex voto ejus ; sicut et ante baptismum ex voto baptismi ; sed differentia est quod baptismus requiritur per modum principii, quia regenerat nos, eucharistia per modum

consummationis, quia est finis omnium sacramentorum, cum sit omnium excellentissimum, et contineat in seipsum auctorem gratiæ. Et sic baptismi perceptio requiritur ad inchoandam vitam spiritualem, eucharistia vero ad consummandam, non ut simpliciter habeatur, sed sufficit eam habere in voto, sicut et finis. » Ita S. Thomas: ergo sentit quod votum eucharistiæ, de quo agitur in præsenti, est intentio illius ut finis, quia dicit esse finem omnium sacramentorum, sed intentio finis in quacumque re ordinata ad talem finem, non est minus necessaria, quam res ipsa ordinata: ergo si baptismus et alia sacramenta ordinantur ad eucharistiam tamquam ad finem, non est minus necessaria intentio eucharistiæ, quam voluntas baptismi. Et ad hoc etiam facit id quod docet S. Thomas super Joannis caput VI, lectione VII: « Quod quantum ad spiritualem manducationem eucharistia omnibus est necessaria, licet non quantum ad realem sumptionem. »

XI. De S. Augustino constat idem sentire; tum in loco quem affert S. Thomas in hoc articulo tertio ad primum, ubi inquit: « Parvulos, et unumquemque quando in baptismo fit membrum Christi, tunc corporis et sanguinis ejus participem fieri, nec alienari ab ipsius panis calicisque consortio, etiamsi antequam panem illum comedat, et calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat; » tum etiam in libro IV contra duas epistolas Pelagianorum, capite IV, ubi ponderanda sunt illa verba Augustini: « Hæc reconciliatio est in lavacro regenerationis, et Christi carne et sanguine, sine quo neque etiam parvuli possunt habere vitam in semetipsis. » Et idem docet libro primo, capite II; sed Augustinus non loquitur de carne et sanguine Christi, seu de pane et calice secundum realem sumptionem, quia expresse loquitur etiam de illis qui discedunt antequam comedant illum panem, et bibant illum calicem: ergo loquimur de manducatione panis et calicis virtuali et implicita, quatenus continetur in baptismate ordo ad eucharistiam. Hoc autem comparat Augustinus necessitati baptismatis, in quo ponit reconciliationem nostram æqualiter atque in ipsa carne et sanguine Christi, et docet esse necessarium necessitate medii, quia dicit sine ipso, (id est, sanguine Christi in hoc sacramento) neque parvulos habere vitam.

XII. Et hanc mentem Augustini sic intellexit S. Thomas supra quæst. LXV, art. IV ad secundum: comparans enim S. Thomas necessitatem baptismi et eucharistiæ propter verba Domini: *Nisi quis renatus fuerit;* et: *Nisi manducaveritis, etc.* dicit illud esse intelligendum de spirituali manducatione, non de sola sacramentali, ut exponit Augustinus super Joannem, tractatu XXVI et XXVII: ergo sentit S. Thomas, agnovisse Augustinum in spirituali manducatione eucharistiæ æqualem necessitatem, atque in ipso baptismo, sumendo spiritualem manducationem non pro desiderio speciali et expresso de sumenda eucharistia, sed pro illo ordine et respectu qui in baptismo implicite involvitur ad eucharistiam, quia dicit ipse Augustinus tunc participem fieri aliquem corporis et sanguinis Christi, quando in baptismate fit membrum Christi.

XIII. Ratione quoque deducitur ista pars ex ipsa institutione et natura hujus sacramenti, et reducitur ad hunc syllogismum: Sacramentum eucharistiæ est institutum tamquam finis universalis omnium sacramentorum; sed quotiescumque aliquid dependet ab altero ut a fine, si tale medium est necessarium,

etiam intentio finis, seu voluntas et votum ipsius debet includi in tali medio, et non minus esse necessaria, quam ipsius medium: ergo si baptismus est necessarius necessitate medii ad salutem, etiam intentio eucharistiæ quam votum ipsius appellamus erit necessaria, tanta necessitate sicut baptismus. Minor et consequentia sunt manifestæ; et major, in qua est difficultas, probatur in primis ex auctoritate D. Dionysii in tertio capite de ecclesiasticæ hierarchiæ quem citat S. Thomas supra quæst. LXV, art. III, ubi inquit Dionysius: « Quod non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica nisi per divinissimam eucharistiam. » Unde colligit S. Thomas, eucharistiam esse perfectionem omnium sacramentorum, seu sacramentalium effectuum, qui dicuntur perfectiones hierarchicæ. Et idem colligit ex Dionysio S. Thomas super Joannis caput VI, lectione VII: ergo eucharistia habet se ut finis reliquorum sacramentorum, si quidem est consummatio eorum.

XIV. Secundo id deducitur, quia eucharistiam tam in se, quam in suis effectibus dicit id, quod est perfectissimum et finis cæterorum. Nam in primis ejus effectus est unire nos Christo et vitæ ipsius, dicente Domino: *Qui manducat me, vivet propter me*, Joan. VI; vivere autem per Christum est finis omnium sacramentorum; similiter specialis ejus effectus est adeptio gloriæ et ressuscitatio corporum, juxta verbum Christi: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum, et ego ressuscitabo eum in novissimo die*, Joan. VI: ergo tam ex parte sui, quia est excellentissimum omnium sacramentorum, quam ex parte effectuum quos præstat, est finis omnium sacramentorum, quia confert illos effectus qui pertinent ad finem, sicut est unio cum Christo vita æterna, et ressuscitatio corporum, quæ maxime pertinent ad ipsum finem ultimum. Ac denique, quia omnia sacramenta instituta sunt a Christo tamquam instrumenta, quibus nobis communicatur virtus passionis, ut illi uniamur et incorporemur tamquam membra capiti; quando autem plura instrumenta, seu agentia ordinantur in aliquem effectum, id quod essentialiter et per se est tale, est finis aut principium eorum, quæ participative sunt talia: sicut ignis est causa omnium ignitorum et finis, quia istum effectum, qui est ignire, alia faciunt in virtute ejus, et in ordine ad ipsum: iste autem effectus qui est unire et incorporare nos Christo, essentialiter et per se pertinet ad eucharistiam, quia realiter continet corpus Christi, et conjungit nos illi; ergo reliqua sacramenta non possunt habere istum effectum, nisi in virtute eucharistiæ et in ordine ad ipsam; iste autem effectus (scilicet incorporari cum Christo) est simpliciter necessarius; ergo et eucharistia. Quod dictum est de prima gratia, pari modo dicendum est de perseverantia et gloria, et de reliquis effectibus sacramentorum, quia si semel habemus, quod eucharistia est finis et causa universalis influens in reliqua sacramenta, nullus effectus eorum dari potest nisi per ordinem ad eucharistiam; et ita si perseverantia et gloria dependent a sacramentis, multo magis ab eucharistia, secundum quod habetur in intentione et voto in ordine ad reliqua sacramenta.

SECUNDUM ARGUMENTUM.

XV. Objicies primo: Nam S. Thomas supra quæst. LXV, art. IV docet, ex septem sacramentis solum duo esse necessaria (scilicet baptis-

mum et pœnitentiam) et sacramentum ordinis pro gubernatione Ecclesiæ ; reliqua vero solum esse necessaria ad commodius habendum finem, non ad simpliciter; sed quando negat S. Thomas istam necessitatem, non negat necessitatem præcepti (qui de hac necessitate nulli est dubium eucharistiam esse in præcepto) ergo solum negat S. Thomas esse necessariam necessitate medii; aut fuit diminutus S. Thomas, non explicando istam necessitatem eucharistiæ per modum finis. Hunc locum tamquam manifestum in S. Thoma objicit nobis Vasquez disp. CLXIX, capite IV.

XVI. Confirmatur primo, quia si eucharistia solum operatur ut finis, modo a nobis assignato (scilicet in intentione et in voto) sequitur quod solum erit necessarium votum ipsius sacramenti, non ipsa eucharistia. Et confirmatur secundo, quia quando dicitur eucharistia necessaria in voto, vel est quia in se ipsa debet desiderari et intendi ut finis, et similiter ejus assecutio; vel solum quia virtute includitur in baptismo ordo ad ipsam eucharistiam, quatenus qui baptizatur redditur capax recipiendi eucharistiam, et tenetur servare omnia præcepta, quorum unum est de eucharistia; vel tandem, quia non ipsa eucharistia, sed effectus ejus, qui est unio ad Christum per gratiam, necessaria est ad salutem. Primo modo eucharistia non potest esse necessaria, quia non est necessarium suscipere realiter ipsam eucharistiam: ergo neque intendere, neque desiderare, si quidem omne desiderium est propter rem desideratam; si enim res in se necessaria non est, neque desiderium et intentio illius necessaria erit. Secundo modo eucharistia solum est necessaria sicut observatio aliorum præceptorum, et sicut est necessarium fieri capacem recipiendo hoc sacramentum; sic autem non ipsa eucharistia, sed baptismns erit necessarius, quia per ipsum fit aliquis capax hujus sacramenti, sicut etiam per baptismum fit capax confirmationis et extremæ unctionis; nec tamen ista sacramenta dicuntur necessaria necessitate medii. Tertio modo verum est, quod unio ad Christum per gratiam est de necessitate salutis, sed tamen ista unio, cum sit unio per gratiam, potest aliis multis modis fieri, et per alia sacramenta præstari, per quæ etiam Christo unimur et incorporamur. Unde non probatur efficaciter quod hoc sacramentum sit necessarium, quia unio ad Christum necessaria est.

XVII. Respondetur S. Thomam in illo articulo loqui de reali sumptione sacramentorum; et hæc non est necessaria nisi in illis sacramentis quæ ibi numerantur. Et hoc modo fatemur sacramentalem susceptionem eucharistiæ non esse necessariam necessitate medii; non tamen negat S. Thomas spiritualem sumptionem et votum eucharistiæ esse de necessitate salutis, quia comparans in secundo argumento illa verba : *Nisi quis renatus fuerit*, cum illis : *Nisi manducaveritis, etc.* quæ videntur eamdem necessitatem postulare cum baptismo, respondet: « Ad secundum dicendum, quod illud verbum Domini est intelligendum de spirituali manducatione, et non de sola sacramentali, ut exponit Augustinus super Joannem: » ergo sentit S. Thomas, quod illud verbum Domini intellectum de spirituali manducatione, quæ est manducatio in voto, æquiparatur necessitati baptismi, quæ est necessitas medii simpliciter. Idem autem dicit S. Thomas in hac quæstione LXXIII, articulo III; ergo perperam Vazquez dicit illum locum ex quæstione LIV, esse pro sua sententia, et manifes-

tiorem quam iste ex quæstione LXXIII, cum prorsus idem utrobique doceat.

XVIII. Ad primam confirmationem respondetur, votum eucharistiæ non esse necessarium ratione sui, sed ratione rei desideratæ et intentæ. Nullus enim potest dicere, quod aliquod desiderium vel intentio sit necessaria, si res ipsa quæ desideratur et intenditur necessaria non est; et sic potius ipsa eucharistia dicitur necessaria in voto, quam quod ipsum votum necessarium sit. Quomodo autem ipsa eucharistia in se sit necessaria, statim explicabitur.

XIX. Ad secundam confirmationem respondetur, quod eucharistia dupliciter consideratur. Primo, in quantum quoddam sacramentum particulare, et sic habet influentiam per modum efficientis in suam propriam gratiam, quam confert distinctam a cæteris; secundo modo consideratur ut causa universalis aliorum sacramentorum, et sic habet influentiam in omnem gratiam, et in omnes effectus, qui dantur per alia sacramenta; et ista causalitas est finalis, quia omnia sacramenta ordinantur ad eucharistiam ut ad finem, quatenus in ea realiter et essentialiter continetur ipsa communicatio passionis Christi, et perfectissima unio ad ipsum, quæ est finis omnium sacramentorum, et institutionis eorum. Sicut etiam in persona regis distinguimus id quod personale est, et id quod operatur vel largitur tamquam particularis persona, et id quod dignitatis et officii est, ratione cujus operatur tamquam causa universalis in toto regno, et omnes potestates inferiores et ministri in virtute ipsius, et ex ordine ad ipsum operantur. Primo modo non est de necessitate salutis votum, seu desiderium eucharistiæ, et sumptionis illius; sicut neque ipsa sumptio necessaria est, nisi necessitate præcepti; nunquam enim desiderium est alio modo necessarium, quam res ipsa desiderata. Et argumenta contraria solum faciunt vim in hoc sensu, quem nos non negamus, et ideo nihil probant.

XX. Secundo autem modo dicitur votum eucharistiæ necessarium, quia cum ejus influentia sit universalis in omnia sacramenta, hoc ipso quod sacramentum baptismi est necessarium, etiam eucharistia, ut intenta in illo, et implicite ac virtualiter ibi contenta, necessaria erit. Tota enim sacramentorum collectio se habet ut media quædam a Christo instituta ad participandum fructum passionis ejus. Hoc autem invenitur in eucharistia per se et essentialiter, cum contineat substantialiter ipsum Christum, et passionem ejus; in reliquis autem sacramentis solum invenitur participative, non substantialiter continetur Christus. Et sic qui intendit sacramentis ipsis uti ad obtinendam sanctificationem ex passione Christi, debet intendere per ipsa sacramenta præparari, vel ordinari ad istam unionem cum passione Christi in se. Et ita S. Thomas in hoc articulo tertio ex eo probavit, quod hoc sacramentum est finis cæterorum, quia per sanctificationes aliorum sacramentorum fit præparatio ad suscipiendam, vel consecrandam eucharistiam: sentit ergo sacramentum eucharistiæ esse finem, non quidem considerando ejus sumptionem solum ut est quidam effectus particularis ejus, sed prout in omnibus est aliquis ordo ad eucharistiam ut ad causam universalem, quatenus in ipsa fit unio ad Christum in illa contentum, quæ est principalis et per se ratio istius unionis; in reliquis autem sacramentis invenitur ista unio et incorporatio cum Christo solum participative et ministerialiter; et ad sus-

cipiendam eucharistiam, non in se realiter tantum, sed etiam quoad effectum istum unionis ad Christum, dicit S. Thomas ordinari reliqua sacramenta. Cum ergo inquiritur in argumento, quonam modo ex illis tribus eucharistia sit finis universalis aliorum sacramentorum respondeo, quod illo tertio modo, quatenus facit unionem cum Christo per se et realiter, reliqua vero sacramenta participative, et ex ordine ad ipsam. Et ad probationem, quod ista unio etiam fit per alia media et sacramenta, distinguo; fit per alia media participative et ex ordine ad eucharistiam, concedo; sine ordine ad illam, nego, quia id quod est per se et essentialiter tale, semper influit in id quod est participative tale, sive in causis efficientibus sicut ex participatione ignis ignita efficiunt ignem, licet ipse ignis non applicetur realiter in se, sed per suam virtutem sive in causis finalibus; sicut intentio finis operatur in mediis, licet actu non cogitetur.

XXI. Secundo arguitur: Nullus finis intenditur nisi propter consecutionem ejus in sec frustra enim esset intentio finis necessaria, si ejus consecutio nunquam est necessaria, nec facienda, sed realis assecutio eucharistiæ non est necessaria ad salutem, ut ostensum est: ergo neque ejus intentio et votum necessarium esse potest ad salutem. Quis enim dicat intentionem, seu desiderium sanitatis esse necessarium, si ipsa assecutio sanitatis nunquam est necessaria. Confirmatur, quia ratio qua S. Thomas probat eucharistiam esse finem omnium sacramentorum, est quia omnia sacramenta ordinantur ad eucharistiam, vel disponendo ad illam, vel consecrando; sed hoc est falsum: ergo. Minor probatur, quia aliqua sunt sacramenta, quæ neque disponunt ad eucharistiam, nec illam consecrant, ut extrema unctio, matrimonium et confirmatio. Nam extrema unctio ex sua institutione datur post viaticum, et est ultimum sacramentum pro hac vita: ergo non disponit ad eucharistiam. Matrimonium etiam non disponit ad eucharistiam, quia sine ipso æque bene, aut etiam melius suscipitur eucharistia. Et similiter sine confirmatione potest æque bene suscipi eucharistia, habendo devotionem et desiderium illius: non ergo bene probatur, quod omnia sacramenta per se ordinantur ad eucharistiam ut ad finem, quia per alia sacramenta disponimur ad ipsam.

XXII. Respondetur realem assecutionem eucharistiæ in se, et quoad ejus sacramentalem sumptionem, non esse finem reliquorum sacramentorum, sed solum ratione sui effectus, qui est unio ad Christum, et ad ejus mortem et passionem, quatenus continetur in hoc sacramento principaliter et realiter, in aliis autem ex participatione, et ordine ad ipsum, sicut omnia officia et ministeria regni sunt propter regem, et ab ipso derivantur, considerando ipsum ut est caput regni, et potestas universalis, cui alia subordinantur tamquam membra: et istam unionem et conservationem regni, qua membra uniuntur suo capiti, intendunt omnia officia et ministeria regni, tamquam necessaria ad ejus conservationem; non tamen intendunt omnes tamquam finem unionem ad regem secundum particulares effectus amicitiæ, vel familiaritatis, quam habent erga suos: hic enim est effectus particularis ipsius personæ regis in se, et non solum ut persona publica: ita in hoc sacramento ipsa sumptio sacramentalis est quasi familiaritas quædam et convictus, seu assistentia personæ regis, ut talis persona est; sicut si rex aliquem de suo re-

gno invitaret ad mensam suam, iste esset particularis effectus amicitiæ regis, non universalis illa communicatio regis ad totum regnum, et ad ministros tamquam caput ad membra: ita similiter est particularis effectus hujus sacramenti; ipsa vero sacramentalis incorporatio ad Christum, et ad passionem illius, est finis universalis respectu aliorum sacramentorum, et respectu omnium fidelium; et sic est finis assequibilis ex intentione eucharistiæ, secundum quod virtus passionis Christi, quæ alligata est sacramentis, principaliter est in eucharistia quatenus continet ipsum Christum, et passionem ejus mystice in separatione sanguinis a corpore; participatione autem est in aliis sacramentis, nec tamen consequimur istam incorporationem per solam sacramentalem sumptionem eucharistiæ, sed etiam per virtualem, quæ invenitur in aliis sacramentis per subordinationem et respectum ad eucharistiam: sumptio autem sacramentalis potius se habet tamquam medium ad illum finem universalem incorporationis cum Christo. Sicut enim omnia sacramenta sunt media et instrumenta ad uniendum nos Christo, et ad percipiendum fructum passionis ejus; ita ipsamet eucharistia, in quantum particulare sacramentum, et secundum sumptionem sacramentalem, est medium ad seipsam ut finis universalis est. Quare in omnibus sacramentis habetur intentio consequendi eucharistiam, non ratione sacramentalis sumptionis ejus (nec enim solum consideratur ut particulare sacramentum) sed ratione incorporationis cum Christo, quæ principaliter datur per hoc sacramentum, et participative per alia. Et hoc modo verificatur dictum S. Dionysii, quod omnis perfectio hierarchica (id est, per ministros Ecclesiæ in sacramentis data) non contingit nisi per divinissimam eucharistiam, qua ad ipsam ordinantur omnia, ut inferiora agentia ad superius, ut uniantur membra ad caput; et hic finis est intentus, et de facto illum consequimur principaliter per eucharistiam, participative autem et in virtute ejus per alia sacramenta.

XXIII. Ad confirmationem respondetur, quod etiam illa tria sacramenta ordinantur ad eucharistiam, non ratione sumptionis sacramentalis, sed ad conservandum, vel disponendum ad ejus effectum, qui est unio ad Christum et vita æterna. Nam confirmatio roborat nos in fide, et reddit membra Christi fortiora ad confitendum fidem ejus, et consequenter ad conservandum unionem cum Christo, qui est effectus generalis omnium sacramentorum; principaliter tamen appropriatus eucharistiæ, et derivatus ab illa ut a fine. Extrema unctio maxime ordinatur ad conservandam istam unionem cum Christo in ultimo conflictu, et ut præparet nos ad ultimam perseverantiam, et introitum in cœlum; et sic maxime respicit vitam æternam, qui est proprius effectus eucharistiæ. Matrimonium significat conjunctionem Ecclesiæ cum Christo, et sic suo modo disponit ad illam conjunctionem animæ cum Christo, quæ specialiter fit in eucharistia: et similiter servit secundario ad reprimendam concupiscentiam, cujus repressio est maxima dispositio ad eucharistiam.

XXIV. Dices: Hac ratione solum ponimus pro fine universali, non ipsam eucharistiam, et Christum ut sacramentum, sed unionem ad Christum absolute, sicut per fidem vivam, et per gratiam cujuscumque sacramenti, si quidem sacramentalis sumptio, et eucharistia in se solum se habet ut sacramentum particulare; ergo incidimus in illud

inconveniens a principio adnotatum et exclusum, quod solum ponimus esse de necessitate salutis unionem ad Christum, qualis fit per gratiam, de quo nulli potest esse dubium; et inde volumus inferre, quod unio ad Christum ut sacramentatum, et intentio ipsius eucharistiæ sit de necessitate salutis.

XXV. Respondetur, quod unio ad Christum ut redemptorem, et ad fructum passionis ejus, sine aliquo ordine explicito vel implicito ad sacramenta dari non potest, quia Christus alligavit virtutem passionis suæ sacramentis, tamquam mediis quibus nobis communicatur fructus redemptionis. Et ita qualis fuerit ordo inter ipsa sacramenta, talis erit et dependentia, atque ordo seu respectus ad hoc sacramentum. Licet enim unio nostra ad Christum non sit nisi per gratiam, tamen gratia ista non datur nobis quomodocumque, sed cum ordine et unione ad Christum ut redemptorem, et ad passionem ejus. Cum autem eadem passio Christi, et idem sacrificium quod fuit in cruce, sit etiam in hoc sacramento eucharistiæ, quia solum differunt penes modum cruenti et incruenti, non penes rem oblatam, et virtutem ejus ad dandam gratiam, sequitur quod tam necessarium sit, quod gratia uniat nos Christo et passioni ejus, sicut fuit in cruce, sicut quod uniat nos ipsi Christo et passioni ejus ut sacramentum, eo quod non applicatur nobis illa virtus, nisi mediantibus sacramentis, inter quæ eucharistia est principalis, et continet ipsum Christum realiter; alia vero participative, et per subordinationem ad eucharistiam, ut ad sacramentum excellentissimum et causam cæterorum, causant istam unionem. Illa vero gratia quam causat eucharistia tamquam particulare sacramentum, non est effectus necessarius ad salutem, quia solum se habet ut augmentum gratiæ; nec unit nos Christo quomodocumque, sed supponendo vitam, non tamquam aliquid necessarium ad ipsam vitam, quia solum unit per modum augmenti. Et licet extra sacramenta actu suscepta possit dari contritio, et actus charitatis ad justificationem, tamen quia id non facit nisi habendo sacramentum in voto, et in quocumque sacramento invenitur ordo ad eucharistiam, ut ad finem universalem, ideo non fit aliqua justificatio sine ordine ad eucharistiam. Quod autem supra diximus, non esse punctum difficultatis de unione cum Christo absolute, sed ut sacramentato, verum est; sed tamen nullum est inconveniens, quod iste punctus difficultatis resolvatur ex illo principio quod caret difficultate, scilicet, quod ex eo quod unio ad Christum absolute sit necessaria simpliciter, et non datur unio ad Christum et ad ejus passionem nisi mediante ordine ad sacramenta, et omnia sacramenta subordinantur eucharistiæ ut principali fini, consequitur quod si est necessaria unio ad Christum absolute, etiam ad Christum ut sacramentum, saltem implicite.

XXVI. Ultimo ex dictis solvuntur omnes aliæ difficultates, quæ possunt fieri contra nostram conclusionem; omnes enim fere æquivocant in illa consideratione, de necessitate eucharistiæ in voto secundum quod est particulare sacramentum, vel secundum quod universalis finis aliorum sacramentorum; et consequenter æquivocatur de voto ut est desiderium sumendi eucharistiam in se, vel in quantum est virtualis et implicitus ordo aliorum sacramentorum ad eucharistiam: et ita qui desiderat alia sacramenta, virtualiter habet votum et desiderium eucharistiæ ut

finis universalis est; ex quo discernitur, an sit concedendum, quod eucharistia sit sacramentum majoris necessitatis quam baptismus, Respondetur enim, quod non simpliciter loquendo, sed baptismus est majoris necessitatis, quia simpliciter loquendo per ly eucharistia significatur hoc sacramentum in quantum particulare est, et condistinctum ab aliis. Comparatio enim inter sacramenta fit secundum quod considerantur ut sacramenta particularia, et quantum ad realem susceptionem; si autem loquamur de eucharistia cum addito (nempe in quantum est finis aliorum sacramentorum) sic est majoris necessitatis quam baptismus, quia intentio finis, quæ imbibitur in mediis, magis est necessaria quam ipsa media; et incorporari nos cum Christo maxime necessarium est.

XXVII. Nec obstat, quod etiam baptismus habet pro effectu incorporare nos Christo, et facere membra ejus per regenerationem, et aperire nobis januam regni cœlorum, quod utique pertinet ad rationem finis : ergo non minus erit baptismus finis sacramentorum quam eucharistia. Neque enim istam unionem facit eucharistia nisi per gratiam, et eamdem facit baptismus. Respondetur enim, quod baptismus facit istam incorporationem inchoative, dando nobis primam gratiam per modum causæ efficientis, quia per modum regenerantis ; eucharistia autem dat istam unionem consummative et perfecte, non solum quia dat augmentum gratiæ, in quantum particulare sacramentum, sed quia continet ipsum Christum realiter, et unit nos ad ipsum in sua substantia realiter, quod baptismus solum facit participative ; et ideo eucharistia operatur principaliter, et tamquam finis intentus istam unionem; baptismus autem tamquam medium; per quod effective incipimus vivere, et tendimus ad istam unionem Christi in se ; et ideo agit in virtute eucharistiæ, sicut medium in virtute et intentione finis. Dicitur autem baptismus aperire nobis cœlum, quia remittit totam culpam et pœnam, quæ impedit introitum cœli, et sic tollendo impedimenta, ad ipsum perducit, ut docet S. Thomas quæstione LXIX, articulo VII; eucharistia autem dat nobis gloriam, in quantum ipsum Christum, qui est ultimus finis, nobis conjungit; et ideo eucharistia magis operatur per modum finis intenti, baptismus autem per modum tollentis impedimenta. Nec eo quod in quolibet sacramento datur suus particularis effectus, tollitur quod eucharistia non influat in eumdemmet effectum, quia causa universalis eumdemmet effectum causat, quem particularis, non diversum, nec duplicatum ; nec impedit influentia illius influentiam causæ particularis, sicut sol non impedit influentiam hominis ad generationem, neque rex influentiam ministri. Denique non est necesse quod qui suscipit aliquod sacramentum, aut facit actum charitatis, habeat expressum desiderium suscipiendi realiter eucharistiam, quia desiderium communicandi solum est votum, et desiderium eucharistiæ ut particulare sacramentum est, et respectu particularis effectus ejus, non respectu ejus, ut est finis universalis ; sic enim est desiderium incorporandi nos Christo et passioni ejus ut redemptivæ, et alligatæ sacramentis principaliter et realiter in eucharistia, participative in aliis, quia ubi Christus est realiter, non potest non esse finis gratiæ, et eorum quæ dicunt ordinem ad Christum ; sicut ubi est persona regis, est dignitas et potestas regia universalis.

QUÆSTIO LXXIV.

DE MATERIA EUCHARISTIÆ QUANTUM AD SPECIEM.

I. In hac quæstione agit S. Thomas de materia remota eucharistiæ, quæ est panis et vinum ; et dividit illam per octo articulos. In duobus primis agit de ista materia in communi, ostendendo quod panis et vinum est materia hujus sacramenti ; et secundo quod non requiritur determinata ejus quantitas ad consecrationem, dummodo super illam possint proferri verba formæ. In aliis duobus articulis, scilicet tertio et quarto tractatu specialiter de materia panis, scilicet, quod sit panis triticeus in forma usuali, et quod non refert ad validitatem sacramenti quod sit azymus vel fermentatus. In reliquis quatuor articulis agit de materia calicis, scilicet, quod sit vinum de vite, et quomodo sit illi admiscenda aqua, et quod non sit de necessitate sacramenti illam miscere ; et denique quod in valde modica quantitate admiscenda sit.

—

DISPUTATIO XXVII.

DE MATERIA REMOTA SACRAMENTI EUCHARISTIÆ.

—

ARTICULUS I.

Utrum ad consecrationem hujus sacramenti ita sit necessaria utraque species, quod non possit dispensari, quod in altera tantum fiat ?

I. Duo supponimus. Primum est, quod in qualibet specie, etiamsi consecretur sine altera, manet illa materia conversa in corpus Christi, et vere atque essentialiter sacramentum, licet non integrum in ratione convivii sacramentalis. Constat hoc ex ipso usu et praxi Ecclesiæ, quæ speciem panis, hoc ipso quod consecrata est, adorat, etiam antequam calix consecretur ; et si contingat sacerdotem vel impedimento, vel malitia non consecrare calicem, eodem modo maneret ibi corpus Christi sub specie panis, quia semel consecratus panis non

desinit continere corpus Christi, nisi per corruptionem specierum. Et idem est de consecratione calicis, si fiat sine consecratione panis. Videatur de hoc S. Thomas infra quæst. LXXVIII, articulo VI.

II. Secundum quod supponimus est, materiam hujus sacramenti integram et perfectam esse panem et vinum, non aliquod aliud genus cibi vel potus. Quis autem panis, et quod vinum intelligatur, an solum panis de tritico, et vinum de vite, postea disquiretur. Modo solum supponimus, utrumque hoc genus alimenti et potus, esse materiam hujus sacramenti. Est certum de fide, ut constat ex definitione Concilii Florentini in decreto Armenorum, et Concilio Lateranensi ut habetur in capite Firmiter, de summa Trinitate, et in multis aliis textibus, qui habentur de consecratione, dist. II, et in Concilio Tridentino multoties supponitur sess. XIII et XXI, sumiturque ex ipsa institutione Christi Domini, prout narratur Matth. XXVI, Luc. XXII, et I ad Corinth. XI: *Quod accepit Jesus panem, et gratias agens, fregit, etc. et quod accepit calicem, postquam cœnavit, etc.* Quod vero ille calix habuerit vinum de vite, constat ex illo Marci XIV, ubi demonstrans Jesus hunc calicem inquit: *Dico vobis, quod jam non bibam de hoc genimine vitis:* ubi ly de hoc demonstrat id quod erat tunc in illo calice. Quæ auctoritates et definitiones, ac perpetua et Ecclesiæ traditio, omnes alios errores eliminant, qui ex alia materia, quam ex pane et vino dicebant confici debere eucharistiam; de quibus videri potest S. Thomas in præsenti articulo primo.

III. His suppositis, difficultas præcipua in hoc articulo est, utrum ipsa celebratio et confectio hujus sacramenti ita sit de jure divino facienda sub utraque specie, quod non sit in Ecclesia potestas ad dispensandum, ut possit licite sub altera tantum fieri. Et ratio dubitandi sumitur tum, ex ratione negativa, quia non constat hoc esse de jure divino, sed de ecclesiastico tantum; tum, ex positiva, quia Ecclesia ex commissione Christi potest dispensare etiam in his, quæ sunt de jure divino, et non pertinent ad substantiam sacramenti, sed ad integritatem vel usum; tum denique, ex congruentiis, quæ ad id videntur satis efficaces.

IV. Primum medium explicatur sic: Quia non constat ubi positum sit præceptum a Christo Domino de conficiendo hoc sacramento sub utraque specie simpliciter et pro omni casu. Nam si alicubi, maxime in illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem,* I ad Corinth. XI, illud autem quod tunc faciebat Christus erat consecratio utriusque speciei, sed hoc non sufficit: ergo. Minor probatur, nam in primis etiam Christus Dominus dixit, loquens de utraque specie: *Accipite et manducate; bibite ex eo omnes:* et tamen non continent præceptum sumendi utramque speciem: ergo neque priora verba continent præceptum conficiendi sub utraque specie. Deinde neque potest accipi hoc præceptum ex ipso facto Christi, quia sic consecravit sub utraque specie. Non enim sequitur, quod consecravit in utraque specie de necessitate; sufficit quod de integritate seu perfectione vel decentia; sicut multa ibi fecit Christus, quæ non sunt de præcepto, neque in usu; nam tunc consecravit in cœna, et de nocte; nunc autem mane fit consecratio: tunc dedit corpus suum non jejunis; modo non potest sumi nisi a jejunis: tunc non consecravit simul utramque speciem, sed panem consecravit durante cœna: *Cœnantibus illis*

accepit Jesus panem, etc. calicem vero postquam cœnavit; modo autem simul immediate unum post aliud consecratur : ergo ex facto Christi præcise nullum elicitur præceptum de consecrando sub utraque specie.

V. Imo si solum attendamus factum Christi, probabile est quod quando Christus fregit panem et dedit duobus discipulis in Emmaus, quod consecravit illum, et dedit illis corpus suum, ut affirmat Theophylactus super caput XIV Lucæ, et alii patres; et tamen tunc non legitur consecrasse calicem, quia in fractione panis cognoverunt eum, et ipse evanuit ex oculis eorum; ergo non consecravit calicem. Et sic etiam potest modo sine consecratione calicis perfici hoc sacramentum per dispensationem Ecclesiæ. Nec denique ex ipsa natura sacramenti petit sub utraque specie consecrari de necessitate, quia salvatur natura et essentia sacramenti in altera tantum specie, ut præcedenti disputatione ostensum est; et nulla indecentia vel disconvenientia apparet, quod propter aliquem honestum finem non possit seorsum consecrari. Sicut etiam omnes ordines instituunt unum sacramentum integraliter, et tamen confertur unus ordo seorsum ab alio, sicut diaconatus sine sacerdotio. Et in sacramento pœnitentiæ, satisfactio quæ est pars integralis, non imponitur morituro; ergo etiam potest omitti aliquando pars integralis hujus sacramenti, verbi gratia, species vini. Denique quod non sit de jure divino, sed solum ex consuetudine Ecclesiæ, docet S. Thomas in IV, dist. XI, quæst. II, art. I, quæstiuncula prima ad quartum.

VI. Secundum medium sic declaratur: Nam in primis Ecclesia ex commissione Christi, et virtute clavium potest dispensare in his, quæ sunt de jure divino, sive id faciat per declarationem, sive per totalem absolutionem: sicut votum obligat de jure divino ad sui impletionem, et tamen potest pontifex in illo dispensare, non solum tollendo ipsum votum, quo sublato non currit jus divinum, quia solum obligat stante voto; sed etiam manente vinculo voti potest pontifex relaxare obligationem adimplendi illud, ut patet quando dispensat; dispensatio enim non tollit vinculum voti, sicut irritatio; sed solum exercitium: ergo dispensat pontifex in jure divino. Idem est de matrimonio rato, non consummato, in quo pontifex dispensat, et tamen vinculum et obligatio illius est de jure divino, et natura contractus, qui de se est indissolubilis. Et in ipsis sacramentis multa disponit, et immutat Ecclesia, quæ pertinent ad integritatem vel usum, aut modum ministrandi; sicut olim dabatur eucharistia laicis sub utraque specie, et modo non datur; et de jure divino est quod sacerdotes celebrantes sumant utramque speciem, et tamen quando ordinati celebrant cum episcopo non sumunt calicem. Et confirmatio de jure divino datur ab episcopis, et tamen ex dispensatione summi pontificis potest conferri a simplici sacerdote. Et in sacramento matrimonii, illi contractus qui fiebant sine præsentia parochi, erant materia sacramenti, et tamen Ecclesia post Concilium Tridentinum illos annullavit, et fecit non esse materiam sacramenti; ergo potest Ecclesia mutare ea quæ pertinent ad usum, vel integritatem sacramenti, etiamsi alias sint de jure divino.

VII. Tertium medium explicatur sic: Nam in primis potest esse urgentissima congruentia ob penuriam vini, ut sine ipso conficiatur sacramentum. Nec valet solutio S. Thomæ hic articulo primo ad se-

cundum: « Quod in terris ubi non nascitur vinum, potest aliunde asportari, » non inquam valet; tum, quia aliquæ regiones ita sunt distantes, ut in occidentali orbe, qui tempore S. Thomæ detectus non erat, quod ad illas vix potest deferri, et primis illis temporibus, quibus fuerunt inventæ, erat impossibile; tum etiam in regionibus suppolaribus, ubi propter intensissimum frigus, licet deferatur vinum, non potest conservari nisi congelatum, quod ad celebrationem hujus sacramenti non deservit; præsertim, quia probabile est per talem congelationem amittere speciem. Secundo, est magna congruentia, si instat mors alicujus infirmi, nec facile reperitur vinum ad consecrandum; videtur enim quod propter majorem necessitatem, ne ille sine viatico decedat, congruum erit in solo pane conficere sacramentum; multo magis si parochus debeat reponere in sacrario eucharistiam pro infirmis, et ex aliquo impedimento, vel casu non inveniatur vinum in oppido, et alias urgeat necessitas infirmorum, verbi gratia, tempore pestis.

VIII. Tertio, quia Ecclesia in die parasceves propter repræsentationem mortis Christi judicat sufficientem causam ut sumatur species panis sine consecratione calicis, et sic offertur sacrificium illo die: ergo est in potestate Ecclesiæ separare sumptionem calicis a sacrificio in aliquo casu; ergo etiam poterit celebrare consecratione unius sine alio, quia si potest separari sumptio in sacrificio, etiam et celebratio, quia non minus intrinsece pertinet ad sacrificium sumptio utriusque speciei, quam consecratio.

IX. Quarto, quia potest contingere, quod post consecrationem panis sacerdos advertat in calice esse venenum, et quod non reperiatur aliud vinum, tunc non debet consecrare vinum venenosum, quia non potest consecrari nisi quod potest sumi; illud autem vinum sumi non potest: ergo in aliquo casu licitum est sacrificium facere sine consecratione calicis. Et idem videtur si sacerdoti aliquis minetur mortem si consecraverit calicem; tunc enim non tenetur cum tanto periculo implere illud præceptum affirmativum consecrandi utramque speciem.

X. Dicendum nihilominus est, non esse potestatem in Ecclesia ad talem dispensationem, sentioque oppositum practice esse improbabile, licet speculative loquendo, et considerando præcise in eucharistia rationem sacramenti, argumenta facta suam habeant probabilitatem, nec desint auctores qui sentiant ita posse fieri. Quidam enim existimant tantum esse de jure ecclesiastico, quod in utraque specie conficiatur; pro qua sententia citari solent Adrianus in IV, quæstione VI de eucharistia; Major ibidem dist. IX, quæstione III; et aliqui ex Summistis. Alii existimant esse quidem de jure divino consecrare sub utraque specie, posse tamen summum pontificem dispensare in illo ex commissione, sicut potest relaxare votum. Ita Gabriel super canonem, lectione LIII, dubio III, et summa angelica verbo euchacristia primo.

XI. Nostra tamen conclusio communior est inter doctores, et in praxi semper consulenda, convincorque ad illam sequenti ratione. Ratio ergo fundamentalis hæc est, quia non oblata utraque specie panis et vini non manet verum sacrificium eucharisticum, sed Ecclesia non potest dispensare ut conficiatur eucharistia sine ratione sacrificii: ergo non potest dispensare ut

in altera tantum specie celebretur. Consequentia patet, quia si una tantum species consecretur, eucharistia fiet sine sacrificio, si ad rationem sacrificii utraque species requiritur. Major probatur ; tum, quia sacrificium eucharistiæ essentialiter et per se debet esse sacrificium secundum ordinem Melchisedech, quia hoc est sacerdotium novæ legis, in qua Christus Dominus est sacerdos secundum illum ordinem, ut probat Apostolus ad Hebræos VI, et declarat Concilium Tridentinum sess. XXII, capite I, Christum fuisse sacerdotem secundum ordinem Melchisedech in institutione sacramenti eucharistiæ. Ordo autem illius sacrificii est in oblatione panis et vini, non alterius tantum speciei, sicut legitur Genes. XIV : *Quod Melchisedech rex Salem protulit panem et vinum : erat enim sacerdos Dei altissimi;* tum etiam, quia sacrificium eucharistiæ est idem, quod sacrificium crucis ex parte rei oblatæ, illudque repræsentat ex parte specierum, ut constat ex Concilio Tridentino citato loco, capite II. De ratione autem et essentia sacrificii crucis fuit quod sanguis realiter et cruente separaretur a corpore Christi : ergo de ratione et essentia sacrificii sacramentalis est quod sanguis mystice et incruente separetur a corpore, quod esse non potest nisi sub utraque specie conficiatur, quia in altera tantum potius sanguis et corpus uniuntur per concomitantiam. Ut ergo detur separatio mystica, requiritur utraque species, quatenus ex vi verborum, et ex significatione specierum ponitur in una corpus, et in alia sanguis. Minor probatur, quia de jure divino præceptum est sacerdotibus, ut eucharistiam conficerent eo modo quo Christus in illis verbis instituit : *Hoc facite in meam commemorationem;* sed per illa verba præcepit Christus Dominus ut per modum sacrificii conficerent eucharistiam : ergo non potest jure humano confici sine ratione sacrificii. Minor probatur ex declaratione Concilii Tridentini sess. XXII, capite primo, ubi inquit : « Quod Christus Dominus corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini obtulit Deo Patri, ac sub earumdem rerum symbolis Apostolis, quos tunc novi testamenti sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit, et eisdem eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepit per hæc verba : Hoc facite in meam commemorationem, uti semper Ecclesia catholica intellexerit, et docuit : » et canone II : « Si quis dixerit illis verbis : Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi, aliique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum, anathema sit. » Sed sic est, quod offerre corpus et sanguinem est sacrificium, quia est oblatio facta in honorem Dei : ergo eisdem verbis quibus Christus Dominus præcepit consecrationem eucharistiæ, ordinavit oblationem sacerdotii ; ergo non potest Ecclesia dispensare ut eucharistia fiat sine oblatione sacrificii, qui non potest dispensare ut aliter fiat, quam in illis verbis continetur : Hoc facite etc. cum illa verba pertineant ad substantiam sacramenti et sacrificii, in qua nihil potest Ecclesia mutare, ut infra ex Concilio Tridentino dicemus.

XII. Et urgetur hoc amplius : Quia si posset Ecclesia dispensare in isto jure divino, ut fieret hoc sacramentum sine sacrificio, conficiendo illud in una tantum specie, maxime propter aliquam publicam necessitatem (verbi gratia, quia in toto uno regno non invenitur vinum) nam propter privatam necessitatem tan-

tum, non videtur posse Ecclesiam dispensare, si quidem in aliis minutioribus cæremoniis non dispensat Ecclesia propter necessitates privatas, verbi gratia, ut sine vestibus sacris, aut sine vasis sacris conficiatur; at vero si dispensaret Ecclesia cum toto regno, vel provincia, ut in una tantum specie conficeretur, hoc ipso privaret illud regnum et illam provinciam seu Ecclesiam vero sacrificio, si quidem non potest modo dari aliud sacrificium in Ecclesia præter eucharistiam; tunc autem non posset offerri sacrificium in ipsa eucharistia, quia in una tantum specie non salvatur sacrificium secundum ordinem Melchisedech, et hoc solum potest in Ecclesia: ergo idem est dispensare quod in aliquo regno, vel Ecclesia consecretur in una tantum specie, ac dispensare ut illa Ecclesia maneat sine sacrificio; remoto autem sacrificio destruitur principale fundamentum Ecclesiæ, quia ubi non est sacrificium, non datur cultus divinus secundum aliquod sacerdotium, quia sacerdotium et sacrificium dicuntur correlative, ut inquit Tridentinum sess. XXIII, cap. I. Sine cultu autem externo et religioso facto per sacerdotium, necessario destruitur lex et Ecclesia, quia ut argumentatur Paulus ad Hebræos VII: *Translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat.* Et ut inquit Augustinus libro XIX contra Faustum: » Nunquam homines in unum nomen religionis convenerunt, nisi sub aliquibus visibilibus signis. » Unde tunc cessavit lex antiqua, quando ablatum est juge sacrificium; ergo totalis remotio sacrificii est destructio fundamenti Ecclesiæ, quod posset ab Ecclesia tolli si ab ipsa posset dispensari, ut eucharistia consecraretur in una tantum specie. Nec verum est, quod aliqui referunt, Innocentium VIII dispensasse cum aliquo regno, ut in altera tantum specie consecratur, quod omnino falsum est, si quidem constat in illo regno (scilicet in Norvegia) posse conservari speciem vini; et ita nulla ratio talis dispensationis subsistebat, nec illius dispensationis vestigium extat apud talem nationem. Si enim multis annis ante Innocentium VIII, apud illam gentem celebrabatur in utraque specie, nec ad id deficiebat vinum, quomodo poterat tunc dispensari, cum a tempore Innocentii non minus possit portari ad illam regionem vinum, quam antea, et modo deportetur ad communem usum hominum.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XIII. Ad primam rationem dubitandi a principio respondetur, constare de jure divino conficiendi sub utraque specie, in illis verbis relatis: *Hoc facite in meam commemorationem,* adjuncta declaratione Concilii, quod ibi est præceptum offerendi sacrificium. Ad instantiam autem, quod etiam præcepit Christus ut sumerent omnes sub utraque specie respondetur, non præcepisse omnibus absolute, sed omnibus sacerdotibus quia præcepit illis qui tunc aderant ibi, et quos constituebat sacerdotes. Et quod ad illos tantum, et non ad omnes communicantes loqueretur Christus, constat, quia ad eosdem dixit illa verba: *Accipite et manducate; bibite ex eo omnes:* ad quos dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Testatur autem Concilio Tridentino universam Ecclesiam hoc semper intellexisse, quod in illis verbis: Hoc facite præcepit Apostolis eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent hoc sacrificium Deo: ergo in illis verbis

loquebatur ad illos ut sacerdotes : ergo etiam in aliis, cum dicebat : *Bibite ex eo omnes,* id est, omnes sacrificantes, non omnes communicantes. Et hoc Ecclesia non dispensat, ut sacrificantes non sumant sub utraque specie.

XIV. Ad ea vero quæ objiciuntur ex facto Christi respondetur, nos non deducere istam necessitatem ex simplici et nudo facto Christi, sed ex præcepto hoc : *Hoc facite, etc.* Quod præceptum non cadit super alias circumstantias, sed super substantiam illius facti, quod designatur per pronomen hoc ; non super circumstantias et modum faciendi ; neque enim dixit Christus, hoc modo, vel istis circumstantiis facite ; sed : *Hoc facite ;* Ecclesia autem catholica, ut declaravit Concilium Tridentinum semper intellexit in illis verbis esse præceptum offerendi corpus et sanguinem sub illis speciebus ; de illo autem facto Christi consecrantis panem sine calice pro duobus discipulis, res est incerta, an etiam tunc consecravit calicem, nec oppositum constat ex Scriptura ; potuit enim utrumque consecrare, et solum præbere panem discipulis, ipse autem utrumque sumere, et dum daret discipulis panem, evanuit ex oculis eorum. Quod si de facto Christus calicem non consecravit, id fecit ex suprema sua potestate, etiam circa substantiam sacramentorum et sacrificii, quam tamen Ecclesiæ non dedit, ut postea ex Concilio Tridentino dicemus.

XV. Ad id vero quod dicitur, non exigi utramque speciem ex natura et institutione sacramenti, respondetur, verum id esse ex natura sacramenti præcise. Constat enim quod si de facto una tantum species consecretur, salvatur substantia sacramenti : si autem consideretur præceptum Christi adjunctum pro celebratione hujus sacramenti in ratione sacrificii, adjuncta declaratione Ecclesiæ sic intelligentis illud præceptum, sine dubio est de jure divino consecratio utriusque speciei, quod non currit in susceptione ordinum, quia non est tale præceptum suscipiendi omnes ordines simul ; imo oppositum est de præcepto Ecclesiæ, quia oportet paulatim, et cum diversa dispositione et approbatione ad istos ordines ascendere. In sacramento autem pœnitentiæ satisfactio prout in re executa non est de necessitate sacramenti, sed propositum illius, potestque excusari aliquis ab illius impletione propter impossibilitatem, ut quando aliquis est morti vicinus ; nec intervenit ibi particulare præceptum Christi, aut ratio propria sacrificii requirentis utramque speciem, sicut in celebratione hujus sacramenti. Ad locum S. Thomæ ex distinctione XI, quarto sententiarum respondetur, non dicere S. Thomam, quod consecratio utriusque speciei sit solum ex consuetudine Ecclesiæ, et non ex jure divino ; sed solum dicit, quod casu quo non inveniretur utraque materia, potius deberet desistere, quam conficere præter morem Ecclesiæ in una tantum speciei ; ubi ly præter morem Ecclesiæ, non excludit jus divinum, sed supponit, quia iste mos Ecclesiæ ex præcepto divino est ; et ita est sensus, quod præter morem Ecclesiæ a Christo institutum non licet conficere, non autem ex sola consuetudine ab Ecclesia orta.

XVI. Ad secundum medium respondetur : In primis dato quod Ecclesia, quando dispensat in voto, dispenset in aliquo jure divino ex commissione Christi, inclusa in illa universali potestate clavium : Quodcumque solveris erit solutum, non tamen potest dispensare in isto jure divino, tangente substantiam cele-

brationis sacrificii, quia potestas commissa Ecclesiæ semper intelligitur salva substantia sacramentorum. Et idem est de substantia sacrificii, ut constat ex Concilio Tridentino sess. XXI, cap. II, ubi inquit: « Declarat sancta Synodus, hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in sacramentorum dispensatione, salva eorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum et locorum varietate magis expedire judicaverit. » Substantia autem sacrificii etiam includitur in ista substantia sacramentorum, quia non minus pertinet ad fundamentum Ecclesiæ substantia sacrificii, quam sacramenti, cum sine sacrificio non detur sacerdotium, et sine isto non constet Ecclesia. Ostendimus autem de substantia istius sacrificii esse, ut fiat secundum ordinem Melchisedech in pane et vino, et non in altera tantum specie.

XVII. Secundo dicitur, dispensationem in voto non esse dispensationem in jure divino, vel naturali, ut expresse determinat S. Thomas, 2-2, quæst. LXXXVIII, art. X ad secundum, sed solum determinat ex parte materiæ voti, quod non obliget hic et nunc, quia si nunc voluntas attenderet, non vellet se obligare voto, et quia non potuit omnia circumspicere a principio, succurritur per potestatem Ecclesiæ, ut in ordine ad hunc casum voluntas illa voventis perinde se habeat, ac si non vovisset. Quare considerandum est, quod dupliciter potest aliquid esse de jure divino : primo, absolute et simpliciter, quia ipse Deus per seipsum imponit aliquod præceptum et obligationem, ejusque naturam et modum determinat : secundo ex suppositione, quia voluntas humana disponit materiam, et exhibet illam ; qua supposita et manente, obligat jus divinum et naturale ad implendum illam ; sicut etiam stante lege humana positiva, naturali jure obligamur illi obedire, et tamen potestas humana dispensare potest in illa lege, sine hoc quod dispenset in jure naturali.

XVIII. Primo modo non est potestas in Ecclesia ad dispensandum in jure divino, quia totaliter et ex omni parte impositum est a Deo, et non potest inferior directe et per se dispensare in præcepto superioris, nisi sibi expresse fiat commissio ; et cum non constet datam esse a Christo potestatem ut dispensetur in istis præceptis, quæ immediate ipse posuit, præsertim circa substantiam sacramentorum et sacrificii, non potest pontifex dispensare, ut in altera tantum specie conficiatur. At vero secundo modo potest dispensare pontifex in his, quæ dependent ex facto humano, sine hoc quod in ipso jure naturali, vel divino dispenset, quia solum operatur potestas Ecclesiæ circa illud factum humanum, quod requiritur et præsupponitur tamquam conditio, ut jus divinum vel naturale obliget, verbi gratia, præcepti lex humana ut jejunetur tali die, stante ista lege, et non dispensata, dictat jus naturale, ut observetur, quia obediendum est superioribus ; sed quia lex illa humana processit a potestate et voluntate creata, quæ non potuit omnes casus prævidere, in quibus conveniret propter aliquem finem obligationem illius legis suspendere, manet potestas humana ad dispensandum illam ; qua dispensatione facta, non dictat jus naturale ut obediatur illi. Eodem modo votum est quædam lex particularis, quam promittens sibi imponit, et per promissionem se obligat ipsi Deo ; et stante ista promissione, nec dispensata, jus divi-

num et naturale obligat, ut impleatur; sed tamen sicut superior potest in lege a se sancita dispensare, eo quod non potuit prævidere omnes casus, in quibus convenit non uti tali lege; ita similiter potest in voto, quod est quædam lex particularis, et promissio facta a voluntate sui inferioris, qui etiam non potuit omnia prævidere. Nec dicimus nos, Ecclesiam quando dispensat, tollere ipsum votum, et obligationem ejus radicalem, sicut quando tollitur per irritationem, quæ annullat ipsum votum; sed manet vinculum et radicalis obligatio voti, suspensa tamen et impedita ejus obligatione per potestatem superiorem, quæ habet jus super voluntatem suam, et voluntatem sui inferioris in lege vel promissione quam fecit, ut tollatur, vel suspendatur. Et quando suspenditur (quod fit per dispensationem) manet lex vel votum quoad obligationem radicalem, non quoad formalem et executivam. Idem dicendum est de matrimonio rato, non consummato, quod quia solum est contractus ortus ex voluntate humana, et nondum habet consummationem suam, potest per voluntatem superioris dispensari, ne adimpleatur et obliget; non tamen posita consummatione, quia tunc esset in præjudicium ipsius matrimonii, et perpetuitatis ejus, et significationis sacramentalis jam consummatæ; præter præjudicium quod inde proveniret alteri conjugi et proli.

XIX. Ad ea quæ objiciuntur ex parte aliorum sacramentorum in quibus potest aliquid Ecclesia mutare, dicimus juxta doctrinam allatam Tridentini, nihil mutare Ecclesiam quoad substantiam, sed solum quoad usum et administrationem, vel aliquam conditionem requisitam ab humana voluntate dependentem. Nam dare parvulis eucharistiam, vel laicis denegare calicem, pertinet ad dispensationem et usum, non ad substantiam sacramenti. Similiter celebrantes cum episcopo non sumunt calicem, quia non sunt principales celebrantes, præsertim, quia regulariter solus episcopus consecrare solet; ipsi autem ordinati non referunt suam intentionem nisi ad verba episcopi, ut per illa fiat consecratio, quando ipse finit, non quando ipsi finiunt, si autem contingat simul cum episcopo finire, hoc rarissimum est; et ideo per se et regulariter solus episcopus præsumitur consecrare, ideoque solus utramque speciem sumit, reliqui sicut laici; et præsertim, quia in tanta multitudine ordinandorum timeri posset periculum effusionis, si omnibus exhiberetur calix. De sacramento confirmationis dicimus, episcopum de jure divino esse ordinarium ministrum illius; presbyter autem eodem jure divino est minister extraordinarius, supposita licentia et dispensatione papæ; qua supposita non est contra jus divinum quod presbyter illud sacramentum ministret.

XX. De sacramento autem matrimonii dicimus, Ecclesiam non mutasse materiam substantialiter et formaliter, sed solum apposuisse conditionem, qua constituatur vera materia, et discernatur ab ea, quæ incongrua est; nam Christus Dominus pro materia matrimonii solum designavit contractum conjugalem validum; quis autem contractus, et quando sit validus, non pertinet ad ordinationem Christi, sed ad potestatem humanam, quæ diversas conditiones, aut solemnitates potest adjicere contractibus, ut validi sint; et ideo validato contractu, remanet matrimonium; annulato vero, removetur. Sicut Christus Dominus instituit aquam pro materia

baptismi, et vinum pro calice : quæ sit autem vera aqua, et quando, vel quod sit vinum corruptum, aut verum, hoc relinquit humanæ potestati. Potest enim corrumpi aqua, et sic desinit materia baptismi ; non tamen qui aquam mutat, dicitur mutare materiam sacramentorum, sed naturas rerum.

XXI. Ad ultimum respondetur, nullam ex illis congruentiis valere. Non prima, quia nulla est regio, in qua homines possint vivere, et ad quam penetraverit prædicatio evangelii, ad quam non possit deferri vinum ex aliis partibus, saltem in modica quantitate. Et ipsa experientia docet, ad omnes regiones deferri mediantibus navigationibus. Certe nulla est regio ita frigida, ut omnino careat vino pro potu et epulis : quomodo ergo deest pro sacramento? Quod si induratur gelu, potest callidioribus pannis circumtegi calix, ne induretur vinum : neque est inconveniens, quod quando primum aliquæ regiones valde distantes detectæ sunt, quæ carebant vino, pro aliquo tempore missa non celebraretur, quousque vinum, vel etiam panis posset deportari : cum hoc sacramentum quoad sui realem sumptionem non sit de necessitate salutis.

XXII. Non obstat secunda congruentia, quia jus divinum non obligat infirmum ad communicandum nisi existente sacramento, et parato ; quod autem paretur sacramentum et consecretur, non obligat sacerdotem jus divinum nisi juxta formam et modum, quem Christus præstituit in ipsa substantia sacrificii, et juxta alios ritus et modos, quos Ecclesia decrevit pro celebratione ipsius sacramenti, et communione infirmorum, qui pertinent ad ipsam reverentiam sacramenti, et ad ejus usum et administrationem : sicut non potest sacerdos sine vestibus sacris, aut tempore nocturno, aut sine vasis sacris conficere hoc sacramentum prætextu communicandi infirmum ; sicut nec infirmo potest dari communio si sit phreneticus, aut habeat assiduam tussim, vel alium morbum in quo sit periculum vomitus, vel irreverentiæ, ut determinatur in rituali Romano Pauli V.

XXIII. Non obstat tertia congruentia : dicimus enim in die parasceves non fieri sacrificium, neque illam cæremoniam esse missam, licet aliqui oppositum sentiant, sed male, quia si esset missa, tenerentur fideles illam audire, quando dies illa cadit in festo annuntiationis ; at non tenentur, ut constat expresse ex novissima decisione cardinalium sacræ congregationis rituum februarii anni 1622, ut refert Barbosa in collectaneis, verbo annuntiatio Dominica ; et est maxime conformis ipsi juri, ut sumitur ex capite Sabbato, de consecratione dist. III, ubi dicit Innocentius I : « Quod illo biduo (scilicet feria sexta et sabbato sancto) ut traditio habet Ecclesiæ, nulla sacramenta celebrantur. » Et loquitur textus juxta antiquum ritum Ecclesiæ, quo in Sabbato sancto non fiebat sacramentum tota die usque ad noctem resurrectionis Dominicæ. Parificatur ergo parasceves cum sabbato sancto in hoc, quod nulla sacramenta celebrantur, non obstante quod fiebat illa cæremonia in feria sexta : ergo illa non est sacrificium, sicut neque in sabbato sancto dabatur : idemque aperte docet S. Thomas infra quæst. LXXXIII, art. II ad secundum comparando argumentum cum solutione.

XXIV. Non denique refert quarta congruentia, quia in illis casibus non consecratur utraque species ex impossibilitate, vel impedimento, non ex dispensatione, neque scien-

ter; de quo est difficultas : casus enim impossibilitatis est extra legem. Et tamen tunc de facto non fit sacrificium, quomodocumque contingat unam tantum speciem consecrari, ob rationem jam dictam. In illo autem ultimo casu, si quis minaretur mortem sacerdoti si utramque speciem consecraret, dicendum est quod si id facit ante consecrationem utriusque, abstinere potest ab omni consecratione; si autem post consecratam unam speciem minatur tyrannus mortem si consecret alteram, vel ille relinquit sacerdotem liberum et expeditum ad proferendam formam calicis, vel non; si non relinquit, redditur impossibilis consecratio secundæ speciei, et sic non obligat; si relinquit liberum, debet consecrare etiam cum periculo mortis; tum, quia regulariter id fit in contemptum sacrificii et præcepti divini, et tunc obligat præceptum cum periculo mortis; tum,quia non intervenit ibi solum præceptum affirmativum consecrandi utramque speciem, sed etiam negativum non relinquendi sacrificium imperfectum, et faciendi contra cultum et religionem, licet præcipue resplendeat præceptum affirmativum, si quidem per omissionem violatur : contra præceptum autem negativum virtualiter ibi inclusum non potest aliquis facere, etiam cum periculo vitæ, propter contemptum religionis adjunctum.

XXV. Sed quid si tyrannus post consecratum panem cogat sacerdotem consecrare calicem, ut illum effundat, et ludibrio afficiat? Tenebiturne consecrare ut sacrificium perficiatur de jure divino; an abstinere a consecratione ne inficiatur? Respondetur teneri abstinere, si non possit defendere calicem ne arripiatur a tyranno. Ratio est, quia tunc materia consecrationis calicis censetur deficere, non quidem physice, sed moraliter, quia deficit circumstantia debitæ reverentiæ, quod est moraliter deficere, quia tenemur jure divino non dare sanctum canibus, nec porcis margaritas. Cæterum isti casus sunt per accidens, et supposita impossibilitate morali vel physica, ex quibus non fit causa ad dispensationem.

ARTICULUS II.

Quæ sit materia certa vel dubia consecrationis, et in qua quantitate possit fieri?

I. Circa materiam panis, dico primo : Panis triticeus ex aqua naturali et farina confectus, est materia certa hujus sacramenti. Constat hoc manifeste; tum ex ipsa institutione Christi, qui accepit panem ad consecrandum hoc sacramentum; tum ex definitione Ecclesiæ in Concilio Florentino in instructione Armenorum, et in Concilio Lateranensi, in capite Firmiter, de summa Trinitate; tum ex usu et praxi Ecclesiæ generali, quæ semper adhibet pro materia hujus sacramenti panem sic confectum. Et in communi usu hominum, simpliciter et indubitanter panis sic confectus vocatur et habetur ut verus panis. Difficultas esse posset in negativa, seu exclusiva, nempe an solus panis ex tritico factus, et cum illis conditionibus, sit materia hujus sacramenti ?

II. Respondeo et dico secundo : Solus panis ex tritico, et non ex alio grano confectus, est materia hujus sacramenti, et cum illis conditionibus adjunctis, ut scilicet non sit sola farina, nec massa cruda, sed igne decocta; nec alio liquore conspersa, quam aqua naturali. De

prima parte conclusionis aliqui dubitaverunt, existimantes panem ex quocumque frumento factum esse materiam hujus sacramenti, eo quod Concilia et jura antiqua non videntur requirere pro hoc sacramento nisi panem ex frumento; frumentum autem est genus non solum ad triticum, sed ad omne granum quod nascitur cum arista, ut ex S. Isidoro XVII etymologiarum, cap. III, Plinio lib. XVIII historiæ, cap. VII, et ex aliis docet Vazquez hic disput. CLXX, cap. II. Et sic Gabriel lect. XXXV in canonem probabile censuit, ex quocumque frumento posse confici eucharistiam ; et saltem oppositum non plane convinci affirmat in IV, dist. XI, quæst. II, art. II, conclusione prima.

III. Dicimus tamen id plane convinci, quia id quod in evangelio dicitur panis, quando : *Accepit Jesus panem, et benedixit, etc.* et antiqua Concilia et patres panem ex frumento, vel grano dicunt esse materiam hujus sacramenti. Eugenius VI in Concilio Florentino in decreto pro Armenis expresse declaravit esse panem triticeum. Verba Eugenii sunt: « Tertium est eucharistiæ sacramentum, cujus materia est panis triticeus, et vinum de vite ; » quæ declaratio Ecclesiæ plane convincit non posse materiam eucharistiæ esse ex alio pane, quam ex triticeo ; sicut neque ex alio vino, quam de vite. Et sicut sola aqua est materia baptismi, et oleum extremæ unctionis, nec potest in alia materia confici, solum ex hoc quod Ecclesia declarat illam esse materiam horum sacramentorum ; ita in præsenti, panis ex tritico, et non alius est materia eucharistiæ : unde licet in aliis Conciliis dicatur frumentum esse materiam hujus sacramenti, nomine frumenti intelligebant triticum, ut ista declaratio Ecclesiæ manifestavit. Excluditur etiam a materia eucharistiæ sola farina, aut massa cruda ; sed debet esse cocta igne, quia alias non esset panis usualis. Nomine enim panis, qui in usu hominum venit, intelligitur aliquid artefactum ex massa decocta igni ; massa autem cruda, vel etiam exsiccata sole aut vento, non est panis, neque in usum hominum venit. Debere autem esse panem id quod consecratur, non solum constat ex dicto, sed etiam ex ipsa Scriptura, cum ad consecrandum hoc sacramentum dicatur, quod : *Accepit Jesus panem.* Licet enim possit ex alio grano, quam ex tritico aliquis panis fieri, tamen si panis est, necessario est aliquid coctum igni, ut ex communi usu hominum constat.

IV. Quod debeat esse illa massa facta est sola farina et aqua naturali constat, quia ex admixtione aliorum liquorum, vel rerum cum farina, non fit panis usualis et communis, sed aliud genus cibi, ut placenta, vel aliquid simile. Panis autem communis vel usualis, et quod est fundamentum aliorum ciborum, est panis ex conspersione farinæ cum aqua naturali : unde tam necessarium est hoc ad materiam sacramenti, sicut quod sit panis usualis et verus. Nec obstat, quod aliqui dicunt, quod aqua est quasi materia transiens, et non remanens in ipso pane, et sic non videtur multum referre an sit aqua naturalis, vel non : respondetur enim, quod etiam farina est materia transiens ; neque enim manet farina, cum fit massa, aut decoquitur panis ; et tamen nisi ex farina fiat illa conspersio, tamquam ex materia antecedenti, non est panis. Sed quid, si panis coctus est recens, et per conspersionem iterum reducatur in massam, amittente rationem materiæ sacramenti? Respondeo non amittere, nisi tanta fiat conspersio,

quod sit etiam corruptio: si autem solum mollescat quasi massa, vel madefiat, non amittit rationem panis, quia revera jam fuit decoctus, neque iterum fit massa cruda, sed manet decocta et emollita; alias quotiescumque hostia consecrata madefactione in calice, vel saliva ore emollesceret sicut massa, desineret ibi esse corpus Christi, si desineret esse panis; hoc autem est falsum, quia communicantes dum in ore tenent formam consecratam, et non statim deglutiunt, emollescit quasi massa, nec tamen desinit ibi esse corpus Christi, alias non sumerent sacramentum, nec daretur illis gratia, quando illud trajiciunt: ergo signum est, quando ex pane cocto tali modo fit massa, non tolli veram rationem panis.

V. Dico tertio: Materia dubia hujus consecrationis est panis ex grano, quod est dubium an sit triticum, vel generatum ex tritico. Reliqua omnia ex non tritico facta, vel ex tritico corrupto, ut amylum, non sunt materia hujus sacramenti. Nec oportet hic disputare an omne triticum ejusdem speciei infimæ, vel subalternæ, continens sub se diversas species. Quidquid enim sit de hoc, tamen ut sit materia sacramenti, sufficit quod sit verum triticum, sicut pro calice, quod sit vinum de vite; licet non sit ejusdem speciei infimæ omne vinum. Ex accidentibus enim, ex quibus species cognoscimus, non est minor varietas in vino, quam in pane, seu tritico. Invenitur enim varietas in sapore, odore, fortitudine, etc. sicut in tritico diversus calor, aut sapor invenitur. Sicut ergo hoc non obstante, omne vinum de vite est materia consecrationis, ita omne triticum. S. Thomas in præsenti articulo tertio ad secundum, posuit illam regulam, quod quidquid ex grano tritici generari potest, est materia ejus sacramenti, licet degeneret in aliquibus accidentibus. Et regula est certa speculative; practice autem et hic et nunc, quæ grana oriri possunt ex tritico, et quæ non, et quando sit tanta corruptio, quod amittitur substantia tritici, aut quando solum degenerat in accidentibus, non satis constat.

VI. Et quidem S. Thomas per hanc regulam excludit a materia sacramenti siliginem, speltam et far; quod tamen dicit esse simillimum tritico: at quid illis nominibus significetur, res nobis incerta est: forte enim sunt alia grana, quæ apud nos non nascuntur; nam spelta non omnino constat quod granum sit apud nos; nam si est avena, manifestum est non esse materiam sacramenti, sicut neque hordeum; si autem est idem quod *Vita*, vulgo *centeno*, est materia dubia, quia dicitur aliquando generari ex tritico, licet differat in accidentibus ob tenuitatem terræ. Et siligo aliquando sumitur pro tritico selecto, qualis est etiam scandia, quæ vulgo dicitur *candeal*, et tunc est certissima materia sacramenti; aliquando sumitur pro grano degenerante ex tritico, et tunc erit vel materia dubia, vel totaliter exclusa a sacramento: quidquid tamen de hoc sit, quod attinet ad praxim, res ista regulanda est penes communem usum et æstimationem hominum, qui communiter judicare possunt de pane, seu grano quod nomine tritici reputari potest. Ex granis quæ apud nos sunt, hordeum, millium, avena, sunt indubitate extra speciem tritici, neque ex tritico oriri solent, et multo magis alia quæ sunt potius legumina, quam grana; nec enim crescunt cum aristis, quod est signum non pertinere ad genus frumenti, sicut faba, cicer, et alia. Est autem materia dubia, ut diximus, quod vulgo dicitur *centeno*.

Appellari autem solet *Vita*, sive *spelta*, aut *blata*, vel *siligo*. Licet enim dicatur aliquando generari ex tritico, revera neque in figura, neque in colore, neque in sustentatione, quam præbet, est sicut triticum, unde non potest licite ex illo confici hoc sacramentum, licet aliqui admittant in casu magnæ necessitatis, verbi gratia,pro communicatione infirmi, si non esset alius panis, posse confici ex isto, quod tamen non reputo securum, quia in usu communi hominum valde distinguitur a pane ex tritico; et apud nos vix est practicabile, quia etsi inveniatur panis ex illo grano deficiente pane ex tritico, tamen panis azymus ex illo grano factus vix invenietur : apud Latinos autem, ut statim dicemus nunquam licet conficere nisi azymo.

VII. De amylo S. Thomas clare dicit non posse ex illo confici eucharistiam, licet aliqui oppositum teneant, quia licet fiat ex tritico, fit tamen per corruptionem ipsius tritici, si quidem conficitur ex tritico madefacto et corrupto, ut testatur odor aquæ ex illo relictus; quare si ex tali amylo fiat farina, et exinde panis,jam est farina tritici corrupti. Unde in communi usu hominum, ex amylo non fit panis ad sustentationem, sed pulvis; et sic non est materia hujus sacramenti.

VIII. Dico quarto: De qualitate panis consecrandi, quantum ad valorem sacramenti,nihil attinet quod consecretur in azymo, vel fermentato; quoad præceptum vero, extat decretum Ecclesiæ,quod Latinus suæ Ecclesiæ morem teneatur servare, quod in azymo consecret; Græcus autem quod in fermentato. Prima pars conclusionis deducitur; tum ex eo quod Christus de facto quidem in azymo consecravit, quando ipse instituit hoc sacramentum comedendo pascha, seu agnum paschalem cum discipulis, ut constat ex illo Marc. XIV et Lucæ XXII. Agnus autem paschalis non poterat comedi cum fermentato, sed cum azymis, ut erat expressa lex Exodi XII, et consequenter Christus de facto non consecravit nisi in azymo, quia non poterat tunc fermentatum inveniri in domibus, quando pascha comedebatur; sed tamen quia esse azymum, vel fermentatum non variat substantiam panis, cum uterque fiat ex massa tritici et aqua naturali, et igne decoquatur, ideo tam fermentatus, quam azymus substantialem materiam præbet consecrationi, et uterque est panis simpliciter, etiam in usu hominum, et quantum ad substantiam; licet frequentior usus sit fermentati ; tum etiam, quia sic intellexit Ecclesiæ catholica, et sic definivit, ut constat ex decreto Eugenii papæ in Concilio Florentino in litteris unionis, ubi dicitur: « In azymo, sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici, sacerdotesque in altari ipsum corpus Domini debere conficere ; unumquemque scilicet juxta Ecclesiæ suæ (sive orientalis sive occidentalis) consuetudinem et ritum. » Ita pontifex.

IX. Quæ definitio refellit plures sententias, quæ in hac parte versabantur; nam quidam ex Græcis existimabant fermentatum esse de necessitate sacramenti; alii vero azymum; aliqui etiam dixerunt azymum esse materiam necessariam pro Latinis, fermentatum vero pro Græcis, ut indicat glossa in capite Litteras, de celebratione missarum; quæ tamen sententia ridicula est, quasi Christus Dominus pro una Ecclesia vel gente unam materiam instituerit, et aliam pro alia ; nam pari ratione posset dici, quod etiam pro Ecclesia Africana vel Hispana aliam materiam instituerit, quam pro aliis. Quæ enim est major ratio,

ut pro solis Græcis diversam materiam Christus instituisset, cum solum unam Ecclesiam catholicam instituerit, in qua : *Non est distinctio Judæi et Græci; nam idem Dominus omnium*, ut dicitur ad Rom. x. Duæ autem priores sententiæ errores sunt contra dictam definitionem.

X. Secunda vero pars conclusionis, de præcepto sacerdotibus utriusque Ecclesiæ posito, ut quilibet suæ Ecclesiæ consuetudinem servet, constat in primis ex verbis relatis in decreto Eugenii : « Sacerdotes debere conficere unumquemque juxta Ecclesiæ suæ consuetudinem ; » ubi ly debere, vim præcepti declarat ; et sic acceptatum videtur apud Latinos, apud quos judicaretur scandalosum et grave consecrare in fermentato. Cæterum gravitatem hujus præcepti explicavit amplius sanctæ memoriæ Pius V, in quodam motu proprio, qui incipit : « Providentia Romani pontificis, etc. ann. 1566, ubi revocans omnes facultates vel licentias celebrandi, Græcos more Latino et Latinos more Græco, subdit : « Quibusvis presbyteris tam Græcis, quam Latinis præcipimus in virtute sanctæ obedientiæ et sub indignationis nostræ, ac perpetuæ suspensionis a divinis pœnis districtius jubebimus, ut deinceps presbyteri Græci (præsertim uxorati) Latino more, et Latini Græco ritu, hujusmodi licentiarum et facultatum aut alio quovis prætextu, missas, et alia divina officia celebrare, vel celebrari facere non præsumant. »

XI. Ita pontifex, ubi manifeste est præceptum obligans sub mortali, cum sit positum in virtute sanctæ obedientiæ, et sub gravissima pœna suspensionis perpetuæ ; nec solum est præceptum ne hoc fiat vigore prædictarum facultatum, sed etiam generaliter quovis prætextu. Et cum ritu Græco Latinis, et Latino more Græcis prohibuerit celebrare, clarum est vetasse ne Latini in fermentato, vel Græci in azymo conficiant, quia principalior ritus, in quo isti ab illis distinguuntur, est conficiendi in azymo vel fermentato ; ergo hoc utrisque prohibitum est. Ex qua decisione constat, non esse verum quod aliqui tenent, Latinos sub præcepto teneri conficere in azymo, Græcos vero non teneri conficere in fermentato, sed posse in azymo, quia nostra consuetudo rationabilior est, licet toleretur et permittatur illos sic consecrare. Nec etiam veram esse aliorum sententiam, qui dicunt Latinos peccare mortaliter, si in fermentato conficiant ; Græcos vero non peccare mortaliter, si consecrent in azymo, quia consuetudo est melior ; illorum autem consuetudo non videtur res gravis : oppositum enim constat ex decretali relata Pii V, ubi tam Græcis quam Latinis præcipit suum morem servare sub gravi obligatione.

XII. Solum posset esse dubium, quando Græcus est apud Latinos, vel Latinus apud Græcos, an debeat sequi consuetudinem Ecclesiæ in qua invenitur ; an cujus est filius, et unde discesserit. Et certum est, quod si in terris Græcorum inveniantur Ecclesiæ Latinæ, quæ suum morem servant, si ad illas divertat sacerdos Latinus, tenetur Latinum morem servare, et e converso, quia hoc non regulatur penes regiones et terras materialiter sumptas, sed penes Ecclesias, in quibus consuetudo illa viget ; si autem Latinus divertat ad ipsam Ecclesiam Græcorum, vel e contra, dicimus quod hoc potest esse dupliciter ; vel solum transeundo tamquam viator, sive tamquam peregrinus et advena ibi detentus, vel potest manere tamquam in proprio domicilio adscriptus et incorporatus illi Ecclesiæ. Si primo mo-

do, dico teneri servare morem Ecclesiæ a qua discessit, non illius ad quam divertit; ita quod Græcus apud nos celebret in fermentato, et Latinus apud Græcos in azymo. Licet enim peregrini teneantur servare præcepta et consuetudines loci, in quo inveniuntur, ut in festis et jejuniis, tamen hoc intelligitur de consuetudinibus et præceptis affectis ad ipsa loca, non ad personas, propter distinctionem et speciale signum, quo istæ Ecclesiæ ab illis distinguuntur, quatenus isti sunt Græci, et illi Latini, quia repræsentant Ecclesias suas, et mores seu ritus illarum. Et ita Pius V, absolute loquitur de Græcis et Latinis, non distinguendo de regionibus, seu locis ad quæ divertunt. Unde quamdiu iste manet sacerdos Græcus, et ille Latinus, ubicumque sit, tenetur suum ritum servare, quia præceptum est universale, utpote a summo pontifice latum, qui omnia loca comprehendit, et afficit ipsas personas ubicumque sint. Unde cum sit absolute prolatum, præponderat consuetudinibus Ecclesiarum particularium. Si vero secundo modo se habeat Græcus, ita quod totaliter transferatur ad Latinam Ecclesiam, scilicet, quia non se habet ut peregrinus, sed fixum domicilium habet; aut si obtinet beneficium, vel incorporatur Ecclesiæ Latinæ, tenetur illius morem servare, quia jam non est amplius sacerdos Græcus, sed transfertur in Latinum, et extat declaratio sacræ congregationis rituum 29 januarii anni 1605, ubi conceditur clericis Græcis habentibus dignitatem in Ecclesia, quæ ritum Latinum accepit, recitandi officium Latino ritu. Refertur a Barbosa in collectaneis, verbo Græci: tales quippe ratione dignitatis incorporantur illi Ecclesiæ. Supponitur ergo carere ista licentia illos qui sic incorporati non sunt.

DE MATERIA CALICIS, QUALIS SIT?

XIII. Dico quinto: Materia calicis de necessitate est vinum de vite ab uvis expressum, et in formam potabilem redactum. Sumitur ex definitione relata Eugenii IV: « Quod materia hujus sacramenti est panis triticeus, et vinum de vite.» Et idem habetur in capite Firmiter, de summa Trinitate; et in capite Sicut, eodem titulo, ubi damnatur hæresis Ebionitarum, qui in sola aqua consecrabant. Ex evangelio quoque constat Christum Dominum consecrasse in vino de vite, si quidem consecrato calice dixit Matth. XXIX et Marc. XIV: *Dico vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, etc.* ubi ly hoc designat materiam quæ erat in illo calice: ergo erat vinum de vite. Licet autem per hoc exclusa maneat omnis alia materia, seu liquor non procedens a vite, quantumcumque nomine vini appelletur, quia æquivoce est vinum, tamen adhuc non constat, an omnis liquor qui ex vite procedit, sit apta materia hujus sacramenti. Primum enim ex vite fit agresta, vulgo *agraz;* secundo ex uvis maturis fit mustum: tertio transit in vinum; quarto fit lora, vulgo *aguapie*, quinto fit acetum; sexto potest vinum congelari, et amittere formam potabilem; de his

XIV. Dico sexto: Agresta non est materia sacramenti, neque liquor intra uvas maturas contentus, sed debet esse expressus, neque lora, neque acetum; est autem materia sufficiens mustum recenter expressum ab uvis, licet nondum sit purificatum; illo tamen non est utendum propter indecentiam, nisi in casu necessitatis. Prima pars probatur, quia omnia illa non sunt vinum usuale, et deserviens pro potu se-

cundum communem æstimationem hominum. Agresta enim non bibitur, nec potui deservit, nec habet speciem vini, quia ex agresta quantumcumque detineatur, non potest fieri vinum, sicut ex musto fit per solam purificationem. Similiter uvæ ipsæ maturæ, licet in se contineant substantiam, quæ potest exprimi in liquorem, tamen quamdiu non exprimitur liquor, non est aliquid potabile, sed comestibile; sicut in aliis pomis continetur humor, qui exprimi posset in liquorem, et tamen quamdiu continetur in ipsis pomis, habet rationem cibi comestibilis, non liquoris potabilis. Neque est mirandum, quod per expressionem, quæ videtur esse aliquid accidentale, mutetur illa species, quia species istæ sunt valde imperfectæ, nec indigent multo apparatu dispositionum, sicut ignis facillime convertit materiam siccam; una autem matura fere est in ultima dispositione ad vinum; unde facile transit in illam speciem, non alia dispositione quam expressione.

XV. Quod vero lora, ut communiter fit, non sit materia sacramenti constat, quia non fit ex uvis, sed ex aqua superinjecta racemis jam expressis; unde major pars est aquæ, et solum aliquid retinet de sapore contracto ex illis racemis. Quod si aliter fieret, et concurreret minor pars aquæ, et major pars de expressione uvarum, non est lora, sed vinum, licet tenue; et sic esset materia sacramenti, nisi maneret dubium an esset major pars aquæ, vel vini; tunc enim esset materia dubia: hac enim ratione utimur in pane, quando fit ex farina admixta aliis granis (verbi gratia hordei, vel tifæ) nam si sit tanta mixtio quod superetur triticum, non est materia sacramenti; si e converso, est materia: si vero sit dubium quæ sit major pars, est materia dubia, et non possumus illa uti, nisi pro casu necessitatis, si reperiatur panis azymus ex illa. Eodem modo judicandum est de musto igne decocto, quod transmutatur in aliam speciem quam vini, nec deservit potui usuali et communi. Similiter vinum aromatibus confectum, si in tanta copia projiciantur aromata, quod totum vinum afficiant et transmutent (quod ex colore et sapore dijudicari potest) non est materia sacramenti: et multo magis si ad hoc efficiendum igne decoquatur: si vero in parva copia aromata projiciantur, ita quod non transmutent totum vinum, licet aliquid saporis in illo relinquant, adhuc erit materia sacramenti, aut saltem erit materia dubia, si non possit certo sciri de quantitate copiæ injectæ.

XVI. De aceto constat, quod si est perfectum, jam est unum corruptum, et consequenter non est substantialiter vinum, nec in potum usualem assumitur, sed in alia ministeria; si vero non sit perfecte et consummate acetum, sed vinum acescens, id est, in via et fieri ad acetum, est materia quantum ad valorem sacramenti, quia adhuc retinet speciem et substantiam vini, sed peccat conficiens in illo, ut dicit S. Thomas hic articulo quinto ad secundum; tum propter dubietatem de corruptione vini; tum propter indecentiam, quia est in via corruptionis.

XVII. Secunda vero pars conclusionis probatur, quia mustum in substantia est vinum, solumque differt accidentaliter a vino decocto et purificato, ut docet S. Thomas loco citato ad tertium, si quidem sine nova generatione aut corruptione, sed per se solum purificatur in vinum, et statim assumi potest in potum; ergo est sufficiens materia consecrationis, licet propter indecentiam et admixtionem impuritatis non

possit licite assumi ad consecrationem. In casu vero necessitatis potest exprimi botrus in calice, et consecrari in musto, ut constat ex decretali Julii papæ in capite Cum omne crimen, de consecratione dist. II, ubi inquit: « Quod de expresso botro (id est, de uvarum granis) populus communicatur, valde est omnino confusum; sed si necesse sit, botrus in calice comprimatur et aqua misceatur. » Ubi pontifex, sicut prohibet ut in musto recenter ex botris expresso consecretur, ita concedit ut in necessitate fiat. Necessitas sufficiens erit, verbi gratia, pro communicando infirmo, vel in die festo ne populus maneat sine sacrificio, si aliud vinum reperiri non potest. Neque est simile de massa cruda, et de musto, quia massa cruda non est panis, sed indiget decoctione; mustum autem substantialiter est vinum, et in forma potabili, licet nondum sit omnibus suis accidentibus perfectum. Et de vino congelato est majus dubium, et diversitas opinionum inter auctores, an possit consecrari non solum licite, sed etiam valide.

XVIII. Dico ultimo: Si vinum non totaliter sit congelatum, et quasi crusta redditum, sed solum in aliqua superficie congeletur, est materia sacramenti; si tamen sit totaliter congelatum, et in duritiam versum, etiamsi possit calefactione liquefieri, probabilis est utraque sententia, quod possit vel non possit consecrari; probabilius tamen est quod communiter non sit consecrabile, sed sit materia dubia. Prima pars probatur, quia vinum illud ex tam parva congelatione neque amittit substantiam vini, neque formam potabilem; et facit eosdem effectus quando sumitur, atque vinum non congelatum; ergo non est cur excludatur a materia sacramenti. Secunda vero pars probatur, nam pro parte affirmativa, quod sit materia sacramenti, auctoritas plurium doctorum cum Sylvestro, Soto, Angelo, Vazquez, Suarez, et aliis habet fundamentum satis probabile, quia non amittit substantiam vini, si quidem facta resolutione iterum sumi potest tamquam vinum.

XIX. Nec obstat, quod quamdiu est congelatum, non sit in forma potabili; radicaliter enim et virtualiter manet potabile, quia sola resolutione facta potabile manet; non oportet autem quod quando consecratur sit in forma potabili actu et formaliter; sufficit quando sumitur: quod facile contingere potest si post consecrationem calore resolvatur. Nec est simile de liquore contento intra uvas, qui etiam facile exprimi potest; nam ibi substantialiter est diversum, cum ex ipsa natura sit factum modo comestibili in uvis; quando autem congelatur, solum accidentaliter amittit formam potabilem ex frigore constringente. Adde quod si vinum jam consecratum congeletur, non desinit ibi esse sanguis Christi; ergo per congelationem non corrumpitur substantia vini; si enim corrumperetur, non posset ibi manere sanguis facta tali corruptione; ergo si super illud sic congelatum cadat consecratio, sacramentum fiet, quia sufficit ad consecrandum, quod habeat substantiam vini, et non sit totaliter corrupta. Antecedens vero probatur ex capite In sacramento, de consecratione dist. II, ubi dicitur: « Quod si vinum consecratum congeletur, debet liquefieri, et sumi cum reverentia, tamquam sanguis Christi; » et a simili patet in pane, qui licet durissimus reddatur, potest tamen consecrari; ergo etiam vinum licet congeletur, et durescat.

XX. Pro parte vero negativa sunt

etiam plures auctores, Ledesima, Armilla, Alanus, Nugno, et alii, habetque fundamentum, quia vinum sic congelatum amittit speciem vini, non quia vertatur in lapidem, sicut aqua nimis congelata dicitur verti in crystallum (hoc enim ex vino fieri non posse putat Vazquez) et fortasse ita est: nec nos loquimur in tali casu, sed quando vinum totaliter est congelatum, potest tamen liquefieri per calorem, et reduci in formam potabilem, quod non potest fieri si converteretur in lapidem. Quod vero vinum sic congelatum mutet speciem, ex eo suadetur, quia tam intensum frigus convertit fortitudinem vini; unde quando postea liquefit, invenitur omnino sine vigore et fortitudine, quasi aqua ; ergo signum est quod amittit speciem, quia substantia vini maxime dignoscitur ex fortitudine et acrimonia, magis quam ex colore et sapore. Verum quidem est, quod si vinum sit valde forte, et gelu non sit valde intensum, aut multo tempore durans, non tam facile solvitur species vini, quia post resolutionem adhuc retinet vini saporem et acrimoniam, licet diminutam; unde fit quod facta congelatione totali non poterit consecrari propter dubietatem materiæ, de qua non potest quis certificari quousque liquefiat,et tunc constet an substantia vini fuerit corrupta, vel non. Et practice existimo nunquam esse dabilem casum, quo possit aliquis tali materia uti; nam vel instat necessitas consecrandi, vel non ; si instat, debet illud vinum prius liquefieri, et tunc ex ipsa experientia dignoscitur an fuerit corruptum, vel non ; si enim consecratur, necessario debet sumi a sacerdote, et non potest sumi per modum potus nisi liquefiat; ergo ante consecrationem etiam potest liquefieri, et paululum expectare donec resolvatur: si vero non instat necessitas, non debet aliquis uti tali materia, quæ ad minus est dubia, et de certo valde indecens, cum non sit potabile.

XXI. Opposita fundamenta facile diluuntur. Ad primum respondetur, quod licet illud vinum maneat in forma potabili virtualiter, tamen non manet sub specie vini nisi dubitanter ; et ita expectandum est quod resolvatur, ut constet quam speciem retineat, et ut possit sumi a sacerdote per modum potus. Ad secundum respondetur, non manere sanguinem Christi in vino totaliter congelato, quia solvitur illius species. Quod vero dicitur in illo textu, in primis illum non invenio in tota illa secunda distinctione, neque auctores oppositi etiam illum ; tamen facilis est responsio, quod post congelationem dubium manet an totaliter corrumpantur species vini vel non, juxta diversas opiniones, et ideo debet sumi cum reverentia : et ob eamdem rationem non debet consecrari in tali materia, quia valde dubia est. Ad id vero quod dicitur de pane indurato, differentia est manifesta, quia ille panis si comedatur nutrit, et sustentat sicut panis, et sic habet eamdem substantiam, licet accidentaliter variatam ; vinum vero per congelationem ita fortem nimis alteratur, et perdit fortitudinem suam, nec potest ita confortare; et sic amittit speciem, neque est consecrabile.

ARTICULUS III.

Utrum aqua infusa vino convertatur immediate in sanguinem Christi, antequam convertatur in vinum ?

I. Suppono primo, aquam misceri vino non de necessitate materiæ

consecrandæ, sed de necessitate præcepti. Et certum est præceptum esse ecclesiasticum, non divinum; licet consuetudo ista per traditionem Ecclesiæ a Christo derivetur, quia ita creditur fecisse. Constat hoc, quia materia sacramenti sufficienter salvatur in solo vino, quia Christus Dominus solum illud designavit in calice, dum dixit Matth. XXVI: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis.* Et Concilium Florentinum in decreto pro Armenis declarans materiam calicis solum dixit: « Quod est vinum de vite; cui, inquit Concilium, aqua ante consecrationem misceri debet : » quo genere loquendi significat, materiam solum esse vinum de vite; mixtionem autem illam pertinere ad conditionem, non ad materiam sacramenti ; quod etiam ostenditur ex praxi et consuetudine Ecclesiæ, quæ modicam aquam adhibet, ita ut prius sit conversa in vinum, quam consecretur : ergo signum est solum vinum esse materiam, quia quando consecratur, jam non est aqua, sed solum vinum : ergo quando infunditur calice, non infunditur pro materia, sed propter aliquam significationem.

II. Quod vero sit de necessitate præcepti misceri aquam vino, constat ex Concilio Tridentino sess. XXII, cap. VII, ubi dicitur : « Monet etiam sancta Synodus præceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent; tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur; tum etiam, quia de latere ejus aqua simul cum sanguine exivit. » Et citatur ibi Concilium tertium Carthaginense cap. XXIV, et Bracharense III, cap. I, et Cyprianus lib. II, epist. III, alias epist. LXIII : et videri possunt alii textus de consecratione dist. II. Et aliqui existimant hoc præceptum esse de jure divino : id enim insinuant verba Cypriani dicentis : « Contra divinum mandatum et institutionem fieri, si aqua vino non misceatur, » et addit : « Non posse consecrari aquam solam, neque vinum solum, sed utrumque permixtum : » quod intelligitur de necessitate præcepti : subdit enim : « Eis qui sine mixtione aquæ interdum confecerunt, posse veniam concedi : non tamen dicit fuisse irritum sacramentum : magis tamen significat Concilium Tridentinum loco citato hoc præceptum esse ecclesiasticum, dum inquit : « Præceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, etc. » præceptum autem ab Ecclesia aperte significat præceptum ecclesiasticum, ut distinguitur a divino : neque enim potest dici esse præceptum ab Ecclesia, simulque a Christo Domino, alias enim posset dici, præceptum consecrandi in vino, et in pane esse ab Ecclesia, simul tamen a Christo : qui tamen modus loquendi communiter non admittitur, quia quæ sunt de jure divino, condistinguuntur contra præcepta quæ sunt ab Ecclesia. Quare cum dicitur aliquando a patribus et Conciliis, hoc esse divinum mandatum, non intelligitur de mandato stricte et rigorose divino, sed late, prout omne factum Christi mandatum dici potest, quia ab illo tamquam ab exemplari dimanat in nos, et Ecclesia postea stricte præcipit; quia tamen res gravissima est, et sic semper in Ecclesia reputata, sine dubio erit peccatum mortale illam advertenter omittere, quia licet quantitas aquæ sit valde modica, tamen mysterium et significatio magna est, quia significat unionem populi christiani cum ipso Christo.

III. Secundo certum est, aquam vino miscendam debere esse in multo minore quantitate quam vinum.

Et licet in Concilio Triburiensi cap. XIX dicatur: « Quod duæ partes sint vini, tertia aquæ, quia major est majestas sanguinis Christi, » tamen postea in Concilio Florentini de decreto pro Armenis multo minor quantitas designatur. Dicitur enim materiam calicis esse vinum de vite: « Cui ante consecrationem modicissima aqua admisceri debet. » Unde quanto minus de aqua miscetur, tanto melius sit, et conformius mandato Ecclesiæ, quia ly modicissima significat id quod minimum esse potest in parvitate, dum tamen gutta illa aquæ sit sensibilis, quia videri debet, ut constet, quod sit infusa. Quod si aliquando aliquid plus de aqua infundatur, oportet tamen advertere quod non sit tanta quantitas, quod possit vinum corrumpere, vel dubium relinquere an sit corruptum, quia consecrare in materia dubia, peccatum mortale est.

IV. Difficultas ergo est, quomodo aqua mixta vino possit converti in sanguinem Christi, scilicet, an requiratur quod prius mutetur in vinum, et tunc per consecrationem transubstantietur ; an vero sufficiat aquam esse infusam, et conjunctam vino, etiamsi in vinum non convertatur, ut mutetur in sanguinem. Est enim advertendum duplicem esse mixtionem, unam perfectam et per conversionem unius in aliud, secundum quod diffinitur mixtio in libris de generatione, quod est miscibilium alteratorum unio, id est, corruptorum : alia est mixtio imperfecta, et per solam juxtapositionem unius cum alio ; ita tamen quod unum non transit in speciem alterius, vel alicujus tertii ; sicut cum oleum miscetur aceto, vel alteri liquori, nec tamen convertitur in illud. Est ergo difficultas, an aqua solum imperfecte admixta, et non conversa in vinum transeat in sanguinem Christi, solum per hoc, quod sit conjuncta, et juxtaposita vino, licet in se aqua sit. In quo plures sententiæ fuerunt inter antiquos, et modo versantur inter recentiores, quæ distinguendæ a nobis sunt, ut melius discerni possit, quid proprie unaquæque opinio affirmet.

V. Primo ergo aliqui ex antiquis dixerunt absolute et indistincte, aquam vino mixtam non converti in sanguinem Christi, non distinguendo de mixtione perfecta vel imperfecta; atque adeo videtur significare hæc opinio, quod etiamsi aqua taliter misceatur vino, quod fiat mixtio perfecta, et transitus ejus in unum, adhuc non convertitur in sanguinem; quam opinionem late refert et refutat cardinalis Baronius tom. XII annalium, anno Christi 1188, num. XXVII, ubi refert tunc primum quæstionem istam ortam esse in Gallia, et de illa Gaufredus de Claravallensi consuluit cardinalem episcopum Albanensem super ista controversia : aliqui enim dicebant vinum mixtum aquæ converti in sanguinem Christi, sicut panis mixtus ex farina aqua convertitur in corpus Christi ; ubi satis manifestabant se loqui etiam de mixtione perfecta, sicut perfecte miscetur farina et aqua quando sit panis: alii vero dicebant aquam vino mixtam non converti in sanguinem, quod nulla sit mentio apud auctores aquæ pro conversione sanguinis, sed solum vini ; et Baronius ibi affirmat, hoc semper custodiisse Romanam Ecclesiam, ut aquam simul et vinum transubstantiari in sanguinem Christi affirmaret. Et infra anno 1292, in fine dicit, quod conversionem sanguinis fieri in vino, cum commixtio intercederet, antiquitas existimavit. Et sic vocat hæresim illo sæculo obortam, negantium aquam vino mixtam mutari in sanguinem: ubi plane loquitur de

aqua perfecte mixta, et jam conversa in vinum ; nam manente aqua non conversa, licet juxta vinum posita, non potest esse hæresis negare quod convertatur in sanguinem, cum sit hodie communior et certior sententia.

VI. Secundo loco alii existimantes aquam vino mixtam non converti in ipsum (est enim aliquorum naturalium opinio, non facile converti istas species, nec unum in aliud transire, nisi multo tempore intercedente) sed manere in sua substantia aquæ, quando infunditur vino, divisi sunt, in duas sententias, quæ refert Innocentius in capite Cum Marthæ, de celebratione missarum, easque reprobat, et tertiam quam pastea referemus approbat ut probabiliorem. Prima sententia dicebat, illam aquam infusam vino non converti in sanguinem Christi, sed in quamdam humorem aqueum, seu phlegma, quia putabant talem fuisse aquam quæ exivit de latere Christi ; et dicebant vinum converti in sanguinem, aquam vero in illum humorem. Alia vero sententia dicebat, aquam neque in sanguinem, neque in humorem converti, sed manere in propria substantia, et solum vinum converti in sanguinem Christi. Manere autem substantiam aquæ, et non transire in vinum sentit hæc opinio, eo quod vinum non semper habet efficaciam convertendi aquam, vel quia quantitas aquæ est nimia, vel quia parva temporis mora intercedit inter mixtionem et consecrationem.

VII. Utramque sententiam rejicit pontifex. Primam quidem, quia id quod fluxit e latere Christi fuit vera aqua, non phlegma, vel humor, cum dicat Scriptura : *Quod exivit sanguis et aqua*, Joan. XIX. Vera autem aqua elementalis non ingreditur compositionem corporis humani, sed aqua illa per miraculum fluxit de corpore Christi, et ita modo non est in corpore ejus glorioso : ergo non potest converti in illam aqua infusa calici, quia neque ex vi verborum convertitur cum nullum verbum formæ consecrationis significet aquam, vel humorem aqueum, neque per concomitantiam, cum non contineatur aqua vera in corpore Christi. Secunda vero sententia relinquitur ab Innocentio ut minus probabilis. Et S. Thomas in præsenti articulo octavo illam rejicit, quia facta consecratione, nulla substantia ibi remanet, quæ non convertatur in Christum, quia illud verbum hoc, et hic est calix, comprehendunt quidquid sub illis speciebus continetur, quia secundum modum communem loquendi facit sensum indefinitum, et adæquate comprehendentem quidquid ibi continetur : ergo inconveniens est, quod per se loquendo relinquatur ibi aliqua substantia non consecrata ; et est contra praxim et usum Ecclesiæ, quæ post consecrationem calicis totum illud proponit populo adorandum ; quod esset inconveniens si remaneret ibi aliqua substantia aquæ, vel vini non conversa in sanguinem Christi. Et similiter Ecclesia reputat jejunum sacerdotem sumentem calicem, ita ut possit aliam missam celebrare si ablutionem non sumat, ut fit in die nativitatis : ergo sentit non manere ibi substantiam aquæ ; hæc enim solveret jejunium naturale, sicut solvit aqua sumpta pro ablutione.

VIII. Tertio, alii existimantes fieri posse veram et perfectam conversionem aquæ in vinum, licet aliquando vel propter brevitatem temporis, vel propter tenuitatem vini fieri non possit nisi imperfecta mixtio, etiam divisi sunt in duas sententias. Quidam existimant debere prius aquam converti in vinum, et sic transire in sanguinem Christi ; si autem non convertatur in vinum, non transsub-

stantiari, sed manere in sua substantia; sicut manet gutta olei, vel alterius liquoris, si esset in calice. Alii dicunt aquam conjunctam vino, etiamsi non sit conversa in illud, sed maneat in propria substantia, converti in sanguinem Christi, solum quia conjuncta est vino per modum unius potus integri, licet non omnes partes sint vinum. Prior sententia est communis omnium doctorum, eamque probabiliorem esse dicit Innocentius III in capite Cum Marthæ citato quantum ad illam partem, quod aqua prius transit in vinum, et deinde in sanguinem Christi. Sequitur S. Thomas hic art. VIII, Alensis, Bonaventura, Scotus, Richardus, Major, Soto, Suarez, Vazquez, Nugno, et alii communiter. Et catechismus Pii V dicit esse sententiam omnium ecclesiasticorum scriptorum. Secundam sententiam aliqui recentiores nostra ætate sequuntur, et pro ea citantur Alanus lib. I de eucharistia, cap. XIII; Toletus lib. II summæ, cap. XXV; Coninchus de sacramento eucharistiæ, quæst. XXIV, art. IX, dubio unico; Paulus Aretius peculiari libro de hac re edito; Scortia de sacrificio missæ, et alii. Voluntque aliqui roborare hanc sententiam ex auctoritatibus sanctorum, qui asserunt vinum aqua mixtum consecrari in sanguinem; et a Gaufredo epistola supradicta citantur, qui tamen non in hoc sensu locuti sunt, sed supponunt dictam mixtionem perfecte fieri, et cum conversione unius in aliud, nempe aquæ in vinum; et sic adducuntur a Gaufredo contra illos qui negabant aquam mixtam vino, etiamsi perfecte esset mixta, non converti in sanguinem Christi; quasi ex sola illa mixtione redderetur inhabilis ad consecrationem, ut ex ipsis verbis epistolæ citatæ supra collegimus; et contra hoc procedunt auctoritates illæ.

IX. Dicendum ergo est, aquam non reddi materiam consecrationis, neque converti immediate in sanguinem Christi, nisi prius fuerit conversa in vinum; et sic requiritur mixtio perfecta. Quod si aqua maneat in sua substantia conjuncta vino, solum vinum convertitur in sanguinem, et manent deinde species conjunctæ illi aquæ, et in eam possunt agere, eamque alterare, et corrumpere eodem prorsus modo sicut antea; et sicut possunt agere circa alias res. Hæc sententia pluribus solet fundamentis confirmari, sed præcipua reducuntur ad tria. Primo, quia conformior est auctoritati et praxi Ecclesiæ: secundo, quia aqua quamdiu manet in sua substantia, non fit materia consecrationis per extrinsecam conjunctionem cum vino: tertio, ab inconvenientibus, quæ altera sententia devorat, et valde absurda sunt.

X. Primum fundamentum declaratur sic, quia Concilia, quando faciunt mentionem conversionis in corpus et sanguinem Christi, solum nominant panem et vinum pro materia talis conversionis, ut patet in capite Firmiter, de summa Trinitate, ex Concilio Lateranensi, et in Concilio Florentino in decreto pro Armenis. Et quod non possit intelligi nomine vini etiam illa aqua, quæ conjuncta est vino, nisi in unum conversa sit, deducitur ex eo quod Ecclesia, sicut assignat pro materia conversionis vinum, ita declarat et præcipit quod modicissima aqua ante consecrationem infundatur; quæ verba sine dubio pro aliquo speciali fine ab Ecclesia apposita sunt; nec aliud intelligi potest, nisi quia voluit Ecclesia in tali quantitate misceri, quod facile posset converti in vinum, et sic in sanguinem. Si autem posset aqua, antequam converteretur in vinum, converti in sanguinem, ad quid servit tanta cu-

ra Ecclesiæ, quod aqua miscenda sit modicissima, si æque bene potest converti illa aqua in sanguinem Christi, etiamsi non fit modicissima, sed in majori quantitate, dummodo vinum non corrumpat. Et non corrumpi ab ipsa nisi in magna quantitate, videtur certum, quia vinum fortius est ad resistendum aquæ, quam e converso. Videmus enim in communi usu sumi vinum, quod in sua substantia tale sit, etiamsi infundatur aqua non modicissima : ergo ut vincatur resistentia, major pars aquæ requiritur.

XI. Deinde in Concilio Tridentino sess. XIII, can. II, dicitur: « Converti panem in corpus, et vinum in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini : » ergo speciesaquæ nunquam manere possunt, si quidem Concilium dicit manere dumtaxat species panis et vini : ergo neque aqua converti potest in sanguinem, nisi prius fuerit conversa in vinum. Patet consequentia, quia si converteretur in sanguinem, non maneret ejus substantia, et manerent ejus species continentes sanguinem : ergo non manerent dumtaxat species panis et vini, sed etiam species aquæ.

XII. Nec dici potest, Concilium nomine specierum vini, etiam intelligere species aquæ quatenus vino conjunctæ, quia licet physice vinum non sint, tamen denominative appellantur vinum, propter conjunctionem cum illo, quia usuali et communi modo totum illud reputatatur pro vino. Contra enim est, quia quando Concilia explicant materiam sacramentorum(verbi gratia, quod sit aqua pro baptismo, oleum pro extrema unctione) loquuntur in toto rigore physico de oleo, et aqua naturali et vera : ergo etiam quando loquuntur de pane et vino pro sacramento eucharistiæ, in proprietate physica loquuntur, et non secundum moralem et extrinsecam denominationem, alias nihil certi in materiis sacramentorum haberemus : ergo similiter quando dicit Concilium remanere dumtaxat species panis et vini, loquitur de unio in proprietate et rigore physico, si quidem solum illius vini species manent post consecrationem, quod ante consecrationem fuerat materia.

XIII. Secundo, deducitur argumentum, ex eo quod aqua non potest esse materia consecrationis, sive mixta, sive separata a vino, nisi ex voluntate et institutione Christi ; sed neque ut conjuncta, neque ut separata instituta est a Christo pro materia : ergo non potest converti in sanguinem quamdiu est in forma aquæ. Consequentia patet, quia illud solum potest converti, quod est materia conversionis ; illud solum est materia conversionis, quod a Christo institutum est pro materia : ergo quod non institutum est pro materia, converti non potest. Minor probatur, quia aqua non miscetur vino nisi tantum ex præcepto Ecclesiæ, ut patet ex verbis supra relatis Concilii Tridentini sess. XXII, cap. VII, sed aqua in tantum potest esse materia consecrationis in quantum miscetur vino, et non seorsum ab illo ; ergo si solum ex ordinatione et præcepto Ecclesiæ conjungitur vino, nullo modo habet esse materia consecrationis. Consequentia patet, quia nihil potest esse materia consecrationis ex vi ordinationis Ecclesiæ, quia non habet potestatem super substantiam sacramenti, sed solum ex institutione Christi ; ergo si aqua solum adhibetur in hoc sacramento ex ordinatione Ecclesiæ, non potest esse materia sacramenti.

XIV. Dices : Ecclesiam non instituere illam aquam mixtam pro materia sacramenti, sed Christum in-

stituisse ut id quod Ecclesia misceret, esset materia consecrationis, quia totum illud pro vino usuali reputatur, et nomine vini venit intelligendum. Unde hoc ipso quod Christus designavit vinum pro materia, quidquid nomine vini intelligi potest, materia est: Ecclesia ergo solum ponit conditionem requisitam, ut aqua illa reputetur pro vino conjungendo illam vino; sed Christus instituit et designavit illam pro materia, hoc ipso quod vinum materiam esse dixit.

XV. Sed contra est, quia in designandis materiis sacramentorum Christus nihil Ecclesiæ commisit, sed solum circa usum et administrationem illorum, ut constat ex Concilio Tridentino sess. XXI, in principio. Materia autem maxime pertinet ad substantiam sacramentorum: ergo illius designatio non est commissa Ecclesiæ, nec voluntati Ecclesiæ relictum est, quod si præciperet miscere aquam, esset materia; si non præciperet, non esset; neque ad hoc adducitur aliquod fundamentum, unde constet Christum Dominum sic fecisse: ergo sine aliquo fundamento et temerarie in re tam gravi id affirmaretur; alias simili modo posset dici, quod si oleo misceretur alius liquor pro extrema unctione, etiam ille liquor redderetur materia talis sacramenti, quia sic instituit Christus. Nos autem non aliunde possumus colligere quæ sit propria materia sacramenti nisi ex propriis verbis quibus Scriptura illam designat; ut nomine aquæ pro baptismo solam aquam naturalem, nomine olei pro unctione solum oleum, et nomine vini solum vinum de vite: quidquid amplius est, sine fundamento dicitur Christum id instituisse dependenter a præcepto Ecclesiæ. Quod si solum fiat vis in hoc, quod nomine vini intelligitur totum illud quod in calice ponitur, ut conjunctum vino per modum potus, et hac ratione aqua illa ut mixta vino vinum appellatur.

XVI. Contra est, quia hac ratione, etiam sine auctoritate Ecclesiæ et præcepto potest aqua fieri materia sacramenti; imo non solum aqua, sed et quilibet alius liquor etiam mixtus vino convertetur in sanguinem, ac per hoc institutio Christi Domini fuisset, quod unum, et quilibet alius liquor ipsi mixtus, sit materia consecrationis. Imo quando ex aqua et vino fit unum mixtum tertium, quod physice et in re neque est aqua neque vinum, sed tamen usualiter et communiter pro vino reputatur, esset materia consecrationis, sicut dicitur esse aquam mixtam vino, non quia est, sed quia reputatur pro vino; quæ tamen omnia absurda sunt, nec de tali Christi institutione constat. Aliud est enim, quod facta mixtione alterius liquoris, illa pars vini quæ non corrumpitur, remaneat materia consecrationis; aliud quod etiam liquor extraneus reddatur materia, cum ex se non sit, per hoc præcise quod adjungatur vino; cum tamen solum constet Christum Dominum designasse pro materia vinum, et Ecclesiam sic declarasse. Neque etiam obstat, quod Christus Dominus designavit pro materia matrimonii illum contractum, quem Ecclesia validum esse decrevit; ergo etiam potuit designare pro materia calicis illud, quod Ecclesia præceperit et ordinaverit calici infundi.

XVII. Contra enim est, quod exemplum nullo modo quadrat, nam Christus Dominus designavit pro materia matrimonii contractum alias validum secundum naturam et leges talis contractus; unde conditio adjecta per Ecclesiam, ut contractus sit validus, non mutat materiam, neque facit ut id quod non est contractus sit materia sacra-

menti, sed solum ponitur illa conditio ad producendum in rerum natura verum et validum contractum secundum approbationem legalem. Aqua autem non infunditur vino ad hoc ut vinum reddatur vinum et proprium, sed solum propter significationem mysticam; et ideo si non convertatur in vinum non potest ab Ecclesia fieri materia sacramenti; et ideo exemplum sic adæquabitur, si mus quod conditio Ecclesiæ adjecta dicacontractui ,redditur materia sacramenti, quia transit in valorem contractus ; ita aqua redderetur materia consecrationis, si transeat in vinum.

XVIII. Tertio et ultimo probatur conclusio ab inconvenientibus ; et omnia reduci possunt ad unum principale. Sequitur enim ex opposita sententia, quod possit aliquando sanguis Christi manere sub specie solius aquæ, vel corpus Christi sub specie panis non triticei. Consequens est absurdum; ergo. Minor probatur, quia corpus Christi non potest contineri nisi sub speciebus panis, neque sanguis nisi sub speciebus vini, quibus corruptis desinit ibi esse corpus Christi aut sanguis; ergo sub speciebus solius aquæ, vel alterius panis, quam triticei, non potest manere corpus et sanguis Christi, si quidem talis materia non potest se sola consecrari: ergo neque se sola potest conservare, et retinere corpus et sanguinem Christi. Sequela vero probatur: Sit casus quod in aliqua hostia simul cum massa ex tritico misceatur massa ex alia farina, ut ex hordeo, vel fabis, non conversa illa in triticum ; vel in calice sit aqua non conversa in vinum, consecratio cadens super totam illam materiam convertit in corpus et sanguinem etiam illud, quod non est panis, neque vinum physice et in re; si ergo aliquo casu vinum illud calicis acescat vel corrumpatur, non corrupta parte aquæ, vel ex hostia detrahatur illa pars quæ est ex tritico, remanente illa parte quæ est ex alio grano, tunc remanebit corpus Christi sine specie panis, et sanguis sub speciebus aquæ, et non vini. Patet, quia illa aqua, et ille alius panis jam fuerunt consecrata, et eorum substantia jam transivit in corpus et sanguinem Christi ; ergo non potest eorum substantia redire, nisi iterum corpus Christi et sanguis convertatur in ipsas ; nec ibi potest desinere esse corpus et sanguis,nisi illæ species consecratæ destruantur, quia habent sibi alligatum et unitum corpus et sanguinem Christi facta consecratione; sed illæ species non destruuntur, quia non datur aliquod agens corruptivum illarum, sed solum separantur localiter ab aliis: ergo remanet in illis corpus et sanguis Christi.

XIX. Dices: Non corrumpi physice illas species per solam localem divisionem, corrumpi tamen moraliter, et quantum ad quamdam conditionem requisitam ut contineant corpus Christi, nempe quod sint conjunctæ vino, vel pani triticeo, quia ex tali conjunctione poterant esse materia sacramenti,in quantum totum illud reputabatur ut panis, vel vinum. Et hoc ideo, quia illa materia non est materia sacramenti per se, sed per accidens,id est,per aliud, et ex conjunctione ad aliud; unde remota illa conjunctione, est perinde ac si destruerentur illæ species, quia in ratione materiæ talis sacramenti destruuntur. Sed contra est, quia licet hoc requiratur ad ipsam consecrationem quando fit, tamen semel facta consecratione, et physice conversa illa substantia in corpus Christi, non potest nisi per physicam corruptionem specierum desinere ibi esse, eo quod corpus Christi est physice unitum, et alligatum

speciebus, tamquam loco substantiæ subrogatum. Et deinde, quia licet illa materia sit per accidens materia sacramenti, tamen realiter et vere illa substantia fuit physice destructa, et conversa in Christi corpus; ergo per solam separationem localem non potest illa eadem substantia redire, nisi a Deo iterum reproducatur destruendo ibi corpus Christi, vel convertendo ipsum corpus Christi in eam substantiam, quæ in ipsum fuerat conversa, quod est magnum inconveniens et absurdum. Quod autem non possint illæ species amplius denominari panis vel vinum, non est destructio physica talium specierum, neque reproductio physica illius substantiæ semel destructæ, sed solum amissio denominationis extrinsecæ ex conjunctione ad species panis et vini: ergo non potest ibi desinere esse corpus Christi ex sola illa separatione locali; neque est inconveniens, quod ad faciendam consecrationem requiratur talis conjunctio in illa materia, facta autem consecratione non amplius requiratur ad retinendum ibi corpus Christi, quia hoc non potest ibi desinere nisi per aliquam physicam mutationem specierum, neque substantia destructa redire, nisi per physicam reproductionem; quod totum non constat ibi esse.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XX. Argumenta quæ contra nostram resolutionem fieri possunt, nec multa sunt, nec valde urgent: præcipuum tamen argumentum potest fieri ex determinatione Innocentii III supra relata, et ex S. Thoma hic articulo octavo. Ex eo enim Innocentius et S. Thomas rejiciunt illam opinionem, quæ dicebat aquam mixtam vino non transire in sanguinem, sed manere in substantia aquæ, quia totum quod in calice est debet esse sanguis Christi, et sic proponitur populo adorandum; ideoque inconveniens est, quod aliqua substantia ibi maneat, quæ non sit Christus, nec possit adorari. Sit ergo casus, quod aqua infusa vino nondum sit conversa in vinum quando fit consecrario, tunc vel totum illud quod est in calice convertitur in sanguinem, vel non; si convertitur, habetur intentum, quod aqua conversa in vinum transit in sanguinem Christi; si non convertitur, sed remanet substantia aquæ, currit eadem ratio, propter quam Innocentius et S. Thomas rejiciunt aliam opinionem, scilicet, quod remaneat aliqua substantia in calice non consecrata, et adoretur a populo: ergo vel illa ratio est insufficiens, vel currit eodem modo in nostro casu, si quidem tunc substantia aquæ non consecratur.

XXI. Confirmatur et explicatur amplius hæc ratio, quia patres communiter et indistincte docent aquam et vinum converti in sanguinem; sæpe autem contingit aquam non esse conversam in vinum, vel propter debilitatem vini, vel propter brevitatem temporis inter ejus infusionem et consecrationem: ergo Ecclesia præcipiendo aquam vino misceri, semper redderet dubiam, vel exponeret periculo dubietatis consecrationem totius materiæ contentæ in calice. Si enim tunc, quando aqua non est conversa in vinum, non convertitur in sanguinem Christi, est contra prædictos patres, et contra certitudinem quæ requiritur in consecratione totius materiæ; si autem consecratur, habetur intentum. Quod vero patres ita doceant, constat ex pluribus auctoritatibus quæ citantur in supradicta epistola

Gaufredi, nam Cyprianus epist. LXIII inquit: « Calix Domini non est aqua solum, nec vinum solum, nisi utrumque sibi misceatur; » Ambrosius lib. IV de sacramentis, cap. IV et V: « Vinum cum aqua in calice mixtum fit sanguis Christi; » Damascenus lib. IV fidei cap. XIV: « Ex pane corpus, et ex vino et aqua sanguinem suum effecit: » et similia habent alii patres. Difficiliora sunt autem verba Petri Blesensis tractatu de eucharistia, cap. XIV: « Post consecrationem sanguis bibitur, quia in sanguinem demutatur aqua: » et Paschasii libro de corpore et sanguine Christi, cap. XI: « Aqua consecratur, non quod aqua permaneat, sed vertitur in sanguinem. »

XXII. Respondetur, aliud esse loqui de eo quod Innocentius dicit in illo textu, aliud de ratione adducta a S. Thoma in hoc articulo octavo. Nam Innocentius papa tres refert opiniones, nec tamen eisdem rationibus utitur, quibus S. Thomas. Nam primo refert illam, quæ dicebat vinum converti in sanguinem Christi, et aquam mixtam vino converti in illam aquam, quæ fluxit de latere ejus. Quod enim aliqui dicebant aquam converti in phlegma, seu humorem aqueum, qui exivit de latere Christi, non in ea decretali improbat Innocentius, sed infra capite In quadam, eodem titulo de celebratione missarum. Secundo, refert eam opinionem, quæ dicit aquam transsubstantiari in sanguinem, quia transit in vinum mixta vino, licet aliqui physici dicant in vinum non converti. Hanc postea approbat pontifex ut probabiliorem. Tertiam opinionem refert, quæ dicebat aquam non transire in sanguinem, sed remanere vini accidentibus circumfusam: hanc relinquit pontifex, non tamen rationem aliquam affert contra illam; sed S. Thomas in hoc articulo octavo referens eamdem opinionem, improbavit illam ratione adducta, quia facta consecratione non manet ibi aliqua substantia, quæ non sit corpus Christi et sanguis, alioquin non totum veneraretur adoratione latriæ. Nos autem supra hanc rationem, quæ est S. Thomæ, etiam Innocentio attribuimus, quia pro Innocentio illam adducit S. Thomas ad improbandam opinionem, quam pontifex reliquit. Quo supposito respondemus ad argumentum, quod attinet ad Innocentium, non reprobare illam opinionem ex eo quod totum quod in calice est, quomodocumque facta consecratione, convertatur in sanguinem, sed opinionem illam refert, nec rationem affert contra illam, sed solum relinquit, eligens aliam ut probabiliorem. Unde ex illo textu non potest deduci argumentum contra nos, quia quando ex aliquo accidenti aqua infusa calici non est conversa in vinum, neque consecratur, quia non est materia consecrationis; neque in hoc casu tantum loquebatur illa sententia, sed semper et per se asserebat sic fieri, quod aqua maneret cum vino speciebus ejus circumfusa, non autem per mixtionem convertebatur in vinum; et ideo relinquitur ab Innocentio tamquam disconveniens opinio.

XXIII. At vero S. Thomas addidit illam rationem, quæ omnino convincit per se loquendo esse inconveniens, quod aqua non convertatur in vinum, sed maneat in propria substantia aquæ, cum non possit transire in sanguinem, nisi prius facta sit vinum. Esset autem inconveniens, quod ex una parte Ecclesia præciperet aquam misceri vino, quæ nunquam esset convertenda in sanguinem, nec mediate, nec immediate, sed remaneret in propria substantia aquæ, et ex alia parte totum quod est in calice indistincte pro-

poneret adorandum, hoc est magnum inconveniens, et directe destruit illam opinionem, quam non approbavit Innocentius, quia dicebat semper ita fieri, quod aqua remaneret in sua substantia ex natura rei. Cæterum si aliquo casu fortuito, vel ex ignorantia, vel ex negligentia, aut malitia remaneat aqua non conversa in vinum, revera non convertetur in sanguinem ; et proponeretur adorandum populo totum quod est in calice, non ex intentione Ecclesiæ, quæ de se sollicita est ut in tam parva quantitate infundatur aqua, quod facile transeat in vinum, et moraliter de hoc simus certi ; sed erit per accidens quod aliquando proponatur adorandum populo aliquid quod non est sanguis Christi : sicut etiam fieri potest ex malitia sacerdotis, quod consecret unam partem hostiæ, et non aliam, vel omittat verba consecrationis, et tamen rem illam adorandam proponat ; quæ enim sunt per accidens ab arte omittuntur.

XXIV. Ad confirmationem respondetur, patres in illis verbis, et aliis similibus loqui de aqua mixta vino mixtione perfecta et rigorosa, per quam convertitur ipsa aqua in vinum ; tum, quia nomen mixtionis id in rigore significat (alia enim mixtio imperfecta non est proprie mixtio, sed juxtapositio) tum, quia consuetudo et mandatum Ecclesiæ ita hoc intellexit, dum præcipit modicissimam aquam infundi ; quod utique non fieret, nisi ut aqua converteretur in vinum, atque adeo ut mixtio perfecta et rigorosa fiat, quæ est cum conversione aquæ in vinum. Et cum hæc mixtio consueta et communis sit in Ecclesia, de illo loqui patres credibile est, non de mixtione imperfecta, quando manet aqua in propria forma. Et cum dicitur, posse sæpe contingere aquam non esse conversam in vinum, respondetur non posse id frequenter contingere, si servetur usus et præceptum Ecclesiæ apponendi modicissimam aquam ; si autem id non servetur, per accidens erit, et non ex intentione Ecclesiæ ; nec sequitur quod manebit dubia materia, quia modo non sit tanta quantitas aquæ quod corrumpat vinum, semper est certum manere materiam consecrationis ; quod si magna quantitas aquæ ponatur, fiet contra præceptum Ecclesiæ, et tunc erit dubia materia ob defectum ministri, non ex intentione Ecclesiæ. Si autem fiat vis in eo quod totalis materia manebit dubia, quia non constat quod totum quod est in calice sit consecrabile, respondetur quod servando usum Ecclesiæ infundendi modicissimam aquam, nunquam id erit dubium practice et moraliter, quia non potest securius fieri ista mixtio, nisi apponendo modicissimam aquam, ut constet esse conversam in vinum ; si vero præceptum Ecclesiæ non servetur, dubium illud de materia consecrationis non erit per se, sed per accidens, ex defectu ministri.

XXV. Secundo arguitur : Quia Christus Dominus in vino aqua mixto creditur consecrasse, ut dicit Concilium Tridentinum sess. XXII, cap. III, sed Christus non consecravit apponendo guttam modicissimam, quia miscuit aquam propter observationem temperantiæ et consuetudinem illus regionis ; esset autem ridiculum propter temperantiam modicissimam aquam infundere ; ergo etiam nos debemus in vino sic temperato consecrare, atque adeo fere semper aqua non erit conversa in vinum, quia tam brevi tempore non potest talis quantitas aquæ converti ; et hoc non obstante Christus Dominus totum quod erat

in illo calice consecravit, et adorandum præbuit: ergo etiamsi aqua non sit conversa in vinum, tota consecrabitur ; quod etiam patet ex ipsa forma calicis : *Hic est calix sanguinis mei*, id est, totum contentum in isto calice est sanguis : ergo si aliquid de aqua fuit in illo calice nondum conversa in vinum, totum illud fuit factum sanguis. Confirmatur, quia vinum limphatum est commune et usuale vinum inter homines, sicut absolute dicitur panis triticeus, etiamsi aliquod granum sit ex hordeo : ergo totum illud potest converti in sanguinem, quia sufficit ad conversionem commune et usuale vinum, alioquin solum purum vinum, non autem limphatum et mixtum consecraretur, quod negant patres supra citati ; vinum autem mixtum dividitur contra purum : ergo si mixtum est materia consecrationis, non debet prius aqua converti in vinum, quam in sanguinem ; alioqui id quod convertitur erit solum et purum vinum, non ergo mixtum.

XXVI. Respondetur Christum Dominum, cum evidenter et comprehensive cognosceret quando aqua esset conversa in vinum, etiamsi plus aquæ infunderet quam nos, tamen quando consecravit jam aqua erat conversa in vinum ; nam etiam Christus Dominus expectavit ut esset finita cœna ad consecrandum calicem, quia postquam cœnavit, accepit calicem, etc. cum tamen panem durante cœna consecraverit, nam : *Cœnantibus illis accepit Jesus panem, etc.* et sic sufficiens tempus transiit, ut aqua illa converteretur in vinum. Deinde etiam non constat Christum Dominum non infudisse aquam in modica quantitate, quia licet regulariter limphatum vinum in magno temperamento biberet, tamen tunc quando consecravit, non utebatur illo calice propter temperantiam, sed propter mysterium, si quidem non infundebat illum, ut ipse solus biberet, sed ut biberent ex illo omnes Apostoli : unde etiamsi modica aqua apponeretur, temperatissime biberent : unde et Christus Dominus immediate post consecrationem calicis dixit illud esse de genimine vitis, ut intelligeremus, quia licet infudisset aquam, jam totum illud erat vinum. Quare magis tenemur sequi præceptum, et traditionem Ecclesiæ, quia jubet modicissimam aquam misceri, quam discursus nostros, quibus imaginamur Christum majorem quantitatem aquæ infudisse, de quo non constat. Et cum dicitur, quod forma calicis significat totum contentum in calice converti in sanguinem, distinguo ; totum quomodocumque, nego ; totum in materia habili et capaci ad conversionem, scilicet in substantiam vini, concedo.

XXVII. Ad confirmationem respondetur, vinum limphatum esse vinum usuale, si taliter sit mixtum, quod sit conversum in vinum ; si vero non sit conversum, sed fiat quoddam tertium ex vino et aqua, non est vinum usuale, licet sit usualis potus. Aliud est enim vinum usuale, aliud potus usualis. Usualis potus potest esse ex aliis liquoribus, præter vinum ; vinum autem usuale nonnisi vinum esse potest ; quod non solum pro potu, sed etiam pro aliis usibus servit. Sicut panis triticeus, si habeat alia grana admixta, et illa sint conversa in massam triticeam, simpliciter est panis triticeus usualis ; sin minus illud non convertitur in triticum, non erit materia consecrationis. Quod vero patres dicunt, vinum mixtum esse materiam consecrationis, non vinum purum et solum, dicimus verum esse de vino mixto quoad infusionem aquæ, non

mixto quoad corruptionem vini, vel quod maneat aqua in sua substantia; sed debet solum esse vinum quoad substantiam (hoc enim requirit mixtio perfecta aquæ) quod si debet remanere vinum, et non totaliter corrumpi, oportet quod mixtio perfecta fiat, non per conversionem utriusque in unum tertium, sed per conversionem aquæ in vinum. Patres autem loquuntur de mixtione perfecta, ut dictum est.

QUÆSTIO LXXV.

DE CONVERSIONE PANIS ET VINI IN CORPUS

ET SANGUINEM CHRISTI.

I. In hac quæstione tractat S. Thomas de re contenta sub speciebus consecratis: et duabus quæstionibus sequentibus tractat de his quæ talem conversionem et continentiam consequuntur. Duo ergo in ista quæstione explicat. Primum est de existentia corporis Christi in hoc sacramento, et non existentia panis, per tres priores articulos, ostendens in hoc sacramento realiter esse corpus Christi, non autem substantiam panis; nec tamen panem annihilari, sed converti. Secundum est de ipsa conversione panis, ostendens quod potest converti in corpus Christi manentibus accidentibus, quia illa non convertuntur; non tamen manet forma substantialis, quia tota substantia panis convertitur: quæ conversio fit in instanti, quia fit virtute divina, cui nihil resistit. Unde hæc est vera: De pane fit corpus Christi; et de his agit per reliquos quinque articulos.

QUÆSTIO LXXVI.

DE MODO QUO CHRISTUS EST IN HOC SACRAMENTO.

I. Ex tam admirabili conversione duo sequuntur valde notanda. Alterum ex parte ipsius Christi, qui ponitur in hoc sacramento; alterum ex parte accidentium remanentium. Et primum tractat in hac quæstione secundum in sequenti. Quoad primum, modus quo Christus est in hoc sacramento consideratur in tribus. Primo, quia hic est totaliter, id est, solum corpus in hoc sacramento sub qualibet specie, sub qualibet particula; imo et tota illius quantitas, licet non modo extensivo, sed indivisibili; eo quod quantitas sequitur hic modum substantiæ, non substantia modum quantitatis. De hoc agit quatuor primis articulis: secundo, consequitur quod Christus non sit hic modo locali, nec ut mobilis localiter, licet per accidens moveatur ad motum specierum. Et

de hoc agit articulo quinto et sexto: tertio, consequitur quod Christus non sit hic modo visibili, nec possit videri, etiam ab oculo glorioso; quando autem apparet Christus in sacramento in specie carnis, vel pueri, non propterea desinit ibi esse corpus Christi, quia non corrumpuntur accidentia; et de hoc agit duobus ultimis articulis.

QUÆSTIO LXXVII.

DE ACCIDENTIBUS REMANENTIBUS IN HOC SACRAMENTO.

I. De modo tenente se ex parte accidentium remanentium in hoc sacramento, duo sunt valde mirabilia. Alterum quoad esse: alterum quoad operari, seu pati. Quoad esse miraculum est, quod maneant accidentia sine subjecto, licet quantitas separata sit subjectum aliorum accidentium, et de hoc agit duobus primis articulis; quoad operari autem vel pati, agit reliquis sex articulis, ostendens quod idem faciunt vel patiuntur ista accidentia, ac si essent in subjecto. Unde possunt res alias active immutare, possunt corrumpi, possunt nutrire, et ex illis aliquid generari: possunt illæ species frangi, potest vino consecrato aliquid aliud permisceri, quæ omnia singulis articulis tractat idem S. Thomas.

DISPUTATIO XXVIII.

DE TRANSSUBSTANTIATIONE, ET HIS QUÆ AD ILLAM CONSEQUUNTUR.

—

ARTICULUS I.

Stabilitur vera fides de existentia corporis Christi et conversione totius substantiæ in ipsum in hoc sacramento.

I. Circa rem contentam in hoc sacramento tria principaliter docet fides. Primum est, post consecrationem esse in hoc sacramento vere et realiter corpus et sanguinem Christi sub speciebus consecratis: secundum est, nihil de substantia panis et vini manere in hoc sacramento, sed sola eorum accidentia: tertium, totam substantiam panis et vini, tam quoad materiam quam quoad formam converti in corpus et sanguinem Christi; quæ conversio recte dicitur transsubstantiatio. Omnia ista definita sunt in Concilio Tridentino sess. XIV, prout inferius referemus. Et licet pro catholicis sufficiat definitio Ecclesiæ, ut res ista de fide habeatur, tamen pro theologo non sufficit simpliciter credere, sed oportet eos, qui contradicunt, arguere, et veritatem fidei declarare

et defendere. Igitur circa primum punctum de vera et reali existentia corporis Christi in hoc sacramento, præter aliquos ex primis discipulis Domini, qui ipsum de veritate hujus sacramenti disserentem audientes abierunt retro, dicentes: *Durus est hic sermo*, Joan. VI, non valentes intelligere quomodo posset Christus dare carnem suam in cibum, et sanguinem suum in potum, fuerunt alii hæretici, qui simpliciter negaverunt esse in eucharistia verum corpus et sanguinem Christi; inter quos aliqui referunt hæreticos illos antiquos, qui vel negaverunt veram carnem esse in Christo, sed solum apparentem et phantasticam, ut Manichæi, et discipuli Simonis et Menandri; vel fatebantur veram carnem, non tamen esse assumptam in Personam Verbi, et sic non esse carnem Christi, sicut Nestoriani et Ebionitæ, qui dicebant Christum esse purum hominem; qui omnes ex consequenti negabant in eucharistia esse veram carnem et sanguinem Christi. Hos tamen omittimus in præsenti, quia directe errabant in mysterio incarnationis, quo sublato cogebantur etiam errare in mysterio eucharistiæ.

II. Ex his autem hæreticis, qui confitebantur mysterium incarnationis, negaverunt autem verum corpus Christi contineri in eucharistia, sed solum ibi esse tamquam in signo, intelligentes verba Christi: *Hoc est corpus meum*, non in sensu proprio, sed metaphorico, primus qui hunc errorem (saltem publice) docuit et defendit fuit Berengarius archidiaconus Andegavensis, qui damnatus fuit in Concilio Romano sub Leone IX, et deinde specialius cognitum est de hoc errore, et damnatus est in Concilio Vercellensi sub Victore II, et ipse abjuravit errorem suum, primo in Concilio Turonensi sub eodem pontifice, et iterum publice abjuravit eamdem hæresim in alio Concilio Romano sub Nicolao II, cujus abjurationis forma habetur in capite Ego Berengarius, de consecratione dist. II. Non tamen cum Berengarii retractatione error extinctus est, sed infelicius repullulavit diversis sæculis apud diversas sectas hæreticorum. Illum aliqui attribuunt Albigensibus contra quorum hæresim pugnavit sanctus pater Dominicus: alii attribuunt etiam Flagellantibus. Docuit illum Wicleph damnatus in Concilio Constantiensi; et tandem nostro sæculo impudentius præ omnibus suscitatus est a discipulis Lutheri; nam ipse non est ausus absolute negare præsentiam Christi in hoc sacramento, licet posuerit substantiam panis simul manere cum corpore Christi. Denique a Calvino expresse negata est hæc veritas, docendo panem et vinum solum esse signa, seu symbola corporis et sanguinis Christi; per illa tamen nobis Christum uniri, non realiter in corpus nostrum intrando, sed per fidem qua illum credimus.

III. Nihilominus ista veritas in pluribus Conciliis ab Ecclesia definita est; et præter relata Concilia, ubi error Berengarii damnatus est, extat etiam definitio ejus in Concilio Lateranensi sub Innocentio III, in capite Firmiter, de summa Trinitate; in Concilio Viennensi in clementina unica de reliquiis, et veneratione sanctorum; in Concilio Constantiensi sessione VIII, ubi damnati sunt errores Wiclephi; in Concilio Florentino in decreto pro Armenis; et in Concilio Tridentino sess. XIII. Suffragatur quoque communis Ecclesiæ traditio et acceptatio tum, in auctoritatibus sanctorum patrum, quos latissime refert Bellarminus tom. II, libr. II de eucharistia; tum etiam, in ipsa praxi Ecclesiæ, quæ perpetuo a tem-

poribus Apostolorum cultum et venerationem exhibuit eucharistiæ, sicut ipsi veræ carni et sanguini Domini. Dubitant vero aliqui, an ista veritas non solum sit de fide, sed etiam sit articulus fidei.

IV. Sed breviter respondeo, articulum fidei proprie loquendo tres requirere conditiones inter credibilia, ut sumitur ex S. Thoma 2-2, quæst. I, art. VI et VIII, scilicet dignitatem, necessitatem et difficultatem. Dignitas, quia articuli fidei sunt prima objecta credibilia in fide, ad quæ alia reduci possunt, et propter se in fide requiruntur, sicut est mysterium Trinitatis et divinitatis, et mysterium incarnationis: necessitas, quia omnes tenentur scire articulos de necessitate salutis: difficultas, quia ideo distinguuntur articuli, quia invenitur specialis ratio et difficultas in credendo, et assentiendo uni, quam alteri. Dicimus ergo, quod in ista veritate credendi mysterium eucharistiæ concurrent duæ conditiones ad articulum requisitæ, scilicet necessitas ex parte nostri, et difficultas ex parte mysterii. Nam tenentur omnes scire hoc mysterium; tum, quia tenentur sumere eucharistiam cum ad annos discretionis pervenerint; tum, quia tenentur assistere sacrificio, et adorare sacramentum. Est etiam specialis difficultas in hac veritate intelligenda et credenda, quia valde excedit omnem vim naturalem, ita ut specialiter appelletur mysterium fidei; unde quantum ad istas duas conditiones bene potest dici articulus fidei; sed tamen simpliciter non est articulus, quia deest prima conditio, quia non est ex primis mysteriis, qualia sunt mysterium Trinitatis et incarnationis; et ideo hæc veritas non est expresse numerata in quatuordecim articulis divinitatis; sed ut mysterium consecutum ad incarnationem, et reducibile ad illos priores articulos. Et aliqui reducunt hanc veritatem ad articulum de remissione peccatorum, quia ordinatur hoc sacramentum ad remittenda peccata, saltem, venialia, sed verius S. Thomas loco citato reducit hanc veritatem ad duplicem articulum, scilicet ad omnipotentiam creatoris, quatenus hic miraculose continetur corpus Christi, et ad articulum salvatoris sanctificantis nos per gratiam, quatenus eucharistia est maximum et præcipuum sacramentum in genere sanctificandi.

V. Restat vero indicare, unde sumatur efficax argumentum contra hæreticos, ad probandum in hoc sacramento esse corpus Christi, non solum ut in signo, sed in veritate. Respondeo ex verbis Christi deduci, tum in cœna quando consecravit panem dicendo: *Hoc est corpus meum;* tum ex illa disputatione, quam habuit cum Judæis Joan. VI, quando aperte dixit, carnem suam esse vere cibum, et sanguinem vere esse potum. Secundo, ex intelligentia quam verba ista intellecta sunt in sensu proprio, et non metaphorico; tum ibi a Judæis audientibus Christum; tum postea a tota Ecclesia sic intelligente verba Christi; tum, quia non decebat Christum Dominum in re tam gravi et seria non declarare sensum proprium, in quo loquebatur, sed sub metaphora rem tantam relinquere; præsertim cum non potuerit magis propriis et planis verbis uti Christus ad exprimendum proprium sensum, quam istis. Tertio denique ab effectibus, qui ex hoc sacramento consecuti sunt, scilicet adoratio ipsius et cultus idem omnino qui exhibetur ipsi personæ Christi; et e contra judicium et condemnatio indigne suscipientium, tamquam male tractantium corpus Domini.

VI. Et quidem non negamus in Scriptura accipi verba metaphorice,

et in sensu improprio, ut quando Deus dicitur ignis consumens, dicitur Deus dolere, et pœnitentia affici, dicitur quod Joannes est Elias, et alia his similia, quæ metaphorice accipienda sunt; sed tamen negamus in præsenti Scripturam uti metaphorica locutione, sed propria, sicut definit Concilium Tridentinum sess. XIII, capite primo, et communiter intellexerunt doctores sacri; licet Cajetanus articulo primo hujus quæstionis LXXV, dixerit illa verba: *Hoc est corpus meum*, seclusa Ecclesiæ auctoritate non sufficere ad confirmandam hanc veritatem, quod tamen jussu Pii V expunctum est. Sed et ipse Cajetanus super caput XXVI Matthæi, expresse dicit omnes hæreses excludi per hæc verba: *Hoc est corpus meum*, secundum proprietatem sermonis intellecta. At si verbis propriis, si proprietate sermonis non habetur veritas fidei, ruit tota fides Trinitatis, ruit certitudo sacræ Scripturæ; quibus verbis aperte Cajetanus testatur hæc verba sufficienter confirmare hanc veritatem, si quidem alias rueret tota certitudo Scripturæ; licet verum sit in omni Scripturæ sensu opus esse Ecclesiæ auctoritate sic intelligentis, sine qua nec ipsius Scripturæ auctoritas nobis constare potest.

VII. Cum ergo in præsenti materia Scriptura dicit, hoc esse corpus Christi, hæreticus intelligit metaphorice et improprie, vel quia intelligit esse signum corporis Christi, vel quia vult non esse dicta de illo pane, sed de se ipso, nec acquiescit Ecclesiæ intelligenti illa verba proprie, et sine metaphora, ideo oportet recurrere ad circumstantias, ad modum loquendi, ad finem propter quem dicebantur illa verba, ad seipsum in quo intellecta sunt ab audientibus, ut inde constet nullum metaphoræ locum relinqui, nisi fictitiæ. Oportet autem in Scriptura non omnia verba intelligere metaphorice, sed multa dicta sunt in proprio sensu, præsertim quæ dicta sunt tamquam communia dogmata fidei, et quæ ab omnibus sciri debent; et præsertim illa quæ in illa ultima cœna Christus locutus est Apostolis, sicut ipsi dixerunt Joan. XVI: *Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis.* Formatur ergo argumentum sic: Christus Dominus instituebat tunc aliquid perpetuo faciendum, et celebrandum publice in Ecclesia, quod ab omnibus sciri et cognosci debebat, et de quo præceptum posuit Apostolis et successoribus: *Ut hoc facerent in suam commemorationem;* ibique testamentum suum condebat, sicut ipse dixit: *Hoc novum testamentum est in meo sanguine:* ergo debuit uti propriis verbis, et non obscuris et metaphoricis. Patet consequentia, quia id quod tunc tradebat Christus erat in re et de facto celebrandum, et faciendum erat præceptum illud, quod implendum imponebat dicendo: *Hoc facite.* Erat testamentum illud exequendum, erat res illa publice et communiter ab omnibus cognoscenda; si autem metaphorice et improprie loqueretur, nihil horum poterat fieri de facto, quousque intelligeretur proprie id quod in isto dixerat obscure, et sub metaphora: si alibi, assignetur locus ubi Christus Dominus clarioribus verbis expresserit se loqui de signo corporis sui, et non de veritate; si non alibi explicavit, et sic sub metaphora reliquit, unde debet nobis constare, quid est illud quod in re, et de facto Christus faciendum præcepit, et credendum proposuit, neque enim in re, et de facto potest aliquid fieri et observari, et credi determinate sub metaphora et dubio. Dicere autem, quod nihil certi nobis Christus reliquit in re tam gravi, et prædictas circumstantias habente,

est adeo absurdum, ut nec ipsi hæretici id possunt admittere. Quod si aliquando Scriptura ea quæ ad Deum pertinent sub aliqua metaphora tradit, ideo est, quia aliis locis aperte et sive metaphora rem explicat; ut quia dicit: *Deum esse spiritum*, et summum creatorem omnium, colligitur quod non potest dici ignis nisi metaphorice; quia dicit Deum esse immutabilem, colligitur quod non potest pœnitere, nec dolere nisi metaphorice; quia dicit Joannem venturum esse in virtute et spiritu Eliæ, colligitur quod non est in persona Elias. At vero de hoc sacramento nullibi dicit Scriptura quod sit solum signum corporis Christi, vel quod illud non contineat, dicit autem in istis locis citatis, quod est corpus suum et caro sua: ergo nullum est fundamentum ad intelligendum hoc esse dictum in sensu improprio.

VIII. Secundo, deducitur sensus proprius verborum Christi ex ipsa intelligentia eorum, qui audierunt, et ex Ecclesia sic accipiente ab Apostolis; nam Judæi audientes Christum dicentem, quod caro sua esset cibus, et sanguis potus: *Litigabant ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic dare nobis carnem suam ad manducandum*, Joan. VI, et ne putaremus hoc dicere ex invidia, vel inimicitia erga Christum, aliqui etiam ex discipulis Christi dubitaverunt, dicentes: *Durus est hic sermo*, Joan. VI. Sed difficultas ista non potuit nasci ex prædictis verbis nisi loqueretur in sensu proprio, et non de metaphorico: ergo, etc. Minor probatur, quia tota illa difficultas et dubitatio non poterat esse, si solum ille panis esset signum corporis Christi, aut solum loqueretur de fide credendi in ipsum. Nam illi discipuli sequebantur eum tamquam Christum; ergo non poterat illis esse durum, si solum vellet dicere, quod crederent in eum, aut quod sumerent aliquod signum repræsentativum illius; ergo si solum in hoc sensu loqueretur Christus, gratis litigabant et dubitabant; ergo id quod difficultatem ingerebat, erat quod Christus intelligebatur loqui in sensu proprio de sumptione corporis et sanguinis sui.

IX. Dices: Illi non dubitabant, nec suspicabantur aliquid de invisibili et sacramentali continentia corporis Christi in hoc sacramento, sed de sumptione corporis Christi in propria specie, intelligentes Christum daturum carnem suam, sicut comeduntur carnes animalium, sicut Augustinus super illum locum dicit; ergo impertinenter se habet ista dubitatio ad intelligendum quod Christus loquebatur in sensu proprio de veritate ipsius sacramenti. Unde Dominus respondens eorum dubitationi, nihil de veritate sacramenti dixit: *Hoc*, inquit, *vos scandalizat? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius? Spiritus est qui vivificat; caro non potest quidquam.* Si ergo Christus Dominus correxit illorum dubitationem dicendo, quod caro nihil prodest, et quod ipsum non deberent comedere vere et realiter, quia visuri erant eum ascendere in cœlum; manifeste explicavit se locutum fuisse parabolice, et non esse sumpturos ipsum proprie, sed per fidem. Cui expositioni favet Augustinus reprehendendo intelligentiam eorum, qui putabant dentibus Christum comesturos, et non solum fide: « Ut quid inquit, paras dentem et ventrem? Crede, et manducasti? » Ut omittam plures esse ex catholicis, qui probabiliter censent Christum Dominum in his verbis Joannis sexti non esse locutum de sacramento corporis sui, ut Gabriel, Cajetanus, Jansenius, Joannes a Lovanio, et alii, qui putant Christum loqui ibi de spirituali

manducatione per fidem, eo quod non est verisimile Christum imposuisse præceptum de sumenda utraque specie corporis et sanguinis sui; quod tamen poneretur, si sibi esset sermo de sumptione sacramentali.

X. Cæterum utraque solutio nullius momenti est. Non prima, quia non facimus vim in eo, quod illi audientes sermonem Christi, non intellexerint ipsum loqui determinate de tali modo sumendi corpus suum invisibiliter et sacramentaliter contentum, sed solum facimus vim in eo, quod ipsi intellexerunt Christum non loqui figurate et metaphorice, sed de vera et propria manducatione corporis sui; et quia invisibilem modum continentiæ in sacramento nec suspicari poterant, sumptionem vero ipsius in propria specie ut horribilem reputabant, ideo dubitaverunt, quomodo posset carnem suam dare ad manducandum, quasi præsupponentes ipsum loqui de vera comestione illius in substantia, dubitabant vero de modo. Discipuli vero existimabant modum comedendi futurum in propria specie, ut Augustinus dixit tractatu XXVII in Joannem; et ideo responsio Christi correxit eos ab ista sinistra intelligentia, docens quod non erant comesturi eum in propria specie, si quidem ascensurus erat in cœlum: imo etiamsi in propria specie comederetur, non prodesset quidquam ad vitam æternam, sed solum ad alimentum temporale, sicut carnes aliorum animalium. Ad hunc autem effectum velle manducare Christum omnino impium esset; et in ordine ad talem manducationem recte dicit Augustinus: « Quid paras dentem et ventrem? » Licet enim Christus in sacramento contentus corporali ore sumatur, tamen quoad fructum et effectum, fide manducandus est, et non solum dente.

XI. Secunda vero solutio sustineri non potest, nam aliud est affirmare quod ibi Christus Dominus etiam locutus sit de spirituali manducatione per fidem, quæ sine dubio requiritur ad fructum hujus sacramenti, et ideo principaliter a Domino commendatur; aliud est negare quod ibi Christus egerit de hoc sacramento, et non promiserit ipsum instituere. Primum verum est; secundum vero falsissimum, cum verba illius capitis manifeste loquantur de pane sacramentali, contraposito manna, quod in deserto manducaverunt patres illorum, et erat figura hujus sacramenti. Nec apparet aliqua ratio, cur appellaverit Christus hic carnem suam, panem; et sanguinem suum, potum, nisi per respectum ad hoc sacramentum, in quo continetur per modum cibi et potus. Nam ad habendam fidem Christi sine ordine ad hoc sacramentum, sufficiebat considerare ipsum ut Deum et hominem, non ut panem et potum. Et ita videtur intellexisse Tridentinum sess. XIII, cap. II, dum dicit: « Doluisse Christum sumi hoc sacramentum tamquam spiritualem cibum animarum, quo alantur et confortentur viventes vita illius, qui dixit: Qui manducat me, vivet propter me; » quæ sunt verba Christi in illo capite. Loquitur autem Concilium de reali sumptione sacramenti, non de spirituali tantum. Et hæc est communior sanctorum patrum intelligentia de isto loco Joannis, ut sentit Athanasius, Basilius, Chrysostomus, uterque Cyrillus, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Leo papa, et alii, quorum verba videri possunt apud Suarez disputatione XLVI citata, sectione II. Quod vero Ecclesia et patres eodem modo intellexerunt Christum locutum fuisse in sensu proprio, cum dixit: *Hoc est corpus meum*, superfluum est re-

ferre, cum jam Concilium Tridentinum sessione XIII, aperte definierit id esse intelligendum in proprietate sermonis, et nihil sit communius apud patres, et in usu ac traditione Ecclesiæ quam hoc sacramentum appellare corpus et sanguinem Domini, et in veritate contineri in hoc sacramento; quorum auctoritates latissime adducunt Bellarminus, Suarez et Vasquez citati, ubi videri possunt; nobis sufficiant tot Conciliorum auctoritates, quas supra citavimus, ubi hæc veritas definita est; et majorem vim habent Concilia, quam dicta patrum.

XII. Denique Ecclesia semper adorationem exhibuit et exhibet huic sacramento, et eamdem reverentiam, quam ipsi personæ Christi (scilicet adorationem latriæ) ut constat ex definitione Concilii Tridentini sess. XIII, cap. V, et can. VI. Et est antiquissima Ecclesiæ consuetudo; nam S. Clemens papa lib. II constitutionum, cap. LXI, loquens de hoc sacramento: « Cum timore, inquit, et tremore tamquam ad regis corpus accedentes:» Augustinus super Psalmum XXXVIII: « Nemo illam carnem manducat, nisi prius adoraverit: » Chrysostomus hom. III ad Ephesios: « Adora, inquit, et manduca » Ipse etiam canon missæ, qui antiquissimus est, nihil aliud repræsentat, quam adorationem et cultum ipsi sacramento et corpori Christi exhibendum. Et denique universalis Ecclesia absolute hoc sacramentum adorat in hymno hujus festivitatis, cum dicit: « Tantum ergo sacramentum veneremur cernui. » Similiter qui indigne manducat hoc sacramentum, dicitur judicium manducare et bibere, non dijudicans corpus Domini I ad Corinth. XI; si autem panis ille et vinum solum essent signa corporis et sanguinis Christi, nec ipsum realiter continerent, qui sic comederet, non peccaret in eo quod non discerneret corpus Domini: potius enim deberet judicare non esse ibi corpus Domini; at dicit Apostolus, ex hoc judicari et damnari, quia non dijudicat corpus Domini: ergo ibi realiter et vere continetur.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XIII. Fundamentum hæreticorum, ut verba Christi non intelligant proprie, sed figurate, potest esse duplex. Alterum, quia apparet ipsis impossibile, quod corpus Christi simul sit in cœlo, et in sacramento; sed cum non afferant manifestam implicationem, quia hoc non destruit aliquod prædicamentum essentiale, vel essentialiter requisitum ad substantiam corporis Christi, non oportet in hoc immorari; sed solum in subsequentibus explicare ea, quæ difficultatem afferunt, sed non impossibilitatem circa hoc sacramentum. Alterum fundamentum est, quia aliqui patres intelligunt Christum figurate in illis verbis loqui, et esse in hoc sacramento tamquam in signo: sic enim inquit Tertullianus lib. IV contra Marcionem, cap. XL: « Corpus suum fecit dicens: Hoc est corpus meum, id est, hoc est figura corporis mei: » S. Dionysius epist. IX ad Titum: « Jesum in parabolis, per typicæ mensæ apparatum deifica mysteria tradere: » Augustinus supra relatus tractatu XXV in Joannem: « Crede, et manducasti: » et iterum: « Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, etc.» Et in aliis locis vocat hoc sacramentum figuram corporis Domini, ut super Psalmum III, et epistola XXVIII, et libro contra Adimantum Manichæum, cap. XII, ubi signum nomine signati dicit appellari, et subdit: « Non dubitavit Dominus dicere:

Hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui.» Citatur quoque S. Hieronymus super caput XIV Marci, ubi inquit: « Quod accipiens panem, benedixit et fregit, et transfiguravit corpus suum in panem, quod est Ecclesia præsens, quæ accipitur in fide, benedicitur in numero, etc. » Omitto alias auctoritates, quæ non ita urgent et ex responsione ad istas solvi possunt.

XIV. Respondetur auctoritates istas, et alias similes probare quod in eucharistia invenitur signum, et repræsentatio corporis Christi, quia est verum et proprium sacramentum, atque adeo signum corporis Christi; non tamen probant in hoc signo non contineri corpus Christi realiter, hoc enim patres non negant. Et sic affirmare quod sit signum, seu sacramentum, nihil probat ad negandum quod contineatur in eo corpus Christi. Sic ergo et patres, et nos fatemur, eucharistiam esse signum corporis Christi; non tamen patres, nec nos dicimus, tantum esse signum. Et in hoc est punctus difficultatis: unde Tertullianus in illo loco, si bene perpendatur, utrumque dicit, et quod panis sit corpus suum quantum ad rem contentam; et sit figura, seu signu m corporis sui, quantum ad species continentes, ratione quarum eucharistia est sacramentum: sæpius autem Tertullianus fatetur nos in eucharistia manducare corpus Domini, ut videri potest libro de resurrectione carnis, cap. VIII: « Caro, inquit, corpore et sanguine Christi vescitur, et anima saginatur. » Et videri etiam potest libro II ad uxorem, cap. V; libro de idololatria, cap. VII, et aliis locis. Locus Dionysii non urget, quia Christus deifica mysteria tradidit, et in parabolis, quantum ad prædicationem, et per typicæ mensæ apparatum in hoc sacramento; non tamen dixit, quod in hoc sacramento parabolice locutus sit. Augustinus in illis tractatibus super Joannem, solum vult carnem Christi, quantum ad suum fructum, non debere manducari, sicut cibus visibilis, sed fide et devotione debere sumi; et quod non est comedendum corpus Christi quod videbatur, scilicet sub speciev isibili, et in quantum videbatur. Cum autem in aliis locis dicit, hoc sacramentum esse figuram corporis Domini, non loquitur de re contenta, sed de ipso sacramento, prout continente et significante, et prout sacramentum est, sic enim est signum; sed non ponit Augustinus exclusivam, quod tantum sit signum. Hieronymus vero, vel quicumque est auctor illius commentarii super Marcum, loquitur in sensu mystico; et de hoc sacramento pro effectu, quem facit in nobis, scilicet prout unit corpus suum Ecclesiæ. Et hoc vocat transfigurare corpus suum in panem, quod est Ecclesia; non vero loquitur de ipsa conversione panis in corpus Christi, sed de effectu ipsius in nobis, dum corpus suum nobis unit per fidem vivam, non tamen negat realiter esse in hoc sacramento.

NIHIL DE SUBSTANTIA PANIS ET VINI MANET POST CONSECRATIONEM, SED TOTUM CONVERTITUR IN CHRISTUM.

XV. Hoc esse secundum et tertium quod supra posuimus esse de fide in hoc sacramento. Utrumque est expresse definitum in Concilio Tridentino sess. XIII, can. II, et cap. IV, ubi definitur non remanere substantiam panis et vini cum corpore et sanguine Christi, sed converti in ejus corpus et sanguinem, remanentibus dumtaxat speciebus panis et vini. Additque Concilium capite IV, rationem et fundamentum unde Ecclesia

colligit hanc conversionem debere poni: « Quoniam, inquit, Christus redemptor noster corpus suum, id quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit; ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo hæc sancta Synodus declarat, per consecrationem panis et vini conversionem fieri totius panis in substantiam corporis Christi Domini, etc. » De utroque autem est difficultas; et de veritate ipsa contra hæreticos, qui simul ponunt cum Luthero substantiam corporis Christi cum substantia panis; et de consequentia apud theologos, an sufficienter colligatur desitio panis, et conversio ejus in corpus Christi.

XVI. Contra hæreticos autem sufficit supponere ipsam veritatem verborum Christi dicentis: *Hoc est corpus meum:* ubi ly hoc, quod est subjectum, designavit illum panem, quem discipulis præbebat ad manducandum; et per ly corpus meum, quod est prædicatum, designavit illud corpus quod erat caro sua; illud verbum est, quod est copula, sumitur pro esse realiter et proprie, non figurative, ut supra diximus; et verificatur illud prædicatum vere et proprie de illo subjecto designato per ly hoc. Quæ verba sic intellecta destruunt omnes interpretationes hæreticorum, quæ circa talia verba finguntur, et in tantum multiplicatæ sunt, quod libellus prodierit integer continens ducentas: sed sunt plane fictæ et ridiculæ. Nam ex ipso contextu apertissime constat, quod: *Accepit Jesus panem, deditque discipulis suis dicens: Accipite et comedite; hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur:* ergo ly hoc ex parte subjecti, aperte designat rem illam, quam Christus dabat discipulis suis comedendam, nec potest nisi chimærice aliud designare; non ipsum Christum, quasi diceret: Hoc meum corpus est corpus meum, non locum in quo erat, non actionem quam faciebat, non collegium Apostolorum et discipulorum, aut ipsam Ecclesiam, quæ est mysticum corpus ejus; hæc enim omnia hæretici pro subjecto illius propositionis accipiunt; sed apertissime contra litteram, quia si præbendo panem ad comedendum Christus diceret: Hoc meum corpus est corpus meum, non autem designaret per ly hoc rem illam quam dabat ad comedendum, omnino impertinenter loqueretur, et sine aliquo fine. Et quomodo præciperet Christus Ecclesiæ rem illam perpetuo celebrare, dicendo: Hoc facite, etc. si solum dicebat quod suum corpus esset suum corpus? Similiter ille locus in quo erat Christus, vel in quo erat panis, quem dabat, non potest significari pronomine hoc, sed adverbio hic; nec loqueretur ad rem Christus, si diceret: Sumite panem, quia in hoc loco est corpus meum, vel in hoc loco est iste panis; quid ineptius? Similiter illa actio quam faciebat Christus non poterat designari per ly hoc; tum, quia ly hoc designat rem, quam ad manducandum exhibebat; illa autem actio non comedebatur; tum, quia dixit rem illam esse suum corpus, quod tradendum erat pro omnibus; actio autem illa non erat corpus tradendum. Et eadem ratione non potuit intelligere per ly hoc ipsam Ecclesiam, vel collegium apostolicum, quod est corpus mysticum, quia illud non erat tradendum, sed potius pro illo tradendus erat Christus.

XVII. Ex parte autem prædicati ly corpus meum significat carnem Christi: hæc enim tradita est pro nobis, et de qua ipse Christus dixerat Joan. VI: *Caro mea vere cibus;* non ergo ly corpus meum significat ipsum panem, quasi dicat panem

illum esse corpus, seu rem possessam a Christo, sicut sunt aliæ creaturæ; vel quod ipsa substantia panis est corpus de novo unitum hypostatice ipsi Verbo divino, quod fiebat panis in eucharistia, ut aliqui posuerunt, vocantes impanationem, quod est manifestus error. Nam Christus Dominus specificavit quale esset illud corpus, dicendo: *Corpus meum, quod pro vobis tradetur; et calix, qui pro vobis effundetur;* quod neque de corpore, quod est panis, nec de vino verificari potest. Denique illa copula est sumitur proprie, et facit veram prædicationem, significando quod illud hoc, est verum corpus Christi, non figurative aut metaphorice. Et sic manent exclusi omnes errores, qui posuerunt substantiam panis esse in sacramento; sive eorum qui dixerunt simul sub speciebus esse utrumque corpus(panis et Christi) sicut tandem posuit Berengarius, Joannes Hus et Lutherus; et etiam error eorum, qui dixerunt substantiam panis uniri Verbo, ut Rupertus abbas libro II de divinis officiis, capite V. Et ita definitum est in multis Conciliis, substantiam panis et vini non manere in hoc sacramento, sed converti, ut in Concilio Romano sub Gregorio VII; in Lateranensi sub Innocentio III, et habetur in capite Firmiter, de summa Trinitate; Constantiensi et Florentino; et denique in Tridentino supra relato.

XVIII. His suppositis restat discutere, quomodo ex vi significationis illorum verborum efficaciter inferat Ecclesia non manere substantiam panis in hoc sacramento, sed converti in corpus Christi. Et est ratio dubitandi, quia poterat Deus, si vellet, ponere corpus Christi sub istis speciebus, conservando simul substantiam panis, verbi gratia, convertendo aliam materiam in corpus Christi, et alligando illud istis speciebus cum corpore panis; ergo per se loquendo illa realis præsentia corporis Christi non petit absentiam panis. Poterat etiam annihilare substantiam panis, vel in alium locum removere, et nihilominus hic ponere corpus Christi, et tunc non esset conversio: ergo præsentia corporis Christi, per se loquendo, non petit conversionem: similiter neque verificatio verborum hoc petit, quia si id esset, maxime quia dicendo: *Hoc est enim corpus meum*, non potest verificari, nisi totum contentum sit corpus Christi; sed hoc est falsum, nam ly hoc, non est idem quod totum hoc, sed supponit indefinite pro aliquo ibi contento: ergo non requiritur ex vi illius significationis, et ad ejus verificationem, quod totum contentum sit corpus Christi, sed sufficit quod aliquid ibi contentum sit corpus Christi, et aliquid sit panis: sicut vere dicimus de carne humana, quod est corpus, et tamen non continetur ibi solum corpus, sed etiam anima; ergo ad verificandum ly hoc, non requiritur quod totum contentum sub speciebus sit corpus Christi.

XIX. Et confirmatur, quia quando in aliis rebus demonstramus aliquid per pronomen hoc, non est necesse demonstrare totum contentum, sed sufficit demonstrare partem, etiamsi absolute proferatur; sicut quando aliquod vas continet vinum, vere dicimus: Hoc est vinum absolute et simpliciter, licet ibi sit etiam aliud corpus continens, scilicet ipsa substantia vasis. Et in linteo ubi est aurum inclusum, et aliquid parum argenti, absolute dicimus: Hoc est aurum, non obstante quod ibi sit aliquid argenti: ergo similiter posset dici, quod in hoc sacramento maneret substantia panis, et intra illam quasi intra vas inclusum corpus Christi; ita quod non solæ species, sed etiam substantia panis sit

contentivum corporis Christi; tunc enim simpliciter verificatur, quod hoc est corpus Christi ut contentum, sicut verificatur de vase quod hoc est vinum, licet substantia vasis ibi maneat ut continens; vel quia existente ibi corpore Christi substantia panis reputatur pro re tam parva, quod absolute potest designari corpus Christi per pronomen hoc, licet simul cum ipso sit substantia. Unde enim oppositum convincetur ex præcisa significatione verborum?

XX. His fundamentis adducti aliqui ex catholicis sentiunt, quod licet ex definitione Ecclesiæ constet substantiam panis et vini non manere in hoc sacramento, id tamen ex præcisa significatione verborum non deduci. Quæ sententia est Scoti in IV, dist. XI, quæst. III, et Durandi ibidem, et Paludani et aliorum, qui auctores locuti sunt ante concilium Tridentinum quod sess. XIII, cap. IV, non solum definit substantiam panis et vini converti in corpus et sanguinem Christi, sed etiam ideo fieri hanc conversionem, quia Christus vere dixit illud esse corpus suum. Aliqui tamen recentiores apud Vazquez hic disput. CVIII, cap. V, pro sententia Scoti dixerunt revera illa verba: *Hoc est corpus meum*, duplicem sensum facere posse, et utrumque verum, alterum non destructa substantia panis, et significando per ly hoc, non totum quod ibi est contentum, sed aliquid ex ibi contentis; et ita potuisse verificari etiamsi ibi panis remaneret. Alter sensus est, quod ly hoc designet totum contentum sub illis speciebus esse corpus Christi, nec manere ibi substantiam panis. Ecclesia autem elegit hunc secundum sensum, edocta ab Spiritu sancto; et ita de facto sic debent verificari illa verba, quia sic voluit Christus de facto: potuissent tamen etiam priorem sensum facere, si ipse vellet. Unde non probatur efficaciter hæc veritas desitionis et conversionis panis præcise ex sensu, quem possunt illa verba facere absolute, et ex se, sed prout intellecta sunt ab Ecclesia, et ut nobis determinate repræsentant quid de facto voluerit Christus, non permittendo consortium panis cum corpore suo; non autem præcise attendendo ad significationem verborum.

XXI. Nihilominus hæc sententia evertit totum fundamentum Concilii, et ideo omnino rejicienda est, et firmiter asserendum, illa verba solum unicum sensum facere posse, quem adstruit Concilium. Nam si ista verba possunt facere illum duplicem sensum, ita quod illud pronomen hoc et possit designare partem, uterque sensus est verus et legitimus; ergo non ex eo quod Christus vere dixit illud esse corpus suum potuit sufficienter persuaderi Ecclesia non manere hic substantiam panis, sed converti in corpus Christi. Patet consequentia, quia potuit Christus Dominus vere dicere illud esse corpus suum etiam sine desitione panis; ergo non ideo quia vere illud dixit, persuaderi potest Ecclesia quod hic desinat panis, si quidem potest vere dici, etiamsi non desinat. Nec potest dici, non ex eo præcise id colligi, quia vere dicitur absolute, sed quia vere dicitur tali modo, scilicet, prout de facto voluit Christus, et intellexit Ecclesia. Etenim hoc ipsum vult probare Concilium, quare sic intellexit Ecclesia, nempe ideo, quia Christus vere hoc dixit: ergo si supponit vere dixisse secundum intellectum Ecclesiæ, probaret Ecclesiam sic intellexisse, quia sic intellexit, quod esset nugari. At Concilium dicit, quia Christus corpus suum id quod offerebat sub specie panis vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, per consecrationem panis et

vini, conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi. In sententia autem opposita, etiamsi per consecrationem non fiat conversio totius substantiæ panis in corpus Christi, potest vere dici quod hoc sit corpus Christi; ergo illa causalis Concilii non colligit efficaciter.

XXII. Quare ut salvemus Concilium, omnino dicendum est, illa verba non habere nisi unicum sensum verum et proprium, scilicet, quod absolute hoc contentum sub speciebus sit corpus Christi, quæ æquivalet universali, scilicet, totum contentum est corpus Christi, quod ex duplici principio deducitur. Primo, quia ly hoc designat contentum, non quomodocumque, sed ut demonstratur per illa accidentia et species; illa autem accidentia, cum sint accidentia panis, non possunt non designare panem, quamdiu ibi continetur, quia inhærent illi; ergo ly hoc non potest per demonstrationem talium accidentium designare corpus Christi vere, si ibi remanet substantia panis. Patet consequentia, quia si ibi remaneret substantia panis, hoc ipso remanerent accidentia inhærendo in substantia panis; ergo proprie et directe designare debent ipsum panem, quia accidentia alicujus rei proprie et vere solum demonstrant inhærendo subjectum illud, cujus sunt accidentia, quamdiu tale subjectum ibi est, et in ipso illa inhærent; ergo ut vere demonstrent aliam substantiam ibi contentam, necesse est quod subjectum proprium ibi non sit, sed tantum alia substantia. Quando autem aliquid non se habet ut accidens inhærens alicui subjecto, sed tamquam vas continens aliud, potest quidem ly hoc designare substantiam ibi contentam, etiamsi remaneat ibi substantia continens (scilicet corpus vasis) et hoc modo si substantia panis se haberet tamquam vas continens corpus Christi, possemus dicere hoc esse corpus Christi, non destructa substantia panis, ut continentis corpus Christi; sicut dicitur: Hic sanguis, non destructo calice continente; et dicimus hoc esse vinum, non destructo dolio continente. Cæterum substantia panis non se habet hoc modo, tamquam vas continens, sed tamquam res absoluta, sub illis accidentibus demonstrata: accidentia autem non demonstrant nisi subjectum cui inhærent, quamdiu tale subjectum ibi est; ergo si remanet substantia panis, non poterit per illud pronomen hoc, designans accidentia illa, seu contentum sub accidentibus, demonstrare aliam substantiam, quam panis.

XXIII. Alterum principium sumitur ex parte rei contentæ, demonstratæ per pronomen hoc, quia non potest sic indefinite et absolute dictum verificari, quod sit corpus Christi, nisi totum contentum sit tale corpus Christi. Etenim propositio indefinita æquivalet universali, et est idem, quod totum hoc, seu omne hoc; præsertim quando propositio indefinita explicat quid sit aliquid: tunc enim se habet quasi definitio, et complectitur totum, quod in aliqua re designatur. Sicut quando inquirimus, quid est hoc, et respondemus, hoc est lapis, vel est animal, vel est panis, non possumus vere respondere nisi ly hoc totum complectatur quod in illa re est, quia respondemus per modum definitionis; et tunc propositio infinita æquivalet universali, et complectitur totum quod in illa re est. Cum ergo Christus Dominus vere dixerit hoc esse corpus suum, non accepit substantiam panis tamquam vas quoddam continens corpus Christi, quia panis non habet hoc munus, sed respexit ad veritatem il-

lius rei contentæ sub illis accidentibus,explicando et designando quid daret, et offerret discipulis ad manducandum: ergo illud pronomen hoc designat quasi definitive quid sit absolute res illa, non autem solum contentive, quasi ille panis sit vas continens Christum, quia revera non est; ergo illa indefinita æquivalet universali, et est idem dicere ly hoc, ac dicere totum hoc; et sic dicit quamdam comprehensionem et adæquationem rei contentæ; adæquatio autem totum complectitur: ergo repugnat quod stante verificatione istorum verborum cum his circumstantiis, possit ibi remanere substantia panis.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XXIV. Ad fundamenta opposita respondetur. Ad primum dicitur, quod loquendo de potentia absoluta, posset Deus ponere hic corpus Christi præsens, et alligare illud speciebus, conservando substantiam panis; quod fieret per aliam actionem non conversivam substantiæ panis in corpus Christi; sed tamen tunc non posset proferre illa verba: *Hoc est corpus meum,* ad exprimendam veritatem et quidditatem illius rei, quam offerebat ad manducandum; sed solum posset dicere, quod hic est corpus meum, id est, in hoc loco, vel in his speciebus; non tamen posset dicere, quod hoc est corpus meum. Et ad instantiam,quod etiam tunc verificarentur illa verba, negamus antecedens, et dicimus quod ly hoc in nostro casu, est idem ac dicere totum hoc, quia supponit indefinite æquivalenter ad universale, quod maxime fit quando ad modum definitionis adæquate vel inadæquate, formaliter vel identice explicatur quid aliquid sit, et quid in veritate sit, quia vere dicitur esse hoc. Definitio enim, seu explicatio veritatis rei, totum quod est in ipsa re importat; Christus autem significare voluit illis verbis veritatem illius substantiæ, et illius contenti sub speciebus; et sic illud pronomen hoc demonstrat indefinite totum quod est in illa re. Cum autem dicimus de homine, hoc est corpus, verè dicimus; et nomine corporis etiam includitur anima identice, quatenus est forma corporis sub gradu corporeitatis, licet non explicet omnes gradus animæ; nam corpus materiam et formam involvit, et sic dicit totum, quod ibi est, et de toto illo verificatur, saltem identice et per concomitantiam, licet non explicet omnem gradum, et omnem modum qui est in illo toto.

XXV. Ad confirmationem respondetur, quod ly hoc si simpliciter et absolute proferatur, demonstrando adæquate, vel quasi definitive rem illam singularem, æquivalet universali, seu comprehensioni totali illius rei, quam demonstrat; potest tamen aliquando non ita universaliter verificari, vel quia non sumitur in toto rigore et physice, sed secundum quamdam moralem intelligentiam; vel quia non designatur per ly hoc res aliqua substantive et absolute, quantum ad id quod est, sed contentive tantum, et pro re contenta, quam intra se habet, verbi gratia, si in aliquo contineatur aurum, et aliquid parum argenti, absolute dicimus hoc est aurum, quia illud parum moraliter reputatur pro nihilo, ac si ibi non esset. Et quando demonstrato vase dicimus, hoc est vinum, verificatur hoc, etiamsi ibi sit substantia vasis, quia ly hoc sumitur pro re contenta, et non refertur ad rem continentem. Cum autem illud continens non sit solum accidens, sed corpus vasis, compatitur quod ibi sit alia substantia præter vinum,

non contenta, sed continens. At vero in præsenti substantia panis non se habet tamquam vas continens, sed tantum sumitur absolute pro eo quod offertur ad manducandum, et solum demonstratur per accidentia propria ipsius panis, et quantum est de se, inhærentia illi: unde cum Christus Dominus per pronomen hoc designavit quid esset vere et substantialiter illud quod sub talibus accidentibus continetur, non potuit relinquere ibi substantiam panis, ut dictum est; tum, quia accidentia designarent substantiam panis, et non corporis Christi, cum essent propria panis, et inhærentia illi; tum, quia non referuntur ad aliquid contentum in pane tamquam in vase, sed ad demonstrandum quid sit absolute et substantialiter contentum sub illis speciebus; unde non potest ly hoc verificari pro toto contento solum morali modo, seu physice et entitative, quia demonstrat quid sit illa substantia absolute; et sic non relinquit locum alteri substantiæ.

ARTICULUS II.

Quænam sit ista actio conversiva, et quem terminum formalem habeat?

I. De actione et termino hujus conversionis simul inquirimus, quia terminus et actio reciprocantur inter se, cum actio specificetur a termino, unde unum sine altero perfecte tractari non potest. Supposita ergo doctrina fidei peæcedenti articulo tradita, quod in hoc sacramento datur conversio totius substantiæ in corpus Christi, et quæ recte transsubstantiatio appellatur, et sic appellandam esse decernit Ecclesia, non solum in Concilio Tridentino sess. XIII, cap. IV, et canone IV, sed etiam in Lateranensi sub Innocentio III, capite primo, atque adeo non sufficit ad fidem confiteri in hoc sacramento esse præsentialiter et realiter corpus Christi, et non esse substantiam panis, sed etiam fieri conversionem totius substantiæ panis in corpus Christi; hac, inquam, fide supposita, inquirimus de ista conversione quid sit, in qua actione consistat, quis sit formalis terminus ejus? Articulo autem sequenti dicemus de termino desinente et corrupto, scilicet, an substantia panis annihiletur.

II. Est autem supponenda definitio conversionis generice sumptæ: deinde divisio ejus in suas species: et tertio conditiones ad illam requisitæ. Definitio conversionis in genere est: Transitus unius rei in aliam. Ly transitus non est solum ordo, seu habitudo inter duas res (ut aliqui putarunt) sed est vera et realis mutatio cum illa habitudine, et ordine inter extremum desinens, et extremum succedens. Ly unius rei in aliam, designat extrema positiva, inter quæ versatur conversio, non subjectum in quo versatur, non terminum a quo formalem, qui est privatio in generatione; sed extremum illud positivum de quo sit transitus in aliud; et est terminus a quo materialis respectu actionis ut generativæ; per se autem et formaliter ad actionem ut conversivam. Unde in mutationibus, in quibus est transitus de uno ad aliud, considerandum est, quod aliud est subjectum, quod mutatur de uno ad aliud; aliud est extremum quod mutatur, et transit de uno ad aliud: subjectum potest quidem dici, quod mutatur, sed non quod convertitur. Dicitur vero converti ipsum extremum, quod transit in aliud, verbi gratia, in generatione ignis, materia aquæ seu ligni transit, et mutatur in formam ignis; non tamen

dicitur materiam converti in formam ignis, quia materia manet; id autem quod convertitur in aliud, non manet, sed desinit esse; et sic aqua, vel lignum, quod desinit esse, est illud quod convertitur in ignem. Et quando homo albus fit niger, non dicitur homo converti in nigredinem, vel in nigrum, sed mutari de albo in nigrum; dicetur vero album converti in nigrum, quia conversio significat mutationem, prout inter ipsa extrema exercetur, et secundum habitudinem termini desinentis in terminum incipientem. Mutatio vero prout consideratur inter subjectum et formam dici potest mutatio, sed non conversio; et ideo in definitione conversionis cum dicitur transitus unius rei in aliam, ly unius rei intelligitur pro extremo, non pro subjecto.

III. Secundo, notanda est divisio in conversionem totalem, et formalem; in conversionem substantialem, et accidentalem. Prima divisio explicatur sic, quod conversio totalis est, quando unum extremum ita transit in aliud, quod nihil de illo remanet commune utrique extremo; sed totum quod est in uno transit in aliud, tam ex parte formæ, quam materiæ. Conversio autem formalis fit e contra, quando unum extremum ita transit in aliud, quod remanet idem subjectum commune utrique extremo, et solum fit successio, et transitus in formis; ideoque vocatur formalis. Et primo modo invenitur conversio solum in eucharistia, in qua tota substantia panis transit in corpus Christi; secundo modo invenitur etiam in mutationibus naturalibus, ut cum ex aqua fit ignis, ex albo nigrum, etc. Secunda autem divisio notissima est; dicitur enim conversio substantialis, quando fit transitus in aliquod extremum substantiale, ut cum ex aqua fit ignis, vel e contra. Accidentialis vero dicitur, quando fit transitus in extremum accidentale, ut cum ex albo fit nigrum, etc. an vero in omni mutatione naturali inveniatur conversio respondetur in omni mutatione inter terminos positivos, quatenus tales sunt, inveniri conversionem, non autem inter privatos, quia ex privatione ad formam datur simplex generatio, seu mutatio, quia privatio cum sit nihil, non convertitur in aliquid; si autem detur aliquid positivum quod desinit, et aliud positivum quod succedit, dicetur fieri conversio; non quod una forma transeat in aliam, sed quod illud constitutum (seu concretum ex forma et subjecto) dicitur converti in aliud ratione formarum; sicut in augmentatione aliquid ex parvo fit magnum, vel e contra; in generatione ex aqua fit ignis, in alteratione fit ex calido frigidum, vel ex minus calido magis calidum; et in motu locali ex distanti fit propinquum, ex sedente stans, vel e contra.

IV. Tertio, notandæ sunt tres conditiones conversionis. Prima, quod sit inter terminos positivos; privatio enim, quæ nihil est, non convertitur in aliquid; et in hoc sensu verissimum est antiquorum philosophorum dictum, ex nihilo nihil fit, scilicet, per conversionem et mutationem. Unde generatio, prout fit ex privatione, non est formaliter conversio, licet sit mutatio; sed prout inter terminos positivos fit. Secunda conditio est, quod unum extremum, seu terminus desinat, et alter succedat, sive de novo incipiat entitative et in esse, sive solum in aliquo modo, vel dependentia terminandi, sufficit quod succedat alteri. Quod enim debeat unus terminus desinere, sive absolute et entitative, sive quoad modum patet, quia quod

convertitur, non manet invariatum et quietum, sed transit: ergo non permanet id quod erat, vel non sicut erat; et hoc est desinere. Quod vero debeat alter terminus succedere, et de novo produci, vel terminare illam mutationem patet, quia fit transitus in talem rem; ergo debet aliquid succedere alteri, et subrogari loco illius, et hoc realiter et vere, et non per solam extrinsecam denominationem, quia conversio realis mutatio et transitus est: et sic oportet, quod de novo aliquid realiter fiat, ut dicatur unum realiter succedere, et alterum realiter desinere.

V. Tertia conditio est, ut in conversione concurrat una actio, et duæ mutationes, debet dari actio, quia conversio est mutatio, et transitus activus. Si activus, hoc ipsum est actio; si passivus, ergo supponit actionem, quia omnis passio ex actione infertur. Et hoc ideo est, quia conversio non potest fieri per puram suspensionem influxus causæ efficientis, quia revera in conversione aliquid fit; influxus autem causæ efficientis est actio. Dari vero duas mutationes, seu quasi mutationes constat, quia unum extremum, quod transit et convertitur, non manet sicut ante: ergo mutatur; terminus autem in quem transit, de novo succedit illi; ergo aliquo modo incipit esse, et sic mutationem habet. Intercedit ergo hæc duplex mutatio ex parte termini desinentis, et ex parte termini incipientis, licet non semper sit mutatio physica in utroque extremo, sed sufficit quod in altero sit metaphysica. Dicitur mutatio physica, quæ fit in aliquo subjecto communi utrique extremo; et hæc solum invenitur in conversione formali. Dicitur vero metaphysica, quæ non requirit subjectum commune, in quo fiat ista mutatio, sed sufficit nova dependentia, vel terminatio unius extremi ab aliqua actione, sine entitiva mutatione, sicut accidit in conversione totali in eucharistia.

EXPLICATUR FORMALIS TERMINUS HUJUS CONVERSIONIS.

VI. Difficile semper visum est formalem terminum hujus conversionis explicare, quia valde difficile intelligitur, quid de novo fiat per istam actionem, quod sit specificativum formale illius. Nam vel illud quod fit de novo est aliquid substantiale, vel accidentale. Non substantiale, quia tota substantia quæ hic ponitur de novo, est substantia corporis Christi; hæc autem nullo modo fit de novo, neque aliquid substantiale accipit, quod ante non haberet, si quidem conversio fit in corpus Christi præexistens; ergo supponitur tota ejus substantia, non vero fit de novo; sic enim substantialiter mutaretur in sacramento: si autem fit de novo aliquid accidentale tantum, ergo illa conversio non est substantialis, sed accidentalis; ergo non est transsubstantiatio. Quod si dicamus non dici transsubstantiationem, quia ipsa conversio substantialis sit, sed quia est successio duarum substantiarum sine hoc quod producatur nova substantia, sed solum quod succedat una substantia loco alterius, restant duo valde difficilia. Primum est, quomodo res illa, seu substantia succedens terminet novam dependentiam et actionem sine aliquo novo producto (quomodo enim corpus jam existens novam actionem terminare potest, nullo sibi superaddito, neque substantiali, neque accidentali.) Quod si neque hoc, ut novam dependentiam aut termina-

tionem acquirat per istam actionem conversivam, non apparet quomodo corpus Christi sit de novo terminus actionis, et non sit de novo terminans et dependens ab illa. Neque etiam poterit reddi ratio, cur non possit creatura converti in Deum, si quidem ut sit terminus hujus conversionis, non requiritur aliqua dependentia, vel mutatio in ipso termino succedente; ergo poterit Deus esse terminus hujus conversionis. Secundum est, quomodo corpus Christi hic succedens, reddatur incompossibile cum substantia panis hic desinente. Nam ex natura rei non est incompossibile; posset enim manente substantia panis poni hic realiter corpus Christi, si Deus vellet: unde ergo, et ex quo principio habet illa substantia corporis Christi destruere et corrumpere substantiam panis, ex vi solius actionis ponentis corpus Christi sub istis speciebus?

VII. Propter hoc valde divisi sunt theologi in hac parte. Reducimus autem omnes opiniones in tres præcipuas classes. Prima est negantium terminum hujus conversionis formaliter esse aliquid de novo productum, vel physice incompossibile cum substantia panis; sed terminum formalem esse corpus Christi, ut enuntiatum et verificatum per verba; et sic enim et non ex alia ratione est incompossibile cum pane: in tantum autem aliquid est terminus formalis conversionis, in quantum est destructivum, et incompossibile cum termino antecedente et desinente: ergo corpus Christi physice non est incompossibile cum pane: ergo neque secundum aliquid physicum est terminus hujus conversionis; et tamen (ut dicit Concilium) datur hic conversio, quia verificantur verba formæ; ergo corpus Christi ut enuntiatum per ista verba, est terminus formalis. Ita sentit Vazquez disput. CLXXXI, cap. XII, existimatque hoc fundari in verbis Concilii sessione XIII, cap. IV, ubi ex eo redditur causa hujus conversionis, quia Christus vere dixit illud esse corpus suum. Sufficit autem ad conversionem substantialem, quod ex vi unius substantiæ desinat alia, licet ista incompossibilitas non sit ex natura rei, nec sit sola successio duarum substantiarum mere concomitanter se habens. Itaque apud istum auctorem præsentia corporis Christi ponitur hic per distinctam actionem ab ipsa conversione. Et hæc præsentia est mutatio aliqua in corpore Christi, qua recipit modum indivisibilem existendi in sacramento, non deserendo illam præsentiam, quia est in cœlo. Sed tamen licet hæc præsentia Christi requiratur ad conversionem, non tamen in illa formaliter perficitur conversio, quia in vi illius non redditur substantia Christi incompossibilis cum substantia panis; sed quando incipit enuntiari, quod hoc est corpus Christi (scilicet contentum sub his speciebus) tunc fit conversio, quia tunc incipit esse incompossibilis substantia corporis Christi cum pane, non absolute, sed prout sic enuntiata. Conversio autem tunc perficitur, quando aliquid se habet incompossibiliter cum alio, et sic fit transitus ab uno in aliud: nihil ergo productum, neque actio producens requiritur ad istam conversionem, sed tantum illa quæ reddit corpus Christi incompossibile pani; et hoc non est aliqua intrinseca et physica incompossibilitas Christi cum pane, sed illa extrinseca enuntiatio.

VIII. In secunda classe alii auctores inceperunt agnoscere terminum hujus conversionis, ut physice incompossibilem cum substantia panis, et tamquam terminum physicum et realem hujus conversionis;

non tamen ratione ipsius substantiæ, vel alicujus prædicati substantialis, quod mutetur vel de novo producatur (substantia enim Christi non mutatur hic, neque producitur, sed supponitur existens) sed ratione alicujus accidentalis de novo producti; quod tamen substantiam istam reddit incompossibilem cum substantia panis sub eisdem speciebus; quod aliqui explicant per ipsam præsentiam corporis Christi ad istas species, quæ est modus superadditus corpori Christi: alii per unionem de novo productam in corpore Christi cum speciebus, quatenus subrogatur loco panis, licet non sustentet accidentia. Et prima sententia tribuitur Scoto in IV, dist. X, §. Quantum ad istud argumentum: secundam vero Suarez attribuit Capreolo, Ledesmæ, Palacios, et aliis, quæ tamen parum, aut nihil videtur differre a prima, quia illa præsentia corporis Christi, quam ponit Scotus, non est præsentia localis, sed modus indivisibilis, quo corpus Christi fit præsens speciebus (scilicet in toto, et totum in qualibet parte.) Non requiritur autem alia unio cum speciebus, quam illa, qua Christus fit contentus sub speciebus; fit autem contentus in quantum præsens, quia præsentia illa, et continentia passiva in loco, idem omnino est. Non negat autem Scotus actionem conversivam, sed distinguit, licet subobscure, duplicem actionem; aliam conversivam terminatam ad substantiam corporis Christi; aliam adductivam, terminatam ad præsentiam, qua redditur contentum sub speciebus, licet non explicet, an sit duplex actio modo de facto concurrens ad consecrationem; an vero solum sint duæ actiones possibiles in conversione; altera quæ terminetur ad substantiam ipsam (et est actio substantialis) altera quæ terminetur ad præsentiam substantiæ alibi existentis, illamque præsentem reddit.

IX. Quidquid vero de hoc sit, communiter Scotus intelligitur constituere actionem adductivam rationem qua Christus redditur hic præsens, non qua substantialiter attingatur. Sufficit autem ad conversionem et transsubstantionem istam actio, quia ex vi talis actionis datur successio substantiarum sub eisdem speciebus; et habet illa actio vim expellendi substantiam panis, ut reddat totum contentum et præsens sub speciebus ipsum corpus Christi. Neque enim Concilium definiens dari hic conversionem totius substantiæ panis in corpus Christi affirmat, aut affirmare cogit hanc conversionem esse substantialem, neque ad substantiam formaliter terminari. Sufficit esse conversionem substantiarum, id est, successionem unius substantiæ post aliam, licet id fiat actione adducente illam substantiam corporis Christi cum expulsione substantiæ panis, et positione præsentiæ corporis Christi. Unde etiam S. Thomas infra quæst. LXXVIII, art. V, dicit per istam actionem non fieri ut corpus Christi sit corpus Christi, quia ante jam hoc erat; sed fit ut contentum sub his speciebus sit corpus Christi; contentum autem sub speciebus est idem quod præsens: ergo præsentiam facit.

X. Et omnes istæ sententiæ principaliter adducuntur ad ita sentiendum, ut effugiant concedere duplicem actionem totalem circa idem corpus Christi. Si enim actio ista conversiva immediate terminaretur ad substantiam corporis Christi, idem numero effectus dependeret a duplici causa totali et adæquata, scilicet, corpus Christi a generatione, qua productum est, et ab ista conversione quæ tangit ipsum corpus Christi, et a se dependere facit;

et de facto produceret, si non inveniret jam productum. Et quælibet istarum actionum sufficit adæquate et totaliter producere corpus Christi. Quia ergo sententiæ istæ refugiunt concedere quod eadem entitas possit a duplici causa totaliter dependere, ideo non assignant pro termino formali substantiam corporis Christi, neque illam actionem volunt esse substantialem, neque illud corpus ex sua natura reddi incompossibile cum substantia panis, sed ex aliquo supervenienti ; Scotus quidem ex præsentia, qua illa substantia succedit sub speciebus panis ; Vazquez autem non ex præsentia solum, quia hæc etiam est compossibilis cum pane, sed ex verificatione verborum quibus fit consecratio.

XI. Denique tertia classis opinantium existimat simpliciter terminum hujus conversionis esse ipsam substantiam corporis Christi, istamque conversionem in omni rigore intelligendam esse ; ita quod non solum sit successio substantiarum, sed substantialis actio reddens incompossibilem panem cum ipsa substantia corporis Christi, quia vere et physice transit panis in corpus Christi : atque existimant transsubtantiationem non solum esse conversionem sacramentalem ratione verborum formæ, sed etiam physicam, quia sine aliqua enuntiatione verborum posset Deus sola sua virtute convertere panem in corpus Christi, indeque colligunt, quod respectu virtutis divinæ quælibet res potest converti in aliam, quia non est major ratio, quod panis possit converti in corpus Christi, quam lapis in lignum, vel aqua in ignem, aut quidquid Deus voluerit in aliud. Hæc sententia valde communis est inter Thomistas et theologos, sed ad explicandum modum, quo illa substantia corporis Christi, quæ supponitur præexistens, possit de novo esse terminus hujus conversionis et actionis, cum in sua entitate nihil de novo accipiat, non eodem modo omnes explicant, sed etiam divisi sunt ; nam quidam affirmant corpus Christi esse novum terminum ad quem, per habitudinem et respectum ad terminum a quo (qui est panis) ita quod terminus formalis hujus conversionis est Christus, non absolute in se, sed prout ex pane ; atque ita est terminus, non ratione novæ entitatis, quæ Christo superaddatur, sed ratione novi respectus, prout scilicet ex tali termino a quo, qui est panis, fit corpus Christi : sicut idem locus indivisibilis in eadem distantia potest esse terminus formalis ascensus et descensus ; non absolute, sed sub respectu ad diversum terminum a quo, quia prout ex loco superiori est descensus, et prout ex inferiori est ascensus, cum sit idem locus entitative. Et hunc modum dicendi sequitur Cajetanus hic art. IV, qui ob hoc dicit pertinere aliquo modo, seu refundi terminum a quo in terminum ad quem ; ita quod terminus conversionis sit Christus ut ex pane ; non quia aliquid panis remaneat in corpore Christi facta conversione, sed quia corpus Christi non induit formalitatem termini hujus conversionis, nisi prout ex pane, et sub respectu ad panem ; et ille respectus corporis Christi ad panem pertinet ad terminum ad quem ; panis autem solum in obliquo, et non in recto pertinet ad formalitatem termini ad quem. Et ita idem corpus Christi, ut ex sanguinibus beatæ Virginis, est terminus formalis generationis ; ut autem ex pane, est terminus formalis hujus conversionis.

XII. Quod autem aliqui addunt ad explicationem hujus sententiæ, quod terminus hujus actionis est corpus Christi, prout in illud est conversus panis, seu in illud desinit panis, et

quasi ibi absorbetur, nihil amplius addit ad sententiam Cajetani, quia si vult aliquid de pane entitative et in recto manere in corpore Christi, est error; si vero vult solum corpus Christi cum respectu ad panem desinentem esse terminum conversionis, ita quod ille respectus inveniatur ex parte termini formalis, panis autem solum in obliquo, est ipsa sententia Cajetani, neque aliquid addit super illam. Solum vero restat explicare, quomodo ratione istius respectus superadditi sit terminus conversionis,) et reddat Christum incompossibilem cum pane, cum absolute posset salvari positio corporis Christi conservati cum pane; quomodo item impugnatur Scotus, quod ratione alicujus modi superadditi corporis Christi (scilicet præsentiæ) dicat illud reddi incompossibile substantiæ panis, si Cajętanus solum reddit incompossibile ratione respectus ad panem. Et rursus inquiritur, an ille respectus sit intrinsecus et proprius corporis Christi ex vi positionis ejus in hoc sacramento; an intrinsece superadditus ex voluntate Dei. Si ex natura rei convenit, ergo non posset hic poni corpus Christi servata substantia panis; et sic reditur in sententiam Vazquez, quod Christus in quantum enuntiatus istis verbis (quod solum est ex beneplacito Dei) est terminus hujus conversionis, si ex voluntate Dei tantum, et non ex natura rei est incompossibilis; nam si ex natura sua incompossibilis est, non poterit simul cum substantia panis conservari. Denique si terminus formalis hujus actionis est Christus ut ex pane, ita quod ly ex pane refunditur in terminum ad quem; ergo si fieret non ex pane, sed ex aqua, vel aere, esset illa actio diversæ speciei, quia variaretur aliquid pertinens specifice ad formalem terminum.

XIII. Tandem aliqui existimant, hanc actionem conversivam simpliciter substantialem, et habere pro termino formali ipsam substantiam corporis Christi in se, panem autem solum pertinere ad terminum a quo: et respectum ad illum solum generali modo includi in termino ad quem, quia omnis mutatio est de termino a quo ad terminum ad quem; quomodo autem illa attingat de novo substantiam Christi, non producendo aliquid de novo, dupliciter explicatur. Primo, dicendo actionem istam de facto non producere corpus Christi, quia invenit illud jam productum; esse tamen de se efficacem ad illud producendum, et hoc sufficere, ut sit actio substantialis; quod indicat Soto in IV, dist. IX, quæst. II, art. IV, in solutione argumentorum; sed non explicat quid producat de facto, et in actu secundo; sed solum quod sit productiva substantiæ in actu primo: unde non assignat terminum formalem de facto in exercitio: alii vero dicunt, verum esse, quod de facto non producit corpus Christi, quia invenit productum; sed de facto conservat corpus Christi in sacramento sicut in cœlo, quia hoc solum potest ponere de novo in illa substantia. Et hoc tandem sequitur Suarez hic disput. L, sectione quarta, qui citat pro se S. Thomam, Bonaventuram, Gabrielem, Richardum, Paludanum et alios.

XIV. Nostra ergo resolutio sit juxta sententiam Cajetani, quæ probabilior cæteris videtur, magisque consona S. Thomæ, et S. Ambrosio, quod terminus formalis coincidit cum totali, sicut in creatione; estque totum corpus Christi, ut ex toto pane; neque est inconveniens, quod in conversione, quatenus conversio est, respectus ad terminum a quo includatur intrinsece et pertineat ad specificationem termini ad quem,

quia specifice et essentialiter conversio est transitus termini a quo in terminum ad quem. Itaque non est consideranda ista conversio, neque regulanda sicut generatio et creatio, quæ formaliter non respiciunt terminum a quo, nec ab illo specificantur, etiam ut a conditione requisita, sed totaliter illum relinquunt tamquam aliquid per accidens; sed consideranda est ut pura conversio, quæ non respicit terminum ad quem, ut præcise factum, sed ut ex alio mutatum et translatum. Et ita id quod fit de novo in hac actione (quæ pure conversio est) est totus Christus ut ex toto pane. Sumitur hæc resolutio ex S. Thoma et ex S. Ambrosio, ex aliarum sententiarum exclusione, ex propria ratione hujus conversionis. Ex S. Thoma quidem, si ponderemus duo ejus loca; nam in primis infra quæst. LXXVIII, art. V inquit: « Quod hæc verba formæ non faciunt corpus Christi, neque quod panis sit corpus Christi; sed quod contentum sub his speciebus (quod prius erat panis) sit corpus Christi; » ubi sanctus doctor explicat terminum formalem, seu id quod fit de novo per istam actionem conversivam, dicendo quod hoc faciunt illa verba. Explicat autem istum terminum de novo, non per solam substantiam Christi in se, non per substantiam Christi ut præsentem, non per ipsam ut enuntiatam, sed per hoc quod id quod prius erat panis, sit corpus Christi; ergo in isto termino ut novo, et noviter facto includitur esse ex pane, seu id quod prius erat panis. Alter locus est in hac quæstione LXXV, art. IV ad tertium, ubi explicans S. Thomas, quomodo virtute infinita possit tota entitas rei mutari in aliam, inquit: « Quod id quod entitatis est una re, potest auctor entis convertere in id, quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab illa distinguebatur; » ubi S. Thomas aperte ponit ipsam substantiam, et entitatem rei pro termino formali; nam dicit: « Quod id quod entitatis est in una, potest converti in id, quod entitatis est in altera; » illud autem quod entitatis est in una re est ipsa substantia rei, et physica ratio illius: ergo terminus formalis et specificativus hujus conversionis, est aliquid physicum, et id quod entitatis est in aliqua re, non id quod denominationis extrinsecæ, vel id quod modi in aliqua re. Neque enim id quod est entitatis in aliqua re solum est modus, sed ipsa rei substantia. Et quando addit S. Thomas: « Quod convertitur in id, quod est entitatis, sublato eo per quod distinguebatur substantia panis a substantia corporis Christi, » aliquid substantiale est, si quidem non differunt accidentaliter, sed substantialiter panis et corpus Christi: ergo si ista conversio tollit id per quod differunt, tollit aliquid substantiale; ergo id quod relinquit, et prout loco ejus, quod tollit, aliquid substantiale est. Et sic per istam conversionem attingitur ipsa substantia corporis Christi, ut tollens id per quod panis distinguitur ab illa. Et concinunt verba Ambrosii libro de sacramentis, capite IV dicentis: « Ubi accedit consecratio, de pane fit corpus Christi; » ergo corpus Christi, ut ex pane, est id quod de novo fit.

XV. Secundo, constat hæc sententia ex aliarum exclusione. Et primo contra Vazquez ostenditur hanc conversionem et incompossibilitatem terminorum inter panem et corpus Christi, non solum esse sacramentalem, et ratione verificationis verborum, sed physicam et substantialem. Nam illud ipsum quod sit in hoc sacramento intervenientе significatione verborum, posset Deus facere se solo sine verbis; sed

in hoc sacramento fit conversio totius substantiæ panis in corpus Christi : ergo potest converti panis in corpus Christi etiam remota omni significatione verborum ; ergo erit terminus conversionis, et incompossibilis cum pane, non ut enuntiatus et verificatus per verba, sed secundum se ratione ejus quod physicum est in tali termino. Major probatur, quia totum quod fit in hoc sacramento, sit per solam virtutem Dei, et non per aliquam virtutem quam habeant verba secundum se, si quidem aliquid reale et physicum fit de novo in hoc sacramento ; physice enim destruitur substantia panis, et ponitur substantia corporis Christi, et realiter convertitur panis in corpus Christi, non ficte et per rationem ; sed omnis effectus physicus et realis fit ab aliqua reali et physica virtute : ergo interveniente illa, et omni alio remoto, potest fieri ipsa conversio, et iste realis effectus ; verba autem ex sua significatione præcise non habent virtutem physicam ad istam conversionem, cum significatio illa sit aliquid rationis ; et, si quam virtutem habent, solum est instrumentalis, et principaliter est a Deo, si quidem requiritur ad hunc effectum virtus infinita, et supra omnem naturam : hæc autem nullo modo est alligata verbis : ergo sine illis potest Deus operari idem quod modo operatur per illa. Minor vero est expressa in Concilio Tridentino sess. XIII, cap. IV, dum inquit : « Per consecrationem fieri conversionem totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi : » ista autem conversio physice et realiter fit, non ficte neque per rationem ; ergo datur physica et realis factio istius conversionis. Neque enim potest dari verum et reale fieri, nisi detur verum et reale facere ; nec datur realis factio, nisi per realem et physicam virtutem agendi ; ergo si fit conversio (ut dixit Concilium) et fit a parte rei et physice (alias nullo modo fieret) oportet quod a physica virtute fiat, et a virtute infinita, quæ est Dei ; quæ hoc ipso non est alligata verbis, neque ulli creaturæ ; et sic potest eamdem conversionem facere cum verbis ac sine verbis, licet ex verificatione verborum colligatur quasi a signo physica ista conversio substantialis.

XVI. Ex hoc autem manifeste colligitur, debere dari physicam incompossibilitatem inter substantiam corporis Christi, et substantiam panis, nam idem fit in sacramento realiter et physice nunc , quod Deus faceret se solo sine verbis (si quidem tunc nihil amplius faceret, quam convertere panem in corpus Christi, et idem omnino quod nunc est in sacramento, remota tota efficientia verborum) sed in omni conversione vera et reali terminus a quo debet esse incompossibilis cum termino ad quem, si quidem terminus a quo debet transire, et desinere esse in vi successionis termini ad quem, et non pure concomitanter ; ergo etiam remota significatione verborum, assignanda est nunc incompossibilitas de facto inter substantiam corporis Christi et substantiam panis, si quidem idem fit modo per verba, quod fieret tunc sine verbis.

XVII. Et confirmatur, quia veritas enuntiationis debet sumi ab eo, quod in re fit : sed verba illa : *Hoc est corpus meum*, vere et proprie dicuntur ; ergo ita fit a parte rei, sicut illa significant ; ergo physice et in re fit conversio panis in corpus Christi, quia hoc illa verba significant ; ergo terminus formalis hujus conversionis debet esse terminus physicus et in re, non autem solum prout enuntiatus. Patet consequentia, quia ut vere enuntietur

per verba, requiritur quod in re ita fiat; ergo aliquid debet assignari in re et physice, quo ista conversio perficiatur, præter ipsam enuntiationem et enuntiatum esse, quia objectum enuntiationis non est ipsamet enuntiatio, neque denominatio extrinseca enuntiati, quæ cadit super ipsum objectum, et supponit illud.

XVIII. Sententia autem Scoti ex eo excluditur, quia vel Scotus ponit actionem conversivam, quæ habeat pro termino substantiam corporis Christi, et aliam adductivam, quæ terminetur ad præsentiam sacramentalem Christi; vel solum ponit istam actionem adductivam cum annihilatione, seu desitione panis; ita quod ista conversio solum consistat in illa successione substantiarum. Si primum, reducitur sententia Scoti in illam, quæ ponit substantiam corporis Christi pro termino formali hujus conversionis, et restant explicandæ difficultates quæ contra idem fiunt de incompossibilitate hujus termini cum pane, et de terminatione duplicis actionis totalis in eodem effectu; et quomodo aliquis terminus de novo fiat, quæ omnia non expedit Scotus, ponendo actionem adductivam ad præsentiam corporis Christi; imo ista superflue ponitur, si datur illa prima conversio, quia non potest converti unum in aliud, nisi ipso facto maneat præsens alicubi.

XIX. Si autem dicatur secundum, quod solum intervenit hic actio adductiva cum annihilatione, vel destructione panis, instatur manifeste ex advertentia Vazquez, quia substantia corporis Christi non est per se et ratione sui incompossibilis cum pane, si Deus vellet conservare ibi substantiam panis simul ponendo corpus Christi: ergo etiam ipsa præsentia corporis Christi sub speciebus cum pane non erit incompossibilis cum ipso. Patet consequentia, quia substantia panis in tantum non est incompossibilis cum substantia Christi, in quantum possunt simul conservari a Deo sub speciebus; sed esse præsens est idem quod esse simul et conjunctum cum alio; ergo si non est incompossibilis substantia, neque præsentia. Ubi autem non est incompossibilitas unius termini cum alio, non est conversio, quia conversio est transitus unius in aliud; ergo ex ipsa quidditate et ratione conversionis oportet quod unum extremum non maneat, sed recedat, et aliud succedat ex vi talis transitus, et non per puram concomitantiam. Si enim Deus destruat et annihilet meam substantiam, et in eodem loco statim creet Angelum, non dicitur mea substantia converti in Angelum, licet utrumque succedat in eodem loco. Per accidens enim est ad illam creationem Angeli annihilatio mea; conversio autem per se, et ex sua essentia est transitus de uno in aliud: ergo non debet judicari quod sit conversio ex concurrentia et concomitantia pura duarum substantiarum per accidens in eodem loco, sed ex transitu et mutatione per se unius in aliud; ergo non salvatur vera et realis conversio, nisi terminus conversionis ex vi talis transitus et mutationis sit incompossibilis cum termino a quo; ergo si ex se præsentia Christi in sacramento non est incompossibilis cum pane, non est per se terminus conversio, neque veram conversionem salvat; at secundum fidem vera et realis conversio salvanda est totius substantiæ panis in corpus Christi; ergo illa sententia de formali termino præsentiæ excludenda est.

XX. In aliis autem sententiis, quæ ponunt substantiam pro ter-

mino formali hujus conversionis, restant expediendæ difficultates, quas statim contra nostram sententiam proponemus, ostendendo nunc alias sententias non recte explicare terminum hujus conversionis. Nam illa quæ dicit terminum formalem esse corpus Christi, prout in illo desinit, aut mutatur et transit panis, non est aliud quam dicere, corpus prout ex pane; neque aliquid panis ibi manet, sed totum transit in corpus Christi, ut supra ponderamus; ergo terminus ille est corpus Christi prout ex pane (scilicet ex pane desinente et transeunte in ipsum, non manente in se) ergo est ipsa sententia Cajetani. Dicere autem quod per istam actionem conservatur de novo corpus Christi, non solvit difficultatem, sed auget, quia conservatio non est aliud quam continuatio præcedentis actionis, et termini jam producti; et sic conservari supponit fieri, et factum esse, quia continuat illud. Quando ergo conservatur Christus in sacramento et simul in cœlo, vel ista conservatio est eadem omnino qua conservabatur in cœlo per continuationem generationis, qua primo productum est corpus Christi; vel est alia conservatio distincta, et aliquid de novo faciens in sacramento; si primum, illa conservatio nihil amplius facit quam continuare corpus Christi ut in cœlo, si quidem est eadem omnino cum tali conservatione; ergo non ponit de novo Christum in sacramento, quia solum continuat primam generationem: si autem est distincta conservatio, ergo supponit distinctum fieri, quia conservatio est continuatio actionis, et saltem ista conservatio ista respicit corpus Christi, quod de novo aliquid fit in hoc sacramento, quod ante non erat, et sic conservatur; ergo illud quod fit de novo, quidquid illud sit, oportet quod sit novus terminus, non solum in ipso conservari, sed etiam in fieri.

XXI. Confirmatur hoc, quia remanet semper eadem difficultas, quia vel ista conservatio excludit per se substantiam panis, et est incompossibilis cum illa, vel non: si non incompossibilis, ergo potest manere cum substantia panis; ergo non est conversio illius, quia in conversione non potest manere terminus a quo, sed debet transire in ipsa positione termini ad quem. Si autem illa conservatio est incompossibilis cum substantia panis, ergo res conservata aliquid habet, per quod incompossibilis est, et illud non habet prout in cœlo, sed prout in sacramento, quia substantia corporis Christi prout in cœlo indifferens est ut ponatur simul cum substantia panis, vel non, quia utrumque possibile est: ergo aliquid habet prout in sacramento, quo fit incompossibilis cum substantia panis; ergo non ad solam conservationem recurrendum est, sed ad aliquid quo ipsa substantia incompossibilis est cum pane; et hoc non explicat ista sententia, nisi recurrat ad sententiam Cajetani.

XXII. Illa vero sententia, quæ dicebat hanc actionem esse de se productivam substantiæ corporis Christi, sed de facto non producere aliquid, quia invenit productum, sed tantum convertere, diminuta est, quia non explicat quid sit illud convertere, et quis sit terminus conversionis de facto. Licet enim de facto non producatur corpus Christi, tamen de facto convertitur, et de novo est in sacramento id, quod ante non erat; ergo oportet assignare terminum de novo hujus conversionis, licet non productionis; et illud inquirimus quid sit. Dicere autem quod actio solum est productiva in actu primo, et non

assignare illi terminum in actu secundo, in quantum conversio est, est dicere quod de facto non est actio, quia non habet terminum.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XXIII. Restat difficultates expedire, quæ militant contra nostram sententiam; sic enim explicabitur, quomodo ista conversio simul terminetur ad corpus Christi prout ex pane; et præter rationem dubitandi positam a principio, an terminus iste formalis sit aliquid substantiale vel accidentale de novo productum, vel de novo succedens. Restant tres difficultates præcipuæ. Prima est, quomodo possit idem numero effectus dependere a duplici causa totali et adæquata, sine nova productione et additione super talem rem, si quidem adæquata et totalis actio est illa quæ totaliter complectitur totum quod factibile est in actu; ergo non relinquit locum alteri actioni ut aliquid agat; si autem nihil agit, actio non est. Et præsertim hoc urgetur, quia illa actio ex sua natura tendit ad rem jam existentem, sicut hæc actio tandit ad corpus Christi præexistens; tunc enim non potest de novo terminari, et dependentiam habere in suo esse ille terminus ab ista actione, quia in tantum terminat de novo, in quantum transit de potentia ad actum, de non esse ad esse; sed illud corpus præexistens jam est in actu, nec per illam actionem transit de non esse ad esse; ergo non habet novam dependentiam et terminationem in suo esse.

XXIV. Secunda difficultas, quia substantia corporis Christi ex sua natura non est incompossibilis cum pane, sed posset simul cum illo conservari a Deo, sub illis speciebus, ut sæpe dictum est. Per quid ergo redditur illa substantia corporis Christi in compossibilis cum pane, et consequenter terminus conversionis, si dicatur, quod substantia corporis Christi non est absolute incompossibilis cum substantia panis, sed corpus Christi ut ex pane?

XXV. Contra est, quia substantia Christi ut ex pane, significat terminum ad quem cum termino a quo ut destructo; et sic corpus Christi ut destruens panem, certissimum est quod non compatitur cum pane. Sed restat difficultas, quomodo et qua ratione destruit panem; et hoc est punctus difficultatis, quæ non solvitur per hoc quod dicitur corpus ex pane, seu ex pane destructo. Supponitur etenim destructus panis ex vi positionis corporis Christi, et non explicatur per quid formaliter destruitur illa substantia panis, cum corpus Christi absolute non sit incompossibile cum substantia panis; posset enim simul conservari cum illo, si Deus vellet.

XXVI. Tertia difficultas est, quomodo assignetur hic terminus de novo in ista conversione, quia Christus ut ex pane non dicit novum terminum ad quem entitative, sed solum respective, scilicet, respectu novi termini a quo, et novæ actionis facientis sic dependere, et sic converti panem in corpus Christi; ergo non fit de novo nisi aliquis respectus, et sic non est ipsa substantia corporis Christi terminus formalis, quia hic debet esse terminus de novo factus: datur enim novum fieri, quia fit conversio panis in corpus Christi, ergo et novum factum esse, et hoc non explicatur quid sit, nisi tantum respectus. Denique idem in quantum idem non potest specificare et terminare diversas actiones, nec idem immutatum in se potest egredi ab aliqua actione a qua ante non egrediebatur: ergo nec de novo terminare illam, aut dependere, vel

attingi ab illa, quia terminare actionem est egredi ab illa,si quidem est terminus illius; quomodo ergo potest res existens immutata in se egredi ab aliqua actione nova?

XXVII. Ad primam difficultatem quæ componitur ex rationibus dubitandi a principio positis respondetur, terminum formalem hujus actionis esse aliquid substantiale, nempe ipsam substantiam corporis Christi, ut Conversam ex pane. Dicit enim concilium sessione illa XIII, cap. IX: « Per consecrationem fieri conversionem totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi. » Ubi ly in substantiam in proprio sensu explicat formalissimum terminum conversionis, qui utique si est ipsa substantia corporis Christi, aliquid substantiale est; neque enim dicit converti in præsentiam, in successionem, in denominationem, in conservationem substantiæ ; sed absolute in substantiam corporis Christi: et quia est conversio in substantiam,non debet sumi substantia ut producta,vel reproducta, vel conservata, sed ut conversa, et prout ex pane. Unde non apparet quod fiat de novo substantia entitative, sed conversive et terminative, id est, cum novo respectu ad terminum a quo, qui est panis, et cum nova dependentia ab actione convertente. Et sic corpus Christi non sub respectu productionis, sed sub respectu conversionis, et prout ex pane, est terminus; in quo non est inconveniens quod intret in termino specificativo conversionis ipse terminus a quo, non directe, sed de connotato, et in obliquo, ut tamen essentialiter requisitus ad rationem conversionis, quæ est transitus de uno ad aliud, et non simplex productio; sicut etiam obscuritas includitur in specificativo fidei ut essentialiter connotatum, non ut directe specificans.

XXVIII. Quomodo autem fiat in corpore Christi nova terminatio, et dependentia ab illa actione, statim explicabitur, et similiter quomodo illa substantia reddatur incompossibilis cum substantia panis. Licet enim absolute substantia corporis Christi non sit incompossibilis cum pane, si alio modo et alia actione fieret, tamen substantia ut conversa incompossibilis est cum pane ut termino a quo. Esse autem conversam docet fides, quia dicit Concilium: « Converti substantiam panis in substantiam corporis Christi: » ergo illa substantia ut conversa incompossibilis est cum termino a quo, quia in conversione essentialiter unus terminus transit in alium; ergo iste alius non permanet cum illo. Et quia terminus, in quem fit conversio, licet supponatur præexistens et immutatus entitative, respective tamen mutatur per novum respectum ad terminum a quo, et novam dependentiam ab agente, ideo repugnat Deum esse terminum conversionis.

XXIX. Ad secundum difficultatem respondetur, quod non potest idem effectus dependere a duplici causa totali adæquata, si sit creata, propter suam limitationem, aut si utraque producat de novo: bene tamen a duplici causa totali,una creata,altera increata et non producente de novo,quia hæc continet totam virtutem, et perfectionem alterius, potestque Deus rem aliquem diversis viis et actionibus attingere. Potest enim hominem facere creatione, formatione ex terra, generatione ordinaria, transsubstantiatione; et sic non repugnat simul etiam diversis actionibus attingere, aut in rem jam existentem convertere, ut diximus in physica quæstione XII. Et quando dicitur, quod actio totalis amplectitur totum quod in re est factibile, respondetur, quod attingit totum sub omni modo

quo attingibile est, id est, obedientialiter et in ordine ad potentiam divinam, nego, quia Deus potest eamdem rem diversis actionibus attingere. Cum vero urgetur, non posse ad rem existentem terminari novam actionem, distinguo; per modum productionis, ita quod de novo exeat de non esse ad esse, transeat; per modum conversionis, ita quod transeat de esse unius ad esse alterius, nego.

XXX. Itaque actio ut productiva seu generativa, semper est mutatio de non esse ad esse, de potentia ad actum; actio autem præcise conversiva, non est transitus alicujus rei de non esse ad esse: sufficit ad formalitatem conversionis quod transeat de esse unius ad esse alterius, licet illud esse quod transit non remaneat, sed destruatur; tamen ista destructio est consecuta, sicut corruptio sequitur ad generationem. Non ergo requiritur quod terminus ad quem præsupponatur non esse simpliciter, sed solum non esse ex pane; et ita non fit de novo simpliciter et productive, sed solum conversive, et in quantum ex tali termino a quo.

XXXI. Ad tertiam difficultatem respondetur, corpus Christi ex natura sua esse incompossibile cum pane, non absolute consideratum, sed in ordine ad actionem conversivam; in ordine autem ad aliam actionem non conversivam panis, bene potest esse compossibilis cum illo. Sufficit autem nobis, quod stante conversione, et in ordine ad illam, sit corpus Christi incompossibile cum termino a quo conversionis, quia quatenus convertibile est incompossibile. Non est autem necesse, quod aliquis terminus sit incompossibilis cum alio respectu omnium actionum, sed sufficit quod respectu alicujus actionis, quæ est conversio. Sicut quando ex aere generatur ignis, recte dicimus ignem ex natura sua esse incompossibilem aeri, nec posse simul utrumque conjungi, licet per aliquam aliam actionem conjungi possint, (ut si Deus poneret illa in eodem loco, aut sub eisdem accidentibus constituat) sufficit quod per illam actionem generativam unius ex alio, natura ignis non possit simul permanere cum aere, si quidem est terminus a quo illius; sed quia est terminus a quo naturalis, et juxta naturalem generationem, dicitur ex sua natura esse illi incompossibilis.

XXXII. At vero substantia corporis Christi dicitur ex natura sua esse incompossibilis pani, non respectu omnis actionis, qua possit a Deo alligari pani, sed respectu actionis conversivæ ex pane; tunc enim panis redditur incompossibilis corpori Christi tamquam terminus a quo cum termino ad quem. Sed tamen quia non est convertibilis ex pane nisi supernaturaliter, ideo non dicitur incompossibilis illi naturaliter, sed obedientialiter. Et sic natura illa obedientialiter considerata, est incompossibilis cum pane, non per ordinem ad omnem actionem, sed solum per ordinem ad actionem conversivam; quam conversionem Ecclesia collegit ex verbis Christi quasi a posteriori, et a signo, quia non potuit verificari hoc esse corpus suum simpliciter et absolute, nisi tota substantia ibi contenta esset corpus Christi; non quidem annihilando panem (quia annihilatio non est facere aliquid sicut in præsenti fit) ergo convertendo panem in corpus Christi.

XXXIII. Cum autem instatur, quomodo corpus, prout ex pane, sit ratio incompossibilitatis, si quidem hoc est præsupponere incompossibilitatem, non autem ostendere per quid sit incompossibile corpus cum

pane, respondetur nasci istam incompossibilitatem ex ipsa natura corporis, non absolute, sed ut convertibile est, et in ordine ad talem actionem conversivam. Itaque corpus ex pane sumitur, non ut destruens panem in actu secundo, et sic præsupponens destructionem, sed ut destructivum panis in actu primo, quatenus secundum potentiam obedientialem convertibile est totaliter ex tota entitate panis. Ex hoc enim sequitur destructio, non vero ad hoc præsupponatur; et sic corpus Christi est terminus incompossibilis, et destruens panem consecutive; sicut etiam ex positione termini generationis sequitur corruptio formæ præcedentis. Est autem corpus Christi destructivum panis ex sua natura obedientialiter considerata in ordine ad conversionem totalem, sicut natura ignis est incompossibilis aquæ ex natura sua per ordinem ad generationem naturalem, quia in ordine ad aliam actionem bene possunt compati in eodem loco, et sub eisdem accidentibus, ut ostensum est. Et hoc modo corpus Christi destructivum est secundum potentiam obedientialem, non solum substantiæ panis, sed cujuscumque alterius entitatis, ex qua Deus vellet illud convertere, quia secundum potentiam obedientialem omnibus illis opponitur, quæ potest respicere ut terminum a quo; sicut ignis secundum potentiam naturalem omnibus illis opponitur, ex quibus potest generari.

XXXIV. Ad quartam difficultatem respondetur, quod Christus ut ex pane, non dicit novam entitatem, et substantiam absolute, sed respective et terminative, quia illamet entitas, quæ alia actione fit, potest etiam per istam attingi sub novo modo et respectu; nec tamen dicitur fieri solum ille respectus, aut panem converti in illum respectum, sed in ipsam substantiam convertitur, ut tamen subest tali respectui, et fundat illam. Sicut idemmet homo qui formatur ex terra, sicut Adam, vel ex sanguine, sicut modo ordinario, vel ex nihilo, sicut per creationem, omnes istas actiones terminat secundum substantiam suam, non tamen absolute, sed prout fundat diversum respectum et dependentiam et terminationem; et tamen non est solus respectus qui formatur vel creatur, sed substantia sub tali respectu; et sic terminus de novo factus in ista conversione, est substantia Christi ut conversa, quia Concilium dicit: « Quod per consecrationem fit conversio in substantiam corporis Christi. » Id ergo quod fit de novo, est substantia corporis Christi, non absolute, sed ut fundat istam conversionem; nulla enim actio est quæ producat terminum ita absolute, quod sub nullo respectu ipsum attingat, quia saltem cum novo respectu termini a quo, et nova dependentia ab agente, et aliis similibus debet fieri: sicut patet in exemplis adductis de homine formato, creato, vel generato.

XXXV. Et idem locus potest terminare ascensum et descensum: idem gradus qualitatis intensionem et remissionem: et denique idem terminus materialis potest formaliter diversas actiones terminare, quæ omnes eumdem terminum substantialiter et entitative attingunt, verbi gratia, eumdem locum, eamdem qualitatem, eamdem substantiam. Et tamen si inquiramus, per quid differat formaliter unus terminus ab alio, non inveniemus nisi per illammet entitatem ut fundat talem respectum et terminationem; et sic ipse respectus præcise non est terminus, sed res ipsa absoluta, ut fundat talem respectum et formalitatem; et prout illum sic fundat, fit

de nova terminative, non entitative: nec tamen dicetur de novo produci, quia ad productionem non sufficit fieri aliquid de novo quomodocumque, sed fieri ex non esse ad novum esse: non autem ut fundat alium respectum, quam istum de non esse ad esse, sicut terminum. Esse reproductum, est fieri de esse amisso ad esse iteratum: quæ denominationes et respectus desunt in ista conversione corporis Christi.

XXXVI. Ad ultimum respondetur, quod idem in quantum idem formaliter, non potest specificare diversas actiones, bene tamen idem materialiter, ut fundat diversas formalitates et respectus potest terminare postea diversas actiones, ut in exemplis adductis patet. Cum autem dicitur, quod idem immutatum in se non potest de novo egredi ab aliqua actione, respondetur, quod idem omnino immutatum tam in se, quam in novo respectu, quem fundat, non potest de novo egredi ab aliqua actione; cæterum idem immutatum in suo esse, mutatum autem quoad respectum et dependentiam, potest egredi de novo ab aliquo agente, quatenus de novo facit illam entitatem dependentem a se, et cum novo respectu ad terminum a quo; ex consequenti autem ponit novam præsentiam corporis Christi sub istis speciebus, et loco; quæ præsentia non est primarius terminus, sed consecutus, etc.

XXXVII. Ut ergo res aliqua ita se habeat, quod de novo fundet omnia ista, oportet de novo egredi, et sub nova actione fieri (scilicet, ut conversam ex pane) et sic egreditur nova egressione conversiva, non productiva; et ita manet immutatum in se quoad esse absolute consideratum, non quoad formalitatem, et respectum quem fundat in quantum conversum; et sic terminat actionem specie distinctam, quia actio non specificatur a termino materialiter considerato, sed formaliter (scilicet, prout fundat talem formalitatem et respectum) ipse autem respectus non est formaliter terminus, sed connotatum termini formalis, et consecutum ad ipsum; formalis vero terminus est ipsa entitas, prout fundat talem respectum, et tale connotatum.

ARTICULUS III.

Deducuntur corollaria quædam ex dictis.

I. Ex dictis colligimus quatuor, quorum explicatio dependet ex articulo præcedenti. Primo colligitur, quomodo corpus Christi dicatur mutari, vel non mutari in ista conversione. Diximus enim supra non habere corpus Christi in hac conversione mutationem physicam, sed metaphysicam. Et intelligimus mutationem physicam illam quæ fit in aliquo subjecto communi utrique extremo; mutationem autem metaphysicam intelligimus aliquam dependentiam, vel influentiam in ipso termino ad quem, non autem in aliquo communi. In hac ergo conversione constat non fieri mutationem ex parte subjecti communi utrique extremo, quia constat tale subjectum non dari, cum non sit conversio formalis, qua in subjecto mutantur diversæ formæ; sed totalis, qua tota entitas (tam scilicet materia quam forma) transit in substantiam corporis Christi, et sic mutatio subjectiva physica non datur.

II. Similiter constat in ipso termino ad quem corporis Christi nullam fieri mutationem in his prædicatis quæ habet in se, et prout existit in cœlo, quia nihil perdit Christus in se intrinsece per istam con-

versionem ; vere tamen in se recipit novam dependentiam et influentiam per istam actionem conversivam, quia incipit de novo esse terminus realis illius. Unde hæc mutatio non dicitur metaphysica,quasi non sit vera et realis actio realem terminum habens; sed distinguitur a physica, quia non fit per mutationem subjecti, sed termini. Denique ipse panis realiter et physice mutatur mutatione privativa et destructiva de esse ad non esse ; de hac tamen non loquimur in præsenti,quia solum est difficultas de mutatione positiva in ipso corpore Christi.

III. Quibus positis componi possunt diversæ sententiæ in hac parte; quidam enim dicunt in corpore Christi nullam fieri mutationem substantialem, sed mutationem se tenere ex parte panis, qui transit substantialiter in corpus Christi; quæ est sententia S. Thomæ in IV, dist. XI, quæst. I, art. III, quæstiuncula prima, ubi inquit : « Quod id in quod terminatur conversio, nullo modo transmutatur (scilicet corpus Christi) sed solum panis, qui convertitur. » Et idem insinuat in hac quæstione LXXV, art. IV ad primum, et ad secundum et communiter sequuntur Thomistæ aliique auctores ut Alensis, Richardus, S. Bonaventura, Marsilius, et alii quos citat Suarez hic disput. L, sect. V; e contra vero Scotus, Durandus, Paludanus, Ocham, et communiter nominales tenent hanc actionem inducere mutationem in corpus Christi.

IV. Nos dicimus S. Thomam solum negare mutationem subjectivam et physicam, ut patet in loco citato, dist. XI : « Ubi, inquit, quod naturalis mutatio non potest pertingere usque ad variationem materiæ. » Et in toto illo articulo de mutationibus naturalibus loquitur, quæ sunt mutationes physicæ. Et similiter in hac quæstione LXXV citata loquitur de mutatione habente subjectum, quæ utique physica est, et hanc denegat corpori Christi. At vero loquendo de mutatione terminativa, seu metaphysica, qua terminus accipit dependentiam et influentiam ab aliquo agente, non negat S. Thomas (nec negari potest) quod sit aliqua mutatio in corpore Christi, in quantum terminus est conversionis; non quia aliquod prædicatum substantiale mutetur, et non maneat idem atque antea in corpore Christi, sed quia novo modo illa substantia terminat, et dependet ab influentia actionis, quam ante, et cum novo respectu ad terminum a quo, scilicet ad panem, ex quo fit conversio.

V. Restat autem duplex mutatio in corpore Christi ; una primaria et substantialis, qua ista substantia novo modo dependet a Deo, ita ut si cessaret actio generativa virginis, adhuc ex vi istius actionis conversivæ haberet esse; et hæc mutatio fundat in corpore Christi novam dependentiam a Deo, et novam terminationem ab ejus actione, novumque respectum ad terminum a quo, qui est panis ; et ad talem terminum sic conversum fit influentia istius actionis conversivæ, et consurgit hujusmodi respectus et dependentia. Nec sufficit ad hoc mutatio panis, quia ex parte panis solum est mutatio privativa et destructiva illius: ergo non est sufficiens fundare istam novam dependentiam, et terminationem positivam in corpore Christi, et respectum ad ipsum panem, ut ad terminum a quo.

VI. Alia est mutatio secundaria in ipso corpore Christi, quantum ad præsentiam, quam acquirit sub istis speciebus, et unionem ad illas; similiterque in ipsis accidentibus consequitur novus modus essendi, saltem negativus, quatenus conser-

vantur in suo esse sine dependentia a subjecto, ut diximus in libris de generatione quæstione IX, quæ tamen mutatio pertinet ad ipsa accidentia. Illa vero præsentia et unio ad species recipitur in corpore Christi, quia ipsum corpus Christi in se intrinsece et formaliter constituitur præsens sub istis speciebus; quæ præsentia non est circumscriptiva, quia non est localis, neque modo quantitativo, sed indivisibili, quatenus totum est in toto, et totum in qualibet parte.

VII. Neque etiam est definitiva, sicut præsentia Angeli, quia licet sit modo indivisibili, sicut Angelus, non tamen definitur ad certum terminum, ratione cujus vocatur præsentia Angeli definitiva, quia taliter est in uno loco, quod non potest esse in pluribus. Corpus autem Christi ita est sub una hostia, quod in pluribus et diversissimis locis simul esse potest. Vocatur ergo illa præsentia sacramentalis, quia habet hunc effectum, ut modo indivisibili ponat corpus Christi sub istis speciebus, nec tamen coarctet et limitet corpus Christi, ut non sit alibi, ideoque non est præsentia definitiva.

VIII. Neque est necesse, quod ista præsentia producatur per distinctam actionem ab ipsa conversione, sed eadem actione conversiva, qua attingitur substantia Christi ex pane, constituitur præsens sub speciebus, sicut eadem actione qua generatur substantia, constituitur præsens in loco, quia in aliquo loco generari debet. Licet autem conversio illa absolute considerata, et metaphysice salvari possit sine hoc, quod talem præsentiam indivisibilem producat, aut unionem ad species, quia posset Deus ponere hic corpus Christi destruendo accidentia panis, et similiter posset convertere ipsum manente sua naturali et quantitativa præsentia, non relinquendo ipsum in cœlo, tamen ista conversio quatenus sacramentalis, habet vim ponendi Christum sub speciebus, ut mediantibus illis reddatur visibilis et sacramentatus: neque est novum, quod actio productiva substantiæ vel conversiva, habeat vim ponendi aliquod accidens in illa, quod non sit propria passio; sicut eadem actione qua fit corpus mixtum, fit consecutive calor et figura, et alia accidentia, quæ non sint propriæ passiones.

IX. Solum inquiri potest, quomodo hæc conversio differat a creatione, cum sit actio ex non subjecto; creatio autem hoc maxime proprium habet, quod facit rem non ex subjecto, neque per modum eductionis, sicut generatio. Unde etiam S. Thomas in hac quæstione LXXV, art. III dicit: « Hanc actionem esse similem creationi, quia non fit ex præsupposito subjecto; » negat autem prima parte quæst. XLV creationem esse mutationem, quia non fit ex subjecto: ergo ista actio non differt a creatione. Quod si differt per hoc quod creatio est ex nihilo, hæc autem conversio est ex aliquo, talis differentia est omnino materialis, et per accidens, quia solum tenet se ex parte termini a quo; unde non sumitur specifica et essentialis differentia.

X. Nihilominus actio ista nullo modo dicenda est creatio, ut docet S. Thomas in hac quæstione LXXV, art. VIII, quia ad creationem non solum requiritur quod res fiat ex non subjecto, sed etiam ex non termino, scilicet ex nihilo; ad conversionem autem per se requiritur quod fiat ex aliquo termino positivo, licet non fiat in aliquo subjecto communi utrique extremo, quia est transitus de uno in aliud. Unde licet sit terminus a quo illud extremum ex quo fit conversio, tamen omnino requiritur ad essentialem et quidditativam rationem conversionis, saltem

in obliquo et in connotato, quatenus conversio respicit terminum ad quem, non absolute, sed ut fundat respectum illum ad talem terminum ex quo, quem non fundat terminus creationis, sed pure est ex nihilo. Ad distinguendum autem terminos actionum formaliter et quidditative, non requiritur diversa entitas de novo producta, sed eadem ut fundat diversos respectus ad diversa connotata; sic enim fit per diversam viam, et actionem, sicut idem locus quando acquiritur per ascensum, vel descensum; et idem homo quando fit per generationem, vel formationem e terra, vel generationem. Igitur in hac conversione terminus a quo refunditur etiam in terminum ad quem de connotato, et attingitur etiam per ipsam actionem, quatenus transmutatur per illam, et sic versatur circa illum.

XI. Secundo colliges ex dictis, in quo subjecto sit ista conversio, seu actio; nam S. Thomas in quæstione LXXV, art. IV ad tertium dicit: « Quod cum hæc conversio substantialis importet ordinem quemdam substantiarum, quarum una convertitur in aliam, est sicut in subjecto in utraque substantia, sicut ordo et numerus. » Statim vero solutione ad secundum dicit: « Quod hujus conversionis non est accipere aliquod subjectum. » Quæ quidem verba prima facie videntur contraria, sed revera non sunt, quia hoc secundo loco S. Thomas loquitur de subjecto sub utroque extremo manente, et tale subjectum non datur in ista conversione, sicut in conversione formali, cui S. Thomas istam contraponit. At vero in priori loco loquitur de subjecto inhæsionis, seu denominationis, quod in hac conversione deesse non potest, cum utrumque extremum denominetur mutatum; unum privative, alterum positive.

XII. Quare cum in præsenti inveniatur una actio (scilicet conversiva) cum duplici mutatione, oportet distinguere de ipsa actione et de ipsa mutatione, ad assignandum unicuique proprium subjectum; nam actio illa considerata active, ut est ipse actus secundus, ex parte agentis est in Deo; neque est aliud quam ipse Deus, qui se ipso, et non per aliud superadditum est in actu puro, et in actu secundo ad omnes effectus, quos voluerit facere; actio vero instrumentalis, quæ pertinet ad ipsa verba quæ instrumentaliter concurrunt ad istam conversionem, pertinet ad ipsam virtutem quam Deus imprimit verbis, et in actu secundo constituitur per ipsam actionem ut tenet se ex parte agentis; actio autem ut tenet se ex parte termini, et cum ipsa mutatione involvitur, est tamquam in subjecto in termino ad quem; eo quod actio sic considerata identificatur cum suo termino ad quem, sicut fieri cum facto esse; via et motus cum termino: et sic ubi est terminus, ibi est actio ut terminata. Mutatio autem privativa panis nec habet subjectum positivum, quia subjectum ejus destruitur, cum transeat de esse ad non esse; et sic mutatio corruptiva formaliter non habet subjectum positivum permanens, sed transiens, et destructum; ideoque cum illo transit ipsa mutatio privativa. Quia tamen corruptio sequitur ad ipsam generationem effective, ideo corruptio effectiva est in genito ubi est ipsa generatio, quæ est effectiva corruptio; formalis autem destructio, seu corruptio non habet subjectum existens, sed destructum, nec amplius requiritur ad privationem seu negationem; unde non tam habet subjectum inhæsionis, quam denominationis.

XIII. Solum objici potest: Quia actio illa, seu mutatio positiva, te-

nens se ex parte termini ad quem, est effectiva illius termini; ergo prius natura existit, quam terminus reddatur existens in facto esse, si quidem effective influit in illum: causalitas autem effectiva supponit existentiam, ut influat; ergo pro illo priori, in quo verificatur quod influit, verificatur quod existit; sed pro illo priori in quo influit, nondum terminus ejus est existens, quia per talem actionem producitur; ergo non existit illa actio, neque subjectatur in termino a se producto, si quidem prius influit et existit, quam terminus sit productus.

XIV. Hæc difficultas currit etiam in creatione, quia influxus creativus debet cum termino creato identificari, et tamen influit in illum tamquam influxus effectivus. Respondetur ergo, quod in illo priori, quo illa actio influit, non intelligitur existens plene et complete, sed solum in fieri. Existit autem in facto esse pro alio posteriori, in quo terminus intelligitur productus; in re autem, et quantum ad instans durationis vere existit. Et cum instatur, quod influentia effectiva supponit existentiam, distinguo; supponit existentiam in sua causa, a qua dimanat, concedo; in ipsamet actione et influentia pro illo priori, nego; sed solum in re et de facto existit, sicut suus terminus; non autem pro omni prioritate debet intelligi existens in facto esse, sed sufficit quod in fieri; et hoc ideo, quia etiam pro illo priori naturæ ipse terminus, cum quo identificatur, non intelligitur in facto esse, sed in fieri; actio autem et influxus non plus existit, quam suus terminus, cum quo identificatur.

XV. Tertio colliges, quomodo possit quælibet res creata converti in quamlibet aliam. In qua re plures auctores tenent absolute, quodlibet ens posse in quodlibet converti, dummodo non convertatur in Deum, neque Deus in creaturam, quia hoc non potest fieri sine aliqua mutatione et dependentia tam ex parte termini ad quem, quia novo modo per actionem illam attingitur, et accipit dependentiam, quam antea non habebat; nec potest etiam intelligi ex ente limitato et creato fieri ens infinitum et increatum. Loquendo ergo de conversione in creaturam, tenet hanc sententiam S. Thomas in hac quæstione LXXV, art. III ad tertium, et Sotus in IV, dist. XI, quæst. II, et communiter Thomistæ; eamque indubitatam debere esse fidelibus scribit Bellarminus libro III de eucharistia, capite XIII.

XVI. Alii tenent non posse proprie fieri conversionem unius rei in aliam, nisi utrique extremo maneat aliquid commune, saltem aliqua accidentia, quia si nihil in utroque manet commune, non videtur salvari conversio, sed pura et sola successio substantiarum, annihilata una, et producta alia. Sed tamen hoc commune quod manet in utroque extremo, non potest esse materia panis, ut existimavit Durandus in III, dist. XI, quæst. II, numero VI, quia jam definitum est ab Ecclesia, nihil substantiæ panis et vini manere, sed dumtaxat accidentia, ut dicit Concilium Tridentinum sess. XIII, can. II, neque etiam debet remanere aliquod prædicatum commune, quia prædicata generica destruuntur destructis inferioribus, in quibus sunt, et cum quibus identificantur.

XVII. Nihilominus aliqui auctores dicunt, requiri ad conversionem quod maneant aliqua accidentia communia utrique extremo. Et in hoc conveniunt Vazquez et Suarez, sed ex diversis fundamentis: Vazquez quidem disput. CLXXXIV, capite II, quia existimat unam substan-

tiam non opponi cum alia ex natura sua, sed posse simul cum illa conservari a Deo; solum autem non posse ratione alicujus communicationis, qua demonstratur sensibiliter hoc esse totam substantiam ibi contentam: ad quam demonstrationem faciendam requiruntur accidentia contentiva illius substantiæ.

XVIII. Suarez vero disput. L, sectione X existimat requiri quod maneant accidentia separata, ut possit substantia panis desinere, quia ipse existimat substantiam panis non desinere in sacramento ex vi actionis constituentis ibi Christum, sed ex vi alterius actionis separantis accidentia a pane; illis enim separatis destruitur substantia panis, quasi ablatis dispositionibus, ut affirmat ibi sectione VI. Quare si aliquod accidens non separetur, a quo dependeat conservatio substantiæ, desitio illius erit pura annihilatio cum successione alterius substantiæ, quod non sufficit ad veram conversionem: sed si hoc ita est, etiam non sufficiet ad conversionem illa remanentia accidentium, quia tunc non destruitur substantia panis ex vi positionis termini ad quem, sed ex altera actione destruente substantiam panis per remotionem accidentium, non per transitum in alterum terminum.

XIX. Cæterum S. Thomas citato loco, simpliciter et absolute affirmat talem conversionem fieri, quia utrique formæ, et utrique materiæ est communis natura entis; et id quod entitatis est in una, potest auctor entis convertere in id quod entitatis est in altera, sublato eo per quod ab alio distinguebatur. Quæ locutio est generalis de omni ente creato, nec requirit aliqua accidentia communia manere, sed solum quod conveniant in natura entis transmutabilis; et tunc entitas unius convertitur in aliud, sublato illo per quod distinguuntur; quod est tollere omnia prædicata unius, quia omnia prædicata, quæ sunt in uno, distinguuntur ab omnibus quæ sunt in alio, licet per similitudinem conveniant in aliquibus.

XX. Quare dicendum est, quod substantia panis desinit, non ex vi separationis accidentium, sed quia est terminus a quo, ex quo fit corpus Christi, quia cum ista conversione fiat corpus ex pane, et vere substantia panis convertatur in substantiam corporis Christi, ut definit Concilium Tridentinum, necesse est quod panis habeat rationem termini a quo, respectu corporis Christi, ut terminum ad quem; quidquid autem potest esse terminus a quo, in aliqua conversione, est incompatibile cum termino ad quem; ergo ex illius transitu non potest compati cum illo. Non ergo ob istam desitionem oportet recurrere ad separationem accidentium, ut facit Suarez, sed ad incompatibilitatem cum termino ad quem, et transitum in illum; et multo minus ad verificationem verborum, ut recurrit Vazquez, si quidem Christus ut conversus necessario habet incompossibilitatem cum eo termino a quo, unde fit conversio, et sic destruit illum; licet non repugnet per aliam actionem non conversivam panis in corpus Christi, poni illud corpus simul cum pane, si Deus vellet, ut supra late declaratum est.

XXI. Quod si panis et vinum habent rationem termini a quo, possunt converti in substantiam corporis et sanguinis Christi, etiamsi accidentia illa non manerent, sed destruerentur; eadem ratione potest quæcumque res converti in aliam, sive remaneant accidentia, sive non, quia non habent majorem proportionem panis cum corpore Christi, et vinum cum ejus sanguine, ut in illum convertantur, quam ignis

cum lapide, vel cum aqua, aut quodlibet ens cum alio ente, si quidem tota vi istius conversionis non nititur in proportione ipsorum extremorum inter se, sed in virtute infinita Dei, qui totius entis est auctor, et potest hanc entitatem in illam convertere, ut dicit S. Thomas, sicut potest ex nihilo rem quamlibet facere. Unde quod dixit Paludanus, requiri ad hanc conversionem ut extrema sint ejusdem materiæ, quia ea quæ in materia communicant, sunt convertibilia, non tenet in hac conversione, sed in conversione formali, ubi duæ formæ succedunt in eadem materia, quia est capax utriusque: in hac autem conversione non supponitur materia capax utriusque, quia ipsa etiam materia convertitur in aliam, cum autem dicitur, quod ad veram conversionem requiritur, quod maneat aliquid commune utrique extremo, et non pure sit successio duarum substantiarum.

XXII. Respondetur, non requiri quod maneat aliquid commune physice, sive substantiale, sive accidentale; sed sufficit quod maneat aliquid commune logice, vel metaphysice, id est, aliquid simile, licet non idem. Neque enim aliquod prædicatum quod est in pane, manet idem in corpore Christi, sed totaliter destruitur substantia panis; manet tamen aliquod prædicatum simile, saltem in ratione entis, quia conveniunt in natura entis; et non requirit amplius S. Thomas in verbis supra relatis, nisi quod utrumque extremum conveniat in ratione entis, ut possit hæc entitas transire in illam.

XXIII. Quod vero aliquid physicum commune utrique extremo remaneat, non requiritur; nam nihil substantiale commune remanere in hac conversione certum est de fide. Quod vero remaneant accidentia, est omnino extrinsecum huic conversioni in se, et substantialiter consideratæ, quia illa accidentia non se habent ut extrema conversionis, neque ut terminus a quo, quia non desinunt; neque ut terminus ad quem, quia in illa non fit conversio; ergo non requiruntur intrinsece ad istam conversionem, si quidem intrinsece et essentialiter perficitur conversio ipso transitu utriusque extremi. Accidentia ergo solum manent ut aliquid extrinsece contentivum, non ut pertinens intrinsece ad substantiam panis.

XXIV. Ultimo colliges ex dictis, in hac conversione panem non annihilari. Communis est hæc sententia inter Thomistas, et illam docet S. Thomas hic art. III, licet aliqui auctores dixerint panem annihilari, ut Gabriel, Major, Ocham, et alii, tribuiturque Scoto in IV, dist. XI, quæst. IV, qui tamen modum loquendi de annihilatione conatur vitare. Aliqui etiam censurant hanc opinionem esse erroneam, ut Soto in IV, dist. VII, quæst. II, art. IV, tamen S. Thomas solum appellat illam falsam. Neque est dubium quod considerando hanc conversionem ut includit utramque mutationem, tam circa Christum quam circa panem, non possit dici annihilatio, quia sic tolleretur conversio, quod est contra fidem; neque enim daretur terminus positivus in quem conversio fieret, si totum esset annihilatio. Unde nullus theologus sentit totam hanc conversionem annihilationem esse, sed solum loquendo de mutatione illa, quæ est circa panem præcise, quæ est mutatio privativa, seu destructiva, dicunt illi auctores esse annihilationem, quia prout sic panis totaliter desinit; et pro hac parte volunt esse annihilationem panis, quæ tamen conjuncta alteri mutationi positivæ circa corpus Christi, sufficit ad conversio-

nem constituendam, quæ ex illa duplici mutatione consurgit, licet altera dicatur annihilatio.

XXV. Nihilominus ratio quare negatur annihilatio panis, varie redditur a theologis; sed omnes sufficienter eam attingunt; quidam enim intelligentes annihilationem solum considerari, et tenere se ex parte termini destructi, dixerunt aliquid positivum panis remanere, ratione cujus non dicitur annihilari; sed modo hoc est erroneum post definitionem Tridentini. Alii posuerunt non esse annihilationem, quia remanet substantia panis in potentia obedientiali, si quidem potest Deus iterum convertere corpus Christi in panem; et sicut in corruptione naturali non annihilatur forma, quia manet in potentia materiæ, ita nec annihilatur panis, quia manet in potentia obedientiali cujuscumque rei, quia ex quacumque re potest Deus convertere, et facere de novo illum panem: hoc autem modo etiamsi annihilaret cœlum, vel Angelum, maneret in potentia obedientiali aliarum rerum, quia ex quacumque re posset per conversionem reproduci a Deo, nec tamen propterea dicitur non annihilari. Alii dicunt manere aliquid panis (scilicet accidentia quæ ad panem pertinent) et ita aliquid de illo manet non substantiale, sed accidentale. Sed hoc nihil est, quia bene potest Deus annihilare unam entitatem sine alia, scilicet substantiam sine accidentibus: cum ergo accidentia sint distinctæ entitates a substantia, quid prohibet annihilari substantiam non annihilato accidente, si suspenderet Deus concursum suum?

XXVI. Alii dicunt non annihilari, quia manet illa substantia imbibita et absorpta in corpore Christi; vel quia ejus desitio ordinatur a Deo ad ponendum hic corpus Christi; sed illud absorberi, et imbibi in corpore Christi, non dicitur proprie, sed metaphorice, quia panis sic imbibitus non manet panis, sed totaliter desinit. Cur ergo illa desitio non est annihilatio, licet vocetur absorptio; illa vero ordinatio ad ponendum Christum non tollit veram annihilationem, quia est ordinatio extrinseca, et solum ex voluntate Dei, non per se intrinsece in desitione panis inclusa, nisi id reducamus ad rationem S. Thomæ statim ponendam; sola autem extrinseca ordinatio non tollit annihilationem, si alias in se est totalis desitio.

XXVII. Quare melius S. Thomas annihilationem negavit, non considerando aliquid positivum, sive in actu, sive in potentia, quod remaneat de ipso pane (vere enim totaliter desinit) sed considerando ipsum modum desinendi, quia convertitur in aliquid, non autem vertitur in nihil; annihilari autem est converti in nihil. Et sic inquit S. Thomas in hac quæstione LXXV, art. III ad tertium: « Quod quia id, in quo est conversa substantia panis, est aliquid, scilicet corpus Christi, ideo substantia panis non est annihilata. » Tota ergo ratio apud S. Thomam negandi annihilationem panis, est quia panis convertitur in aliquid: ergo non annihilatur. Patet consequentia, quia annihilari est converti in nihil: ergo si convertitur in aliquid, non annihilatur, licet ex consequenti destruatur ex positione termini incompossibilis cum illo.

XXVIII. Itaque ad annihilationem non sufficit quod aliquid in se maneat destructum, et non habens esse; sed ulterius requiritur, quod nec maneat in se, nec de illo aliquid fiat. Si enim de illo fit aliquid, ipsum non fit nihil: ergo non annihilatur, quia nihil aliud est annihilatio, quam fieri nihil. Frustra ergo laborant qui ad negandum annihi-

lationem, recurrunt ad hoc, quod remaneat aliquid de tali re, sive in actu, sive in potentia, quia etiamsi non remaneat, tamen si ex illo fiat aliquid, hoc ipso non annihilatur, quia non fit nihil. Sufficit ergo quod remaneat aliquid, quod ex illa re fit, licet res ipsa totaliter desinat in se consecutive, et secundario, sed desitio consecuta ad aliquid factum non sufficit ad annihilationem,quia talis desitio etiam in quacumque corruptione, quæ consequitur ad generationem, invenitur ; sed oportet quod per se et directe tendat in nihil, ita quod terminus ad quem, sive in quem desinit, sit ipsum nihil, non autem terminus ad quem sit aliquid positivum, ex quo consequitur desitio ejus, quod se habet ut terminus a quo : et inde est, quod in annihilatione non requiritur actio, sed potius suspensio actionis et influxus, quia purum nihil non habetur influxu positivo, sed ex ablatione influxus.

XXIX. Pater Vazquez hic disput. CLXXXIII, cap. III, suam sequens sententiam, docet ideo panem non annihilari, quia convertitur in aliquid. Annihilatio autem est converti in nihil. Et quantum ad hoc bene dicit: subdit autem, ideo converti in aliquid, et non in nihil, quia enuntiatur per verba sacerdotis hoc esse corpus Christi, quod non verificatur nisi destructa substantia panis. Quia ergo destruitur faciendo aliquid, id est, consecrando, seu dicendo illa verba, ideo non annihilatur panis ; quia consecrando destruitur, non annihilando. Sed est plane ridicula explicatio, nam illa actio enuntiandi, seu pronuntiandi verba consecrationis, non facit aliquid nisi verba, quæ utique in se non sunt aliquid incompatibile ipsi substantiæ panis, cum illi extrinseca sint, et solum extrinsece denominent : significatio autem verborum in tantum est vera, in quantum a parte rei ita est, sicut per ipsa significatur. Cum ergo per verba significetur hoc esse corpus Christi, ita quod nihil ibi sit nisi corpus Christi, restat videre quid in re ponatur, vel fiat per quod destruatur panis, an sola suspensio influxus conservantis panem ; an vero aliqua substantia, seu terminus illi incompossibilis. Si hoc secundum, est nostra sententia ; si primum, est annihilatio in re, quia in re destruitur panis per suspensionem influxus. Quod vero pronuntiatur verba significantia talem destructionem, seu suspensionem, nihil omnino obstat, quia illa verba extrinsece se habent, et non tollunt in re annihilationem fieri, si in re per solam suspensionem influxus desinit panis : sicut si aliquo pronuntiante annihilationem Angeli, Deus illum annihilaret, talis pronuntiatio non tolleret quin esset vera annihilatio.

XXX. Denique pater Suarez hic disput. L, sect. VII sentit, quod panis non annihilatur, quia desinit non per suspensionem concursus, sed ex vi alicujus actionis positivæ; hanc tamen actionem dicit esse illam, qua Deus separat accidentia, et ponit illa sine subjecto ; inde enim sequitur panem desinere, quia sine accidentibus non potest conservari. Unde consequenter concedit, quod si Deus separaret accidentia, et tamen non converteret substantiam panis in corpus Christi, vel in aliquam aliam substantiam, adhuc substantia panis non annihilaretur, quia desineret per illam actionem separativam. Quid autem esset tunc illa desitio, vel in quod desineret panis,non explicat Suarez, sed solum dicit esse desitionem innominatam, et generali nomine vocari desitionem panis.

XXXI. Sed hoc est inintelligibile, quia non potest in re dari aliqua

mutatio generica, quæ non habeat determinatam speciem. Omnis autem privativa mutatio et desitio rei, vel est in ipsum purum nihil, vel in aliquid. Si convertitur in nihil, est annihilatio; si in aliquid, assignetur ille terminus in quem desinat panis in tali casu, si quidem nulla res est in quam convertitur, nec aliqua substantia ibi succedit. Quare sola separatio accidentium non destruit substantiam, nisi habeat adjunctam aliam actionem substantialem, vel generativam vel conversivam totius substantiæ: sicut in generatione destructio dispositionum non destruit substantiam, nisi quia habet adjunctam introductionem aliarum dispositionum, et productionem formæ substantialis; quare ratio S. Thomæ sola est efficax.

ARTICULUS IV.

Quid sit præsentia corporis Christi in hoc sacramento, et quomodo cognoscatur.

I. Certum est de fide corpus Domini esse præsens realiter in hoc sacramento sub speciebus consecratis, tali modo, quod in qualibet parte specierum sit totus Christus, ut constat ex definitione Tridentini sess. XIII, cap. III, et canone III, ubi dicitur: « Si quis negaverit in venerabili sacramento eucharistiæ sub utraque specie, et sub singulis cujuscumque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit. » Ex qua definitione constat corpus Christi Domini ita esse præsens in hoc sacramento, quod non sit modo locali, et quantitativo, sicut corpus circumscriptum loco, quod est totum in toto, et pars in parte, sed ad modum rei spiritualis, quæ cum careat partibus, indivisibiliter est tota in qualibet parte: sic corpus Christi ita est in toto pane, quod in quælibet illius parte, vel puncto, ubi posset esse substantia panis si non consecraretur, manet tota substantia corporis Christi, et non solum pars illius, si quidem fracta hostia, et separatione facta, in qualibet particula totus Christus sumitur, non pars illius tantum.

II. Quare præsentia ista corpus Christi duas habet conditiones; unam, in qua convenit cum præsentia rei spiritualis; alteram, in qua excedit illam. Convenit in eo quod utraque modo indivisibili facit rem præsentem (scilicet totum in toto, et totum in qualibet parte) excedit autem in eo, quod ubi, seu præsentia rei spiritualis, licet sit indivisibilis, tamen quia oritur a virtute finita et limitata, ita coarctatur et definitur ad certam distantiam et locum, quod ultra illam sphæram non est; et ideo vocatur ubi definitivum. At vero præsentia corporis Christi oritur ex virtute infinita Dei convertentis panem in ipsum, unde ita est in uno loco et sacramento, quod non definitur et limitatur, ut non sit in alio, et ideo non est ubi definitivum, sicut præsentia Angeli, licet sit modo indivisibili; sed vocatur præsentia sacramentalis, quia ita est indivisibiliter et totaliter in qualibet hostia, et in qualibet parte illius, quod etiam in aliis hostiis et locis esse potest, si ibi consecretur panis.

III. Licet autem, non sit difficile intelligere, quod aliqua substantia corporea, remota quantitate indivisibilis maneat formaliter, quia non habet formam extensionis et divisibilitatis, quæ est quantitas, sed solum est radicaliter divisibilis, posset tamen aliquis quærere, an maneat quantitas in corpore Christi, supposito quod est præsens modo indivi-

sibili, et unde constet quantitatem manere sine suo proprio modo divisibili, sed ad modum substantiæ.

IV. Respondetur constare quod omnia accidentia absoluta Christi, quæ habet in cœlo, et pertinent ad designationem et individuitatem talis corporis (quorum præcipue est quantitas) reperiuntur in hoc sacramento, idque deducitur ex principiis fidei certa ratione, ita ut oppositum aut esset erroneum, aut temerarium. Ratio est, quia de fide constat, et ex verbis Christi, hic poni corpus suum, esseque veram carnem et sanguinem illius: illud autem est corpus suum, quod habet ipse in cœlo unitum tali formæ;hæc autem unio formæ ad materiam requirit dispositiones et accidentia, sine quibus non fit: ergo necesse est quod quantitas et accidentia Christi remaneant in hoc sacramento, nisi ponamus speciale miraculum, quo Deus de potentia sua conservat unionem formæ ad materiam sine ulla dispositione, quod tamen sine fundamento diceretur, quia est certissima regula in hac materia, nullum esse ponendum miraculum in eucharistia, quod non exigatur ex vi consecrationis; constat autem ex vi consecrationis non exigi quod forma sit in materia sine dispositionibus, quin potius oppositum exigunt illa verba : *Corpus meum.* Est enim corpus Christi quod est organizatum et temperatum, sicut corpus humanum, quod utique sine quantitate et qualitate disponentibus stare non potest.

V. Item vera caro et verus sanguis exigunt diversa temperamenta, quia sanguis est liquidus, caro est densior, et ossa sunt duriora, quod sine accidentibus intelligi non potest, scilicet raritate, densitate, quantitate, organizatione. Dicere autem, quod formaliter non est hic caro Christi, neque sanguis; sed radicaliter, quia est substantia Christi exigens dispositiones illas carnis et sanguinis, non tamen actu illis affecta, omnino esset erroneum et temerarium, quia contra omnes doctores scholasticos, et contra proprium et per se significatum illius nominis caro et sanguis, quo significatur corpus sic dispositum, et illis accidentibus affectum, quibus caro et sanguis organizantur et distinguuntur. Itaque accidentia ista absoluta entitative sunt in corpore Christi, licet non modo quantitativo, quia iste modus non pertinet ad essentiam ipsam quantitatis, sed ad localem extensionem, quæ est secundarius illius effectus, et potest impediri de potentia absoluta. Accidentia autem relativa in ordine ad locum et situm possunt variari in cœlo et in sacramento.

VI. Secundo inquiri potest, an ex vi hujus præsentiæ maneat corpus Christi unitum speciebus sacramentalibus, et quæ unio sit illa. Nam quod sit unitum, dubitari non potest, quia ad motum specierum movetur etiam corpus Christi; neque enim quando movetur hostia, remanet corpus Christi extra illam: non posset autem moveri ad motum specierum, nisi esset illis conjunctum, quia nihil movetur ad motum alterius, nisi illi conjunctum sit. Quænam vero sit ista unio, difficillimum est explicare; neque enim illa accidentia inhærent corpori Christi, cum non sint accidentia ipsius, sed panis; ergo illa unio non est per inhærentiam, qua in accidentibus contineatur corpus Christi, sicut liquor continetur in vase, vel corpus sub veste, quia Christus Dominus non est modo locali et circumscriptivo intra illas species, sed modo indivisibili: ponere autem unionem spiritualem corporis Christi erga illa accidentia, non videtur

habere fundamentum, quia corpus Christi nullum spiritualem effectum communicat accidentibus, nec accidentia illi, sicut neque aliquem substantialem effectum, quia solum posset esse sustentatio accidentium, quæ tamen sine subjecto sunt; unio autem ex effectu suo dignoscitur an sit substantialis vel spiritualis; sine aliquo autem effectu spirituali et substantiali non apparet quomodo illa unio dicenda est spiritualis, vel substantialis.

VII. Respondetur ergo, talem unionem, seu conjunctionem non habere similem inter naturales: maxime autem assimilatur illi, qua duo corpora sunt penetrative; vel potius si una substantia denudata quantitate intra aliam quantitativam poneretur. Cum enim quantitas in istis speciebus consecratis se habeat ad modum corporis per se existentis, eo modo judicandum est de corpore aliquo intra illam quantitatem contento, ac de corpore penetrato cum alio, quod quidem uniretur illi, seu conjungeretur taliter, quod ubi esset unum, esset alterum, et moto uno moveretur alterum; et tamen accidentia unius non inhærerent in altero, nec unum circumscriptive contineret alterum; sed solum dicitur conjunctum penetrative, quia intra terminos alterius ingreditur, et ipsa penetratione copulatur, nec potest divelli nisi ab eo qui penetravit, vel destructo illo corpore cum quo penetratum est: ad eum modum Christus ex pane conversus, intra terminos illius quantitatis separatæ manet, quasi penetrative se habens cum illa quantitate, et loco panis subrogatus sine inhærentia talium accidentium; sed tamen proprie et in rigore non dicitur penetratus, quia corpus Christi non est modo quantitativo in ordine ad locum, et sic non indiget penetratione ut sit cum altero.

VIII. Et ideo diximus magis proprie se habere, sicut si una substantia sine quantitate intra terminos alterius poneretur: tunc enim solum dicitur penetrari, quia intra terminos illius est; nec tamen tunc quantitas illa inhæreret, aut circumscriberet substantiam positam intra se. Sic corpus Christi intra terminos quantitatis separatæ ponitur loco panis, nec inde potest avelli, quia motu locali moveri non potest, et consequenter nec dimoveri; et alias ipsa penetratione, vel conversione intra terminos quantitatis manet applicatum, et consequenter conjunctum; quæ unio seu applicatio dissolvi non potest per motum localem, vel aliam actionem naturalem, quia nulla opponitur illi penetrationi vel positioni intra terminos quantitatis, sed solum potest desinere ibi esse, aut destructis accidentibus, quibus est conjunctum, aut Deo ipso separante. Dicuntur tamen illa accidentia continere corpus Christi, non quia circumdant illud, sicut superficies vasis circumdat liquorem, sed quia intra suos terminos illud habent et continent; sicut contineretur substantia panis si ibi esset, aut aliud corpus penetratum.

IX. Tertio, inquires utrum ista præsentia et unio corporis Christi sub speciebus possit videri aliquo oculo corporeo, saltem glorificato. Respondetur negative; ita quod nec ista præsentia, neque corpus Christi ut affectum illa manet visibile, nec intra sphæram visibilitatis. Ita S. Thomas hic quæst LXXVI, art. VII, et communiter ejus discipuli; licet aliqui auctores sentiant miraculose posse videri corpus Christi ut existens sub hoc sacramento; idque concedunt oculis Christi Marsilius, Bonaventura, Scotus, et alii apud Suarez hic disput. LIII, sect. IV. Et videtur favere S. Thomas articulo VII citato ad secundum. Et idem privi-

legium tribuit Beatæ Virgini Alensis IV parte, quæst. XL, membro III, art. VIII, §. II. Nec desunt auctores, qui existimant posse Christum sub præsentia sacramentali videri naturaliter, licet impediatur propter meritum fidei. Et ratio est, quia modus istius præsentiæ non impedit videri corpus Christi confuse, sed solum distincte secundum singulas partes; absolute tamen potest videri sicut totum quoddam confusum, qualiter si duo corpora penetrantur utrumque videtur confuse.

X. Nihilominus resolutio S. Thomæ certa est, et fundamentum est, quia ille modus præsentiæ reddit corpus Christi indivisibili modo correspondens ipsis speciebus, ita quod sit totum in toto, et totum in qualibet parte; ergo eodem modo correspondebit ipsi aeri, seu medio per quod fit visio, et ipsis oculis, quibus fit visio (non enim aliter correspondet medio, quam ipsis speciebus.) Talis autem correspondentia non est materialis, neque sensibilis, sed extra omnem modum quantitativum. Quod autem caret modo quantitativo, caret modo sensibili, quia modus sensibilis fundatur super accidentia sensibilia, quorum primum est quantitas modo extenso disposita; si ergo videretur corpus tali modo affectum, videretur modo non sensibili; sed visus essentialiter est potentia sensitiva: ergo objectum ut affectum modo non sensibili est extra specificativum visus, quamdiu manet sub tali modo; sicut remoto modo intelligibili non potest aliquid attingi ab intellectu. Nec obstat, quod illud corpus potest manere lucidum, aut coloratum, quia lux et color non reddunt rem visibilem corporaliter, nisi prout modo corporali et sensibili affectam. Si enim considerentur sine modo sensibili, non sunt objectum visus, sed intellectus, qui etiam intelligit colorem et lucem alio modo quam sensus, scilicet, abstrahendo a modo sensibili (qui utique est modus extensus, et quantitativus) ergo sine illo non videntur ab oculo corporeo.

XI. Ad fundamenta contraria respondetur. Ad fundamentum quidem secundæ sententiæ dicitur, quod confusio et distinctio partium potest dupliciter intelligi: uno modo confusione ejusdem ordinis et lineæ, (scilicet confusione quantitativa) sicut cum plures partes addensantur et confunduntur, vel plures res a longe videntur; et ista confusio videri potest, quia sensibilis et quantitativa est: alio modo confusione extra lineam quantitatis, et ad modum indivisibilem et spiritualem pertinentem, sicut si substantia denudetur quantitate, vel modo quantitativo et extenso in ordine ad locum; et talis modus invisibilis est.

XII. Ad fundamentum alterius sententiæ respondetur, implicationem sumi ex dictis, quia illa præsentia, vel corpus sub illo modo sunt extra sphæram objecti sensibilis; implicat autem potentiam cognoscentem tendere in objectum, quod est extra sphæram suæ propriæ et adæquatæ specificationis.

XIII. Et hinc etiam solvitur fundamentum Vasquez hic disput. CXCLI, cap. II, qui putat miraculose posse Christum videri in sacramento, quia habet colorem; et alias indivisibilitas non obstat, quia solum est privatio extensionis ad locum, sine qua color videri potest. Sed dicimus colorem cum tali privatione manere invisibilem et insensibilem, quia modus ille indivisibilitatis est proprius rei spiritualis, et ab omni modo sensibili extraneus; et ideo coloratum sub tali modo solum spiritualiter potest attingi, non sensibiliter.

XIV. Adhuc tamen faciunt vim

verba S. Thomæ articulo VII citato ad secundum, ubi dicit : « Quod oculus Christi videt seipsum sub sacramento existentem, non tamen potest videre ipsum modum essendi, quo est sub sacramento ; nec tamen est simile de alio oculo glorioso, quia etiam oculus Christi est sub hoc sacramento, in quo non conformatur ei oculus gloriosus ; » ergo si Christus sub hoc sacramento existens videt seipsum, non est extra sphæram visibilitatis, et consequenter videri potest a quolibet oculo, saltem per miraculum.

XV. Et confirmatur ex ipso S. Thoma in IV, dist. XI, quæst. I, art. IV, quæst. I ad primum, ubi expresse dicit : « Quod oculus Christi extra species sacramentales existens, non videt seipsum intra species sacramentales existentem, nisi miraculose ; et similiter alii oculi gloriosi non vident ipsum hic, nisi forte per miraculum. » Qua auctoritate fundatur Vazquez.

XVI. Respondetur, oculum Christi existentem in sacramento videre seipsum existentem ibi materialiter et specificative, quatenus retinet visionem sui in cœlo, non tamen formaliter et reduplicative, quatenus afficitur modo sacramentali, ut patet ex verbis subjunctis : « Non tamen potest videre modum ipsum, quo est sub sacramento ; » ergo corpus sub illo modo visibile non est, quia non potest sub illo modo videri, nisi modus ipse attingatur, quia ergo Christus in cœlo seipsum videt, et illemet oculus ponitur in sacramento cum visione quam habet, ideo dicitur Christus in sacramento seipsum videre : non tamen prout in sacramento reduplicative, sed seipsum absolute. Unde sic est construenda littera, quod oculus Christi sub sacramento videt seipsum existentem, non tamen existentem sub sacramento.

XVII. Quod si instes : Ergo hoc modo etiam alii oculi gloriosi (verbi gratia Beatæ Virginis) videbunt Christum, non prout in sacramento reduplicative, sed materialiter et specificative ; et sic non est differentia inter alios oculos gloriosos, et oculos Christi

XVIII. Respondetur differentiam inter oculum Christi et alios oculos gloriosos non esse ex parte objecti visibilis, quatenus subest modo sacramentali (sic enim nullus oculus videt ipsum) sed ex parte subjecti videntis, quia oculus Christi continetur sub sacramento, retinendo visionem sui, quam habet in cœlo ; et ita in sacramento videt seipsum, licet non prout in sacramento : alii vero oculi gloriosi, neque in sacramento ipsum vident, quia non continentur in sacramento, nec prout in sacramento existentem, quia sic non est objectum visibile.

XIX. Ad confirmationem respondetur, ibi loqui S. Thomam dubitative ex aliorum sententia, ut patet ex illa particula nisi forte per miraculum ; in præsenti autem loquitur resolutive, et ex propria sententia. Vel si sustinendum est, quod ibi etiam loquitur ex propria sententia respondetur, quod oculi gloriosi, tam Christi quam aliorum non vident ipsum nisi miraculose; subintellige, nisi miraculose apparendo in hostia ; et pro casu miraculosæ apparitionis verificatur dictum D. Thomæ ; sed tali miraculo posito etiam ac oculo non glorioso potest videri, quod ibi non negat S. Thomas, licet expresse non affirmet, quia solum agit de oculo glorioso.

XX. Quarto inquires, an Angelus naturaliter, seu naturali lumine possit attingere præsentiam Christi in sacramento. Per lumen enim supernaturale, seu per revelationem, non est dubium, quod non solum

Angeli, sed etiam nos possumus illam præsentiam attingere hic per fidem, et in cœlo per visionem. Respondetur negative; quæ est sententia S. Thomæ hic quæst. LXXVI, art. VII, ubi inquit: « Quod nec etiam intellectus angelicus secundum sua naturalia sufficit ad hoc intuendum.» Aliqui tamen auctores oppositum tenent, pro qua sententia refertur Scotus in IV, dist. X, quæst. VIII, Major et Ocham, Gabriel et alii. Et fundamentum esse potest, quia ille modus, quem habet corpus Christi, non est aliquid supernaturale quoad substantiam, sicut gratia et charitas, cum sit quid corporeum, utpote receptum in corpore Christi, neque est quid morale, sicut cogitatio cordis: ergo non est cur non possit aliquo lumine naturali (saltem angelico) attingi.

XXI. Nec obstat, quod ille modus fit virtute supernaturali; nam etiam mortuus suscitatur virtute divina, et duo corpora per miraculum penetrantur, et dotes gloriosæ dantur corpori virtute supernaturali; et tamen isti effectus naturaliter videntur ab Angelo; ergo etiam ille modus, licet supernaturaliter fiat. Et urgetur in ipsa anima Christi, quæ in hoc sacramento non induit modum indivisibilem, quem ipsa de se non habeat, si quidem spiritualis est: ergo saltem anima Christi, prout in sacramento, videtur ab Angelo; illa autem est unita corpori: ergo videt corpus ut terminum illius. Possunt etiam accumulari et alia argumenta, quæ fiunt circa humanitatem Christi, an videatur ab Angelo ut subsistens subsistentia increata: sic in præsenti Angelus videt corpus Christi, ejusque quantitatem, et non videt modum extensionis ad locum, quo caret: ergo videt illum modum indivisibilem quem habet: similiter videt absentiam panis, et accidentia non inhærentia; ergo videt illa esse per se sine subjecto; ergo etiam videre potest quod loco panis ibi contineatur.

XXII. Nihilominus dicendum est, modum illum sacramentalem in se directe videri non posse ab Angelo naturali lumine; si vero aliquos effectus naturales habet circa operationem vel passionem corporis Christi, videbitur ex parte effectuum, non in se: sicut dici solet in materia incarnationis de subsistentia increata, et unione hypostatica humanitatis. Ratio est, quia præsentia illa sacramentalis nulli rei naturali est debita, neque connexionem cum illa habet; ergo neque habet speciem naturalem repræsentativam sui, neque lumini naturali proportionata est. Consequentia patet, quia lumen naturale Angeli non se extendit nisi ad res naturales, quæ connexionem habent cum hoc universo, alias si ultra istud universum naturaliter potest Angelus cognoscere, naturaliter debentur illi species rerum possibilium, quæ latent in omnipotentia Dei; neque erit major ratio cur istarum rerum, et non aliarum species habeat. Antecedens vero probatur, quia omnis connexio cum aliqua re, solum in tribus fundari potest; vel quia est debitum alicui rei naturali, vel quia habet aliquas naturales causas, vel quia aliquos naturales effectus, in quibus communicat cum rebus naturalibus; sicut homo qui resurgit, vel visus qui datur cæco, licet per causas supernaturales fiat, tamen in se aliquid naturale est, et effectus naturales sortitur: sicut etiam claritas, et agilitas corporis gloriosi supernaturaliter datæ. Præsentia autem sacramentalis non debetur alicui corpori, quin potius ipsi modo extensionis quantitativo et connaturali contrarius est. Neque fit per causas naturales, quia a solo Deo potest produci supra omnem natu-

ram corporis. Nec denique habet aliquos effectus naturales, quia corpus Christi sub illo modo neque potest agere, nec pati a causa naturali; vel si aliquos effectus habet, illi videbuntur ab Angelo,non ipsa præsentia.

XXIII. Ad fundamenta opposita respondetur. Ad primum dicitur, modum illum præsentiæ esse supernaturalem, quia est participatio quædam divinæ immensitatis, sicut gratia et charitas sunt participationes divinæ naturæ et voluntatis; differenter tamen, quia gratia et virtutes ordinantur ad fruitionem divinam, ad quam elevant creaturam rationalem; ista autem præsentia solum ordinatur ad reddendum corpus præsens modo illo particulari, qui est participatio divinæ immensitatis quatenus non solum reddit corpus indivisibiliter præsens, sicut res spiritualis, sed etiam sine termino definitivo præsens, sed ubicumque conservari potest; in quo excedit præsentiam rerum spiritualium, quæ definita est; et ita non est solum participatio præsentiæ spiritualis creatæ, sed ipsius immensitatis Dei.

XXIV. Nec obstat, quod sit aliquid corporeum subjective, et ex parte ejus in quo est; sufficit quod participative sit aliquid divinum. Sicut etiam unio hypostatica, ex parte corporis Christi est aliquid corporeum, et tamen non potest ab Angelo cognosci, quia est ordinis divini.

XXV. Ad exempla quæ adducuntur de effectibus virtute supernaturali et divina factis respondetur. Ad primum, illos effectus esse naturales entitative, licet ex modo faciendi sint supernaturales; sicut vita mortui, oculus cæci, ubi penetrativum intra corpus alterius. Ad secundum de dotibus gloriæ dicimus, quod si entitative sunt supernaturales (quod non est certum) tamen habent aliquos effectus in rebus naturalibus, sicut lux gloriosa lucet et illuminat, et agilitas movet corpus gloriosum, aut alia corpora, et sic de aliis. At vero sacramentalis præsentia est participatio quædam divinæ immensitatis; non quia corpus Christi sit ubique extensum, ut quidam hæretici hujus temporis erraverunt; sed quia ita est de facto sub speciebus, quod potest sub aliis, si consecrentur, et sub pluribus sine termino esse; quod nulli præsentiæ spirituali convenire potest, quia definitiva et limitata est.

XXVI. Ad id vero quod dicitur de anima Christi, pater Suarez hic disput. LIII, sect. V, concedit probabile esse, animam Christi videri ab Angelo ut existentem in hoc sacramento, licet non videatur unio ejus ad corpus, quia corpus non videtur, et unio tenet se ex parte corporis. Oppositum tamen videtur dicendum juxta dicta. Licet enim præsentia illa, si præcise consideretur ut indivisibilis, non excedat spiritualem præsentiam animæ, quæ definitivo modo non reddit rem præsentem, sed extendit ad quemcumque locum, ubi conservari potest; sic excedit præsentiam spiritualem animæ, et cujuscumque rei spiritualis, quia est participatio quædam divinæ immensitatis, et sic latet omne lumen naturale.

XXVII. Ad argumenta vero quæ formari possunt a simili de cognitione unionis hypostaticæ in humanitate,dicendum est sicut in materia de incarnatione disputatione prima, quod licet Angelus videat illam humanitatem existentem et operantem, et non habentem propriam subsistentiam, tamen inde non poterat conjecturare cum aliquo fundamento quomodo illa humanitas sustentaretur a Deo, sed solum poterat ju-

dicare aliquo peculiari mysterio humanitatem illam teneri, quod lateat ipsum ; non tamen poterat determinare judicare, quod per subsistentiam increatam sustentaretur. Sic in præsenti videt Angelus naturaliter corpus Christi, ejusque quantitatem et accidentia, non tamen videt illum modum præsentiæ, nec quomodo Christus sit præsens in sacramento præsentia sacramentali. Nec repugnat Angelum absolute scire quod illud corpus existit in rerum natura, et ignorare ubinam sit determinate, quantum ad existentiam in sacramento. Nam in cœlo bene cognoscit quod sit corpus Christi præsentia naturali; modus enim ille præsentiæ sacramentalis est distinctus ab existentia corporis Christi, et non repugnat videri unum non viso alio, si iste supernaturalis est.

XXVIII. Restabat in præsenti agere et explicare quænam sint, quæ ponuntur in sacramento ex vi verborum, et quæ sint quæ ponuntur per concomitantiam; sed res ista non est magnæ controversiæ, nec specialis difficultatis. Breviter dicimus, poni ex vi verborum in sacramento omne illud, quod expresse et directe significatur per verba consecrationis ; per concomitantiam autem, quidquid in re est connexum cum tali significato, non tamen directe exprimitur per ipsa verba, nec est significatum per illa. Unde poni ex vi verborum, non tam est aliquid dictum de termino conversionis physice et absolute in re positæ, quam de ipsa ratione formali, et termino hujus actionis ut ut sacramentalis, et alligatæ verbis formæ. Fecit enim Christus hanc conversionem non quomodocumque, sed alligando illam significationi verborum. Et quia verba significant aliquid explicite et directe, alia vero implicite, et prout conjuncta rei significatæ; ideo optime distinguitur iste duplex modus ponendi aliquid ex vi verborum, et aliquid per concomitantiam, ut approbat Concilium Tridentinum sessione XIII, capite tertio.

XXIX. Ad discernendum ergo quid ponatur ex vi verborum, et quid per concomitantiam, oportet attendere significationem propriam verborum consecrationis, ut cum dicitur: *Hoc est corpus meum,* ubi ly hoc tenet se ex parte subjecti, et significat contentum sub speciebus; ideoque non designat id quod ponitur ex vi verborum, sed rem illam de qua dicitur tamquam de subjecto, id quod ponitur ex vi verborum: id ergo quod tenet se ex parte prædicati ponitur ex vi verborum (scilicet corpus meum) ubi nomine corporis non significatur sola materia prima (quia hæc non est corpus, sed pars corporis) sed significatur compositum ex materia et forma, prout constitutum in gradu corporeitatis. Quæ sit autem ista forma, an aliqua forma corporeitatis distincta a forma animæ, ut putant aliqui dari in rebus naturalibus; an vero forma animæ in se, sive forma inanimis, ut forma cadaveris, non explicatur per illud verbum; sed solum corpus, prout præcise dicit constitutum ex materia et forma dante gradum corporeitatis, quod in re semper est determinate corpus vivum, ut modo; vel inanime, ut in triduo mortis Christi; et per illam actionem physicam utrumque in re potest poni, et de facto ponitur, prout fuerit in Christo, et prout determinatur per ly meum. Ex vi autem significationis verborum præscindit, et non determinat formaliter unum, vel alterum, quia formaliter solum significat corpus; non quod formaliter in re possit poni corpus abstracte sumptum, sed quia vis signi-

ficativa verbi neutrum formaliter determinat. Vis autem physica conversiva utrumque indifferenter amplectitur ; et illud ponit de facto, ad quod determinatur per illam particulam meum, tam quoad implicitum, quam quoad explicitum, prout fuerit in Christo.

XXX. Secunda illa particula meum, ex vi significationis exprimit proprium corpus Christi secundum tres conditiones. Prima, quod nomine corporis mei intelligitur corpus quantum ad partes solidas corporis humani, ut distinguitur a sanguine et humoribus. Licet enim hæc sint corpora physice loquendo, tamen secundum usum communem nomine corporis in animalibus intelligitur id quod est solidum, ut distinguitur ab humoribus: et ita dixit Tridentinum citato loco : « Quod sanguis non ponitur ex vi verborum in consecratione panis, sicut neque corpus in consecratione calicis ex vi verborum ponitur. » Secundo, nomine corporis mei, ex vi verborum intelligitur corpus organicum organizatione humana, quia corpus non organicum non est proprium Christi, nec meum. Ista autem organizatio humana non significatur determinate ex vi verborum, quod sit mortua, vel viva ; nam etiam corpus mortuum manet organicum, et dicitur humanum mortuum, non vivum ; poterat autem poni corpus mortuum Christi, si consecraretur in triduo mortis.

XXXI. Tertio, per ly meum significatur explicite ordo illius corporis ad illud individuum, seu suppositum, in cujus persona pronuntiantur verba (scilicet ad Christum.) Nam ly meum explicite et per se est relativum possessionis, et ita dicit ordinem ad possidentem. Cum autem Christus pronuntiaverit illa verba, et in persona ejus pronuntientur modo, oportet quod ly meum dicat ordinem possessionis ad personam Christi pronuntiantem illa verba. Quæ sit autem ista persona, divina, an creata ; cum unione hypostatica, vel sine ista, Non exprimunt ; sed sicut ex parte ly corporis, significatio illa abstrahit a corpore vivo et mortuo (licet modo in re semper sit vivum) ita ly meum, ex parte personæ possidentis, non significat quid sit illa persona (ideoque dixit Concilium citato loco : « Divinitatem poni per concomitantiam, » id est, personam ut divinam) sed solum explicat personam possidentem illud corpus, et sic pronuntiantem verba. Idem proportionaliter debet dici in forma calicis, per ly sanguinis, et ly mei.

XXXII. Ex quibus deducitur, in consecratione panis poni ex vi verborum corpus organicum, humanum, solidum (seu quoad partes solidas distinctas ab humoribus) proprium Christi ; et in consecratione calicis sanguinem humanum proprium Christi, abstrahendo utrobique a vivo et mortuo : per concomitantiam autem ponitur utrobique anima quantum ad formalitatem et gradum animæ ; divinitas seu Persona Verbi ; unio hypostatica, accidentia absoluta, et alia omnia quæ sunt conjuncta corpori et sanguini, et non significantur verbis explicite. Similiter in consecratione panis ponitur sanguis per concomitantiam, et in consecratione calicis ponitur corpus per concomitantiam, quia ita de facto invenitur illud corpus, et ille sanguis in Christo, et sunt ad invicem conjuncta ; in triduo autem mortis Christi, nec per concomitantiam poneretur sanguis cum corpore, neque corpus cum sanguine, quia in re erant separata, et sic propria Christi.

QUÆSTIO LXXVIII.

DE FORMA SACRAMENTI EUCHARISTIÆ.

I. Tria præcipue resolvit, et tractat S. Thomas in hac quæstione. Primo, convenientiam utriusque formæ, tam panis, quam calicis; primo in communi, deinde in particulari; de utraque forma per tres primos articulos: secundo, agit de virtute effectiva utriusque formæ in ordine ad suum effectum: tertio, de verificatione locutionum, quomodo scilicet, et pro quo instanti verificentur illa verba; cui adjungitur alia difficultas, an una forma expectet prolationem alterius ad habendum suum effectum, vel independenter ab alia sortiatur illum. Et resolvit, quod quælibet forma statim ac profertur habet suum effectum.

DISPUTATIO XXIX.

DE FORMIS CONSECRATIONIS HUJUS SACRAMENTI.

ARTICULUS I.

Quænam sint essentia verba utriusque formæ, et quid formaliter significent?

I. Suppono tamquam certum, Christum Dominum confecisse hoc sacramentum verbis consecrationis sicut præcepit discipulis ut facerent, et nunc universa facit Ecclesia. Nam licet aliqui olim senserint Christum Dominum sine verbis confecisse, sed ex sola sua potestate, licet postea verba dixerit, ut nos illis uteremur, sicut de aliquibus refert S. Thomas in hac quæstione articula primo, tamen nunc illa sententia sustineri non potest, quia Concilium Florentinum in decreto pro Armenis dicit: « Formam hujus sacramenti esse verba, quibus Christus hoc sacramentum confecit. » Et Tridentinum sess. XIII cap. I dicit: « Christum hoc sacramentum instituisse, cum post panis vinique benedictionem, se suum corpus et sanguinem illis præbere disertis ac perspicuis verbis testatus est. » Id etiam constat traditione Ecclesiæ, quia in canone missæ dicitur: « Quod accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite et manducate, hoc est corpus meum. » Quod totum sumitur ex evangelio: et ita communiter patres dicunt, Christum Dominum verbis suis mutasse panem in corpus suum: et in hymno corporis Christi Ecclesia canit: « Verbo carnem efficit. »

II. Dubitatum est autem a quibusdam, an Christus Dominus diversis verbis benedixerit, quam consecraverit; ita quod aliud fuerit benedictio quam consecratio. Nam

aliqui tenent fuisse diversa, ut pater Suarez hic disp. LVIII, sect. II, propter citata verba Concilii Tridentini : « Quod Christus post panis vinique benedictionem se suum corpus discipulis præbere testatus est. » Prius ergo benedixit, et postea verba protulit; quod etiam insinuatur Matthæi XXVI, cum dicitur : *Accepit Jesus panem, et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, dicens : Accipite et comedite, hoc est corpus meum :* ergo prius fuit benedictio, quam prolatio illorum verborum.

III. Oppositum tamen tenet S. Thomas in hoc articulo primo ad primum et catechismus Pii V, titulo de eucharistia, post medium : et antiqui expositores Scripturæ, Hugo cardinalis, Lira, Remigius, Bruno, et alii, quos citat pater Suarez loco citato. Et ratio est, quia illa benedictio non apparet quibus aliis verbis facta sit, quam consecrativis : si autem sine verbis benedixit, non apparet qua actione. Neque enim faciendo crucem, sicut modo facimus, Christus benedixit, quia nondum tunc sua passione consecraverat crucem. Deinde, quia illa Christi benedictio fuit efficax ad reddendum panem benedictum ; nulla autem efficacior benedictio, quam illa quæ de facto consecrat panem ; et ideo Scriptura consecrationem benedictionem appellat I ad Corinth. X : *Calix benedictionis, cui benedicimus nonne communicatio sanguinis Christi est ?* et patres communiter appellant ipsam consecrationem, benedictionem mysticam.

IV. Nec obstant verba Concilii Tridentini, quia non est sensus, post benedictionem factam præbuisse, seu consecrasse panem ; sed sensus est, quod testabatur se præbere discipulis corpus et sanguinem post benedictionem, id est, id quod est corpus et sanguis post benedictionem ; similiter evangelistæ in illis verbis : *Benedixit ac fregit deditque discipulis suis, dicens, etc.* non significant nisi concomitantiam illarum actionum simul cum illo dicere ; ita quod dicens illa verba : *Hoc est corpus meum*, simul accipiebat panem, et frangebat, et benedicebat ; utique per illa verba quæ simul tunc dicebat seu proferebat.

V. His suppositis quæritur primo, quæ sit forma consecrativa in hoc sacramento. Respondetur formam hujus sacramenti esse illa determinata verba, quibus Christus confecit, et jussit nos facere, et modo utitur Ecclesia, scilicet pro pane : *Hoc est corpus meum ;* pro calice : *Hic est calix sanguinis mei, etc.* Reliqua quæ dicuntur in missa, sive extra, non pertinent ad formam sacramenti, sed solum ad preces, vel laudes Dei, vel ad instructionem populi. Conclusio constat ex definitione Conciliorum et Ecclesiæ ; nam in Florentino supra citato dicitur : « Quod forma hujus sacramenti sunt verba salvatoris, quibus hoc confecit sacramentum. » Et in capite Cum Marthæ, de celebratione missarum dicitur : « Christum conficiendo hoc sacramentum, formam expressisse, qua hoc sacramentum conficitur. » Et in capite Utrum sub figura, de consecratione dist. II dicitur : « Credendum est, quod verbis Christi sacramenta conficiuntur. Reliqua omnia, quæ sacerdos dicit, aut chorus cantat, nihil aliud quam laudes, et gratiarum actiones sunt. » Et Augustinus lib. II contra Faustum dicit : « Quod panis noster, et calix, non qualibet, sed certa quadam consecratione mysticus nobis fit. »

VI. Et ratio est, quia in omnibus sacramentis illud accipitur pro forma, quod determinate significat, et determinatam significationem præ-

bet materiæ; et sic debet habere practicam et efficacem significationem ejus, quod faciendum est, quia sacramentum est signum practicum et principalem vim significandi habet a forma: illa autem verba: *Hoc est corpus meum: Hic est calix sanguinis mei*, habent plenam et expressam ac determinatam significationem, quod sub illis accidentibus sit corpus Christi, et ex illis colligit Concilium Tridentinum sess. XIII, capite IV, quod fiat conversio substantiæ panis in corpus Chriti, quatenus illis verbis significavit Christus hoc quod offerebat discipulis, esse corpus suum: ergo illa tantum verba, quæ hoc significant, sunt conversiva; ergo illa tantum sunt consecrativa, quia idem est consecrare, et convertere panem in corpus Christi: ergo illa tantum sunt forma hujus sacramenti. Patet consequentia, quia si ista tantum sunt consecrativa, ista tantum efficiunt sacramentum, si quidem consecratione sacramentum fit: ergo illa solum quæ sunt consecrativa sunt forma: ergo illa sunt consecrativa quæ sunt conversiva panis in corpus, et illa sunt conversiva quibus significavit Christus id quod offerebat, esse corpus suum; ex illis enim colligit Concilium dari conversionem.

VII. Ex quo sequitur, omnes alias orationes antecedentes et subsequentes, etiam in ipso canone missæ, non esse de necessitate formæ hujus sacramenti, quia nullæ aliæ orationes, vel verba significant efficaciter, et de facto poni corpus Christi in hoc sacramento; hæc autem verba id expresse significant, ut de se patet; neque Christus Dominus aliis verbis significavit suum corpus hic poni. Licet enim plura alia verba dixerit, sive pertinuerint ad benedictionem, sive ad deprecationem, vel ad aliquid aliud, tamen nulla alia verba significant de facto et efficaciter hic esse corpus Christi, neque ex aliis verbis collegit Ecclesia converti panem in corpus Christi, atque adeo consecrari et fieri sacramentum, nisi quando testatus est hoc quod offerebat, esse corpus suum; ergo illa verba protulit Christus ut consecrativa sui corporis; ergo ut formam sacramenti, quia illa sunt forma, quæ consecrant.

VIII. Objiciunt tamen aliqui, quod in liturgia D. Jacobi, aut etiam aliis, quibus Græci usi sunt, post illa verba: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*, adjungitur deprecatio: « Ut mittat Deus Spiritum sanctum super dona sancta, ut superveniens sancta et gloriosa sua præsentia sanctificet et efficiat hunc panem sanctum corpus Christi, etc. » ergo supponitur quod per illa verba: *Hoc est corpus meum*, non est actum et consecratum. Et idem sumitur ex liturgia D. Chrysostomi, et ex D. Clemente libro VIII constitutionum, cap. XII et XVII. Et plures sancti communiter docent, per invocationem vel orationem sacerdotis sanctificari panem; illa autem verba: *Hoc est corpus meum*, non sunt deprecativa, nec invocativa, sed simpliciter significant hoc esse corpus Christi.

IX. Respondetur, ita haberi in illis liturgiis; nam eo ritu conficere sacramentum, seu celebrare, confessi sunt Græci in Concilio Florentino licet in sessione XXV dixerint confici sacramentum solis verbis Christi; nec ipsi potuerunt intelligere quod illis verbis deprecativis consecratio fieret, quia illis nondum significatur fieri, sed invocatur Spiritus sanctus ut fiat: cum autem postea in illis liturgiis non ponantur verba de facto significantia hunc effectum, sed ante sint posita, dicendo: *Hoc est corpus meum*, oportet

dicere, quod illa missio Spiritus sancti, vel sanctificatio ejus petitur, non ut fiat simpliciter corpus Christi (quia jam factum supponitur) sed ut fiat nobis fructuosum et sanctum; ita quod proficiat nobis, et non manducetur in judicium: hoc enim est fieri sacramentum nobis sanctum. Et ita tandem ipsæmet liturgiæ id explicant. Nam in liturgia D. Jacobi dicitur, quod: « Sanctificet hæc dona, etc. ut sint nobis, et his sumentibus in remissionem peccatorum: » et in liturgia Chrysostomi: « Ut fiat communicantibus in emendationem animæ. » Et ita explicat similes deprecationes S. Thomas infra quæst. LXXXIII, art. IV ad septimum et octavum. Quod vero patres communiter dicunt, per invocationem vel precem sacerdotis consecrari panem, nomine invocationis intelligitur tota missa, quæ generali vocabulo appellari solet oratio, seu invocatio (Græcis εὐχή) et est perinde ac si diceretur, consecrari panem in missa a sacerdote: vel si ipsa forma sacramenti appellatur invocatio et oratio, non intelligitur quod sit forma deprecativa, sed quod operetur in virtute Christi, non in virtute propria sacerdotis, quasi sit invocata.

X. Secundo inquires, an omnia verba, quæ dicuntur in consecratione panis et calicis sint de essentia formæ, aut quænam tandem verba sint essentialiter formæ sacramenti. Respondetur in consecratione panis solum per se esse difficultatem, an illa particula enim sit essentialis formæ; et quare non addantur illa verba: *Quod pro vobis tradetur*, quæ ponit Lucas cap. XXII, et in multis liturgiis Græcorum ponuntur. Similiter in forma calicis est major difficultas, an illa verba: *Qui pro vobis effundetur, etc.* quæ secundum usum Ecclesiæ proferuntur in forma calicis, sint de essentia ipsius formæ; ita quod si non proferantur, non consecretur sanguis.

XI. Quod ergo attinet ad formam consecrationis panis, respondetur essentialia ipsius verba esse solum illa: *Hoc est corpus meum;* particula vero enim, quæ modo ponitur ab Ecclesia, non est de essentia formæ, sed tantum adjicitur ad continuanda verba formæ cum verbis canonis antecedentibus. Esset tamen peccatum grave illam advertenter omittere; sed si de facto omittatur, non est repetenda forma. Illa autem verba: *Quod pro vobis tradetur,* non sunt de essentia formæ consecrationis panis, licet in aliquibus liturgiis Græcorum adhibeantur. Tum hoc constat ex usu et praxi Ecclesiæ Romanæ, quæ sine dubio rite et recte consecrat, nec tamen illis verbis utitur. Sigillatim autem descendendo, constat illam particulam enim, non esse de essentia formæ, quia Christus illa non est usus, ut constat ex textu evangelii. Unde sacerdos proferens illam, non profert eam in persona Christi, nec tamquam verba salvatoris; et sic illa non influit ad conficiendum sacramentum: sed solum profertur recitative, et tamquam addita ab Ecclesia, ut conjungatur cum clausulis præcedentibus. Quod vero sit peccatum mortale illam advertenter omittere, tenent plures auctores, quos citat et sequitur Suarez hic disput. LIX, sectione prima; alii vero tenent non esse peccatum mortale ex genere suo, nisi adsit contemptus, quia est valde levis materia, nec pertinens ad substantiam significationis sacramentalis, quia sine tali particula ponitur quidquid necessarium est, ut significetur efficacia formæ ad convertendum panem in corpus Christi.

XII. Nihilominus tamen, licet particula illa per se sola videatur aliquid leve, tamen motivum Ecclesiæ

ad ponendam talem particulam non est leve, sed gravissimum; ejusque omissio de se inducit peccatum mortale: neque enim est verisimile Ecclesiam aliquid minimum voluisse apponere in verbis formæ, quod a Christo positum non fuerat, nisi gravissimis de causis adducta. Judicavit enim oportere ad magis exprimendam veritatem et efficaciam formæ, verba illa Christi explicare per modum causalis; quasi voluerit Christus dicere: *Accipite et comedite, quia hoc est corpus meum.* Sic enim plenius exprimitur non esse cibum communem, quia est corpus ipsius; ergo scienter prætermittere istam expressionem Ecclesiæ, non caret gravi peccato et contemptu in re tam seria ac sacra.

XIII. Quod vero attinet ad verba: *Quod pro vobis tradetur*, quæ ponit Paulus I, ad Corinth. XI, et Lucas cap. XXII, dicimus non esse necessaria, et essentialia formæ, quia per ly corpus meum, etiam omissis illis vocibus, sufficienter verificatur hoc quod in sacramento tradit Christus, esse ejus corpus; ergo statim ponitur ibi corpus Christi; ergo non amplius requiritur ad essentialem significationem formæ. Omnes consequentiæ manifestæ sunt, quia si verificatur sine illis vocibus illud esse corpus Christi: ergo in re ibi ponitur corpus Christi, etiam non prolatis illis vocibus: sed posito corpus Christi est sacramentum, ergo et forma sacramenti. Non ergo potest dici, licet Christus illas voces protulerit, quod illas voluerit esse de necessitate formæ; sed dixit illas ad certificandum discipulos de quo corpore loquebatur, nempe de illo suo, quod morti erat tradendum. Unde etiam Ecclesia quæ ex traditione apostolica suscepit illam formam, intellexit non esse necessarias ad conficiendum sacramentum; ideoque Ecclesia Romana non utitur illis, ut significet non esse de necessitate et essentia formæ, et tamen aliqui Græcorum in suis liturgiis illas habent; non tamquam essentiales formæ (quia sine illis verificatur, et perficietur conversio) sed ut exprimant proprietatem corporis Christi, sicut ipse Christus ad idem exprimendum illas apposuit: unde etiam constat non esse obligationem præcepti illas apponere, quia de facto Ecclesia Romana omittit.

XIV. An vero sit præceptum, saltem in Ecclesia Latina, non apponendi illas voces, ita quod peccaret sacerdos, qui illas apponeret, respondet pater Suarez disputatione LIX citata hoc per se non esse malum, licet sit malum addere ut necessarias consecrationi. Sed tamen existimo, non solum peccare mortaliter, qui adderet tamquam necessarias consecrationi (sic enim suspectus redderetur de irreverentia contra Ecclesiam Romanam in usu et forma sacramentorum) sed etiam qui sine tali animo, solum ex levitate, vel libertate, aut alio motivo advertenter adderet; tum, quia in re valde gravi (qualis est forma sacramenti) contraveniret usui universalis Ecclesiæ; tum, propter scandalum eorum, qui viderent introduci novum ritum in forma sacramenti; tum, quia licet non sit speciale præceptum non addendi illas voces, est tamen generale servandi formam, et ritum missalis reformati, ut jacet in omnibus et per omnia, ut patet ex quadam determinatione sacræ congregationis rituum 12, novembris 1605. Et videri potest Nicolaus Garcia de beneficiis part. III, cap. I, num. CLVI, ubi dicit, quod qui juxta bullam Pii V debent uti missalis Romano reformato, ex declaratione sacræ congregationis tenentur sub peccato mortali non uti alio missali, quam reformato. Religiosi autem, qui ex suis privilegiis alio missali

utuntur, habent in suis privilegiis præceptum celebrandi juxta formam illius missalis; si ergo in aliis minoris momenti ad missam pertinentibus tenentur non mutare aliquid, quanto magis in his quæ sunt in canone, et a fortiori in his quæ sunt in forma sacramenti?

XV. Quod vero attinet ad formam calicis, est magna difficultas, an præter illa verba: *Hic est calix sanguinis mei*, etiam ea quæ sequuntur, scilicet: *Novi et æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, pertineant ad substantiam formæ, cum Ecclesia Romana illis omnibus utatur, et eodem modo et tenore illa proferat super calicem, et suppono ut certum, ad minus esse obligationem (saltem in Ecclesia Latina) illa omnia proferendi, quia ita est usus, et traditio universalis Ecclesiæ in re ita gravi et sacra. Et similiter suppono eodem modo posse confici sacramentum valide, dicendo: *Hic est calix sanguinis mei;* vel dicendo: *Hic est sanguis meus*, quia utroque modo significatur, et verificatur contentum sub illis speciebus esse sanguinem Christi. Et utroque modo Scriptura refert illa verba, Matthæus quidem et Marcus dicendo: *Hic est sanguis meus;* Lucas vero et Paulus I ad Corinth. XI: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine.*

XVI. Difficultas est de aliis verbis: *Novi et æterni testamenti, etc.* nam ex una parte quod non sint de essentia formæ, probat auctoritas et ratio. Auctoritas est, quia in multis Ecclesiis (saltem Græcorum et eorum liturgiis ab Ecclesia permissis) non ponuntur omnia illa verba, præsertim illa mysterium fidei, æterni, etc. Multi etiam patres solum commemorant pro forma: *Hic est sanguis meus qui pro vobis effundetur*, Clemens libro VIII constitutionum, cap. XII, alias XVII; Ambrosius lib. IV de sacramentis, cap. V; auctor de operibus card. in sermone de cœna Domini; Justinus in apologia secunda in fine; Damascenus lib. IV fidei, cap. XV. Ratio autem, quæ semper efficax visa est, ex eo deducitur, quia sicut per illa verba: *Hoc est corpus meum*, sufficienter verificatur, quod id quod Christus offerebat erat corpus suum, ita per illa verba: *Hic est calix sanguinis mei*, etiamsi alia non proferantur, verificatur quod contentum in illo calice est sanguis, si quidem est propositio affirmativa perfecta significans aliquam veritatem, et non aliam, quam quod in illo calice sit sanguis: sed ex illis verbis, quibus verificatur hoc quod offerebat Christus esse corpus, et esse sanguinem suum, colligit Ecclesia dari conversionem, ut constat ex Concilio Tridentino supra citato: ergo illa verba quæ sufficiunt ad verificationem, sufficiunt etiam ad conversionem panis et vini in corpus et sanguinem Christi Domini nostri: ergo ad consecrationem: ergo ad formam sacramenti. Quas omnes consequentias supra probavimus, et eodem modo currunt hic: ergo etiamsi omittantur reliqua verba, sanguis manet consecratus. Et hanc sententiam sequuntur plures ex Thomistas, Cajetanus et Nugno hic super articulum III; Ledesma et Soto, et alii, quos citat et sequitur Suarez hic disp. LX, sect. I, et Vazquez disp. CXCVIII, cap. II et IV.

XVII. Ex alia parte, quod illa verba sint essentialia, etiam suadet auctoritas et ratio. Auctoritas est, quia ex Concilio Florentino habetur, formam hujus sacramenti esse verba, quibus illud Christus confecit: confecit autem sacramentum calicis illis verbis: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine, qui pro vobis effundetur, etc.* et referun-

tur omnia illa verba tamquam prolata a Christo in canone missæ, et retinentur tamquam verba formæ, cum tamen in consecratione panis illa non retineantur : *Quod pro vobis tradetur :* ergo aliquam differentiam invenit Ecclesia inter formam calicis et formam panis, quod in illa retinuit illa verba : *Qui pro vobis effundetur ;* in ista omisit : *Quod pro vobis tradetur :* ergo sentit ista verba esse de necessitate formæ.

XVIII. Item est expressa auctoritas S. Thomæ in hac quæstione, art. III, ubi dicit : « Omnia illa verba esse de substantia formæ. » Idem est autem de substantia, ac de essentia formæ ; nam supra quæst. LX, art. VIII dicit : « Quod si quid diminuitur de substantia formæ, non perficitur sacramentum : » ergo nomine substantiæ intelligit essentiam formæ. Ratio autem id probat, quia non consecratur calix ad ponendum sanguinem quomodocumque, sed ut mystice separatum a corpore, et repræsentantem effusionem sanguinis in cruce, ideoque per modum sacrificii celebratur : ergo oportet quod in ipso calice significetur hæc mystica separatio ; illa autem significatur illis verbis, qui pro vobis effundetur : ergo illa sunt de essentia formæ. Et hanc sententiam tenent multi ex antiquis, quos citat Suarez ubi supra.

XIX. Dicendum est tamen essentialia verba et præcisa ad conversionem sanguinis, et constitutionem sacramenti esse illa : *Hic est calix sanguinis mei ;* reliqua vero non de essentia formæ sunt, sed de integritate ; et hoc modo dicuntur a S. Thoma, esse de substantia formæ, scilicet, quantum ad integritatem, quia etiam integritas substantia est. Mentem autem S. Thomæ explicabimus in solutione argumentorum. Expresse enim dicit in hoc articulo tertio taliter illa verba esse de substantia formæ, quod per prima verba : *Hic est calix sanguinis mei*, significatur ipsa conversio vini in sanguinem, eo modo quo dictum est in forma consecrationis panis ; sed in articulo secundo præcedentis dixerat S. Thomas, quod forma consecrationis panis : *Hoc est corpus meum*, significat conversionem panis in facto esse ; ergo similiter sentit de illis verbis : *Hic est calix sanguinis mei :* si ergo sola ista verba secundum S. Thomam significant conversionem vini in sanguinem, eo modo quo illa verba : *Hoc est corpus meum*, significant conversionem panis in corpus, sentit sola illa verba esse essentialia, reliqua de substantia integritatis.

XX. Ex quo sequitur, quod illa verba adduntur, non ut conversiva et consecrativa, sed ut expressiva passionis Christi, et ejus immolationis in cruce ; pertinet autem ad hoc sacramentum etiam esse sacrificium, in quantum immolatio Christi in cruce, quæ facta est per effusionem sanguinis realem, hic habetur per mysticam : ergo sicut pertinet ad integritatem sacramenti quod sit sacrificium, et in utraque specie conficiatur, ita oportuit quod in ipsa forma calicis expressius poneretur effusio sanguinis, ut significaretur non solum ratio sacramenti, sed etiam sacrificii, quantum ad immolationem Christi, quæ consistit in illa effusione mystica sanguinis, sicut sacrificium crucis in effusione reali. Unde dicit S. Thomas in hoc articulo tertio ad secundum : « Quod quia sanguis seorsum consecratus expresse passionem Christi repræsentat, ideo potius in consecratione calicis fit mentio de effectu passionis, quam in consecratione corporis, quod est subjectum passionis. » Itaque secundum S. Thomam retinentur illa verba in

consecratione calicis ad exprimendam passionem Christi, quæ in effusione sanguinis consistit ; repræsentare autem illam passionem maxime pertinet ad eucharistiam in quantum est sacrificium, quia licet substantialiter manebit sacrificium sola facta conversione per illa verba : *Hic est calix sanguinis mei*, tamen non ita integre et complete explicabitur, sicut positis illis verbis : *Qui pro vobis effundetur, etc.*

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XXI. Quare fundamentum primæ sententiæ concedimus : et illud est fundamentum nostrum, non minus deductum ex verbis S. Thomæ.

XXII. Ad fundamenta secundæ sententiæ. Ad primum ex Concilio Florentino et canone missæ, et usu Ecclesiæ Romanæ respondetur, omnia illa verba poni in forma, et dicta esse a Christo, sed non omnia ut æque essentialia, et eodem modo requisita ; sed quædam ut sufficientia ad conversionem perficiendam, alia ad magis integre et complete exprimendum vim sacramenti, et repræsentationem passionis Christi, si quidem docemur in Concilio Tridentino sessione XIII, cap. IV, ex eo dari conversionem, quia Christus testatus est id quod offerebat esse corpus suum, et sanguinem : id ergo quo sufficienter verificatur hoc esse sanguinem Christi, sufficiens forma est ad convertendum ; reliqua solum pertinent ad integritatem et majorem expressionem. Sicut etiam Ecclesia utitur in sacramento pœnitentiæ illis verbis : Ego absolvo te a peccatis tuis, et tamen sola illa verba : Absolvo te, sunt essentialia et sufficientia, reliqua adhibentur in ipsa forma pro majori expressione et integritate.

XXIII. Ad locum S. Thomæ, Suarez et Vazquez ubi supra multi sunt in hoc quod non possit intelligi S. Thomas, quod illa verba sint de substantia formæ quoad integritatem, sed quoad essentiam, oppositum tamen sine ulla dubitatione dicendum est. Licet enim illud verbum de substantia, sit indifferens ut intelligatur de substantia quoad essentiam, vel quoad integritatem, quia etiam integritas substantia est, et non accidens : et S. Thomas loquens de sacramentis in communi in illa quæstione LX, articulo VIII, acceperit substantiam pro essentia, tamen cum specialiter agit de forma calicis, ipse se explicat, quod loquitur de integritate, et non de essentiali ratione formæ ipsius calicis. Explicavit autem S. Thomas hoc duobus locis expressis, præter illum supra allatum. Primo quidem in IV, dist. VIII, quæst. II, art. II, quæst. I, in corpore, ubi inquit : « Quia conditiones appositæ ad subjectum et prædicatum sunt de integritate locutionis alicujus, ideo alii probabilius dicunt, quod totum quod sequitur est de forma, cum totum hoc quod additur, non sit locutio per se, sed determinata prædicati. » Secundo, in hac quæstione LXXVIII dicit : « Quod ea quæ sequuntur, sunt quædam determinationes prædicati (id est, sanguinis Christi) unde pertinent ad integritatem hujus locutionis. Si ergo S. Thomas expresse dicit hæc verba pertinere ad integritatem locutionis ; et ex alia parte dicit per prima verba : *Hic calix sanguinis mei*, significari conversionem, sicut in forma panis, non potest esse dubium de mente ipsius, et interpretatione data.

XXIV. Quando ergo in quarto sententiarum citato, solutione ad tertium, dicit illa verba : *Qui pro vobis effundetur*, esse essentialia sanguinis Christi prout hic consecratur, respondetur dici essentialia san-

guini, non absolute, sed quantum ad expressionem virtutis ejus. Non enim ista expressio fit aliis verbis, quam illis : *Qui pro vobis effundetur, etc.* Bene autem stat, quod id quod est essentiale expressioni virtutis, sit solum de integritate respectu conversionis et constitutionis sacramenti. Unde S. Thomas solum concludit ibi, quod illa verba sunt de substantia sacramenti, et non concludit quod sunt de essentia, quia respectu sacramenti essentialia non sunt, licet ad exprimendam virtutem sanguinis essentialia sint. In alio autem loco I ad Corinth. undecimo, lect. VI dicit S.Thomas : « Illa verba esse de necessitate formæ, » sed intelligitur de necessitate non absolute et simpliciter, sed quoad integritatem ; aut etiam de necessitate præcepti, supposito quod in aliis locis habemus ipsum non requirere ista verba ad significandum conversionem, sed solum pro integritate locutionis.

XXV. Quomodo autem aliquid possit esse de integritate formæ, et non de essentia, ut in exemplo allato de sacramento pœnitentiæ ostendimus, latius declaratum est a nobis I tomo, I part. disp. II, circa approbationem doctrinæ S. Thomæ, art. III, ubi etiam solvimus instantias patris Vazquez.

XXVI. Ad rationem factam pro ista sententia, respondetur sanguinem hic poni ut separatum mystice a corpore Christi, sed hoc sufficienter verificatur ante expressionem illorum verborum : *Qui pro vobis effundetur ;* nam hoc ipso quod seorsum a consecratione panis dicitur : *Hic est calix sanguinis mei,* seorsum consecratur sanguis ; atque adeo in ipso exercitio significatur ut separatus mystice a corpore Christi, licet magis integre et complete, et quoad expressionem virtutis significetur illis verbis : *Qui pro vobis effundetur.*

XXVII. Instabis : Si illis verbis : *Hic est calix sanguinis mei, etc.* significatur et perficitur conversio : ergo reliqua verba superadjecta non causant conversionem, etiam integraliter, quia jam causatam supponunt integre et totaliter ; ergo neque integraliter illam significant, atque adeo non sunt de integritate et substantia formæ. Patet, quia si significarent, causarent, cum sint significativa sacramentaliter : atque adeo practice et efficaciter : vel si ita non significant, non sunt pars formæ sacramentalis, etiam integraliter, quia nec etiam integraliter efficiunt et causant.

XXVIII. Respondetur negando secundam consequentiam, quando infertur : ergo non significant integraliter. Et ad probationem, si significarent, causarent, distinguo ; si significarent per se primo et absolute ipsam existentiam sanguinis, concedo ; si solum significant virtutem ejus, quæ est quasi proprietas sanguinis, pertinent ad majorem expressionem solum, nego ; sic enim non ponuntur ad causandum ratione sui, sed ratione sui principalis, cui adjunguntur, nempe ratione illorum verborum : *Hic est calix sanguinis mei.* In se autem solum habent exprimere virtutem passionis et sanguinis effusi, non ipsam conversionem efficere ; et sic non requiritur quod in forma sacramentali omnes partes efficiant, et causent physice per se ; sed sufficit quod quædam causent per se et principaliter, aliæ solum magis exprimant. Dicuntur tamen causare ratione aliarum, quibus adjunguntur ; sicut dicitur totus homo videre, licet non omnes partes videant, sed solum oculi ; reliquæ autem partes ut deservientes oculis : nec amplius requiritur ad partem inte-

grantem, nisi quod aliquo modo alteri adjungatur, illique deserviat; non quod idem faciat atque illa. Et sic S. Thomas dicit in præsenti articulo tertio : « Quod per prima verba significatur conversio ; per sequentia vero virtus sanguinis effusi. » Non ergo dicuntur esse de integritate formæ, quasi significent aliquo modo conversionem, vel illam efficiant ; sed quia adjunguntur illis verbis consecrativis, tamquam significantia virtutem sanguinis effusi, non ipsam conversionem.

XXIX. Ultimo inquires, quid significet pronomen hoc, vel hic, in formis consecrativis, et quem sensum faciant formæ istæ. Respondetur ly hoc non posse demonstrare panem, neque sola accidentia panis, quia sic falsificaretur propositio, dicendo de illis, quod sint corpus Christi ; neque demonstrant ipsum corpus Christi in se, quasi sit sensus, hoc corpus est meum, quia sic solum significaret quod esset in se, non quod esset ex pane. Unde neque sumitur ly hoc adjective, quasi dicat hoc corpus est corpus meum ; sed ly hoc demonstrat substantive hoc contentum sub speciebus esse corpus Christi. Et similiter in calice, hic calix demonstrat contentum sub speciebus vini quod est in calice. Vel si dicatur : *Hic est sanguis meus,* sensus est, hic liquor, seu contentum sub speciebus hujus liquoris, est sanguis meus. Ratio est, quia sic verificantur verba, et significatur conversio in facto esse ; et nullum est inconveniens significari per ly hoc, tale contentum indefinite. Explicantur singula. Nam quod hoc contentum sub speciebus sit corpus Christi, verificatur finita prolatione propositionis ; ergo in ordine ad illud instans verba vera sunt : hoc autem sufficit ad veritatem, quia propositio non debet verificari nisi in ultimo suæ prolationis : tunc enim est perfecta et completa, et non ante : ergo tunc, et non ante verificari debet, et in ordine ad tale instans ultimum : tunc autem jam est verum dicere, quod hoc est corpus Christi, quia ita est in re ; ergo.

XXX. Quod vero optime significet conversionem, probatur, quia in primis significat significatione practica et efficaci, quæ non præsupponit suum objectum, sed facit. Licet enim objectum specificet, et hac parte præsupponatur ad significationem specificatam, non tamen requiritur nisi quod præsupponatur in intentione et objective, subsequatur autem in exercitio et in executione : sicut finis in intentione existens specificat actum, licet in executione subsequatur. Sufficit autem ad veritatem propositionis, quod in ultimo instanti prolationis res existat, quam significat, quia in ordine ad tale instans verba illa veritatem significant, quia practica sunt et factiva sui significati, sicut quæcumque actio productiva et factiva respicit suum objectum ut a se faciendum pro ultimo instanti, non vero factum supponit. Deinde per hæc verba sic explicata significatur corpus Christi, non absolute, sed ut ex pane, quia designatur contentum, quod prius erat panis, et in fine prolationis verborum est corpus Christi ; quod non potest stare nisi destruendo substantiam panis, et non per annihilationem, quia aliquid fit ; ergo per conversionem ; cui favet Concilium Tridentinum sess. XIII, cap. IV, dum colligit hanc conversionem ex eo quod verbis istis significavit Christus id quod offerebat, esse corpus suum ; ergo optime significatur conversio, dicendo hoc contentum est corpus Christi, quia id quod continetur offertur.

XXXI. Solum instari potest : Quia

ly hoc est demonstrativum rei in singulari; ergo quando pronuntiatur super panem, designat rem illam in singulari : illa autem est individuum positum sub aliqua specie, et non sub alia quam sub specie panis ; ergo ly hoc designat individuum panis quando profertur : sed designando individuum panis falsificatur propositio, quia affirmatur propositio de ipso quod est corpus Christi, et hoc est falsum. Quod si dicatur, per ly hoc non designari ipsum individuum ut contentum sub pane, sed indefinite et in communi contentum sub speciebus, sequitur quod ista propositio non sit singularis, sed indefinita et in communi, cum tamen pronomen hoc sit demonstrativum rei singularis, quia demonstrat ad sensum; nec potest aliud demonstrare tunc quando profertur, nisi illud individuum panis.

XXXII. Respondetur ly hoc demonstrare rem unicam et singularem formaliter (scilicet sub ratione contenti) licet materialiter sit multiplex, et in principio sit panis, et in fine prolationis corpus Christi : sic enim significatur conversio. Sicut quando dico hic locus, designatur aliquid singulare formaliter in ratione ambientis in tali distantia : sic enim e converso designatur hoc contentum formaliter sub ratione contenti, quidquid illud sit materialiter, sicut hic locus materialiter sunt diversæ superficies, sive aeris, sive aquæ, sive alterius corporis ; formaliter autem idem ambitus : sic ergo ly hoc, significat aliquid utrique extremo commune, quod sub formalitate contenti est unum (scilicet contentum sub speciebus) licet materialiter sit multiplex, quia in principio est panis, et in fine prolationis corpus Christi. Et sic est sensus, hoc contentum, quod prius est panis, est corpus Christi. Et cum dicitur, quod hoc modo illa propositio erit indefinita, respondetur, quod erit indefinita secundum quid ; simpliciter autem singularis, quia demonstrat hoc contentum sub accidentibus, quod ratione contenti est unum, licet materialiter et ex parte connotati sit multiplex, et utrumque complectatur quasi vage et indefinite. Nec est novum quod ly hoc possit demonstrare individuum vago et indefinito modo, saltem ex parte sui materialis, ut cum dico : Hæc herba nascitur in horto meo, non demonstro hanc materialiter in individuo, sed hanc speciem herbæ, connotando ejus sensibilem demonstrationem per accidentia visibilia.

ARTICULUS II.

Utrum verba physice efficiant conversionem, et pro quo instanti?

I. Utraque hæc difficultas connexa est, quia si tribuimus verbis physicam efficientiam, oportet declarare pro quo instanti illam habeant; quod valde difficile est in prolatione verborum. Cum enim proferantur per motum, non habent instans intrinsecum suæ desitionis, sed extrinsecum, quia motus desinit per primum non esse : in illo autem instanti quo verba finiuntur, non existunt, sed transierunt, quia est instans extrinsecum; ergo non possunt causare physice, quia quod physice non existit, neque causat. Si autem solum moraliter causarent, non esset difficultas, quia tunc sufficit præsentia moralis; censetur autem moraliter existere, quod immediate ante præteriit, et in existimatione est perinde ac si esset : tunc autem solus Deus causaret illam conversionem, supposita illa

præsentia morali verborum, quæ physice et in re est præterita. Et hæc est ratio dubitandi pro secunda parte quæstionis.

II. Pro prima vero parte, an verba ista physice causent conversionem, possumus sumere rationem dubitandi, vel ex communibus omnium sacramentorum, an possint esse instrumenta physica gratiæ, vel ex particularibus hujus sacramenti et conversionis. Ex communibus non sumitur modo ratio dubitandi, quia supponitur ex tractatis supra quæstione XIII de humanitate Christi, et quæst. LXII de causalitate sacramentorum, non esse impossibile Deum assumere rem corpoream pro instrumento physice causativo gratiæ, ut effectus spiritualis; et de facto id communicari sacramentis probabilius est. Solum ergo sumitur in præsenti difficultas ex specialibus hujus sacramenti, eo quod ista conversio est totalis, et non ex aliquo subjecto, sicut formalis, in quo assimilatur creationi, ut supra diximus, et docet S. Thomas quæst. LXXV, art. VIII ; sed respectu creationis non potest dari instrumentum physicum, ut docet S. Thomas I part. quæst. XLV, art. V, ex eo quod creatio caret subjecto, ex quo fiat : ergo pari ratione debet negari in hac conversione physicum instrumentum. Et nos in materia de incarnatione negavimus posse dari instrumentum ipsius, quia trahitur natura ad esse suppositi, neque in illa supponit esse, quantum est de se ; ergo pari ratione non potest dari instrumentum hujus conversionis, quia facit totum esse ex non subjecto.

III. Sed contra est S. Thomas in hac quæstione, art. IV, ubi docet: «Verbis istis inesse virtutem creatam ad perficiendam istam conversionem.» Et solutione ad secundum negat dari instrumentum creationis; quod tamen concedit pro ista conversione. Si autem loqueretur de solo instrumento morali, quod consistit in hoc quod ad præsentiam illorum verborum, vel illius instrumenti Deus se solo efficiat conversionem, nulla est repugnantia quod detur instrumentum creationis morale, quia non repugnat, quod ad intercessionem alicujus sancti, vel ad prolationem aliquorum verborum, Deus se solo creet Angelum vel animam; sicut multoties propter preces alicujus sancti datur alicui filius, et creatur illa anima. Similiter ad instrumentum morale non est necessarium ponere in ipso instrumento aliquam virtutem creatam, si quidem instrumentum morale non influit per virtutem physicam in effectum, sed Deus se solo ad positionem illius rei operatur; et sic sufficit pactum, vel voluntas Dei; non autem requiritur aliqua virtus creata ad operandum illum effectum. Et plura alia loca sunt S. Thomæ, quibus constat ipsum loqui de instrumento physico, et non solum de morali, quando passioni Christi et sacramentis attribuit virtutem ad producendam gratiam, et effectus supernaturales, quæ in materia de sacramentis in genere ponderata sunt.

IV. Fundamentum hujus est, quia de se nulla est implicatio, neque a contraria sententia assignatur, quod Deus possit uti aliqua creatura tamquam instrumento physico ad producendum istos effectus, sicut artifex utitur instrumento ad producendos effectus artificiales. Et si quæ difficultates in oppositum afferuntur, facilem habent solutionem, ut in materia de sacramentis in genere ostensum est, et plures etiam solvimus in quæstione XXVI physicorum, art. II ; non ergo id est negandum omnipotentiæ divinæ. Quod vero de facto sacramenta novæ le-

gis istam virtutem habeant, probat S. Thomas supra, quæst. LXII, art. I, quia si solus Deus causaret gratiam ad positionem sacramentorum (quod esset causare solum morali instrumento, et non physico) et non causarent gratiam sacramenta operando, hoc non excederet rationem signi, et ita sacramenta solum significarent gratiam, non vero efficerent aut continerent illam, quia ad positionem sacramenti Deum producere gratiam nullum influxum requirit ex parte sacramenti, sed sufficit nuda significatio : at fides docet sacramenta novæ legis non solum significare, sed etiam continere et operari gratiam, ut constat ex Concilio Tridentino sess. VII, can. VI : « Si quis dixerit sacramenta novæ legis non conferre gratiam ex opere operato, anathema sit. » Ergo si sacramenta continent gratiam, quam significant, aliquid habent præter significationem in causando gratiam. Significatio autem est causalitas moralis, quatenus ad illius præsentiam Deus se solo causat illam; ergo si non solum sacramenta significant, sed etiam continent gratiam, illamque conferunt ex opere operato, aliquam causalitatem habent ultra moralem, et hanc vocamus physicam. Idem dicendum est de verbis consecrationis respectu hujus conversionis eucharisticæ.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

V. Ad primam difficultatem positam a principio respondetur ex S. Thoma hic art. IV ad tertium ubi inquit : « Quod vis conversiva, quæ est in formis horum sacramentorum, consequitur significationem, quæ in prolatione ultima dictionis terminatur ; et ideo in ultimo instanti prolationis verborum prædicta verba consequuntur hanc virtutem; in ordine tamen ad præcedentia. » Ubi illud ultimum instans non potest intelligi de ultimo intrinseco ipsi motui, quia motus non desinit per ultimum sui esse, et per ultimum instans intrinsecum, sed per primum non esse; et tamen S. Thomas ponit quod illa verba non consequuntur virtutem istam nisi in illo ultimo instanti, in quo tamen jam non est motus physice, quia est primum non esse motus. Quomodo ergo in illo instanti consequuntur verba virtutem physicam, si tunc jam non existunt physice?

VI. Relictis variis expositionibus et sententiis, nostra interpretatio est, quod instans ultimum, in quo dicit S. Thomas verba consequi hanc virtutem, est quidem instans extrinsecum motui et prolationi verborum, ut motus est precise; est tamen intrinsecum vocisignificanti, quia vox non est ipse motus localis linguæ producentis vocem, sed est aliquid productum per talem motum, quia vox est sonus ore animalis productus; sonus autem qualitas est, et non motus localis formaliter : est enim id quod percipitur per auditum, tamquam proprium sensibile illius; et hoc non est motus localis, sed qualitas. Constat autem, quod sonus et vox durat physice, etiam post motum a quo producitur, ut constat experientia, quando a longe videmus percussionem, quod prius videmus quiescere motum percussionis, et postea audimus sonum; et prius videmus fulgur, et postea tonitruum audimus, cum tamen ex motu tonitrui causatum sit fulgur; ergo durat sonus, seu vox, post motum. Vox autem est quæ imponitur ad significandum, et non motus localis; ergo bene stat quod motus in quantum talis desinat per primum non esse, et tamen in illo instanti duret adhuc vox in

quantum sonus in facto esse : ergo jam damus aliquid physice existens in illo instanti extrinseco motus, quod possit elevari ad causandum physice; nempe vocem cum sua significatione tunc in facto esse existentem.

VII. Ad secundam difficultatem respondetur ex S. Thoma in hoc articulo quarto ad secundum : « Quod in creatione non fuit aliquod extremum, in quod instrumentalis actio creaturæ posset terminari; et ideo non est simile. » Quæ verba, inquit Suarez, obscurissima esse videntur, quia actio instrumenti proprie et per se non terminatur ad extremum, quod desinit esse, sed ad terminum qui incipit, qui est terminus ad quem; et hic etiam in creatione reperitur. Nec obstat, quod etiam in ista conversione supponatur materia ex qua fiat ille terminus, quod in creatione non reperitur, si quidem illa materia non est subjectum actionis, ut supra diximus, sed ista actio est sine subjecto : ergo parum interest, quod ex parte termini a quo reperiatur aliquid positivum, si illud non est subjectum actionis, sed potius destructum ab actione : ergo remanet actio sine subjecto sicut in creatione.

VIII. Quod vero terminus ad quem sit subjectum actionis, quatenus identificatur cum illo, hoc etiam in creatione invenitur, quia cum ipsa re creata identificatur actio. Et aliunde corroboratur difficultas, quia S. Thomas requirit pro instrumentis aliquam actionem prævíam dispositivam in ordine ad effectum principalis agentis; verba autem consecrativa non apparet quam actionem dispositivam habeant circa panem in ordine ad conversionem; quod vero extra panem habeant actionem, omnino impertinens est, quia talis actio non potest disponere ad id, quod fit in pane; alias non repugnaret dari instrumentum creationis, si actio instrumenti non requiritur quod operetur circa id, quod creatur, sed circa aliud subjectum. Et denique urgent quædam loca S. Thomæ, quibus significat verba ista virtute instrumentali non attingere terminum ad quem, qui est Christus, sed terminum a quo, qui est panis, ut patet in IV, dist. I, quæst. I, art. IV, quæstione prima ad sextum, et dist. VIII, quæst. II, art. III ad quintum.

IX. Respondetur ergo, quod ad instrumentalem actionem non requiritur determinate subjectum, in quo sit actio inhæsive; hæc enim cum termino ad quem identificatur, et ubi est ille terminus, est ista actio; sed requiritur subjectum ex quo, sive tale subjectum sit materia ex qua educitur forma, sive sit extremum quod transit in alterum; et hoc ideo est, quia actio instrumentalis, cum sit creata, debet esse per modum mutationis, nec potest operari nisi immutando, cum sit accidens, et modo accidentali operetur; quare ut actio elevetur a Deo ad aliquem effectum ultra propriam virtutem, sive faciendum in eo subjecto et loco unde actio procedit, et ubi versatur, sive in alio distanti, requiritur et supponitur, quod sit mutatio; alias non erit actio creata, et consequenter neque instrumentalis : si autem manet mutatio, non potest operari, ex nihilo sicut creatio, quia mutatio vel debet esse ex subjecto, in quo recipitur, vel ex termino et extremo, quod mutatur; neutrum autem invenitur in creatione, quia est ex puro nihilo; invenitur autem in ista conversione, quia habet extremum positivum, quod mutatur in corpus Christi, quidquid sit de subjecto inhæsionis, ubi est talis actio, quia de hoc non curavit S. Thomas, sed supposuit, quod omnis actio, sive instrumentalis, si-

ve principalis, identificatur cum suo termino ad quem,et in illo subjecto est, in quo terminus; sed solum voluit salvare, quod ista actio sit mutatio; et cum constet hanc conversionem esse mutationem ratione extremi quod convertitur (scilicet panis) ideo hoc invento non curavit S. Thomas de subjecto inhæsionis, quia ipse sentit, etiam actum immanentem posse instrumentaliter operari in aliquid distans, et existens in alio subjecto, ut docet 2-2, quæst. CLXXVIII, art. I ad primum. Et humanitas Christi existens in cœlo operatur omnes effectus gratiæ in terra. Quare sufficit ad actionem instrumentalem, quod sit mutatio, et operetur ex aliquo subjecto, vel extremo; et intra limites operandi modo immutativo potest elevari a Deo ad quemcumque effectum. Ad operandum autem sine mutatione, et ex nihilo, non potest elevari, ut in creatione. Et idem est de incarnatione, quatenus confert naturæ ipsum existere et subsistere perinde ac si fieret ex non esse, ut in materia de incarnatione diximus.

X. Ad id vero quod dicitur de actione prævia dispositiva, responsum est quæst. XXVI physicorum, art. II, quod non dixit S. Thomas, neque requiritur quod instrumentum producat dispositionem aliquam requisitam ad effectum principalis agentis; sed sufficit quod dispositive operetur, quatenus ex parte modi operandi habet se ad operandum effectum principalis agentis juxta modum ipsius instrumenti est, ut operetur per actionem quæ sit mutatio: unde potest elevari a Deo ad quemcumque effectum supernaturalem, qui sub tali modo et dispositione fiat, nempe sub tali modo mutationis, non ad illum qui sine mutatione sit, ut creatio. Ad loca S. Thomæ respondemus dicere, quod actio instrumentalis attingit desitionem panis, et non terminum ad quem; non quia revera non attingat corpus Christi, sed quia attingit illud ut ex pane, et sub ratione mutationis; et ideo ex parte panis ut destructi accepit S. Thomas conditionem requisitam ut attingatur corpus Christi per instrumentalem actionem, quæ est mutatio.

XI. Adhuc tamen instabis : Nam si verba consecrativa habent istam causalitatem physicam : ergo etiam ipsa Christi humanitas habet eamdem causalitatem, quia virtus verborum descendit a virtute Christi, præsertim quando ipse consecravit in die cœnæ per seipsum : ergo ipsa Christi humanitas seipsam efficit, quod est absurdum; vel si physice non efficit, neque verba.

XII. Respondetur nullum esse inconveniens, quod aliquid attingat seipsum sub alio modo(scilicet Christus in propria specie existens, seipsum ut conversum est ex pane.) Est autem inconveniens, quod aliquid, etiam instrumentaliter, seipsum producat in esse primo et per se; sic enim supponeretur existens, qui producit, et supponeretur non existens, quia producitur;non autem est inconveniens, quod supponatur existens absolute, et supponatur non existens tali modo, ut conversum, et prout ex pane; et sic ut Christus existens influat in seipsum ut conversum. Non tamen potuit Christus, nec aliqua virtus ab illo procedens, influere in suam primam conceptionem, ut docet S. Thomas hic ad secundum,qui tamen non negat per virtutem Dei non procedentem ab humanitate Christi, potuisse effici illam conceptionem.

QUÆSTIO LXXIX.

DE EFFECTIBUS SACRAMENTI EUCHARISTIÆ.

I. De sex effectibus disputat S. Thomas in hac quæstione. Primo,de gratia communiter loquendo, sive sit prima gratia, sive augmentum illius: et sic certum est aliquam gratiam dari in hoc sacramento: secundo, de gloria, et tunc, etiam effectum habet, quia dat vitam æternam: tertio,de remissione peccati mortalis, et hoc non præstat per se et directe, quia est sacramentum vivorum: quarto, de remissione peccatorum venialium, et hoc præstat, quia dat fervorem charitatis: quinto, de remissione pœnæ, et hanc dat tam augendo gratiam in quantum sacramentum quam per modum oblationis ut sacrificium: sexto, dat præservationem a peccatis, quia corroborat in gratia, eam nutriendo, et conjungit nos Christo. Denique ostendit S. Thomas,hoc sacramentum prodesse sumentibus per modum sacramenti, et sacrificii; non sumentibus autem solum per modum sacrificii: et similiter non impediri effectum sacramenti, qui est gratia per peccatum veniale, licet impediatur actualis devotio, si suscipiens mente sit distractus.

DISPUTATIO XXX.

DE EFFECTIBUS HUJUS SACRAMENTI.

ARTICULUS I.

Qui sint effectus per se hujus sacramenti, et quando conferantur?

I. Dico primo: Gloria animæ est effectus hujus sacramenti, quando datur suo tempore. Constat ex illo Joan. VI: *Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in æternum:* vita autem æterna est gloria.Similiter Concilium Tridentinum sess. XIII, capite II, numerans effectus hujus sacramenti, dicit: « Pignus præterea id esse voluit futuræ gloriæ, et perpetuæ felicitatis : » ergo aliquam causalitatem habet in ipsam gloriam. Modus autem quo causat gloriam (præter rationem generalem communem omnibus sacramentis, quæ causant gloriam quatenus causant gratiam, quæ est jus ad illam) potest explicari speciali modo et proprio hujus sacramenti. Primo quidem, quia hoc sacramentum habet ex proprio effectu causare perseverantiam in gratia, quia habet præservare a peccatis mortalibus, ut docet Tridentinum loco citato: præservando autem a peccatis ponit perseverantiam, quia impedit destructionem gratiæ. Secundo,ratione rei contentæ, quia unit nos Christo, ut maneamus in illo, et vivamus vi-

ta ipsius, juxta illud Joan. VI : *Qui manducat me, vivet propter me:* qui autem vivit vita Christi, vivit vita æterna, quæ est visio beata. Tertio, ratione passionis Christi in hoc sacramento repræsentatæ, et testamenti quod constituit in illo, cum dixit : *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine.* Proprium autem est testamenti instituere hæredem ; hæreditas autem est vita æterna : ergo in virtute hujus sacramenti, tamquam testamenti Christi, instituuntur hæredes vitæ æternæ,qui illud sumunt, juxta quod dicit Apostolus ad Hebræos.IX de Christo:*Novi testamenti mediator est, ut morte intercedente, qui vocati sunt, accipiant repromissionem æternæ hæreditatis.*

II. Addunt aliqui, hoc sacramentum causare gloriam physice instrumentaliter, sicuti gratiam ; neque esse inconveniens quod visio beatifica, licet sit actus vitalis, instrumentaliter ab hoc sacramento causetur. Et cum quæritur ab eis, quomodo hoc sacramentum physice causet quando anima glorificatur, cum tunc non existat in se, neque in aliquo sui, respondent non existere in se, sed in aliquo effectu a se relicto ; nempe in illa gratia sacramentali, quatenus data est virtute Christi in sacramento contenti : sic enim elevatur illa gratia,ut physice causet gloriam virtute hujus sacramenti, cujus effectus est illa gratia. Cæterum hoc non est salvare quod ipsum sacramentum physice causet gloriam proprie et per se, sed quod effectus illius sit instrumentum causativum gloriæ ; quod licet non sit impossibile, tamen nobis non constat ; sicut quando recedente fictione causatur effectus sacramenti, non potest physice causari ab ipso sacramento ; an vero causetur ab aliquo effectu illius relicto, incertum est.

III. Dico secundo : Hoc sacramentum causat gratiam ex opere operato; non quidem primam gratiam per se et directe, sed augmentum gratiæ. Prima pars est de fide, Joan. VI : *Qui manducat me vivet propter me : qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo.* Et definitur hæc veritas in Concilio Florentino in decreto pro Armenis, et in Tridentino sess. XIII, cap. II, unde in quadam epistola S. Cyrilli ad Nestorium in Concilio Ephesino dicitur : « Ad mysticam benedictionem accedimus et sanctificamur, participes facti corporis et sanguinis Christi. » Quod vero ex opere operato eam conferat, constat ex communi doctrina sacramentorum, quam tradit Concilium Tridentinum sess. VII, can. VIII: « Si quis dixerit per ipsa novæ legis sacramenta non conferri gratiam ex opere operato, anathema sit. » Secunda vero pars conclusionis (scilicet,quod non causet primam gratiam per se et directe) constat, quia ex sua institutione est sacramentum vivorum, et datur per modum cibi ; cibus autem supponit vitam in eo a quo sumitur : mortuus enim non potest nutriri, neque cibum sumere.

IV. Et confirmatur, quia hoc sacramentum ex propria institutione petit, ut qui est in peccato mortali prius confiteatur, quam communicet, juxta doctrinam Pauli I ad Corinth. XI : *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat.* Quod explicans Concilium Tridentinum sess. XIII, cap. VII, inquit : « Quod ecclesiastica consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram eucharistiam accedere debeat : » ergo per se hoc sacramentum prærequirit ablatum esse pec-

catum mortale a sumente; ergo ab ipsa eucharistia non tollitur, atque adeo neque datur prima gratia; tum, quia si dat gratiam per modum alimenti, ergo per modum augmenti, quia in vita spirituali, cum nihil perdatur de gratia nisi per peccatum mortale, idem est nutriri atque augeri.

V. Dico tertio: Hoc sacramentum tollit peccata venialia, et præservat a mortalibus. Ita docet Concilium Tridentinum sess. XIII, cap. II, dicens: « Hoc sacramentum esse antidotum, quo liberamur a peccatis quotidianis, et a peccatis mortalibus præservamur. » Quod tollat peccata venialia, ex duplici capite provenit, ut docet S. Thomas in hac quæstione, art. IV. Primo, ex ipsa ratione gratiæ cibantis, quia proprium est alimenti non solum nutrire, sed etiam restaurare quod per calorem naturalem perditur; per peccata autem venialia quotidie perditur de fervore et calore charitatis; ergo per cibum spiritualem restaurari debet. Secundo, habet tollere peccata venialia, quatenus de se excitat ad fervorem charitatis, peccatum autem veniale non contrariatur ipsi habitui, sed exercitio seu fervori charitatis.

VI. Quod vero a mortalibus præservet patet, quia proprium est cibi salutaris confortare, et roborare sanitatem, atque adeo noxias qualitates submovere, quod est præservare ab infirmitatibus. Iste autem panis maxime salutaris est, et confortativus cordis, juxta illud Psalmi CVIII: *Et panis cor hominis confirmet;* tum etiam, quia maxime hoc sacramentum unit nos Christo per amorem; amor autem boni finis expellit amorem contrarium mali finis: ergo præservat a peccato mortali, quod ex amore creaturæ inordinato oritur; tum denique, quia per hoc sacramentum conferuntur plura auxilia actualia excitantia in Christum, cum quadam devotione et teneritudine et dulcedine de ipso, quia: « Est panis habens omne delectamentum, et omnis saporis suavitatem, » ut dicitur in clementina unica de reliquiis et veneratione sanctorum. Et similiter præstat auxilia ad vincendas omnes tentationes et insidias inimici, juxta illud Ps. XXII: *Parasti in conspectu meo mensam, adversus omnes qui tribulant me:* unde dicit S. Cyprianus epist. LIV: « Non esse idoneum ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium, quia mens deficit, quam recepta eucharistia non erigit et ascendit: » per auxilia autem quibus homo contra tentationes armatur, præservatur, ne superetur ab illis; ergo eucharistia præservat a peccatis mortalibus.

VII. Dico quarto: In corpore habet aliquos effectus eucharistia, tum in hac vita, mitigando fomitem appetitus sensitivi; tum in alia, causando resurrectionem corporis. Prima pars docetur hic a S. Thoma art. I ad tertium, et art. VI ad tertium. Et hoc indicatur Zachariæ IX: *Quid est bonum ejus, et quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, et vinum germinans virgines?* Virginitas autem et castitas consistit in moderatione appetitus sensitivi, quantum ad passiones libidinis. Unde in catechismo Pii V dicitur, hoc sacramentum sensum libidinis cohibere. Et idem docet S. Cyrillus libr. III in Joannem, cap. XVII, et lib. IV, cap. XII dicit: « Sedat, cum in nobis manet Christus, sævientem membrorum nostrorum legem; pietatem corroborat, et perturbationem animi extinguit. » Et S. Damascecenus lib. IV fidei, cap. XIV, dicit de hoc sacramento: « Quod cedit in corporis animique præsidium » Habet autem hunc effectum, tum ratione rei contentæ (scilicet corpus Christi) cujus contactus maximam

puritatem corpori præstat. Et multi intelligunt aliquam physicam qualitatem imprimere in ipso corpore, qua mitigetur et temperetur appetitus. Quod si ita est, causabit illam corpus Christi non contactu physico (quia prout est in hoc sacramento non habet contactum, sed est modo indivisibili) neque ipsæ species sacramentales habent vim naturalem causandi istam causalitatem; et ita si illam causant, est per modum instrumentalem. Secundo, facit istum effectum indirecte, quatenus ex abundantia gratiæ et charitatis redundat in ipsum corpus aliqua sensibilis mutatio erga spiritualia, ut etiam experientia docet. Proprium autem hujus sacramenti est augmentum et abundantiam gratiæ tribuere, nisi per nostram indispositionem impediatur. Et hunc modum causandi istum effectum corporalem assignat S. Thomas in hoc articulo VI ad tertium.

VIII. Quoad resurrectionem corporis gloriosi dicimus esse effectum hujus sacramenti, propter illa verba Joan. VI: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: et ego resuscitabo eum in novissimo die:* et iterum: *Qui manducat me, vivet propter me.* Optima sunt verba Chrysostomi lib. VI de sacerdotio, ubi ait: « Animas eorum qui hoc sacramentum in fine vitæ suscipiunt, ab Angelis propter assumptum illud sacramentum recta ad cœlum via deduci: eorum vero corpora satellitum more stipantibus Angelis in vitam æternam custodiri. » Ac denique est communis sensus patrum, hoc sacramentum præbere nobis incorruptibilitatem et immortalitatem.

IX. Modus autem quo causat resurrectionem corporum potest intelligi dupliciter. Primo, ratione generali, quia causat gratiam et gloriam, cui debita est resurrectio corporis suo tempore; nam resurrectio damnatorum, cum sit ad majorem pœnam et damnationem, non causatur ab hoc sacramento nisi per accidens, quatenus indigne sumens judicium sibi manducat et bibit, I Cor. XI.

X. Secundo, speciali ratione, quatenus corpus Christi associatur nobis in hoc sacramento corporaliter: unde quia illud corpus est fons resurrectionis et immortalitatis, efficaciam habet resuscitandi corpus sibi conjunctum per manducationem, sicut resuscitavit corpus proprium per conjunctionem divinitatis. Unde S. Cyrillus lib. XI in Joannem, cap. XXVII ait: « Non aliter poterat corruptibilis hæc natura corporis ad immortalitatem et vitam æternam traduci, nisi naturalis vitæ corpus ei conjungeretur. » Sed tamen ex hoc non potest colligi, quod hoc sacramentum efficientia physica causabit resurrectionem nostram, aut quod relinquat in corpore aliquam qualitatem vel effectum, qui tunc elevetur a Deo ad causandam resurrectionem: neque enim fundamentum habet talis qualitas, nec designari potest quænam sit, aut quomodo maneat in tam multis transmutationibus, quæ fiunt in corporibus mortuorum postea glorificandis. Quare melius dicitur hunc effectum causari solum moraliter ab eucharistia, quia Deus voluntate sua acceptat sumptionem eucharistiæ, quasi pignus futuræ gloriæ, sicut dixit Tridentinum sess. XIII, cap. II: « Quod hoc sacramentum voluit esse pignus futuræ nostræ gloriæ et felicitatis perpetuæ; » pignus autem non causat redditionem debiti, nisi moraliter; a debitore autem causatur physice. Unde et Christus Dominus sumentibus hoc sacramentum promittit, quod ipse resuscitabit eos in novissimo die. Ipse ergo resuscitabit physice

intuitu hujus promissionis, quæ est obligatio moralis. Generaliter enim verum est, quod sacramenta causant physice effectus suos, modo tamen existant, et non aliter.

XI. Dico quinto: Eucharistia causat pœnæ remissionem principaliter, in quantum sacrificium est, quia est oblatio expiativa peccati, de quo dicemus infra disput. XXXII, art. III. At vero in quantum sacramentum, non remittit directe pœnam, nisi ratione fervoris charitatis, quem excitat, ut dicit hic S. Thomas articulo quinto, si quidem in quantum sacramentum, solum ordinatur ad sanctificandum nos, non ad tollendum pœnam. Omnes istos effectus intelligitur dare hoc sacramentum quantum est ex se, et ex proprio valore, nisi impediantur ex prava dispositione.

TEMPUS QUO EUCHARISTIA PRÆSTAT SUOS EFFECTUS.

XII. Ex effectibus enumeratis constat aliquos non dari statim de præsenti, ut glorificatio animæ et corporis: similiter auxilia actualia ad resistendum tentationibus dantur pro eo tempore, quo talis necessitas occurrit. Solum est difficultas de tempore, vel instanti quo causat gratiam ex opere operato. Est enim promissa ista gratia manducationi sacramenti, Joan. VI: *Qui manducat hunc panem vivet in æternum.* Actio autem comestionis habet magnam latitudinem, et consumit multa instantia et tempus. Primo enim alimentum sumitur in ore: secundo trajicitur per guttur, et tertio reponitur in stomacho, ibique per calorem naturalem digeritur. Et quidem quantum ad primam partem, quando solum cibus est in ore, nondum dicitur manducari; qui enim tenent in ore, et nullo modo trajiciunt, non dicuntur comedere. Unde difficultas solum est de illo tempore, quo incipit trajectio alimenti per guttur usque ad repositionem in stomacho, quando cessat motus trajectionis, pro quo tempore, vel instanti effectus sacramenti detur in anima; quod valde difficile est assignare.

XIII. Quidam ergo censent, hoc sacramentum non causare gratiam in instanti, sed toto illo tempore quo manducatio durat; quæ sententia attribuitur Majori in IV, dist. IX, quæstione prima. Et Cajetanus in articulo primo hujus quæstionis, non solum id tenet, sed etiam quod quamdiu durant species sacramentales in stomacho, continuo causant gratiam, accommodatque illud dictum Christi, Joan. IX: *Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi.* In hoc enim proportionari videtur cibus iste corporali cibo, quod quamdiu est in stomacho, habet effectum suum. Alii existimant non causare hoc sacramentum effectum suum in instanti nostri temporis, sed in instanti superioris ordinis, simili angelico, æquivalenti parti nostri temporis; eo quod effectus ille datur per actionem, quæ in se est tota simul, quia præstat indivisibilem effectum gratiæ: includit autem manducationem, quia illi est promissus effectus; et sic debet æquivalere tempori nostro: quam sententiam probabilem judicat Suarez hic disput. LXIII, sect. IV, conclusione secunda.

XIV. Alii dicunt hoc sacramentum conferre gratiam in instanti nostri temporis, ut tenet Soto in IV, dist. XI, quæst. II, art. I, et probabile censet Suarez ibi conclusione tertia. Sed Soto designat hoc instans, quod sit illud in quo primo verificatur species sacramentales pervenire ad stomachum, quod est esse finitam manducationem; quæ tamen designatio ipsi Suarez nimis rigida vide-

tur et aliis auctoribus ; tum, quia antequam perveniat cibus ad stomachum, et cesset motus ille, jam verificatur manducari cibum, quia jam trajicitur; gratia autem promissa est a Christo ipsi manducationi, non repositioni in stomacho, vel digestioni, dum dicit: *Qui manducat hunc panem, etc.* tum etiam, quia potest aliquis sentire difficultatem trajiciendi species sacramentales usque ad stomachum, et tunc vel calore naturali, vel humoribus concurrentibus possunt corrumpi species: vel etiam ipse homo mori potest antequam illæ perveniant ad stomachum, et tunc carebit fructu sacramenti, cum tamen vere manducaverit, quod est valde rigorosum.

XV. Unde alii mitigant hunc modum dicendi, et assignant pro instanti operationis grati æillud in quo fit trajectio manducativa; vel etiam illud instans, in quo tota hostia occupat illud spatium gutturis, antequam perveniat ad stomachum: qui modi ponuntur a patre Suarez. Sed iste ultimus patitur easdem difficultates, quas sententia Soti, quia illa integra trajectio et occupatio intra guttur potest impediri ob difficultatem infirmi in trajiciendo, vel propter magnitudinem hostiæ, et interim potest mori infirmus, vel species corrumpi, sicque carebit fructu sacramenti, cum tamen manducaverit aliquid de illo, etsi non integram hostiam. Primus autem modus difficile salvat manducationem, quia cum cibus incipit tangere superficiem gutturis, non manducatur, quia nondum trajicitur, sed immediate post incipiet trajectio. Magister Nugno hic articulo primo tenet sententiam Soti, quod tunc primo, quando pervenit ad stomachum; taliter quod si pro illo instanti subjectum sit indispositum, possit toto tempore quo species sacramentales durant sine corruptione præberi isti effectus, si subjectum disponatur; et sic temperat sententiam Cajetani. Et tandem Suarez in fine illius sectionis dicit rem hanc esse incertam, et sapientiæ atque arbitrio Christi remittendam.

XVI. Ex his sententiis non admitto illos qui negant gratiam dari in instanti nostri temporis, sed dicunt dari in tempore, vel instanti angelico; nam determinatus gradus gratiæ connaturali modo non causatur in tempore, sed in instanti, sicut patet in aliis sacramentis. Hæc autem sententia non assignat determinatam durationem, in qua causetur gratia; sed totum illud tempus indeterminative. Dicere autem quod continuo influit sacramentum gratiam, quamdiu non corrumpitur, est sine fundamento; et melioris conditionis esset, qui majorem hostiam sumeret, vel longiori tempore consumeret.

XVII. Secundam vero sententiam non admitto, quia talis modus operandi supra tempus nostrum, non est compossibilis modo operandi sacramentorum, quæ operantur per motum et tempus. Productio autem gratiæ alligata est actioni sacramentali et sensibili, non ergo operatur Deus in sacramento per instantia angelica: neque assignat illa sententia quanto tempori nostro æquivaleat illud instans, et sic in ordine ad nos semper manet ambiguum quando datur effectus sacramenti.

XVIII. Ex aliis autem sententiis illud videtur probabilius, et eligendum, quod in illo instanti in quo verificatur, quod species sacramentales attingat primam partem determinatam, et aliquotam gutturis, tunc datur gratia, quia tunc verificatur, quod manducatur Christus sensibiliter et sacramentaliter; licet ante quamlibet partem determinatam detur pars incerta et indeter-

minata, quæ attingit guttur: tamen illa attingentia non sufficit, quia nondum est sensibilis, nec designabilis et consequenter neque sacramentalis. Requiritur autem ad dandam gratiam, quod sumptio sacramentalis sit; et cum in qualibet parte sit totus Christus, ideo qualibet parte attingente guttur, verificatur, quod totus Christus manducatur, quod in aliis cibis materialibus verificari non potest; quod si aliquis tantam habeat difficultatem in trajiciendo species, quod neque etiam illam minimam partem gutturis possit attingere, carebit effectu sacramenti, quia revera non manducavit: sed quid si ille qui incepit trajicere species, et per aliquam partem determinatam trajecit, evomat hostiam, habebitne effectum sacramenti, an carebit illo, si quidem videtur non manducasse.

XIX. Respondetur eamdem esse difficultatem si quis usque ad stomachum trajecit species et evomuit. Dicimus enim, quod in utroque casu verificatur quod manducavit, et consequenter habet effectum sacramenti, quia effectus illius non dependet nisi ex manducatione, non ex digestione cibi, sicut alimentum corporale: vomitus autem non opponitur manducationi, sed potius supponit, licet impediat digestionem. Unde non est simile de cibo corporali, et de sacramentali, quia cibus corporalis habet effectum nutriendi mediante digestione, et ita requiritur quod pervenerit cibus ad stomachum, ubi solum fit digestio: cibus autem sacramentalis non operatur mediante digestione, ideoque non requiritur quod pervenerit ad stomachum, sed mediante sumptione, dummodo sit sensibilis et sacramentalis; tunc enim causabit effectum juxta dispositionem sumentis; vel si tunc non habuerit dispositionem, carebit effectu propter obicem. Nec obstat quod hoc sacramentum sit permanens, et sic poterit dare effectum toto tempore quo durat. Dicimus enim, quod licet hoc sacramentum in se sit permanens, tamen effectum suum præstat mediante sumptione, et hæc fit per modum, et in instanti extrinseco consummatur.

XX. Contra conclusiones dictas vix sunt difficultates aliquæ. Nam licet multæ auctoritates sanctorum referri soleant ad probandum hoc sacramentum dare primam gratiam, et remissionem peccatorum, dico quod auctoritates, quæ dicunt hoc sacramenium dare vitam, loquuntur de vita per modum cibationis et nutrimenti, quæ primam gratiam supponit: si autem dicunt hoc sacramentum liberare a peccato, et remittere peccatum, vel intelliguntur de peccato veniali, vel de præservatione a mortalibus; vel quod aliquando hoc sacramentum dat primam gratiam per accidens, ut sequenti articulo dicemus.

XXI. Circa remissionem venialium restat difficultas, an sacramentum hoc remittat illa excitando fervorem charitatis, an etiam sine tali excitatione. Videtur enim S. Thomas in articulo quarto utrumque ponere, et quod ratione excitationis charitatis tollat peccata venialia, et quod ratione cibationis per gratiam, quatenus proprium est cibi restaurare id quod quotidie deperditur. Et videtur difficile, quomodo peccatum veniale remittatur sine aliquo exercitio vel actu charitatis, cum peccatum veniale non opponatur ipsi habitui, sed actui seu fervori charitatis.

XXII. Sed respondetur semper intervenire in remissione venialium aliquem motum, seu actum tendentiæ in Deum, sed non semper esse formalem actum charitatis. Itaque per actum charitatis suffi-

cienter remittuntur peccata venialia sine aliquo sacramento, vel sacramentali, et solum ex opere operantis, quia fervor seu actus charitatis est id cui opponitur peccatum veniale ; si autem non sit motus seu actus charitatis, sed motus aliquis reverentiæ erga Deum, saltem virtualiter, sicut est actus fidei, vel ille actus quo quis vult, aut voluit suscipere sacramentum, vel rebus sacris uti, talis motus per se solum non est sufficiens remittere peccatum veniale, est tamen sufficiens ut adjuncto sacramento, vel aliquo sacramentali (sicut est aqua benedicta, et aliis similibus) remittatur peccatum veniale ex opere operato, etiamsi actu non habeat fervorem charitatis. Et ita hoc sacramentum, cum de se sit nutritivum charitatis, speciali modo habet remittere peccata venialia ex opere operato, et si fervorem charitatis non excitet ; supponendo tamen aliquem actum, seu affectum, quo quis voluit accedere ad sacramentum ; quod est virtualis fervor, et sufficit ut adjuncto sacramento possit remitti peccatum veniale.

ARTICULUS II.

Utrum per accidens possit hoc sacramentum aliquando conferre primam gratiam?

I. Negant plures auctores, ut S. Bonaventura, Gabriel, Major, Gerson, et alii, quos citat et sequitur pater Vazquez hic disp. CV. Et capite quarto fundamentum est, quia neque ex institutione sua, neque ex ipsa natura et formali ratione hujus sacramenti, neque ex declaratione Ecclesiæ, aut traditione patrum constat hoc sacramentum dare aliquando primam gratiam : ergo nullo modo id asserendum est. Consequentia patet, quia cum sacramenta pendeant ex institutione Christi, non potest colligi quod operentur nisi aliquo ex dictis principiis. Antecedens vero probatur, quia in primis ex institutione hujus sacramenti, et ex ejus natura id non colligitur, quia tota efficacia sacramenti ad aliquem effectum derivatur ex ejus significatione ; at vero significatio hujus sacramenti nullo modo (etiam per accidens) ducit in remissionem peccati mortalis, si quidem ejus significatio solum est per modum cibi et potus ; cibus autem et potus sunt ad recreationem viventium, non ad suscitationem mortui, quia mortuus manducare non potest. Unde formatur ratio, quia nulla causa potest (etiam per accidens) excedere suam rationem formalem operandi ; formalis autem ratio operandi in hoc sacramento est per modum cibi et alimenti seu augmenti gratiæ ; ergo nunquam potest extendi ad dandam primam gratiam, quia tunc non operaretur ut cibus.

II. Ex traditione vero patrum non constat hunc effectum habere, quia vel dicunt generaliter valere contra peccata, et intelligi possunt de venialibus ; vel specialiter dicunt valere contra mortalia, et intelligi possunt valere per modum præservationis, non per modum remissionis ; nunquam enim dicunt peccatum mortale remittere, aut si id dicunt, ita absolute id docent, quod non in solo aliquo casu, et per accidens dicant ad id valere, sed absolute et simpliciter ; quod opposita sententia etiam tenetur explicare, et non admittere. Denique Scriptura in institutione hujus sacramenti potius requirit hominem esse in gratia, cum dicit I Corinth. XI : *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat ;* ergo sumptio hujus sacramenti non ordinatur usquam a

Scriptura ad remissionem mortalis, sed supponit illud remissum; nec assignari potest quam dispositionem prærequirat ad istum effectum. Si enim requirit contritionem, supponit remissum peccatum, non tollit; si attritionem, sine fundamento id dicitur, quia non constat pro aliquo casu eam sufficere.

III. Oppositam sententiam tenet S. Thomas in hæc quæstione articulo III, ubi dicit: « Quod potest hoc sacramentum operari remissionem peccati dupliciter: uno modo non perceptum actu, sed voto, sicut cum quis primo justificatur a peccato; alio modo etiam perceptum ab eo, qui est in peccato mortali, cujus conscientiam et affectum non habet: forte enim primo non fuit sufficienter contritus, tamen devote et reverenter accedens, consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, et remissionem peccati. » Videri etiam potest S. Thomas in IV, dist. IX, quæst. I, art. III, quæst. II, et dist. XI, quæst. I, art. III. Idem sentit Scotus dist. IV, quæstione unica, et communiter sequuntur Thomistæ. Et citantur etiam pro hac sententia Paludanus, Richardus, Sylvester, S. Antoninus, Bellarminus et alii, quos citat et sequitur Suarez hic disput. LXIII, sect. I, conclusione tertia.

IV. Fundamentum hujus conclusionis est ex opposito prioris, quia licet directe et per se significatio propria hujus sacramenti sit gratiæ cibantis, tamen etiam significatio ejus non habet repugnantiam, sed congruentiam cum remissione peccati mortalis, et habet sufficientem vim ad influendam istam remissionem, et primam gratiam: et testimonia patrum valde in hoc inclinant, estque magis pium, et in consolationem fidelium cedens: ergo non est cur negetur. Consequentia est manifesta (hæc enim omnia magnam probabilitatem inducunt) ergo non est negandum. Antecedens probatur, nam ex parte institutionis sacramenti Christus instituit illud in repræsentationem passionis suæ, etiam ut remissiva est peccatorum, si quidem id expressit in consecratione calicis, ut constat Matthæi XXVI: *Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*: qua forma etiam utitur Ecclesia. Cum ergo tota significatio sacramenti desumatur ex forma, et in ea exprimatur sanguis ut effusus in remissionem peccatorum, non repugnat ex vi hujus significationis habere vim remittendi illa: et sic pro aliquo casu debet remittere. Similiter Christus Dominus explicans universalem virtutem hujus sacramenti in omnes effectus aliorum, dixit Joan. VI: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Quæ verba supra extendimus ad omnes effectus (etiam dandi primam gratiam) quatenus hoc sacramentum habet esse finis omnium sacramentorum: ergo non repugnat ex tali institutione habere vim ad remittendum aliquando peccatum (saltem per accidens) quia habet eminenter vim aliorum sacramentorum.

V. Quod vero ex traditione patrum idem sit dicendum probatur, quia verba patrum id in sensu proprio significant, et alias Ecclesiæ et Conciliorum sensus huic non repugnat. Vide S. Justinum martyrem in quæstionibus ad gentes, responsione ad quartam, ubi loquens de sumptione carnis dominicæ in hoc sacramento: « Carbo, inquit, quem propheta vidit immundis suis labiis adhærentem, ad iniquitatum peccatorumque expiationum, figuram habebat dominicæ carnis quæ conscientiam eorum qui ipsam edunt ab omni scelere expiat. » Cui loco non in-

venit Vazquez quid responderet, nisi Justinum non loqui de sumptione carnis Christi in eucharistia, sed quatenus per fidem creditur. Sed vim faciunt verba Justini, cum paulo ante dicat: « Quod illa visione Isaiæ mysterium Christi enuntiabatur, qui in solio gloriæ sedet, esusque sanctæ carnis suæ peccata impiorum scelestorumque hominum expiat. » Esus autem carnis Christi violenter explicatur de actu fidei quo creditur, et sine fundamento excluditur sacramentalis sumptio, si non per se et semper, saltem aliquando.

VI. Item Damascenus libro IV fidei, cap. XIV: « His qui sacramentum hoc per fidem digne suscipiunt, in peccatorum remissionem et vitam æternam, animique et corporis præsidium cedit, omne incommodum propulsat, eamque vim habet, ut spurcitiam omnem abstergat: neque enim in quibus sumus peccatis considerat. » Chrysostomus homilia LXXXIII in Matthæum, comparans hoc sacrameutum cum agno paschali: « Si hoc, inquit, remissionem peccatorum facit (sicut certe facit) supervacaneum illud omnino est. » Cyrillus lib. IV in Joannem, cap. XVII: « Pias quæso cogitationes suscipias; studiose sancteque vivas, ut benedictionem participes; quæ, crede, non mortem solam, sed etiam morbos omnes depellit. » Si autem mortem depellit: ergo aliquando id facere potest: licet pias cogitationes requirat, et sancte justeque vivere.

VII. Denique Ecclesia in quadam oratione postulat: « Ut sacramentum sit ablutio scelerum, sit fortitudo fragilium, sit vivorum atque mortuorum fidelium remissio peccatorum: » ergo sentit Ecclesia valere inter alia hoc sacramentum ad scelera abluenda. Nec obstat Tridentinum sess. XIII, can. V, ubi definitur: « Si quis dixerit vel præcipuum fructum hujus sacramenti esse remissionem peccatorum, vel ex eo non alios effectus provenire, anathema sit: » nam potius Concilium nostram sententiam indicat, dum definit remissionem non esse præcipuum effectum: ergo minus præcipuus potest esse.

VIII. Oppones: Ex his testimoniis colligi per se esse effectum hujus sacramenti remissionem peccati; tum, quia patres indefinite loquuntur, et sine ulla distinctione, nec pro aliquo casu, et per accidens, nos autsm solum intendimus, quod per accidens, et pro aliquo casu habeat tunc effectum; tum, quia in forma consecrationis calicis absolute significat effundi sanguinem in remissionem peccatorum: ergo si ex illis verbis aliquod argumentum trahimus, concludemus quod non solum per accidens, sed per se hoc sacramentum habet hunc effectum.

IX. Respondetur nos istas auctoritates præcipue adducere, ut constet hoc sacramentum habere hanc vim, ut possit saltem aliquando hunc effectum habere, nec sibi repugnare ex ipsa sua institutione et significatione: et hanc non repugnantiam ostendunt efficaciter testimonia allata. Quod vero de facto hunc effectum per se et directe habeat non ostendunt, quia obstat aliunde ipsa Scriptura postulans pro dispositione necessaria ad hoc sacramentum, quod prius homo probet seipsum, et sic de pane illo edat, quæ probatio debet esse mediante confessione, ut Ecclesia declaravit; et quia hoc sacramentum per se institutum est, ut sacramentum cibativum et sacramentum vivorum; et quia Tridentinum definivit, non esse præcipuum effectum hujus sacramenti remissionem peccati. Unde relinquitur, quod illa

testimonia non debent accipi pro effectu præcipuo, sed solum probare, quod ad hoc habet vim et potestatem hoc sacramentum, licet non semper et per se, sed propter suam eminentiam ad omnes effectus gratiæ.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

X. Ad fundamentum contrariorum patet ex dictis, videmus enim ex Scriptura et institutione sacramenti, et ex traditione patrum constare, quod iste effectus non repugnat huic sacramento, et hoc sufficit nobis: inde enim deducitur efficax argumentum: Non est negandum huic sacramento, ob sui excellentiam, quidquid illi non repugnat ex sua institutione; sed non repugnat dare primam gratiam aliquando, et ad id vim habere, ut prædicta testimonia significant: ergo id non est ei denegandum. Et cum instatur, quod ratio ejus formalis est causare gratiam per modum cibi respondeo, per modum cibi eminenter habentis potestatem unificandi, concedo; non habentis, nego. Licet enim hoc sacramentum ex sua propria ratione præbeat effectum suum per modum cibi, et sic directe et per se loquendo supponat vitam in comedente, non illam præbeat; tamen propter sui eminentiam super omnia sacramenta non repugnat quod sub istamet ratione cibi, ut eminenter continentis vim vivificandi, et dandi primam gratiam, possit illam dare, quia valde congruum est excellentiæ hujus sacramenti, quod sicut propter sui excellentiam est finis omnium sacramentorum, et omnium effectuum gratiæ, ita ob eamdem possit in re dare primam gratiam effective, quando alias ex parte dispositionis et modi sumendi sumitur per modum panis, quia bona fide existimat quis se habere primam gratiam, et esse jam vivificatum, ut statim dicemus.

XI. Ad id vero quod ultimo quæritur, quam dispositionem requirat hoc sacramentum ut conferat primam gratiam, et quo fundamento respondetur, quod fundamentum sumitur ex natura et proprietatibus hujus sacramenti, et ex requisitis per se ad justificationem. Nam ex ratione justificationis certum est requiri in re affectum contrarium peccato ex motivo supernaturali; et sic ad minus requiritur attritio supernaturalis cum efficaci proposito excludendi affectum peccati, vel saltem quod aliquis confiteatur cum attritione existimata, quæ sufficit ad sacramentum confessionis, postea autem antequam accedat ad sacramentum eucharistiæ habeat attritionem supernaturalem veram, et non solum existimatam; alias non poterit sacramentum hoc operari, quia inveniet obicem in subjecto. Ex parte autem ipsius sacramenti eucharistiæ requiritur, quod iste existimet bona fide se esse contritum, aut saltem quando confessus erat habuisse attritionem, quia semper servanda est propria ratio operandi hujus sacramenti, quantum fieri potest, nempe ut scienter quis non accedat cum peccato mortali; hoc enim esset manducare et bibere indigne, et non cum sufficienti probatione, quæ requiritur de jure divino; et ideo communiter patres requirunt pro accessu digno ad hoc sacramentum, ut sine conscientia peccati mortalis accedatur, et cum innocentia, saltem existimata probabiliter, et humano modo; nam in re nemo potest esse certus an sit in gratia.

XII. Ex quo sequitur, quod si quis invincibiliter existimat se esse contritum, vel confessum cum attritio-

ne, in re tamen non habeat veram attritionem, si suscipiat hoc sacramentum, non recipiet effectum illius, nec primam gratiam, quia in re non habet affectum contrarium peccato: excusari tamen a nova culpa propter ignorantiam invincibilem. Et ideo si quæratur an sumat digne, vel indigne, respondetur, quod in re accedit indigne, et ideo non recipit fructum; in sua tamen existimatione accedit digne, quia cum ignorantia invincibili sic accedit; et hoc sufficit ut excusetur a nova culpa. Et sic simpliciter dicendum est, quod attritio per se sola, et cognita ut talis, non est sufficiens dispositio ad hoc sacramentum; sed cum circumstantia, quod existimetur probabiliter contritio, accipit vim dispositionis, non positive sed negative, id est, non ponendo obicem sacramento, saltem quantum ad effectum eminentialem, qui est prima gratia, quatenus tollit indignitatem sumendi et accedendi ad hoc sacramentum, hoc ipso quod existimatur esse contritio, et digne accedere, et hoc est fieri dispositionem propriam negative, non positive.

QUÆSTIONES LXXX, LXXXI ET LXXXII.

I. In istis tribus ultimis quæstionibus agit S. Thomas de sumentibus hoc sacramentum, et de ministro illius. Et quia inter sumentes diversa est difficultas, quomodo nos sumamus, et quomodo Christus sumpserit; ideo S. Thomas in quæstione LXXX agit de sumentibus communiter; et in quæstione LXXXI de modo quo Christus sumpserit, et usus fuerit hoc sacramento; in quæstione autem LXXXII agit de ministro, ad quem pertinet conficere, et dispensare hoc sacramentum.

—

DISPUTATIO XXXI.

DE SUMPTIONE HUJUS SACRAMENTI, ET DE MINISTRO.

—

ARTICULUS I.

Quæ dispositio requiratur ad dignam sumptionem hujus sacramenti?

I. Ad hunc titulum reducimus omnes difficultates, quæ in hac quæstione tractantur a S. Thoma. Omnia enim quæ ad sumptionem et usum hujus sacramenti pertinent, fere ordinantur ad discernendam dispositionem hujus sacramenti. Quia vero condigna susceptio supponit capacitatem sumendi in subjecto, antequam agamus de dispositione condigna, quæ ordinatur ad suscipiendum hoc sacramentum cum fructu

II. Supponendum est, quibus concedatur usus hujus sacramenti, et qui sint capaces recipiendi illud: et suppono aliud esse sumere vere et proprie sacramentum, aliud esse habere jus ad sumendum illud, ita quod possit effectum habere, nisi impediatur ex indispositione subjecti. Ad hoc enim ut sumatur sacramentum, sufficit quod possit manducari corporaliter. Unde sive sumatur a peccatore, sive ab infideli et pagano (imo etiam a bruto) id quod sumitur vere et proprie sacramentum est; neque enim desinit esse sacramentum, eo quod a bruto, vel ab infideli sumatur, quia Christus Dominus non desinit esse sub speciebus, nisi species ipsæ corrumpantur. Bene ergo stat, quod possit animal brutum (et multo magis homo infidelis) hoc sacramentum sumere. Cæterum licet hæc manducatio sit veri sacramenti sumptio, non tamen est sumptio sacramentalis, id est, sumptio ab his, qui habent jus sumendi, et in quibus ordinari potest sumptio ad effectum spiritualem.

III. Loquendo ergo de sacramentali sumptione, dicimus esse capacem illius omnem hominem viventem baptizatum, nisi aliquo præcepto vel pœna ecclesiastica impediatur; ad fructuosam autem sum-

ptionem ulterius requiritur, per se loquendo, quod sit homo justus, et in gratia. Dicitur homo, ad exclusionem Angelorum, qui non possunt proprie sumere hoc sacramentum, etiam in corporibus assumptis, quia proprie et vitaliter non manducant. Excluduntur etiam bruta, quia etsi possint manducare species sacramentales, non tamen modo sacramentali, id est, ordinato de se ad fructum spiritualem. Dicitur vivens, ad exclusionem hominis mortui, quia homo mortuus non potest manducare. Dicitur baptizatus, quia baptismus est janua omnium sacramentorum, et per illum datur potestas ad recipienda sacramenta modo sacramentali; et ad hoc datur character in baptismo. Unde sicut sine charactere ordinis non habet quis potestatem activam ad conficienda sacramenta, quæ per ordinem confici possunt, ita sine charactere baptismi non habet potestatem ad recipienda reliqua sacramenta modo sacramentali. Unde etiamsi catechumenus, et ille qui habet votum baptismi, si habet actum charitatis, sit justificatus, non tamen potest eucharistiam suscipere sacramentaliter.

IV. Addimus in conclusione, nisi aliquo præcepto, vel pœna ecclesiastica sit impeditus, quia per ecclesiasticum præceptum, et ordinationem non permittuntur omnes baptisati sumere hoc sacramentum; sed requiritur in eis usus rationis, ut possent ad communionem hujus sacramenti admitti; et talis usus rationis, qui possit sufficienter discernere excellentiam hujus sacramenti, et cum debita reverentia ad illud accedere. Fundaturque hoc in universali consuetudine Ecclesiæ denegantis parvulis eucharistiam, quam consuetudinem approbat Tridentinum sess. XXII, capite IV, licet admittat veterum patrum consuetudinem dandi parvulis eucharistiam, et pro sui temporis ratione probabilem causam sui facti habuisse ad talem consuetudinem habendam, vel tolerandam. Unde colligitur parvulos non esse simpliciter incapaces eucharistiæ, sed tantum ex præcepto Ecclesiæ, seu ordinatione talem sumptionem modo non esse licitam propter indecentiam, quæ timeri posset, si communiter parvulis daretur eucharistia; quæ indecentia in tanta multitudine fidelium vix esset evitabilis.

V. Ex eadem autem ratione propter indecentiam, et irreverentiam negatur eucharistia perpetuis amentibus, quia isti reputantur ut parvuli, et cum eadem irreverentia tractare possunt hoc sacramentum sicut parvuli; si tamen habeant lucida intervalla, in quibus habeant usum rationis, in illis poterunt eucharistiam suscipere. Similiter si ex phrenesi, vel tussi, vel vomitu probabiliter timeatur irreverentia, vel quod infirmus vomat eucharistiam, non est illi danda. De quibus omnibus videri possunt ordinata in rubricis ritualis Romani auctoritate Pauli V, in rubrica de sacramento eucharistiæ. Semper enim Ecclesia anteposuit vitare omnem irreverentiam hujus sacramenti, quam juri ipsorum fidelium satisfacere ad sumendum illud; præsertim quia cum periculo irreverentiæ non currit jus, et potestas sumendi eucharistiam.

VI. Ex pœna autem Ecclesiæ removentur a communione excommunicati; Ecclesia enim habet potestatem super fides ad prohibendum illus sacramentorum communicationem et suffragiorum; et ita id fit per excommunicationem majorem, per quam privantur fideles a passiva et activa administratione

sacramentorum. Quod vero attinet ad condignam dispositionem, qualis requiritur non solum ad suscipiendum sacramentum, sed etiam fructum et effectum hujus sacramenti, dicendum est hanc dispositionem esse multiplicem, tum ex parte animæ, tum ex parte corporis. Potest etiam considerari dispositio quæ requiritur ad habendum præcise effectum gratiæ, seu ad augmentum gratiæ, vel ad habendum alios effectus actualium auxiliorum, vel specialis dulcedinis et suavitatis, quæ ex hujus sacramenti usu percipitur.

VII. Dico primo: Ad consequendum augmentum gratiæ habitualis ex opere operato, non est necessaria actualis aliqua dispositio, id est, actualis actus charitatis, vel alterius virtutis aut considerationis; imo etiamsi aliquis actualem effectum peccati venialis habeat, et actu sit distractus, consequitur effectum hujus sacramenti ex opere operato, licet non ita abundanter, sicut si haberet actualem dispositionem. Itaque ad habendum effectum hujus sacramenti, sufficit quod accedat in gratia habituali. Ita sumitur ex S. Thoma supra quæst. LXXVI, art. VIII, ubi resolvit quod augmentum gratiæ et charitatis non tollitur per actum peccati venialis, quo acceditur ad hoc sacramentum. Et licet oppositum insinuet in IV, dist. XII, quæst. II, art. I, quæst. III, tamen potest interpretari quod loquitur ibi de augmento gratiæ non habituali, sed actuali, id est, quoad effectus actualis dulcedinis, licet aliqui dicant hic mutasse sententiam. Ratio autem et fundamentum est, quia sic accedens non ponit obicem sacramento, et alias habet primam gratiam; ergo non est ratio cur privetur effectu hujus sacramenti, quia sacramenta præbent effectus suos non ponentibus obicem, ut constat ex Tridentino sess. VII, can. VI. Quod autem sic accedens non ponat obicem patet, quia ut supponimus, accedit in gratia, neque illi repugnat; carentia enim sola actualis devotionis non est repugnantia et impedimentum respectu gratiæ augendæ, neque specialis aliqua irreverentia, quæ sit peccatum mortale, ut supponimus, quia solum cum distractione veniali accedit; ergo non est unde impediatur sacramentum operari.

VIII. Dico secundo: Qui habet conscientiam peccati mortalis tenetur jure divino præmittere confessionem, si velit communicare; et non sufficit habere contritionem, seu conari ad illam, dummodo copiam confessoris habeat. Conclusio est certa, et definita in concilio Tridentino sess. XIII, can. VII et XI, ubi etiam ponitur excommunicationis pœna, si quis contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere præsumpserit. Et sic ad talem pœnam incurrendam requiritur, quod scienter et advertenter id faciat ex præsumpto animo. Quod autem sit de jure divino, et non ex jure positivo ecclesiastico constat, quia Concilium afferens illa verba Pauli I ad Corinth. II : *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, etc.* dicit : « Ecclesiasticam consuetudinem declarare, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis (quantumvis sibi contritus videatur) absque præmissa sacramentali confessione ad sacram eucharistiam audeat accedere. » Intelligit ergo Concilium solum consuetudinem Ecclesiæ declarare, non vero statuere legem hanc. Et ita consensus patrum, qui pro hac parte stat, supponit legem in Scriptura latam, non ab Ecclesia introductam; nec tamen ex ipsa natura

sacramenti videtur orta hæc obligatio, sed ex præcepto divino positivo illis verbis Pauli explicato, et sic declarato per Ecclesiam.

IX. Solum dubitare quis posset, quando intelligitur vere et proprie non adesse copiam confessoris. Respondetur intelligi quando non adest, non solum physice, sed etiam moraliter; id est, taliter quod possit eo uti humano modo. Dupliciter enim potest dari præsentia confessoris: uno modo physice, quia adest persona ipsa confessoris; aut e contra absentia physica, quia abest physice ipse confessor: alio modo moraliter, quia scilicet non solum physice adest, sed etiam non est impeditus, nec ex parte sua, neque ex parte mea, ut possit audire confessionem, et similiter potest esse absens moraliter, quia scilicet etsi sit præsens physice, vel facile possit esse præsens, tamen intercedit aliquod impedimentum, ratione cujus est perinde ac si non esset præsens in ordine ad confessionem. Primo ergo verificatur quod non sit copia confessoris, quando confessor non est præsens actu, vel non est in tali distantia, unde possit commode venire, vel ego illuc accedere, vel alias instat necessitas communicandi, vel faciendi sacrum; cum ista enim necessitate mensuranda est illa absentia. Si enim nulla est necessitas, non currit casus, sed debet omittere sacrum potius quam sine confessione illud facere. Quanta autem distantia censeatur sufficiens absentia, non potest una regula definiri, quia respectu unius subjecti una leuca est magna distantia, et respectu alterius parva; et in aliquo tempore est magna difficultas itinerandi per illam leucam, in alio parva. Secundo, si sacerdos sit præsens physice, sit autem impeditus vel infirmitate, vel surditate, vel alia occupatione qua nolit confessionem audire, censetur moraliter abesse. Tertio, si ex parte sua sit dispositus audire, ex parte tamen mea probabile periculum timeo, quod ex tali confessione imminebit mihi periculum aut revelationis confessionis, aut alterius damni gravis pro me, vel pro meis, est perinde ac si non haberem copiam confessoris. Et unico verbo, quid quid excusat ab integritate confessionis, quando non est alius sacerdos, excusat in nostro casu a præmittenda confessione, si non habeo aliud peccatum mortale quam illud; vel excusat ne illud confiteatur, sed alia, si alia peccata habeam.

X. Oportet tamen ex his omnibus cum magna prudentia procedere, nec facile fingere istos timores de damno ex confessione secuturo, ac nisi magnum sit fundamentum, et probabilis ratio. Quod vero aliqui extendunt hunc casum, quod moraliter censeatur non adesse copiam confessoris, quia non adest confessarius proprius, vel cum quo devotius aut accommodatius soleo confiteri, non est sufficiens causa, ut confessionem prætermittam, quia hoc non est moraliter deesse copiam confessoris, sed solum deesse commoditatem meam, et quod aliquid amplius ruboris aut verecundiæ patiar cum tali confessario, quam cum alio: quod certe est absurdum tanti æstimare, ac si simpliciter non esset copia confessoris: quod si confessarius, qui adest, jurisdictionem non habet, aut quia simpliciter non est expositus, aut quia peccatum meum est reservatum, et non habeo bullam, vel privilegium quo possim illud confiteri, censebitur non dari copiam confessoris, ut multi auctores tenent; licet alii dicant, posse tunc, et debere confiteri peccatum reservatum, cum onere illud iterum confitendi superiori, quia sacerdos

pro illa instante necessitate potest indirecte absolvere a reservatis, cum onere comparendi ante superiorem; quod si potest absolvere, jam datur copia confessoris: sed de hoc in materia de pœnitentia agetur.

XI. Dico tertio: Quando copia confessoris non datur, adhuc ut possit quis licite ad eucharistiam accedere sine confessione, debent duæ conditiones concurrere. Prima, quod sit urgens necessitas communicandi, vel faciendi sacrum: secunda, quod conetur ad contritionem habendam, et non solum attritionem, quantum potest. Prima deducitur ex Tridentino sess. XIII, can. VII, ubi loquens de sacerdote celebrante sine copia confessoris, dicit: « Quod si necessitate urgente debeat celebrare, etc. » ergo supponit non habere locum extra causam necessitatis communicare, vel celebrare non præmissa confessione. Quid autem nomine casus necessitatis urgentis intelligatur, non potest unica regula assignari, sed variæ causæ ab auctoribus adducuntur, quæ omnes reduci possunt ad quatuor. Primo, ad periculum mortis; secundo, ad periculum infamiæ, vel scandali gravis, si communio, vel missa omittatur; tertio, ad necessitatem ipsius sacrificii, quando jam inchoatum est, et non potest sine gravi scandalo sacerdos confiteri peccatum, cujus tunc recordatur; quarto, propter necessitatem populi, ne maneat sine missa; quæ necessitas currit in parochis, quia tenentur ex officio ministrare populo missam. In aliis enim sacerdotibus non habentibus curam animarum, non potest ex hac parte sumi necessitas, ut propterea sine confessione missam celebrent; nam etiam si tunc omittant sacrum facere, non ei imputabitur quod populus non audierit, quia hoc non est eorum curæ commissum.

XII. Ex Concilio autem Tridentino præceptum est sacerdotibus, qui hac necessitate urgente sine prævia confessione celebrant, quam primum possint confiteri; quod præceptum non obligat laicos absque prævia confessione communicantes, quia expresse loquitur Concilium de sacerdotibus; neque in onerosis legibus facienda est extensio ultra casum legis. Neque etiam obligat omnem sacerdotem, sed tantum illum qui necessitate urgente celebrat, quia Concilium voluit evitare, ne facile quis prætenderet causas necessitatis, et sic differret confessionem ratione illarum. Ille autem qui ex pura malitia omittit confessionem, non indiget tali præcepto, quia tam abundans malitia, quæ audet ad sacramentum accedere sine confessione nulla urgente necessitate, tali præcepto non poterit coerceri.

XIII. Secunda vero pars conclusionis, quod debeat tunc conari ad contritionem, et non sufficiat sola attritio cognita, ut possit cum probabili conscientia accedere, constat ex supra dictis, quia hoc sacramentum per se et directe non dat primam gratiam, sed supponit illam esse in subjecto, ut sumi possit per modum cibi; ergo dispositio qua acceditur ad illud talis esse debet, quod det primam gratiam ante sumptionem sacramenti, vel saltem probabiliter existimetur talis esse: attritio autem cognita non dat primam gratiam sine sacramento; ergo non est sufficiens dispositio ad eucharistiam.

XIV. An vero qui jam est confessus, si recordetur peccati mortalis ante communionem, vel celebrationem, teneatur illud confiteri ante communionem, respondetur per se teneri, nisi sit aliquid scandalum vel infamia. Ratio est, quia quamdiu illud peccatum incipit innotescere, tenetur illud subjicere

clavibus Ecclesiæ, etiam si per accidens fuerit remissum in præcedenti confessione: ergo in casu quo jure divino tenetur confiteri (ut est in præsenti) obligatur etiam tale peccatum subjicere clavibus Ecclesiæ, quamdiu durat illud præceptum; durat autem quousque communicet: ergo.

XV. Dico quarto: Ad habendos effectus actualis devotionis et charitatis, requiritur actualis attentio. Patet hoc, quia non potest excitari voluntas nisi actus cogitetur de eo, de quo est excitatio: si enim sit quis distractus, vel non cogitans, non potest ei aliquid esse volitum, quia nihil volitum, quin præcognitum.

XVI. Dico ultimo: Ex parte corporis requiritur duplex dispositio ad communionem; altera de necessitate, scilicet, quod aliquis sit jejunus jejunio naturali, extra casum viatici, vel alios casus extraordinarios; altera de decentia, scilicet, quod non sit pollutus intra illum diem, in quo est communicaturus. Quod si pollutio sit cum peccato mortali, vel ex illo causata, prius confiteri tenebitur, sicut de aliis peccatis mortalibus dictum est. Prima pars constat ex traditione apostolica, quam D. Augustinus docet epistola CXVIII, cap. VI; Cyprianus epistola LXIII, aliique patres communiter, et plura Concilia, ut sexta Synodus Trullana can. XVII, Bracarense I, can. XVI, ubi revocatur licentia communicandi in die cœnæ post sumptum cibum, quæ habebatur in Concilio Africano can. VIII, et Carthaginiense III, can. XXIII. Videri etiam potest Concilium Bracarense II, can. X, et Toletanum VII, can. II. Intelligitur autem nomine jejunii naturalis, quod a media nocte, in qua inchoatur dies, nihil sumatur, et transeat in stomachum per os, quod rationem cibi vel potus habere possit. Quidquid aliud sit, quod cibus et potus non sit, sive reliquiæ cibi, sive aliqua humiditas vel exhalatio, aut odor, quæ cum saliva miscentur, non tollunt jejunium naturale. Si tamen reliquiæ cibi in ore relictæ tales sint, quod possint nutrire, impediunt communionem; nec sufficit aliquid ore tenere, sed requiritur quod trajiciatur de facto, ut impediat communionem.

XVII. Excipitur autem primo, quando datur eucharistia per modum viatici, eo quod infirmitas non potest his legibus jejunii adstringi, pluresque sine eucharistia decederent, si jejuni solum possent communicare, quod esset denegare eis magnum subsidium pro morte. Quod si post sumptum viaticum iterum in eadem infirmitate velit communicare infirmus, non est ei denegandum viaticum, ut colligitur ex rituali Romano; et sufficit quod inter unam et alteram communionem intercedant octo vel decem dies. Secundo, potest sumi sacramentum a non jejuno, quando id est necessarium pro ipso sacramento perficiendo; ut si consecrata altera specie sacerdos recordetur se non jejunum, tenetur perficere et sumere. Et idem est, si post missam inchoatam ante consecrationem recordetur, et non possit sine scandalo recedere ab altari. Item si sumpto calice videat non esse vinum id quod sumpsit, tenetur iterum consecrare, et sumere; similiter si post inchoatum sacrificium sacerdos infirmetur, et non inveniatur alius sacerdos jejunus, debet sacerdos, etiam non jejunus, perficere. Tertio, si post ablutionem sumptam reperiat aliquas reliquias quæ commode servari non possint, possunt sumi a sacerdote, quia adhuc tenetur perficere sacrificium. Quarto, propter vitandam gravem irreverentiam sacramenti, ut non veniat in manus

infidelium, vel ne comburatur, potest a non jejuno sumi.

XVIII. Quoad secundam partem conclusionis dicimus, quod in pollutione considerantur duo; aut culpa mortalis, si fortasse intervenit in illa; aut corporalis illa fœditas, vel distractio mentis inde relicta, etiamsi sine peccato acciderit. Quoad primum impediet pollutio communionem, sicut alia peccata mortalia, id est, quamdiu non fuerit peccatum illud pœnitentia deletum, et confessum: quoad secundum etiamsi pollutio peccato careat, aut etiamsi quis culpam illius fuerit confessus, habet specialem indecentiam, tum propter impuritatem, tum propter distractionem mentis. Hæc tamen non de necessitate impediunt communionem, sed de decentia; relinlinquendumque est confessoris arbitrio, ut ipse decernat, an expediat sic accedere; et sic cum humilitate et subjectione omitti debet communio, vel non omitti. Si non magna urgeat necessitas, aut festus dies, melius est abstinere pro illo die, quam communicare.

XIX. Advertendum est, quod quando diximus supra, amentem qui lucida habet intervalla in illis communicare posse, etiam posse communicare dum est in amentia, si prius habuit usum rationis cum affectu et dispositione ad hoc sacramentum, ut sentit S. Thomas quæstione LXXX, articulo VII. Et idem est de energumenis seu dæmoniacis. Solum volumus dicere, quod tam in istis, quam in aliis, et in quibuscumque adultis, non sit periculum irreverentiæ; tunc enim deneganda est communio, et hæc pro regula habenda est.

QUÆSTIO LXXXIII.

DE SACRIFICIO MISSÆ:

I. In quæstione LXXXII agit S.Thomas de ministro, resolvitque in primo articulo, proprium esse sacerdotis consecrare istud sacramentum, quia solum illi datur potestas supra corpus Christi. Resolvit in secundo, plures sacerdotes simul posse eamdemmet hostiam consecrare, ut patet in ordinatis, qui simul cum episcopo eamdem consecrant hostiam; ad quod dicit Innocentius III, quod intentio omnium debet ferri ad idem consecrationis instans. In tertio, solum ad sacerdotem pertinere hujus sacramenti dispensationem: quod patet tum ex facto Christi, qui in cœna corpus quod consecravit ipse, aliis sumendum dedit; tum ex eo quod ad tangendum hoc sacramentum, propter ipsius maximam reverentiam,requiritur consecratio; solum autem manus sacerdotis consecrantur, unde nulli tangere licet, nisi in necessitate, ut si caderet in terram, verbi gratia. In quarto,asserit teneri sacerdotem consecrantem hoc sacramentum sumere, quia simul est sacrificium; quicumque autem sacrificium offert, debet illius fieri particeps.In quinto,quod etiam malus sacerdos consecrare potest, si quidem ei, quantumvis peccator sit, non aufertur character, seu potestas in ordine sibi data. In sexto, non minus valere missam mali sacerdotis, quam boni, quantum ad rationem sacrificii, non vero quantum ad fructum seu efficaciam quam habent orationes, quæ in missa dicuntur ex devotione sacerdotis. In septimo, posse etiam hæreticos, schismaticos et excommunicatos consecrare,quia in eis remanet character, licet non licite possint.Idem etiam propter eamdem rationem asserit articulo VIII,de degradatis. Tandem in nono resolvit,non licere sacerdoti omnino a celebratione cessare, sed teneri saltem in præcipuis festis. Reprehenduntur enim II Macch. IV, qui jam non circa altaris officia, cum essent sacerdotes, dediti erant, contempto templo, et sacrificiis neglectis, Apostolusque hortatur II ad Corinth. VI: *Ne in vacuum gratia Dei recipiatur.*

II. Celebrationem sacramenti eucharistiæ, quæ sacrificium est, nomine ritus hujus sacramenti S.Thomas appellat.Et primo agit de eo quod pertinet ad substantiam sacrificii,ostendens articulo primo, quod in hoc sacramento Christus immolatur:hæc enim est substantia sacrificii: deinde in reliquis articulis agit de accidentibus et circumstantiis illius, scilicet de tempore quo celebrandum est, de loco, de dictis seu orationibus, quibus celebratur; de factis seu actionibus, quæ in illa celebratione fiunt; et tandem de defectibus, qui possunt occurrere in hac celebratione, et quomodo supplendi sunt.

DISPUTATIO XXXII.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

I. Rem hanc, quia multum moralis est, ita dividemus per articulos, quod in quolibet articulo plura dubia excitabimus, ut ea quæ moralia sunt, facilius expediamus, præmittendo tamen in priori et secundo articulo ea quæ pertinent ad essentiam et valorem hujus sacrificii, quæ aliquid amplius de metaphysica disputatione continent.

—

ARTICULUS I.

Quid sit sacrificium in communi, et quale sit in lege nova?

I. Dari sacrificia tam evidens et notum est omnibus, quam notum est dari apud omnes nationes, et fuisse semper aliquod nomen religionis, et cultum seu venerationem protestativam divinitatis, sive veræ, sive falsæ. Ut enim inquit Augustinus XIX contra Faustum: « In nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, seu sacramentorum visibilium consortio colligentur. » Et quidem apud veri Dei cultores frequentissimum est in sacris litteris sacrificii nomen, non solum in lege veteri, sed etiam ante legem, in sacrificiis Abrahæ et Noe: imo et in ipso mundi initio in sacrificio Abel et Cain; ut proinde recte Augustinus epist. XLIX, quæst. III dixerit: « Intelligendum est, quam antiqua res sit sacrificium, quod non nisi uni vero Deo offerri debere veraces et sacræ litteræ monent. » Inter cultores autem dæmonum et idolorum, etiam immolationes et sacrificia viguerunt, existimantes illo genere cultus nonnisi divinitatem et numen aliquod religiose coli. Ideoque ut dicitur Actor. XIV: *Cum sacerdos Jovis vellet sacrificare Paulo et Barnabæ, existimans esse similes diis, exclamaverunt ipsi: Viri quid hæc facitis? Et nos mortales sumus, similes vobis homines,* quia scilicet judicabant actionem sacrificandi esse singularem protestationem ipsius divinitatis; quæ fuit ratio ut dæmones tam sollicite ambierint sacrificia sibi fieri, et animalia immolari ab hominibus, quia, ut recte dixit Augustinus lib. X de civitate, cap. XVI: « Dæmones non cadaverinis odoribus, sed divinis odoribus gaudent. » Quare notissimum est, nomine sacrificii intelligi proprium cultum debitum ipsi divinitati; ideoque inter præcipuos actus religionis numeratur a S. Thoma 2-2, quæst. LXXXV. His suppositis quæritur primo, in quo consistat formaliter sacrificium, et pro quo directe supponat.

II. Circa quod tres sunt sententiæ principales. Quidam dicunt consistere in genere signi externi, atque adeo in genere relationis, quia dicit Augustinus V de civitate cap. V: « Quod visibile sacrificium signum est invisibilis sacrificii: » et X de civitate, cap. V inquit: « Quod sacrificia in quadam significantia offeruntur. » Et sacrificium de se est quædam protestatio divinæ excellentiæ, et subjectionis ad ipsam: quæ protestatio aliquo signo fieri debet. Et S. Thomas 2-2, quæst. LXXXV, articulo primo probat esse de lege naturæ offerre Deo sacrificia, quia naturale est homini aliquibus signis uti offerendo illa Deo in signum debitæ subjectionis et honoris.

III. Alii existimant sacrificium consistere in actione, quatenus res aliqua per aliquam actionem immu-

tatur et consumitur in honorem Dei; ut quando occidebatur animal, vel consumebatur victima in signum subjectionis ad Deum, talis mactatio vel consumptio dicitur sacrificium; quod prima sententia non negat, sed dicit istam actionem materialiter et præsuppositive se habere in sacrificio; formaliter vero constitui per illam protestationem significativam divinæ excellentiæ, quam significationem non negat secunda sententia, sed judicat materialiter se habere ad sacrificium, id est, ex parte materiæ, seu rei oblatæ, quatenus offertur Deo id quod est protestativum divinæ excellentiæ. Sicut quando regi offertur tributum in signum subjectionis, illa significatio tenet se ex parte rei exhibitæ, formaliter vero est illa actio, qua traditur et exhibetur tributum; et similiter in sacrificio, quod est tributum divinitatis, a creatura formaliter exhibetur Deo per actionem quæ est religionis cultus; ex parte autem rei oblatæ datur illa significatio subjectionis.

IV. Tertia denique sententia affirmat, sacrificium neque esse formaliter in genere relationis ut signum, neque esse in prædicamento actionis ut immutatio; sed formaliter esse in prædicamento qualitatis, quia formaliter est actus religionis; religio autem est in voluntate, et actus voluntatis pertinent ad qualitatem, sicut et alii actus immanentes. Et licet exterius exerceantur per aliquam actionem immutativam, tamen hoc materialiter se habet in actu humano, quia actus humanus exterior pertinet formaliter ad speciem actus interioris, id vero quod externum est, solum materialiter se habet. Sacrificium autem inter actus religionis, quæ est virtus moralis, numeratur a S. Thoma loco citato.

V. Nihilominus dicendum est, sacrificium posse dupliciter considerari: uno modo in genere actus moralis, sicut aliæ actiones bonæ, ut eleemosyna, oratio, jejunium, etc. alio modo in genere cujusdam cæremoniæ religiosæ, qua colitur Deus et fit protestatio divinæ excellentiæ. Primo modo est in genere morali actionis procedentis a religione: secundo modo est in genere morali signi, seu relationis ex institutione seu placito significantis subjectionem nostram ad Deum. Comparando autem istas duas formalitates, et rationes inter se, hæc secunda se habet materialiter, seu ex parte materiæ in sacrificio; prima autem formaliter: ideoque simpliciter loquendo, sacrificium est in genere actionis religiosæ sicut adoratio et votum, et oblatio decimarum; quæ omnia numerat S. Thomas inter actus externos religionis 2-2, quæstione LXXXIV. Ratio autem specifica moralitatis, tam in actibus internis quam externis, non consistit in genere qualitatis, sed respectus et ordinis ad objectum morale, ut diximus in tractatu de bonitate et malitia actuum humanorum; quod vero actus voluntatis et intellectus sint in genere qualitatis, hoc pertinet ad rationem physicam, non ad speciem moralem illorum actuum; et ita impertinenter ponitur formalis ratio sacrificii in genere qualitatis, etiam inquantum actus moralis est, quia actum illum esse qualitatem, pertinet ad id quod physicum est in actibus humanis (quod utique materialiter se habet) non ad id quod morale est.

VI. Tota hæc resolutio sumitur ex S. Thoma. Nam in primis in quæstione LXXXV citata, articulo III, docet: « Quod sacrificium est quidam specialis actus laudem habens ex hoc quod in divinam reverentiam fit; propter quod ad determinatam virtutem pertinet (scilicet ad reli-

gionem ») ubi fatetur S. Thomas sacrificium pertinere ad genus actus moralis, seu virtutis. Quod vero sit actus exterior religionis ; patet tum,quia S. Thomas ibidem in principio quæstionis LXXXIV dicit, considerandum esse deinceps de actibus exterioribus latriæ, ut adoratio, sacrificium, etc. Et in quæstione LXXV sequenti dicit: « Quod considerandum est de actibus, quibus aliquæ res exteriores Deo offeruntur. » Et primum est sacrificium, de quo agit ibi ; tum, quia in articulo tertio ad tertium inquit: « Quod sacrificia proprie dicuntur, quando circa res Deo oblatas aliquid fit: sicut quod animalia occidebantur, et panis frangitur, et comeditur, et benedicitur. Et hoc ipsum nomen sonat, nam sacrificium dicitur ex hoc quod homo aliquid sacrum facit. »

VII. Et ratio manifesta videtur, quia sacerdotium et sacrificium sunt correlativa, et ubicumque repertum est sacrificium, repertum est et sacerdotium, ut docet Concilium Tridentinum sess. XXIII, cap. I. Sacerdotium autem est potestas offerendi et consecrandi, ut ibi dicitur; sumiturque ex Paulo ad Hebr. v, ubi inquit: *Quod omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat sacrificia pro peccatis:* ergo si sacrificium est proprium correlativum sacerdotii, et sacerdotium est potestas consecrandi et offerendi, oportet quod sacrificium sit aliqua actio consecrativa et oblativa, quia omnis potestas directe datur ad aliquam actionem ; et tunc dicimus fieri sacrificium, cum aliquid sacrum fit in honorem et cultum Dei.

VIII. Nec potest instari : Quia etiam sacerdos est minister sacramentorum, et tamen sacramenta formaliter non consistunt in actione, sed in signo rei sacræ. Respondetur enim, quod sacerdotium per se et directe non requiritur ad sacramenta, cum possent vera sacramenta fieri a non sacerdotibus ; sicut matrimonium fit a contrahentibus, et baptismus potest conferri a laico ; sed sacerdotium directe constituitur per ordinem ad sacrificium. Voluit autem Christus eos qui sunt sacerdotes facere ministros aliquorum sacramentorum, propter aliquas sacras functiones quibus conficiuntur.

IX. Secunda pars conclusionis, quod sacrificium ex parte cæremoniæ sacræ et religiosæ consistat in aliqua significatione,sumitur ex eisdem locis S. Thomæ. Nam in quæstione LXXXV citata inquit : « Quod naturale est homini quibusdam rebus sensibilibus uti, offerens eas Deo in signum debitæ subjectionis et honoris, secundum similitudinem eorum qui dominis suis aliqua offerunt in recognitionem dominii : » et articulo secundo inquit: « Quod oblatio sacrificii fit ad aliquid significandum : significat autem sacrificium exterius, interius spirituale sacrificium, quo anima se offert Deo. » Et ratio istius est, quia per sacrificium non quilibet cultus offertur Deo, sed publicus, et cum aliquo mysterio sacratus. Unde non pertinet ad quemlibet privatum offerre sacrificia, sed ad potestatem sacerdotalem, quæ publica est, et auctoritatem habet in Ecclesia et republica ; ideoque sacrificium correlativum est sacerdotii : ergo illa actio sacrificandi, in quantum publica et solemnis est,et per aliquam religiosam cæremoniam fit, oportet quod aliquid mysterii contineat, et aliquam protestationem subjectionis ad Deum ; quod totum ad rationem significationis pertinet. Neque est novum in istis rebus moralibus pertinere ali-

quid ad duplicem speciem, dummodo una se habeat essentialiter et principaliter, alia accidentaliter et accessorie, ut constat in multis actibus humanis.

X. Tertia denique pars conclusionis probatur, supponendo prius duplicem significationem distingui ab auctoribus in sacrificio; alteram moralem, alteram mysticam. Moralis est, quæ significat actum interiorem, quo ipsa anima se offert Deo, eo quod in actibus humanis exterior actus repræsentat et significat interiorem; mystica, quia est significatio alicujus rei sacræ, vel alicujus mysterii supernaturalis ex impositione et beneplacito ejus, qui instituit sacrificium; sicut antiqua sacrificia repræsentabant Christum ejusque passionem; et nostrum sacrificium repræsentat sacrificium crucis, aliosque effectus pertinentes ad Christum. Unde talis mystica significatio non convenit sacrificio ex sola natura rei, id est, ipsius actus moralis externi, sed ex beneplacito instituentis sacrificium; et quando significat mysterium aliquod divinum, significatio illa supernaturalis est, nec potest convenire sacrificio ex natura rei. Ex quo sequitur manifeste, quod ista mystica significatio non est de essentia et quidditate sacrificii, quia sacrificium est de lege naturæ, cum sit naturaliter debitum Deo supremum honorem illi deferre, qualis est in sacrificio: ergo in ista supernaturali significatione potest reperiri vera et formalis quidditas sacrificii in pura lege naturæ. Quod si invenitur mystica significatio, erit materialiter et per accidens, quatenus illa materia quæ offertur Deo in cultum, elevatur et imponitur a Deo ad significandum aliquid supernaturale.

XI. Ex his probatur tertia pars conclusionis, quia sacrificare est idem quod sacrum facere, quatenus exteriori actione offertur Deo debitus cultus supremi honoris in immutatione alicujus rei; hoc autem salvatur posita actione externa morali oblativa illius cultus, sine hoc quod sit in genere signi primo et per se, non minus quam aliæ actiones morales: ergo formaliter sacrificium non consistit in genere signi, sed in genere actionis moralis. Minor probatur, quia si formaliter et per se primo esset in genere signi, vel esset in genere signi moralis, vel mystici et supernaturalis. Si primum, non recedit a genere actionis, nequc primo et per se constituitur in genere signi, ut patet manifeste in aliis actibus moralibus externis, qui simpliciter ponuntur in genere actionis, verbi gratia, actus fortitudinis vel justitiæ, licet ex ipsa natura rei, hoc ipso quod est actus externus humanus, significet et repræsentet interiorem; sed hoc est ex consequenti, et generaliter convenit actui externo. Si secundum dicatur, constat illam significationem non esse de ratione sacrificii, quia salvari potest verum sacrificium sine tali mystica significatione, ut in pura natura; sed si id convenit sacrificio, erit accumulative et materialiter, quatenus Deus imponit et elevat naturam illius sacrificii ad significandum aliquod mysterium supernaturale, vel homines id faciunt ex instinctu Dei.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XII. Objicies: Sacramentum primo et per se constituitur in genere signi: ergo et sacrificium. Consequentia patet, quia in tantum aliqua actione fit sacrificium, in quantum fit aliqua cæremonia religiosa in cultum Dei, tamquam protestativa divinæ majestatis; sed ex eo

sacramentum simpliciter ponitur in genere signi, licet fiat per aliquam actionem, quia illa actio est cæremonia religiosa cum significatione rei sacræ: ergo eodem modo sacrificium simpliciter erit in genere signi ob eamdem rationem. Secundo, quia sacrificium dicit aliquid sensibile factum in honorem Dei; sed nihil sensibile potest pertinere ad cultum Dei, nisi aliquid sacrum significet: ergo per ipsam rationem signi ultimate et formaliter constituitur ratio sacrificii. Minor probatur, quia actio externa materialiter sumpta (verbi gratia jugulatio arietis aut vituli) eodem modo fit ab occidente, et a sacrificante, quantum ad actionem externam sensibilem; et primo modo non habet rationem sacrificii, quia non fit in signum honoris: ergo esse in signum est ratio ultima formalis et differentialis sacrificii. Denique ad hoc faciunt auctoritates D. Augustini et S. Thomæ supra relatæ: « Quod sacrificium visibile est signum invisibilis sacrificii: et quod sacrificia in quadam significantia offeruntur.» Et quod dicit S. Thomas: «Convenire homini uti sensibilibus signis ad significandam subjectionem debitam divinæ majestati; et tale est sacrificium : » ergo sacrificium formaliter est signum.

XIII. Ad primum negatur consequentia; ad probationem redditur disparitas inter sacramentum et sacrificium; quod sacramentum est aliquid ordinatum ad cultum Dei, et ad reddendum illi debitum honorem et subjectionem ; res autem sensibilis non potest sanctificare nos ex vi actionis suæ, sed ex aliqua elevatione et impositione divina ordinante rem illam ad id, quod supernaturale est in nobis: unde sacramentum non sequitur rationem actionis, sed divinæ impositionis et elevationis. Voluit autem Deus imponere sacramenta ad significandum, et signis illis sensibilibus nostram sanctificationem subjicere et alligare. At vero in sacrificio vice versa, nos offerimus Deo cultum tamquam inferiores superiori: et ideo sacrificium principalius perficitur actionibus, quam impositionibus et significationibus, licet quod alias significatum est, possit etiam subjicere et offerre Deo, sed hoc tenet se ex parte materiæ oblatæ; sufficit enim ad sacrificium illa actio moralis offerendi, et significatio moralis quæ illam necessario concomitatur et sequitur.

XIV. Ad secundum respondetur, quod aliquid sensibile potest pertinere ad cultum Dei dupliciter: uno modo in quantum est actio humana et moralis, derivata ab interiori cultu et subjectione ad Deum, quam significat per modum actionis externi: alio modo in quantum est cæremonia quædam religiosa specialiter imposita ad aliquid sacrum significandum. Primo modo est formaliter et concomitanter, seu consecutive signum, in quantum omnis actio humana exterior est significativa interioris; secundo modo est formaliter signum, et materialiter potest esse actio, si id quod imponitur ad talem significationem actio sit; et ita occisio animalis, ut est actio destructiva illius præcise, non est sacrificium, sed in quantum est actio moralis procedens a virtute religionis in cultum Dei, sic est sacrificium ; sed per hoc non extrahitur a ratione actionis moralis, licet concomitanter habeat rationem signi, ea generali ratione qua omnis effectus significat causam, et omnis actus exterior interiorem, a quo dimanat.

XV. Quod si instes : Quia hac ratione potius dicetur sacrificium consistere in qualitate, sicut dicebat

tertia sententia, quia actus exterior non dicitur moralis et humanus ratione ipsius actionis exterioris, sed ratione interioris actus, a quo denominatur, et ille qualitas est, respondetur quod actus exterior dicitur moralis, in quantum derivatur ab interiori moraliter, et non physice tantum; actus autem interior est qualitas entitative et materialiter consideratus. Dicitur autem moralis prout est regulatus regulis rationis, quia attingit objectum sic regulatum; actus autem exterior secundum quod denominative participat illam regulationem rationis dicitur moralis, non secundum quod procedit ab illo actu ut qualitas quædam est; hoc enim pertinet ad lineam generis entitativi et physici, non moralis.

XVI. Ad auctoritates S. Augustini et S. Thomæ respondetur, ipsos appellare sacrificium signum, ratione significationis moralis, non mysticæ. Significatio autem moralis competit consecutive vel concomitanter actui morali externo, prout derivatur ab interiori: non autem directe et per se primo dicit rationem signi; sed primario rationem actionis moralis directe et per se, et secundario significationem actus interni. Quod autem sic loquantur patet, quia Augustinus dicit, quod sacrificium visibile est signum sacrificii invisibilis; sacrificium autem invisibile est sacrificium spirituale, quod fit in anima per actus interiores, et significatur per exteriores. Idem expressius significat S. Thomas quæstione LXXXV citata, articulo secundo, dum inquit: « Quod oblatio sacrificii fit ad aliquid significandum; significat autem sacrificium exterius, interius et spirituale sacrificium, quo anima se offert Deo; » hæc autem est significatio moralis respectu actus interni, et invisibilis: ergo de illa loquuntur prædictæ auctoritates.

XVII. Ex dictis colligitur, quænam sit significatio in sacrificio, ad placitum, vel naturalis: item an sit privata, vel publica. Dicendum est enim quod quidquid pertinet ad significationem mysticam, vel ad cæremoniam religiosam, qua aliquid sacrum significatur, est significatio ad placitum ex humana impositione dependens; quidquid autem pertinet ad significationem moralem, reducitur ad signum naturale. Ratio est, quia ut actus exterior significet interiorem, non requiritur aliqua impositio facta a republica, sed sufficit quod procedat ab actu interiori, tamquam effectus illius; per quam dependentiam suscipit denominationem moralitatis, quatenus eisdem regulis rationis regulatur quibus actus internus a quo procedit. Significatio autem effectus ad causam, non est ad placitum, sed naturalis, quia naturaliter effectus a causa procedit. Diximus tamen reduci ad signum naturale, quia revera deficit aliquo modo a signis pure naturalibus, eo quod actus exterior solum quoad entitatem physicam procedit naturaliter a sua causa; in linea autem morali procedit moraliter ab actu interno, ut imperante et dirigente: tamen ista moralitas non est denominatio impositionis, quæ requiritur pro signo ad placitum; sed est moralitas regulationis, quæ potius reducitur ad significationem naturalem, quia est significatio effectus respectu suæ causæ. Cæterum ad significationem mysticam vel cæremoniæ sacræ requiritur destinatio et impositio ad id significandum, quia neque ex sua natura illa actio sacrificandi, in quantum actio materialis est (verbi gratia occisio animalis) nec in quantum humana et moralis est præcise, habet significare mysterium aliquod, aut rem

sacram, quæ per talem cæremoniam designatur, quia ad hoc omnino est indifferens, nec habet connexionem determinatam cum tali mysterio, sed solum in quantum actio est repræsentat suam causam, sive moralem, sive physicam. Ad repræsentandum ergo aliquid mysticum, id est, aliquod mysterium particulare, impositione indiget.

XVIII. Quod autem quæritur de auctoritate instituendi sacrificia, an sit pulica, vel privata, respondeo, quoad significationem moralem non dependere ab auctoritate publica, quia hæc solum habet auctoritatem ad imponendum signa ad placitum; moralis autem significatio non est ex impositione, ut diximus, sed ex eo solum quod actus exterior dimanet ab interiori; quod utique a publica auctoritate non dependet. Quoad significationem autem mysticam, et quantum ad determinationem rerum et actionum quibus debet offerri sacrificium, et modi seu cæremoniæ quibus offerendum est, per se pertinet ad potestatem publicam id instruere, et maxime ad institutionem Dei; per accidens autem potest aliquando pertinere ad personam privatam.

XIX. Declaratur hoc, quia sacrificium est cultus publicus, quem non solum privatæ personæ, sed etiam tota communitas tenetur offerre Deo, eo quod subjectio ad Deum et recognitio servitutis supremæ pertinet ad totam communitatem; sicut reddere tributa regi non solum pertinet ad privatam personam, sed etiam ad totum regnum; sacrificium autem est tributum divinitatis, et ita soli Deo offertur; debet ergo per publicam auctoritatem designari, et determinari quibus actionibus, et rebus, et quibus cæremoniis iste cultus reddendus sit; sicut pertinet ad publicam potestatem regni determinare in quibus rebus tributa reddenda sint, et qua observantia colenda sit majestas regia. Pertinet etiam religiosus cultus, et cæremoniæ colendi Deum ad hoc ut homines in una republica vel communitate adunentur: sicut enim debet esse unum regimen, et unus modus legum, ita et unus modus colendi Deum; alioquin valde homines dissociantur, si in varias sectas circa religionem dividuntur; ergo maxime convenit adunari per publicam potestatem in modo sacrificiorum et rituum, et non permittere quod quilibet sua privata auctoritate sacrificia instituat. Et ideo Apostolus ad Hebræos v sacerdotium ponit tamquam publicam potestatem ab hominibus assumptam, dum inquit: *Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis.* Si autem ex hominibus assumitur, utique ad publicam potestatem spectat, quia fit a multis; et cum constituatur ad sacrificia offerenda, utique loquitur de pontifice ratione sacerdotii, quia sacerdotium et sacrificium correlative se habent, ut docet Tridentinum sess. XXIII, capite I: ergo sacrificium etiam pertinet ad publicam potestatem, quia est actus præcipuus sacerdotis, seu pontificis, qui est publica potestas. Maxime autem pertinet ad Deum, qui est summa potestas, sacrificia instituere, quia sicut pertinet ad potestatem regiam designare quid sibi offerendum sit in tributum, etiam pertinet ad potestatem divinam tributum divinitatis designare, quod est sacrificium. Et plerumque homines qui sacrificia instituerunt in lege naturæ, ex instinctu Dei id fecerunt, ut Abel, Noe, Melchisedech, etc. imo et agnus paschalis, qui erat sacrificium oblatum a privatis

personis in suis domibus, erat tamen institutum auctoritate divina, Exodi XII. Non tamen per hoc tollitur, quin etiam remoto divino instinctu possit quælibet respublica, attento jure naturali, sacrificia instituere in honorem Dei, quia ipso jure naturæ tenentur homines Deo offerre cultum illi maxime proprium et debitum, quod est sacrificium. Non tamen est simile de institutione sacramentorum, quia sacramenta essentialiter ordinantur ad sanctificandum nos per gratiam, quam significant; gratiam autem solus Deus dare potest, et consequenter solus instituere sacramenta. Sacrificium vero ordinatur ad reddendum Deo debitam subjectionem, quod homo tenetur facere per seipsum.

XX. Cæterum per accidens potest etiam privata persona instituere et determinare sacrificia, quia licet connaturale sit homini socialiter vivere, potest tamen per accidens in aliquo casu solitariam vitam agere, et tunc poterit Deo reddere sacrificia, quia ipso jure naturæ tenetur Deum colere signo aliquo sensibili supremæ subjectionis, quod est sacrificium. Et hoc est attenta natura hominum secundum se, et quantum est ex ipso jure naturali præcise: attento enim jure positivo divino, modo non est potestas in hominibus ad instituenda sacrificia vero Deo, quia extra Ecclesiam non est sacrificium, et cultus veri Dei: in Ecclesia autem tantum est unicum sacrificium institutum a Christo Domino in sacramento eucharistiæ, quia: « Uno explevit sacrificio variarum differentiam victimarum, » ut inquit S. Leo papa sermone VII de passione; de quo infra latius dicemus.

XXI. Colligitur denique ex dictis, dari præceptum jure naturali ad offerendum Deo sacrificium, loquendo in communi et vage; hoc enim, vel illud sacrificium determinare, pertinet ad jus positivum Dei vel reipublicæ; et modo determinatum est in nova lege sacrificium supernaturale, ad quod offerendum non tenetur homo naturali jure absolute, sed supposita ejus institutione tenetur jure positivo divino, et connaturaliter ad talem institutionem offerre illud Deo; et offerendo illud satisfacit juri naturali de offerendis sacrificiis.

XXII. Declaratur hoc, quia ut docet S. Thomas 2-2, quæstione LXXXV citata, articulo primo: « Homines ipso jure naturæ tenentur præstare Deo subjectionem, non solum interioribus actibus, sed aliquibus signis visibilibus, quia homo simpliciter est res sensibilis constans corpore et anima; » et sic non solum per actus animæ, sed etiam corporaliter tenetur Deo offerre cultum; id enim exigit natura hominum ut visibile sacrificium Deo offeratur, sicut docet Tridentinum sess. XXII, cap. II: ergo tenentur aliqua exteriora signa Deo offerre in recognitionem hujus subjectionis; et hoc vocamus sacrificium.

XXIII. Dices, sufficere offerre Deo laudem, vel adorationem, vel orationem externam, aut aliud modum cultus, præter sacrificium. Respondetur non sufficere, quia per solam laudem, vel orationem, aut alium cultum externum nondum offertur Deo id quod propriissimum est in recognitionem supremi dominii; hoc enim fit præcipue per sacrificium. Sicut enim non sufficit pro recognitione dominii regalis ipsum regem laudare, vel etiam adorare, aut preces porrigere; sed ulterius requiritur tributum illi præstare et vectigal in recognitionem dominii illius, juxta illud Apostoli ad Rom. XIII: *Reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui vectigal vecti-*

gal: et Christus Dominus Lucæ XX: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari:* ita etiam non sufficit ad recognoscendum supremum dominium Dei in hac vita sola laus, vel adoratio et oratio externa; sed etiam oportet aliquid offerre ad modum specialis tributi divinitatis, quod vocamus sacrificium; ad quod etiam facit quod in omni lege, et in omni natione habente Dei notitiam semper curatum est ut sacrificia Deo offerrentur; ergo signum est omnes intellexisse ipso jure naturæ et lumine rationis, debere Deo offerri hoc genus cultus, et non sufficere alium modum colendi, quia per istum principaliter et specialiter fit protestatio divinitatis. Et ideo dæmones maxime sibi sacrificari ambiebant, quia in hoc opere præcipue intelligitur recognitio divinitatis. Unde etiam in lege veteri sub pœna mortis prohibebatur alteri sacrificare quam Deo, quia erat proprius cultus Dei; non tamen prohibebatur laudare vel orare alterum, ut patet Exod. XXII: *Qui immolat diis, occidetur, præter Domino soli.*

XXIV. Quod vero jure naturæ non sit determinatum hoc vel illud in particulari offerre in sacrificium constat, quia in diversis temporibus et legibus varia sacrificia ordinata sunt, et illis omnibus satisfiebat huic præcepto; ergo ex præciso jure naturæ non determinatur quid offerendum sit, sed jure positivo, divino vel humano id terminatum et designatum est, sicut homines jure naturæ tenentur sustentare ministros Dei; quod vero talis determinata quantitas detur illis (scilicet decima pars fructuum) hoc est, de jure positivo; et dare tributa regibus est de jure naturæ: designare autem quantum debeat dari, pertinet ad jus positivum regis, vel regni. Quod si Deus designat pro sacrificio aliquid supernaturale, vel rei supernaturalis significativum, obligabuntur homines ad illud offerendum jure positivo supernaturali; satisfaciunt tamen per illud præcepto juris naturalis, quia illud sacrificium taliter est supernaturale, quod etiam continet determinationem juris naturalis in exhibendo Deo cultum determinatum; et sic eminentiori modo adimplet jus naturæ: sicut qui ex charitate supernaturali amat proximum, et illi benefacit, implet jus naturale amandi ipsum secundum ordinem naturæ.

QUÆ RES SIT OFFERENDA IN SACRIFICIO, ET QUA ACTIONE?

XXV. Secundo inquires, an sit de ratione sacrificii communiter dicti, quod offeratur Deo aliqua res permanens, et qua actione id debeat fieri. Respondetur, quod sacrificium proprie dictum exigit quod res aliqua permanens offeratur Deo actione aliqua externa immutativa illius in honorem Dei. Ita sumitur ex S. Thoma 2-2, quæstione LXXXV, art. III ad tertium, tenent communiter theologi. Pro quo notandum sicque est, quod divinus cultus non solum fit actibus internis, quibus anima subjicitur Deo (ut oratione et devotione) sed etiam actibus externis, quibus aliquid sensibiliter Deo offertur, vel erga ipsum exercetur, ut est adoratio externa, genuflexio, laus, seu oratio vocalis, votum, sacrificium, oblatio primitiarum aut decimarum, vel aliarum quarumcumque rerum in honorem Dei. Hinc fit, quod aliquando per translationem et metaphoram sumatur sacrificium pro omni opere, in quo cultus aliquis Deo exhibetur, aut quomodocumque ei servitur; aliquando vero sumitur sacrificium proprie pro illo opere protestativo

divinæ excellentiæ, quod fit per publicam potestatem, et relative se habet ad sacerdotium; et hoc vocant theologi sacrificium proprie et principaliter; aliud vero improprie et lato modo, contra hæreticos nostri temporis, qui negant sacrificium visibile debere offerri Deo.

XXVI. Et sic intelligitur, quomodo in Scriptura sæpe vocantur sacrificia opera bona et justa quæ fiunt in honorem Dei, improprio et lato modo; sicut Psal. IV: *Sacrificate sacrificium justitiæ:* et Psal. L: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus:* et de laude externa dicitur Psal. XLIX: *Sacrificium laudis honorificabit me:* et de operibus misericordiæ ad Hebr. XIII: *Beneficentiæ et communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus*: et generaliter de omni opere bono dicitur I Petr. II: *Et ipsi tamquam lapides vivi superædificamini domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum.* Qua etiam ratione dixit Augustinus X de civitate, cap. VI: « Verum sacrificium est omne opus quod agitur, ut sancta societate Deo inhæreatur; » quod intelligitur esse verum sacrificium veritate erga Deum, non veritate æternæ cæremoniæ in protestationem divinitatis, quæ proprie sacrificium appellatur.

XXVII. Unde habemus etiam in Scriptura speciali et proprio modo dici sacrificium illum cultum externum, qui correlative dicitur ad sacerdotium, distinguiturque ab aliis oblationibus, juxta locum Apostoli sæpe repetitum ad Hebr. V: *Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis;* juxta quod declaravit Tridentinum sess. XXII, cap. I, quod sacrificium et sacerdotium se habent correlative. Unde distinguitur sacrificium proprium ab aliis operibus bonis et oblationibus, ut Oseæ VI: *Misericordiam volo, et non sacrificium:* et I Reg. XV: *Melior est obedientia, quam victimæ:* Psal. XXXIV: *Sacrificium et oblationem noluisti:* et Psal. L: *Acceptabis sacrificium justitiæ, oblationes et holocausta;* quibus locis sacrificium, victima, holocaustum condistinguuntur ab aliis bonis operibus et oblationibus.

XXVIII. Ex quibus perspicue deducitur, debere dari sacrificium proprie et specialiter dictum, quod dicitur requirere oblationem alicujus rei permanentis, seu alicujus substantiæ sensibilis, cum aliqua actione immutativa facta in honorem De. Probatur, nam in omnibus sacrificiis, sive in lege naturæ, sive in lege veteri, aut in nostra constat sacrificia per aliquam oblationem fieri, ita quod sacrificare et offerre idem sint, ut Genes. VIII: *Obtuli holocausta super altare:* et cap. XXII: *Offeres filium tuum in holocaustum:* Isai. I: *Ne offeratis ultra sacrificium frustra:* et Apostolus de omni pontifice dicit: *Quod constituitur ut offerat dona et sacrificia.* Hoc autem quod offerebatur Deo, non quomodocumque offerri debebat, ut esset sacrificium, nam etiam in templo offerebantur pecuniæ, aurum et argentum, lapides pretiosi, et alia multa donaria, et etiam modo offeruntur pro ornatu templi, nec tamen sunt sacrificia, nec oportet fieri a sacerdotibus; sed tunc oblationes erunt sacrificia, quando fit aliqua immolatio, et immutatio circa rem oblatam in honorem Dei, ut jugulatio arietis, effusio liquoris: et modo cum panis et calix consecratur et sumitur in honorem Dei. Cum enim per immutationem talium rerum fiat aliquis cultus specialis in honorem Dei, nec alius sit cultus publicus a potestate publica factus, nisi

iste, oportet aliquo speciali nomine appellari. Et sic vocatur in Scriptura sacrificium, victima aut holocaustum; ergo dicendum est, quod sacrificium dictum specialiter importat actionem immutativam alicujus substantiæ, ac rei permanentis in honorem Dei.

XXIX. Nec objici potest Melchisedech obtulisse Deo sacrificium, nec tamen aliquid in illo immutasse, quia solum legitur Genes. XIV : *Quod Melchisedech rex Salem protulit panem et vinum; erat enim sacerdos Dei altissimi.* Respondetur enim, quod licet Scriptura non referat quomodo immutaverit res illas Melchisedech, dubitandum tamen non est, aliquid circa illas fecisse, sive libationem vini, sive fractionem, aut distributionem panis. Neque enim protulit illas species, ut iterum secum ferret, sed ut Deo consecraret et dicaret. Dicitur enim ea protulisse, quia erat sacerdos; quæ causalis non simplicem prolationem significat, sed sacrificativam.

XXX. An vero requirantur plures actiones ad istam immutationem faciendam, aliqui requirunt unam actionem præparativam rei offerendæ, aliam oblativam, seu consecrativam illius, in qua perficiatur sacrificium; sed tamen quidquid sit, an aliquando plures actiones interveniant in sacrificio, tamen illa per quam fit immutatio ad divinum cultum offerendo rem aliquam, sufficit constituere sacrificium, verbi gratia, mactatio arietis, fractio panis, libatio liquoris, et quidquid amplius fit, non pertinet ad sacrificium essentialiter, sed dispositive et antecedenter.

XXXI. Tandem ex dictis elici potest definitio sacrificii et divisio. Definitio sacrificii proprie et generice sumpti est : « Oblatio externa soli Deo facta per legitimum ministrum, in qua res aliqua permanens immutatur in honorem Dei, et protestationem supremæ ejus majestatis, et nostræ servitutis. Ponitur oblatio externa loco generis, quia communis est omnibus oblationibus. Dicitur sola Deo facta, ut designetur actio religiosa specialiter pertinens ad cultum Dei. Per legitimum ministrum, ad designandum quod sacrificium est actus publicus correlative se habens ad sacerdotium, quod est ministerium publicum. A privatis enim hominibus etiam multa offerri possunt, quæ non sunt sacrificia, ut argentum, vinum, oleum, candelæ, etc. Quod dicitur esse oblationem rei permanentis, ponitur ad differentiam rei transeuntis oblatæ Deo, ut genuflexionis, adorationis, precum, laudis vocalis, etc. Dicitur fieri cum mutatione rei, quæ offertur, ad differentiam oblationis, quæ aliquid consecrat Deo, ut in ejus cultum permaneat et conservetur; sicut qui offert Ecclesiæ bona mobilia aut immobilia, ut in ea conserventur : sacrificium autem offert rem; non ut permaneat, sed ut destruatur vel immutetur pro honore Dei, licet non semper requiratur totaliter rem destrui ; sed sufficit aliquo modo eam immutari, ut liquorem effundi, vel libari. Denique dicitur, quod fiat in honorem Dei tamquam protestatio divinæ majestatis et nostræ servitutis, ad designandum intentionem sacrificantis, et proprium finem religiosi cultus specialiter divinam majestatem manifestantis. Ex hac autem parte, qua sacrificium protestativum est divinæ majestatis, potest etiam sacrificium induere aliquam mysticam significationem respectu alicujus mysterii supernaturalis, si Deus vellet sic fieri talem protestationem : sed hoc non est de necessitate sacrificii, sed ex abundantia, ut supra dictum est.

XXXII. Divisio sacrificii multiplex

est; potest tamen reduci ad quinque capita. Nam primo potest dividi sacrificium ex parte materiæ: secundo, ex parte actionis seu formæ: tertio, ex parte modi: quarto, ex parte effectus: quinto ex parte status. Ex parte materiæ dividuntur sacrificia in libamina, quibus res liquidæ offerebantur; in victimas et hostias, quibus pecora immolabantur, et alia similia. Ex parte formæ seu actionis dividitur in holocaustum, quando totum animal cremabatur et consumebatur in honorem Dei; in hostias pacificas, vel pro peccato, in quibus aliquid consumebatur, aliquid vero servabatur sacerdotibus. Ex parte modi distinguitur sacrificium in cruentum et incruentum; illud fiebat per effusionem sanguinis, sicut quando pecora occidebantur, et sicut Christus fuit immolatus in cruce; istud fiebat sine cruore, ut quando fructus terræ offerebantur et modo species eucharistiæ. Ex parte effectus distinguitur sacrificium propitiatorium, quod est pro remissione peccati, aut pœna illius; eucharisticum, quod est bona gratia, seu in actionem gratiarum pro beneficiis acceptis; et impetratorium, quod fit pro beneficiis recipiendis; quæ omnes formalitates, seu rationes in nostro sacrificio conveniunt. Ex parte status distinguuntur sacrificia legis naturæ, legis veteris, et legis novæ, quæ secundum varias significationes mysticas distincta sunt; nihil tamen antiqua sacrificia conferebant ex opere operato, sed secundum fidem operantis effectum sortiebantur.

ARTICULUS II.

De sacrificio novæ legis: quid sit, et in quo consistat.

I. Primo inquiritur, an sit de fide dari proprium et verum sacrificium in lege nova. Negant hæretici hujus temporis, dicentes solum debere dari sacrificium spirituale et improprium, quia: *Veri adoratores in spiritu adorabunt Patrem*, ut dicitur Joan. IV. Cæterum Ecclesia tamquam de fide certum sentit, dari verum et proprium sacrificium in lege nova, sicut et verum sacerdotium, ut definit Concilium Trinentinum sess. XXII, agens de proprio et visibili sacrificio: et in sess. XXIII, agens de sacerdotio, cum tamen hæretici (et specialiter Calvinus) dicant Christum Dominum dedisse nobis mensam, in qua epulemur, non altare super quod victimas offeramus; non sacerdotes consecrasse qui immolent, sed ministros qui sacrum epulum distribuant: ideoque ipsi suos parochos ministros vocant, non sacerdotes.

II. Nihilominus tamen præter Ecclesiæ definitionem, quæ pro catholicis sufficit, contra hæreticos qui Ecclesiam non suscipiunt, deducitur argumentum ex Scriptura. Nam apertissime Malach. I prænuntiatur futurum sacrificium in lege evangelica, cum dicitur: *Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus: et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda.* Qui locus non potest intelligi de sacrificiis Judaicis, quia illa non fuerunt in gentibus, nec in omni loco ab ortu solis ad occasum, sed solum in Judæa. Quod si Judæi per totum orbem sunt dispersi, non tamen in illis, sed in gentibus offerendum dicitur hoc sacrificium. Nec etiam intelligi potest de sacrificiis gentilium fidelium (aliqui enim gentilium habuerunt veram fidem Dei) qui tunc inveniebantur, ut interpretatur Arias Montanus super caput primum Malachiæ: hoc enim omnino stare non potest; tum, quia gentiles isti fideles, qui tunc erant, paucissimi in-

veniebantur; propheta autem loquitur de sacrificio futuro in gentibus in omni loco a solis ortu usque ad occasum; tum etiam, quia non erat tunc in gentibus aliqua oblatio ita munda, quod superaret in puritate et sanctitate sacrificia Judaica, cum apud Judæos esset tunc expressior Dei sedes, notitia et cultus, quam apud alias gentes; quomodo ergo præ illis sacrificiis Judaicis dici potest munda oblatio, et sacrificium illorum gentilium fidelium, qui tunc erant; præsertim cum ibi significetur futuram unam oblationem tantum, cum apud gentiles variis modis sacrificia ista essent diversa.

III. Nec denique valet responsio Calvini, quod loquitur propheta de sacrificio invisibili et spirituali, quod consistit in bonis operibus, et in fide crucis Christi. Et probat ex Augustino libro II contra litteras Petiliani, capite LXXXVI, ubi hoc sacrificium Malachiæ de sacrificio laudis interpretatur; idemque docet Hieronymus super caput primum Malachiæ.

IV. Nam contra est, quia si solum loqueretur propheta de sacrificio laudis et aliis sacrificiis improprie dictis, qualia sunt opera bona et fides Christi, non contra poneret illud Judaicis sacrificiis; neque enim illis succedunt, sed omnibus justis communia sunt, tam Judæis quam gentilibus; et in quocumque loco fuit fides veri Dei, fuit etiam hoc genus sacrificiorum, id est, opera bona et fides passionis Christi: at in illo loco expresse loquitur propheta de aliquo singulari sacrificio contraposito sacrificiis Judaicis, illisque successuro, non in ipsis Judæis, sed in gentibus; sic enim dicit propheta: *Ad vos o sacerdotes qui despicitis nomen meum, et offertis super altare meum panem pollutum: non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, et munus non suscipiam de manu vestra; a solis enim ortu usque ad occasum, etc.* ubi manifeste loquitur Dominus de oblatione facta a sacerdotibus super altari; ergo loquitur de sacrificio proprie dicto, quod est correlativum sacerdotii et altaris: spiritualia autem sacrificia et opera bona, neque requirunt altare, neque sacerdotium. Dicit autem propheta, oblationes istas et sacrificia esse rejicienda, successuram autem oblationem mundam, quæ sacrificanda est in gentibus: ergo loquitur de sacrificio proprie dicto, utpote quod succedit sacrificiis Judaicis, quod absolute et sine termino diminuente sacrificari dicitur: quod denique singulariter dicitur oblatio munda, quæ aliquid certum et determinatum designat; sacrificia autem spiritualia tot sunt, quot opera bona.

V. Ad Augustinum autem et Hieronymum, quos pro se citat Calvinus, respondeo Augustinum intellexisse illum locum Malachiæ de sacrificio laudis, non excludendo proprium sacrificium. Nam revera sacrificium missæ etiam cum laude offertur, et vocari potest sacrificium laudis, dummodo non excludatur proprium sacrificium. Non exclusisse autem Augustinum constat manifeste ex libro XVII de civitate, cap. XXXV, ubi post verba Malachiæ relata, inquit: « Hoc sacrificium per sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech, cum omni loco a solis ortu usque ad occasum jam videamus offerri, etc. » Et S. Hieronymus illo ipso loco Malachiæ, etsi intelligat spirituales victimas, et thymiama orationum successurum victimis carnalibus, addit tamen: « Offerri in omni loco oblationem mundam ut in cæremoniis Christianorum; » quod utique est sacrificium proprium. Non ergo illud excludunt patres, quando

de sacrificio orationum intelligunt.

VI. Deinde constat ex prophetia Danielis capite XII, tempore antichristi offerendum esse juge sacrificium, ut patet in illis verbis: *Et a tempore, cum ablatum fuerit juge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta*, quod tempus communiter intelligitur de regno antichristi quod durabit tribus annis cum dimidio. Unde non loquitur ibi propheta de regno Antiochi, sicut capite præcedenti, quia hoc regnum non durabit solo illo tempore, sed loquitur expresse de antichristo; sacrificium autem quod ablaturus est antichristus, non est sacrificium veteris legis, quia hoc jam a multis annis desiit; ergo ablaturus est sacrificium Ecclesiæ modo existentis, contra quam persecutionem moturus est; ergo supponitur jam in Ecclesia esse sacrificium quod auferendum est, quia tunc publicus ejus usus cessabit.

VII. Denique in Ecclesia Christi datur altare; ergo et sacrificium. Patet consequentia, quia sacrificia spiritualia, et bona opera non indigent altari, ut fiant, sed solum sacrificium proprie dictum. Antecedens negatur a Calvino, sed docetur ab Apostolo ad Hebr. XIII: *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, quo tabernaculo deserviunt;* ergo verum et proprium sacrificium in lege nova reperitur, sicut perpetua traditione et observantia Ecclesiæ stabilitum est.

VIII. Et ratio apertissima id suadet, nam Christus Ecclesiam suam instituens, et novam legem condens, non debuit eam destituere eo genere cultus, quo maxime Deus colitur, ejusque supremam potestatem protestamur, et quod omni hominum generi et nationi notissimum fuit, ut Deum sensibilibus signis recognosceremus; cum proprium sit naturæ hominum sensibilibus signis Deum colere, et ex visibilibus ad divina consurgere. Similiter transtulit Deus sacerdotium Aaron antiquum in sacerdotium novum secundum ordinem Melchisedech, dicente Apostolo ad Hebræos VII: *Si consummatio erat per sacerdotium leviticum, quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotium, et non secundum ordinem Aaron dici? Translato enim sacerdotio, necesse est ut et legis translatio fiat;* ergo in lege nova, ad quam transferebatur lex antiqua, datur sacerdotium secundum ordinem Melchisedech (nempe in oblatione panis et vini) sed hoc sacerdotium, et hæc oblatio secundum ordinem Melchisedech non fuit a Christo executioni mandata, nisi in cœna, quando obtulit Patri, et consecravit panem et vinum. Et non fuit ibi finita et extincta talis oblatio, si quidem ipse præcepit Apostolus et successoribus suis sic facere, sicut ipse fecit; ergo si illam oblationem fecit Christus per sacerdotium suum, utique fecit verum sacrificium; ergo etiam in Ecclesia est sacrificium et sacerdotium, quia illud quod tunc factum est, deinde fieri Christus præcepit.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

IX. Fundamentum hæreticorum nullius est momenti. Dicunt enim sacrificium non esse necessarium in lege nova, quia id probat Apostolus ad Hebræos X, ex eo ostendens insufficientiam legis antiquæ, quia omnis sacerdos tunc quotidie ministrabat, easdem offerens hostias; Christus autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet ad dexteram Dei; una enim oblatione consummavit in æternum sanctificatos; ergo sacrificium non

servit amplius ad sanctificandum, neque ad propitiandum Deum, et sic non est sacrificium propitiatorium, sed ad summum sacrificium improprium, quod est sacrificium laudis vel gratiarum actionis. Imo injuriam facit oblationi crucis, qui aliam vult superinducere, si quidem unica illa oblatio consummavit sanctificatos.

X. Si dicatur sacrificium nostrum non esse ad consummandum redemptionem, sed ad applicandum fructum illius nobis, contra hoc urgetur ratio Apostoli, quia ideo probat fuisse imperfecta sacrificia antiqua, quia sæpius indigebant iterari ; ergo si nostrum sacrificium tale est, quod sæpe iterari oportet, imperfectum est sicut illa ; ergo incongruum et indecens pro lege gratiæ, quæ omnia ad perfectum adduxit. Et eodem modo fit injuria dignitati sacerdotii Christi, quia si alios sacerdotes ponimus, illud sacerdotium Christi non erit unicum, neque perfectum, sed indigens aliis, quod inconveniens est.

XI. Denique ipse Christus Dominus Samaritanæ interroganti, an deberet Deus coli et adorari in templo, vel in monte illo, respondit Joan. IV: *Mulier, crede mihi, quia venit hora quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem :* et subdit rationem, quia : *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Spiritus est Deus et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare*, ubi adoratio secundum communem intelligentiam sumitur pro cultu externo, qui præcipue exhibetur in sacrificiis : ergo pro lege nova solum constituit Dominus sacrificia spiritualia et invisibilia, non externa et visibilia.

XII. Respondetur probare illud argumentum Apostoli, non esse necessarium iterari sacrificium et oblationem crucis ; hæc enim unica consummavit omnem redemptionem nostram, non tamen probat, neque intendit Apostolus, non esse necessarium iterari et continuari sacrificium applicativum virtutis sacrificii crucis. Quare hoc sacrificium non ponit in numero cum illo ex parte rei oblatæ, et ita non iterat illud, sed continuat et applicat nobis, quia offerendo illud mortem Domini annuntiamus donec veniat, ut dicit idem Apostolus I ad Corinth. XI : ergo nomine unius oblationis, qua Christus consummavit sanctificatos, intelligenda venit non solum oblatio crucis, sed etiam sacrificium corporis ejus, quia utraque una oblatio est ; illa, ut consummativa redemptionis ; hæc, ut applicativa ad fideles : et sic non recedimus ab unica oblatione, nec illam multiplicamus ex parte rei oblatæ et valoris ejus, cum eucharistiam dicimus esse sacrificium, quia idem quod oblatum est in cruce, idemque valor et fructus continuatur in hac mystica repræsentatione ejus.

XIII. Ad replicam respondetur Apostolum recte concludere imperfectionem veterum sacrificiorum, comparatione ad sacrificium crucis, quia antiqua sacrificia indigebant iterari ob defectum valoris, quia de se nullum habebant, sed operabantur in fide offerentium, quam oportebat iterari, si sacrificia iterabantur ; sacrificium autem crucis habuit summum valorem, et ideo non indiget iterari ob defectum valoris, bene tamen ejus applicatio iterari debet propter indigentiam suscipientium et multitudinem illorum. Quando ergo valor sacrificii indiget iterari, optime inde infertur infirmitas sacrificiorum et imperfectio ; quando autem iteratur non propter indigentiam valoris, sed propter applicationem ad suscipientes, talis iteratio non infert imperfectionem

sacrificii, sed dependentiam nostram ab illo. Virtus autem et valor sacrificii crucis et nostri, non indiget iterari, sed est unus et idem semper; applicatio autem ejus indiget iterari: sacrificia vero antiqua non erant applicativa valoris Christi, quia non operabantur ex opere operato; iterabantur ergo ex defectu valoris, et secundum fidem offerentium solum operabantur, et ideo ex illorum iteratione recte probavit Apostolus eorum imperfectionem,

XIV. Ad ultimum respondetur affirmasse Christum, quod neque in illo monte, neque in Hierosolymis adoraretur Deus illa adoratione et sacrificiis carnalibus Judaicis; non tamen negavit futuram aliam adorationem et sacrificium, quod omnino spirituale esset quoad suam virtutem, et modum existendi rei oblatæ, quæ invisibili et sacramentali modo continetur hic, licet sit visibile ex parte specierum, quibus continentur, et cæremoniarum quibus celebratur. Unde qui hoc sacrificio Deum colit, in spiritu et veritate adorat; nec fit injuria sacerdotio Christi ponendo plures sacerdotes in Ecclesia, quia isti sunt sacerdotes et ministri, Christus ut principalis; et in hoc non habet secundum.

XV. Secundo inquires, an sacrificium evangelicum sit ipsum sacramentum eucharistiæ, et ita unicum, quod non sit potestas in Ecclesia vel republica aliud sacrificium instituendi, respondetur affirmative. Est de fide definitum in Concilio Tridentino sess. XXII, cap. I, et canone I et II: quia vero hæretici hujus temporis (præsertim Calvinus et Petrus martyr) vehementius in hanc veritatem invehuntur, nec in missa agnoscunt nisi tantum quoddam improprium sacrificium, id est, sacrificium laudis, aut nudam quamdam memoriam crucis, non vero proprium sacrificium, quod propitiatorium sit; ideo Concilium canone primo definivit missæ sacrificium non esse solum sacrificium laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii crucis, sed etiam propitiatorium; et hæc probatio pro catholicis sufficit.

XVI. Pro hæreticis vero ex duplici fonte derivatur evidens probatio hujus veritatis, scilicet ex Scriptura, et ex communi Ecclesiæ veterumque patrum traditione, sine qua nuda Scripturæ verba calumniis patere solent hæreticorum. Ne tamen cum hæreticis extra lineam difficultatis disputationem tendamus, adverto aliquos ex illis fateri quidem hanc esse patrum traditionem et Ecclesiæ sententiam, sed nihilominus contemnunt, ut Lutherus in libro contra regem Angliæ, et in tractatu de missa privata; vel etiam alii dicunt apertissimo mendacio missas, et ritum sacrificandi a temporibus S. Gregorii papæ incepisse. Cum his non disputamus, quia primi contemptores contemnendi sunt, et ut negantes principia relinquendi: secundi vero manifeste convincuntur ex liturgiis, seu missis Jacobi Apostoli, Basilii et Chrysostomi, et ex auctoritate Clementis papæ libro II constitutionum, cap. LXI; Cypriani, Augustini, Hieronymi, et aliorum, qui longe ante tempora Gregorii fuerunt, et missas atque sacrificia cognoverunt.

XVII. Alii hæretici moderatius, sed non minus falso dicunt Scripturam et patres loqui de sacrificio improprie dicto, quale est sacrificium laudis, vel gratiarum actionis, aut nuda commemoratio sacrificii crucis. Contra hos disputamus, et ostendimus eucharistiam esse verum et proprium sacrificium. Nam Christus Dominus habet sacerdoium rigorose et proprie dictum, tsecundum ordinem Melchisedech:

ergo id quod obtulit secundum ordinem et ritum talis sacerdotii, est sacrificium proprie dictum. Consequentia patet, quia illud est proprie dictum sacrificium, quod correlative se habet ad sacerdotium proprie dictum, juxta regulam Apostoli ad Hebræos v : *Quod omnis pontifex constituitur ut offerat dona et sacrificia pro peccatis ;* sicque intellexit Ecclesia in Concilio Tridentino sess. XXII, cap. I. Antecedens vero probatur (scilicet, quod illud sacerdotium Christi sit proprie dictum) quia ut retulimus supra ex Apostolo ad Hebr. VII : *Si consummatio esset per sacerdotium leviticum, quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem ? Translato enim sacerdotio, necesse est ut et legis translatio fiat.*

XVIII. Unde sic deducitur argumentum : Sacerdotium leviticum fuit sacerdotium proprie dictum ; sed hoc translatum est in aliud sacerdotium secundum ordinem Melchisedech, per quod etiam lex translata fuit : ergo sacerdotium secundum ordinem Melchisedech est verum et proprium sacerdotium, si quidem succedit sacerdotio Aaronis, quod erat verum et proprium sacerdotium, atque ejus legem transtulit in evangelium ; ergo tam verum et proprium est hoc sacerdotium, sicut illud Aaronis ; ergo et sacrificium ei correspondens est verum et proprium sacrificium ; sed ordo et ritus sacerdotii Melchisedech est oblatio panis et vini, ut constat Gen. XIV : *Protulit panem et vinum ; erat enim sacerdos Dei altissimi ;* ergo etiam ordo et ritus sacerdotii Christi, est prolatio panis et vini. Illa enim prolatio Melchisedech fuit per modum sacrificii, et functionis sacerdotalis, ut significat illa causalis : *Erat enim sacerdos Dei altissimi.* Christus autem non obtulit panem et vinum, nec surrexit secundum ordinem Melchisedech sacerdos, nisi quando in cœna panem et vinum consecravit, et eucharistiam fecit, tradiditque discipulis, et sic semper faciendum præcepit ; ergo in illa oblatione eucharistiæ, et non in aliquo alio consummatur sacrificium secundum ordinem Melchisedech.

XIX. Ex eodem principio deducitur hoc sacrificium esse unicum in Ecclesia, nec posse aliud dari ; et ita singulare sacrificium appellavit Tridentinum sess. XXII, in principio. Et ratio est manifesta, quia ut Apostolus probat necessarium fuit alium surgere sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, et non secundum ordinem Aaron dici ; ergo non est in Ecclesia aliud sacerdotium quod succedat levitico, nisi sacerdotium secundum ordinem Melchisedech ; ergo neque aliud sacrificium quam secundum ordinem Melchisedech, scilicet in pane et vino, eo modo quo Christus Dominus obtulit, et offerendum præcepit, dicens Apostolis : *Hoc facite in meam commemorationem.* Et ita perpetuo in Ecclesia observatum est, ut unicum tantum eucharistiæ sacrificium agnosceretur. Unde dicitur in quadam oratione Ecclesiæ : « Deus qui legalium differentiam victimarum unius sacrificii perfectione sanxisti. » Et S. Leo papa sermone VII de passione : « Ut uno ait expleretur sacrificio variarum differentia victimarum ; » quod etiam docet Chrysostomus supra Psalmum LXXVI, aliique patres communiter.

XX. Congruentia autem hujus esse potest, quia sacrificium ad hoc deservit, ut colatur Deus per illam supremam protestationem, offerendo illi optimum quod potest offerri in recognitionem summæ majestatis, ad obtinendam propitiationem peccatorum, et alia beneficia et gratias pro illis reddendas. Ad hæc autem

omnia non potest dari aliquid aut melius aut efficacius, quam ipsa eucharistia; neque aliquid æquale, cum ex parte rei oblatæ sit ipsemet Christus, qui oblatus est in cruce; ergo conveniens est illud tantum offerri Deo, quia quidquid præter illud offerretur, esset inferius et inefficacius, et sic minus gratum Deo. Conveniens ergo est, quod sacrificium istud sit unicum. Denique sacrificium hoc ex parte rei oblatæ est infiniti valoris, et repræsentat sacrificium crucis; imo est idem cum illo in substantia. Constat autem quod sacrificium crucis ratione infiniti valoris fuit unicum: *Una enim oblatione consummavit in æternum sanctificatos*, ut inquit Apostolus; ergo etiam hoc sacrificium, quod est perfecte repræsentativum illius, et ejusdem valoris infiniti, debet unicum esse, quia perfecte repræsentat illud, et continuatur cum illo.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XXI. Objicies primo: Sacramenta multiplicantur, cum sint septem, non obstante quod per illa nobis communicatur tota efficacia sanguinis et passionis Christi: ergo etiam possunt multiplicari sacrificia, quorum unum sit perfectius alio, sicut unum sacramentum est perfectius altero; et sic non est inconveniens, quod res tanta, qualis est passio Christi, variis modis repræsentetur, et in sacrificium Deo offeratur. Et confirmatur ex auctoritate Ecclesiæ, quæ in oblatione cerei paschalis dicit: « Suscipe sancte Pater incensi hujus sacrificium vespertinum: » ergo aliquid potest per modum sacrificii offerri præter unicum eucharistiæ sacrificium.

XXII. Respondetur esse diversam rationem de sacramentis et de sacrificio; sacramenta enim primo et per se ordinantur ad sanctificandum nos, et ad dandum nobis effectus gratiæ per redemptionem, et sanguinem Christi; sacrificium autem ordinatur ad reddendum cultum Deo. Non repugnat autem effectum gratiæ et redemptionis Christi Domini multiplicari, etiam si ipsa passio et redemptio non multiplicetur. Unde cum sacramenta respiciant istos diversos effectus, non repugnat multiplicari; præsertim quia diversæ dispositiones exiguntur ad istos diversos effectus (verbi gratia, ad obtinendam primam gratiam, vel augmentum illius) sacrificium autem repræsentat ipsam passionem Christi ut est in se, et non solum in effectu suo, id est, in gratia nobis collata, imo est idem in substantia cum illo sacrificio. Unde sicut fuit una illa passio in se, ita congruenter unico sacrificio repræsentatur.

XXIII. Ad confirmationem respondetur, incensum dici sacrificium lato et improprio modo, non proprie et rigorose, quia oblatio incensi non requirit sacerdotium, cujus correlativum est sacrificium; potest enim offerri a diacono; et de facto ita offertur in benedictione illa cerei paschalis.

XXIV. Objiciunt secundo heretici: Si eucharistia est sacrificium, maxime id deduceretur ex facto Christi quando illam instituit, et Ecclesiæ celebrandam commisit; sed neque ex verbis ejus, neque ex factis Christi colligitur talis institutio: ergo non est dicendum eucharistiam esse sacrificium. Consequentia patet, quia res tanta, qualis est sacrificium ejusque institutio, et exclusio veterum sacrificiorum, non debuit a Scriptura prætermitti, nec potest sufficienter constare de voluntate instituentis, nisi per revelationem Scripturæ. Antecedens autem probatur: Non constat ex ver-

bis Christi, quia Joan. VI solum promisit sacramentum, dicens : *Qui manducat ex hoc pane vivet in æternum;* qui utique est effectus gratiæ, et correspondet sacramento. Quando autem illud instituit, solum vocavit testamentum, dicens : *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*, Luc. XXII, nusquam autem appellavit sacrificium. Non est autem idem sacramentum et sacrificium, cum sacramentum ordinetur ad sanctificandum nos ; sacrificium ad reddendum cultum Deo. Ex factis vero Christi nullatenus colligitur ratio sacrificii, quia Christus instituit convivium, non immolationem ; posuit mensam, non altare ; sedendo et cœnando, non orando vel adorando illud fecit. Non dixit Patri : Offero tibi hoc sacrificium. Non dixit discipulis suis : Sacrificate et offerte ; sed : *Accipite et comedite* inter vos, et manducate : *Bibite ex eo omnes, etc.* unde ergo habemus verba significantia sacrificium.

XXV. Nec obstat, quod dixit : *Hoc facite,* quia solum dixit ut facerent id, quod ipse faciebat ; ipse autem non significabat se sacrificare, nec dixit illis : Hoc facite immolando, sacrificando ; sed : *Hoc facite in meam commemorationem ;* ergo eucharistia solum deservit pro memoria et repræsentatione sacrificii crucis, non pro vero et proprio sacrificio ; præsertim quia sacrificium exigit immolationem et immutationem, seu mactationem hostiæ, quæ sacrificatur ; hic autem solum est imago, aut repræsentatio immolationis factæ in cruce ; non vero est immolatio vera in se, alias oporteret pluries Christum pati et immolari, quod tamen negat Apostolus dicens ad Hebr. IX : *Quod si sæpius necessarium fuisset offerri, oportuisset ipsum frequenter pati ab origine mundi.*

XXVI. Confirmatur, quia si ista oblatio est vera et propria immolatio Christi, ergo tantæ efficaciæ et virtutis est, sicut totum sacrificium oblatum in cruce ; ergo in hoc sacrificio, et non in cruce consummaret nostram redemptionem, quod est contra Scripturam. Patet consequentia, quia illa oblatio facta fuit a Christo Domino dum erat in statu viatoris ante mortem : ergo operabatur infinitam satisfactionem ac redemptionem ; ergo superfluum erat mori, et gratis Christus mortuus est, si ante mortem suam oblatus et immolatus est sacrificio proprie dicto in eucharistia, exhauriente omnia peccata, non minus quam sacrificium crucis, quia minoris virtutis est.

XXVII. Respondetur negando antecedens. Ad probationem respondetur, constare rationem sacrificii in eucharistia præcipue ex ipso facto Christi, proferente species panis et vini secundum ordinem Melchisedech, et verbis suis præcipiendo Apostolis ut hoc ipsum facerent. Itaque non est necesse quod verba Christi significent in actu signato se sacrificare, et immolare Deo illud corpus et sanguinem ; neque enim talia verba requiruntur ad offerendum verum sacrificium ; nam etiam sacerdotes veteris legis, quando immolabant victimas, et offerebant hostias, non dicebant in actu signato, hoc sacrifico, vel hoc offero Deo ; sed ipso exercitio significabant se sacrificare. Sic ergo Christus aliquando exercuit officium sacerdotii sui secundum ordinem Melchisedech, secundum quem (ut ait Apostolus) *Necessarium fuit alium surgere sacerdotem, et non secundum ordinem Aaron dici.* Nusquam autem invenitur Christus talem ordinem sacerdotii exercuisse, nisi quando obtulit panem et vinum, quod pertinet ad ordinem Melchisedech, et sic faciendum præcepit in

Ecclesia, quod solum invenitur in ultima cœna, in qua panem et vinum in corpus et sanguinem suum convertit, et per modum testamenti proposuit: sicut vetus testamentum in sanguine sacrificiorum sancitum fuit.

XXVIII. Ex hoc facto Christi, et verbis quibus illud præcepit, colligitur sacrificium esse factum in Dei cultum, et in memoriam passionis Christi oblatum; maxime autem colitur Deus memoria talis passionis: nec potest assignari quod alibi obtulerit panem et vinum secundum ordinem Melchisedech, nisi in hoc facto; ergo illud quod faciebat Christus tunc, sufficienter comprobatur fuisse sacrificium hoc ipso, quod comprobatur juxta ordinem sacerdotii Melchisedech fuisse, id est, proferendo panem et vinum; neque enim alibi legitur id fecisse. Quod autem in mensa fuerit et sedendo et cœnando, nihil de ratione sacrificii diminuit, quia Christus tunc substantiam sacrificii instituebat, non cæremonias, quarum dispositionem commisit Ecclesiæ. Conveniebat autem tunc ita offerre in cœna, ut umbra agni paschalis veritati quam significabat, conjungeretur; et sic in ipsa cœna agni vetus pascha novo excluderetur: sacrificio et in ipsa ultima cœna, et hora qua transiturus erat ad Patrem illud instituit, quia per modum testamenti, quod ante mortem fit, illud condebat. Nec repugnat eamdem rem secundum diversas considerationes et sacramentum esse, quatenus ordinatur ad sanctificandum nos; et testamentum novum, quo Christus seipsum nobis relinquebat; et sacrificium quod in cultum Dei proponebat: nam, ut inquit Augustinus libro IV de Trinitate, cap. XIV: « Quid tam grate offerri et suscipi posset, quam caro sacrificii nostri, corpus effecta sacerdotis nostri. »

XXIX. Ad replicam autem, quia Christus dicendo: *Hoc facite*, non significabat se sacrificium offerre, jam diximus id significasse ipso exercitio, quatenus exercebat illam oblationem panis et vini secundum novum sacerdotium, et secundum ordinem Melchisedech; quem ordinem non legimus alibi exercuisse. Nec obstat, quod præcipiebat ut facerent hoc in sui commemorationem; bene enim stat, quod illud factum sit secundum ordinem Melchisedech, et tamen sit in memoriam Christi. Sicut antiqua sacrificia erant repræsentativa passionis Christi: *Quia omnia in figuræ contingebant illis;* et tamen vera et propria sacrificia erant; ergo bene stat, quod eucharistia offeratur in memoriam sacrificii crucis jam transacti, et tamen in se sit sacrificium secundum ordinem Melchisedech. Et similiter dicitur immolatio, non quidem cruenta et realis, sed mystica, quatenus sanguis ponitur seorsum in speciebus vini, et corpus seorsum a sanguine in speciebus panis. Nec oportet omnia sacrificia esse mactationes, aut immolationes cruentas; nam etiam panes propositionis, aliique fructus et liquores offerri poterant in sacrificium, non tamen per modum immolationis aut mactationis. Et quando Apostolus dicit, Christum non posse pluries offerri, loquitur de oblatione cruenta in cruce, quia fuit consummativa redemptionis; sacrificium autem eucharistiæ non est consummativum redemptionis, sed applicativum ejus consummatæ, et sic multiplicari potest quantum ad applicationem, propter multitudinem offerentium et communicantium: est tamen unum quantum ad valorem, quia ex parte rei oblatæ est idem cum sacrificio crucis.

XXX. Ad confirmationem respon-

detur negando potuisse consummari redemptionem nostram in illa oblatione eucharistiæ facta a Christo, licet esset ejusdem valoris et efficaciæ cum sacrificio crucis ; tum, quia eadem ratio poterat currere de omnibus aliis operibus Christi, quia cum essent a persona infinita, et valde meritoria et satisfactoria, bene poterat Christus, si vellet, in quolibet illorum consummare nostram redemptionem : cæterum de facto noluit illam consummare nisi in cruce, ut copiosa esset redemptio, et magnum patientiæ præberet exemplum ; oblatio ergo eucharistiæ, quoad sufficientiam consummare posset redemptionem ; de facto tamen non consummavit, quia id reservatum erat sacrificio crucis ; tum etiam illa oblatio eucharistiæ facta a Christo Domino habebat rationem testamenti, dicente ipso : *Calix novum testamentum est, etc.* testamentum autem non potest valere nisi interveniente morte testatoris ; ergo neque illa oblatio eucharistiæ valorem consummatum habere poterat, nisi per mortem Christi ; tum etiam, quia illa oblatio fiebat a Christo, et præcipiebatur fieri in commemorationem sanguinis sui realiter effusi in cruce : ergo ex ipso modo instituendi dependebat a sacrificio crucis, et ordinabatur ad illud ; et sic non poterat sine illo consummare nostram redemptionem.

ULTIMO INQUIRES IN HOC ARTICULO, IN QUA ACTIONE CONSISTIT SACRIFICIUM EUCHARISTIÆ, IN QUANTUM SACRIFICIUM.

XXXI. Respondetur, plures actiones ad istud sacrificium concurrere, sed non ex æquo, aut in eodem gradu ; nam quædam actiones sunt præparatoriæ, quibus præparantur animi audientium et sacerdotis ad tale sacrificium devote peragendum et consecrandum ; aliæ sunt consecrativæ ipsarum specierum, sub quibus ponunt Christum Dominum, separando mystice sanguinem a corpore, qui realiter, in cruce separatus est ; aliæ sunt consecutæ ad consecrationem, ut communicatio sacrificii et sumptio illius a sacerdote pro se, participative autem ab assistentibus ; et tandem gratiarum actio pro sacrificio oblato.

XXXII. De primo genere actionum certum est non posse in illis consistere essentialiter sacrificium, quia illæ actiones solum sunt præparativæ ipsius materiæ remotæ, quæ est panis et vinum ; hæc autem non est ipsa materia, seu res oblata in sacrificio, quia res oblata et immolata est ipsummet corpus Christi Domini, juxta quod definit Concilium Tridentinum sess. XXII, cap. II : « Quod in hoc divino sacrificio idem ille Christus continetur et immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruente obtulit. » Et infra : « Una eademque est hostia, idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa : » ergo ipsa substantia panis et vini, et quæcumque actiones circa illam ante consecrationem non possunt constituere essentialiter hoc sacrificium. Cum autem dicimus corpus Christi esse rem oblatam, non excludimus species ipsas sacramentales, sub quibus continetur, et quibus mediantibus hoc sacrificium redditur visibile, et fit secundum ordinem Melchisedech in specie panis et vini : pertinent ergo ad sacrificium, non tamquam substantia ipsa et res oblata, sed tamquam contentivum externum et visibile rei oblatæ.

XXXIII. Circa alias actiones, quæ vel sunt ipsa consecratio, vel post

consecrationem fiunt, variæ sunt theologorum sententiæ: quæ tamen reduci possunt ad tres præcipuas. Prima affirmat rationem sacrificii eucharistiæ essentialiter consistere in consecratione panis et vini, licet respectum et connotationem dicat ad ipsam sumptionem, quia sacrificium ita Deo offertur, quod consumi debet et communicari ipsi sacerdoti et populo, juxta quod dicit Paulus I ad Corinth. X: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est; et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Pro hac sententia Suarez hic disput. LXXV citat S. Thomam hac quæstione LXXXIII, art. IV, Gabrielem, Scoto, Cano, Bellarminum, et alios. Secunda sententia existimat consistere essentialiter rationem sacrificii in ipsa sumptione facta a sacerdote, licet præsupponat essentialiter consecrationem factam, quia sine ipsa non potest res consecrata sumi; pro qua sententia citantur plures Thomistæ, ut Soto, Cano, Ledesma, et alii apud Suarez ibidem sectione quinta.

XXXIV. Tertia sententia existimat in quacumque actione, ex his quæ sequuntur post consecrationem, posse consistere essentiam sacrificii, quia quælibet est actio religiosa circa corpus Christi facta in cultum Dei: non tamen requiritur determinare et in singulari ista vel illa, sed quælibet sufficit; sicut in numero quælibet unitas potest esse ultima, et in loco quælibet superficies potest continere locatum. Ita magister Nugno hic quæst. LXXXIII, art. I, in secunda parte, dub. I, difficultate II; et magister Cano lib. XII de locis, cap. XIII dicit quatuor actiones principales, quæ fiunt in hoc sacrificio (scilicet consecrationem, oblationem vocalem, fractionem hostiæ et sumptionem) pertinere ad integritatem hujus sacrificii. Et non dixit pertinere ad essentiam: unde tandem posset aliquis existimare, hoc sacrificium non consistere in unica indivisibili actione, sed in aggregato ex pluribus, quia omnes illæ ad integritatem sacrificii concurrunt.

XXXV. Ut autem quod probabilius est in hac parte tradamus, advertendum est, quod cum tota essentia hujus sacrificii pendeat ex institutione Christi, neque ejus institutio constet aliunde quam ex ejus facto, non licet nobis aliam actionem designare pro essentiali ratione hujus sacrificii, quam illam qua Christus Dominus sacrificavit, quia non est dubium Christum Dominum obtulisse tunc essentiale et verum sacrificium secundum ordinem Melchisedech, ut testatur et definit Concilium Tridentinum sess. XXII, cap. I; imo in tantum nunc offertur Deo sacrificium verum et essentiale, in quantum facimus idem quod Christus fecit, quia ipse præcepit: *Hoc facite in meam commemorationem:* ergo in eadem actione essentialiter debet consistere sacrificium, in qua Christus Dominus illud obtulit et perficit; alias non faceremus nunc id quod ipse fecit sacrificando.

XXXVI. Ex quo principio, in hac parte certo, manent exclusæ ab essentiali ratione sacrificii plures actiones quæ nunc fiunt post consecrationem, et non constat eas fecisse Christum Dominum; sicut est verbalis oblatio quæ fit post consecrationem elevatio hostiæ et calicis cum proponuntur populo adoranda, benedictiones quæ super ipsum sacramentum fiunt, et aliæ similes actiones; nam sine illis factum est hoc sacrificium a Christo, et modo si omittantur ex aliquo accidenti, non propterea desinet esse verum sacrificium; et ipsa verbalis oblatio post consecrationem fit in persona Ecclesiæ, ut patet

in illis verbis canonis: « Unde et memores, Domine, nos servi tui, etc. offerimus præclaræ majestati tuæ, etc. » Sacrificium autem debet offerri in persona Christi, qui est principalis sacerdos. Unde etiam colligitur, non posse hoc sacrificium constitui in quacumque actione quæ fiat post consecrationem circa corpus Christi ; tum, quia non est verisimile quod Christus Deus in designando sacrificio novæ legis, quod excellentissimum est, non determinaverit actionem per quam fieret, cum tamen in antiquis sacrificiis designandis ita minutim explicaverit Scriptura quomodo et quibus actionibus essent facienda, ut patet in toto Levitico.

XXXVII. Tum etiam, quia multæ ex istis actionibus fiunt in persona Ecclesiæ, non Christi, ut oblatio verbalis, elevatio hostiæ et calicis, etc. Multæ etiam se habent per modum cæremoniæ accidentalis ; tum denique, quia multæ ex istis actionibus non repræsentant mystice oblationem factam in cruce ; oportet autem hoc sacrificium esse idem quod in cruce oblatum est, sola ratione sacrificandi diversum, ut inquit Concilium ubi supra ; unde incongruenter affertur exemplum de ultima unitate numeri, aut de superficie ambiente in loco, quia ibi quælibet unitas, et quælibet superficies eodem modo se habent, et per accidens est quod sit ista vel illa ; in præsenti autem actiones quæ fiunt post consecrationem, non eodem modo versantur circa corpus Christi : aliter enim se habet fractio hostiæ, aliter oblatio vocalis, aliter elevatio calicis et hostiæ ; ergo non æque potest quæcumque illarum hanc immolationem consummare.

XXXVIII. Inter actiones ergo quas exercuit Christus Dominus constat de tribus, scilicet benedictione, fractione, et sumptione sua, et communicatione ad alios, juxta quod narrant evangelistæ, et Paulus dicit I ad Corinth. XI : *Quod accepit Jesus panem et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, etc.* illa autem benedictio si antecessit consecrationem, ut aliqui sentiunt, non potuit esse sacrificativa actio, quia nondum versabatur circa corpus et sanguinem Christi, tamquam circa rem oblatam ; si autem fuit ipsa consecratio, ut S. Thomas et plures sentiunt, idem erit dicere talem benedictionem esse actionem sacrificativam, atque ipsam consecrationem, de quo statim ; sicut etiam dicemus de sumptione, quam constat Christum Dominum exercuisse. De fractione non possumus dicere quod in illa consistat sacrificium ; tum, quia fractio ista solum fit circa panem, actio autem sacrificativa debet complecti utramque speciem, quia facit sacrificium secundum ordinem Melchisedech, quod consistit in prolatione panis et vini ; tum, quia fractio solum est quædam præparatio ad sumptionem ; frangitur enim ut possit convenienter sumi, et distribui panis ; tum, quia si fractio omittatur, non manebit imperfectum sacrificium quantum ad valorem, ut docet S. Thomas quæst. LXXXIII, art. VI ad sextum, et constat si casu hostia ante fractionem caderet in calicem : tunc enim convenienter non posset frangi, et sic deberet relinqui usque ad sumptionem : ergo fractio non est essentialiter ipsa sacrificatio : et eodem modo distributio ad alios, quam mediante fractione Christus fecit, non pertinet ad essentialem rationem sacrificii, quia potest salvari sacrificium missæ vere et licite, sine hoc quod populus communicet, ut docet Concilium Tridentinum sess. XXII, cap. VI, et can. VIII ; tum, quia distributio ista supponit sacrificium jam peractum, et rem oblatam, si

quidem illa communicatio est participatio de ipso sacrificio, juxta quod dicit Paulus I ad Corinth. X: *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Ergo. Item illa distributio potest fieri a non sacerdote (scilicet, a diacono pro aliquo casu, saltem distributio sanguinis) distributio autem solius panis fit quidem a sacerdote, sed non tangit utramque speciem, sicut requiritur ad sacrificium.

XXXIX. Restat ergo tota controversia inter consecrationem utriusque speciei, et sumptionem prout fit a sacerdote, quæ etiam utramque speciem includit; et in consecratione est difficultas, quomodo per illam fiat sacrificium, cum potius fiat materia sacrificanda, scilicet ipsum corpus Christi; oblatio autem sacrificativa supponit materiam sacrificandam, non constituit, quia illam immutat, et immolat Deo; res autem quæ hic offertur, est ipsum corpus Christi, ut sæpe dictum est. In sumptione autem est difficultas, quia id quod sumitur est participatio rei oblatæ Deo et sacrificatæ, juxta dictum Pauli citatum: *Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris?* Nomine altaris intelligendo rem oblatam in altari. Similiter sumptio non est actio facta in persona Christi, sed in persona ipsius sumentis, et pro suo beneficio; sacrificium autem hoc fit in persona Christi, qui est ipse principalis offerens et sacerdos.

XL. Ex his ergo concludo resolutionem nostram, et dico, essentialem rationem sacrificii consistere in consecratione, non absolute, sed prout separativa sanguinis a corpore sacramentaliter et mystice, et ita essentialiter requirit consecrationem utriusque speciei: aliæ vero actiones (præsertim sumptio) possunt pertinere de connotato et in obliquo, vel saltem ad integritatem sacrificii, quia ad hoc ordinatur sacrificium, ut participetur et sumatur. Declaratur conclusio sic: Quia cum hoc sacrificium sit idem quod in cruce oblatum est, sola ratione seu modo sacrificandi differens, ut ex Tridentino dictum est, et similiter hoc sacrificium fiat a sacerdote in persona Christi, ita quod Christus sit principalis offerens, sacerdotes autem solum sunt ministri et instrumentales causæ ipsius; illa actio essentialiter constituit sacrificium, in qua per se et essentialiter concurrunt istæ conditiones; ita quod maxime et propriissime repræsentet effusionem sanguinis Christi, quæ cruente facta est in cruce, sacramentaliter autem et mystice in hac sacramentali separatione, et similiter per se et essentialiter fit in persona Christi; hoc autem non reperitur in alia actione, quam in consecratione sic considerata; non enim in sumptione: ergo, etc.

XLI. De aliis actionibus constat, ut jam diximus; de sumptione probatur ex dictis; tum, quia sumptio utriusque speciei supponit factam istam separationem mysticam et sacramentalem, quia supponit consecratam utramque speciem, et consequenter sanguinem separatum a corpore ex vi verborum et sacramentaliter: ergo antecedenter ad sumptionem invenitur totum quod requiritur, ut hoc sacrificium sit idem quod oblatum est in cruce, sola ratione sacrificandi diversum, nam in cruce oblatum est sacrificium per separationem realem sanguinis Christi a corpore; ergo illa actio quæ separat mystice et sacramentaliter istum sanguinem, est idem sacrificium quod in cruce, solum differens in modo, quia hic sacramentaliter, ibi realiter. Nihil autem amplius requirit Concilium ad rationem hujus sacrificii. Similiter sumptio non fit in persona Christi,

quia sumptio est participatio de fructu sacrificii, et in proprium beneficium ordinata; per illam enim sacerdos et populus conjunguntur ipsi Christo, et participant ipsum: ergo talis actio non fit in persona ipsius Christi, sed ipsorum communicantium. Actio autem sacrificandi fit in persona Christi, quia ipse est principalis offerens, sacerdos autem solum ministerialis: consecratio autem fit in persona Christi, quia illa verba: *Hoc est corpus meum*, non possunt verificari in persona sacerdotis, sed Christi: fit etiam consecratio ista in utraque specie, panis et vini, et consequenter secundum ordinem Melchisedech; ergo ex omni parte concurrit in consecratione sic considerata tota essentia sacrificii eucharistici, prout est idem quod in cruce oblatum est. Denique sumptio, etiam utriusque speciei, potest fieri a non sacerdote, ut quando laici communicabant sub utraque specie; quod etiam nunc possent, si Ecclesia concederet: ergo illa actio sumendi præcise non est sacrificatio, quia hæc actio debet esse talis, quod a solo sacerdote fieri possit, cum sint reciproca, ut sæpe diximus, sacerdotium et sacricium, seu relativa.

XLII. Ex quibus constat actionem istam ut separativam sanguinis a corpore, per se et essentialiter habere omnia,quæ ad hoc sacrificium componendum concurrunt; et esse immolationem Christi mysticam, quatenus modo sacramentali seorsum ponit sanguinem a corpore, sicut in cruce realiter separatus est; similiter supponit materiam sacrificabilem (scilicet ipsum corpus Christi) quia prius ponitur corpus sub specie panis, deinde sanguis sub specie vini; et prius intelligitur actio illa ut conversiva absolute in corpus et sanguinem Christi, quam separativa sanguinis ex vi verborum; ergo sufficienter salvatur positio corporis Christi,ut super ipsum cadat effusio mystica sanguinis, id est, separatio sanguinis sacramentalis ex vi verborum; ergo ipsa consecratio ut immolativa, et separativa sanguinis supponit corpus. Quod si inverteretur ordo, et prius aliquis consecraret calicem quam panem, esset nihilominus verum sacrificium, quia semper esset separatio sanguinis a corpore, si prius consecraretur panis; vel corporis a sanguine, si prius sanguis consecraretur. Et sic semper supponeretur res et materia oblata ex parte Christi, separando unum ab alio; licet magis ordinato modo fiat consecrando prius panem, et deinde calicem, ut videatur separari sanguis a corpore, quam e converso separando corpus a sanguine; licet utroque modo fiat substantialiter sacrificium.

XLIII. De mente S. Thomæ paucis dicimus. Existimo ipsum plane sentire sacrificium hoc essentialiter perfici consecratione. Nam supra quæst. LXXXII, art. IV ad primum inquit: « Quod consecratio chrismatis, vel cujuscumque alterius materiæ, non est sacrificium, sicut consecratio eucharistiæ: » et in articulo X dicit: « Sacerdotes teneri ad sacrificandum, non solum propter ministranda sacramenta populo, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui in consecratione hujus sacramenti sacrificium offertur: » et solutione ad primum inquit: « Hoc sacramentum perficitur in consecratione eucharistiæ, in qua sacrificium Deo offertur: » deinde in hac quæstione LXIII, art. I dicit: « Quod celebratio hujus sacramenti dicitur Christi immolatio. » Constat autem hoc sacramentum celebrari quando consecratur, non quando sumitur: ergo. Ac denique articulo quarto singulas actiones

missæ commemorans, inquit: « Deinde accedit sacerdos ad ipsam consecrationem, in qua primo petit consecrationis effectum, cum dicit: Quam oblationem, etc. secundo, consecrationem peragit per verba salvatoris: tertio, excusat præsumptionem per obedientiam ad mandatum Christi, cum dicit: Unde et memores, etc. quarto, petit hoc sacrificium peractum esse Deo acceptum, cum dicit: Supra quæ propitio, etc. » Sentit ergo S. Thomas, quod cum sacerdos dicit illa verba, jam sacrificium est peractum, quod utique ante sumptionem dicit, immediate post calicis elevationem verbalem, qua dicit: Offerimus præclaræ majestati tuæ, etc. sed constat in elevatione calicis, et in illa verbali oblatione non fieri sacrificium, quia non sunt actiones factæ a Christo, nec fiunt in ejus persona, sed in persona Ecclesiæ, tamquam cæremonia accidentalis: ergo intelligit in consecratione peractum esse sacrificium.

XLIV. Omitto plures auctoritates patrum, quia licet frequenter dicant immolari sacrificium in altari, non tamen ita minutim explicant qua actione in particulari peragatur essentialiter ipsum sacrificium; unde non facimus in illis multam vim.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XLV. Objicies quod jam supra tetigimus: Quia immolatio sacrificii debet præsupponere victimam, seu hostiam sacrificandam, ita quod semper distinguitur præparatio seu productio victimæ ab ejus immolatione. Corpus autem Christi est res immolata in hoc sacrificio: consecratio autem ponit et constituit corpus Christi in hoc sacramento: ergo non est immolatio ipsius; et sic differunt specifice consecrare, et offerre rem consecratam; actio autem sacrificativa essentialiter est oblatio.

XLVI. Confirmatur primo, quia consecratio est invisibilis, cum ponat hic Christum invisibiliter, non autem immutet eum modo sensibili; sacrificium autem debet esse visibile: ergo fit per oblationem visibilem: ergo non consistit in ipsa consecratione. Unde Concilium Tridentinum sess. XXIII, cap. I, et can. II dicit, tradi in sacerdotio potestatem consecrandi, et offerendi corpus et sanguinem Christi: ergo alia est actio consecrare, alia offerre; alias frustra eas distingueret Concilium.

XLVII. Confirmatur secundo, quia in una sola specie potest fieri sacrificium, ut patet in die parasceves, in quo non consecratur calix, et tamen offertur Deo sacrificium, et fit missa; tenentur enim fideles illam audire, si dies festus in tali die venerit: ergo falso dicimus in oblatione utriusque speciei consistere sacrificium. Quo argumento utitur magister Nugno ubi supra; et generaliter tam illa actio, quæ tunc fit, quam etiam aliæ actiones, quæ nunc fiunt post consecrationem, sunt actiones religiosæ; ergo falso dicimus in oblatione utriusque speciei consistere sacrificium. Denique confirmatur, quia si in consecratione fieret sacrificium, cum ipsa consecratione applicarentur fructus illius, cum tamen constet post consecrationem applicari defunctis in secundo memento, ergo signum est post illud fieri sacrificium; nullus enim sacerdos intendit in ipsa consecratione applicare fructum sacrificii, vel offerre illud.

XLVIII. Ad primum respondetur ex dictis, nullum esse inconveniens eamdem actionem secundum diversas formalitates esse consecrationem et oblationem, cum ipse S. Thomas dicat verbis supra relatis, in ipsa consecratione offerri Deo

sacrificium, et ipsa celebratione sacramenti fieri immolationem Christi, quatenus fit repræsentatio passionis ejus ; sic ergo eadem actio est præparativa et factiva victimæ quatenus est physica et realis conversio substantiæ panis et vini in corpus et sanguinem Christi. Est autem oblatio et sacrificatio, quatenus est talis actio sacramentalis, separans ex vi verborum mystice sanguinem a corpore, ut repræsentant effusionem cruentam crucis, quæ sunt formalitates valde distinctæ, et de potentia absoluta possent separari, quia bene posset converti panis in corpus Christi sine conversione sanguinis seorsum a corpore. Imo de facto potest sacerdos solum consecrare panem, et non calicem ; quo casu non offerret sacrificium, ut supra diximus. Quando ergo utrumque fit eadem actione, non repugnat simul esse consecrationem, quæ præparet et faciat victimam, constituendo hic corpus Christi, et simul sit immolativa et oblativa ipsius, separando mystice sanguinem a corpore.

XLIX. Ad primam confirmationem respondetur, consecrationem esse invisibilem ratione virtutis et effectus, quem facit physice ; sacramentaliter tamen esse visibilem ratione verborum quibus fit, et specierum in quibus fit, sicut aliæ actiones quæ fiunt circa corpus Christi invisibile, et in quibus constituitur ratio sacrificii, redduntur sensibiles ratione specierum. Ad locum Concilii Tridentini dicitur dari potestatem sacerdotibus ad consecrandum et offerendum, non tamen ut id faciant distinctis actionibus, sed una habente omnes illas formalitates. Et præterea non repugnat a sacerdote separari istas actiones, ut si consecraret unam tantum speciem ; tunc enim valide consecrat illam, et tamen non offert sacrificium, quia hoc requirit utramque speciem, ut sit sacrificium secundum ordinem Melchisedech.

L. Ad secundam confirmationem negatur in die parasceves fieri sacrificium, aut illam cæremoniam, quæ tunc fit, esse missam, ut supra disputatione secunda ostendimus ; nec tenentur fideles audire illam, si sit dies festus, ut constat ex declaratione congregationis cardinalium sacrorum rituum, quam ibi retulimus ; et magister Nugno non potuit illam videre, quia post ejus mortem facta est. Imo inde nos confirmamur in nostra sententia, quia illa cæremonia non est missa, et tamen sumitur ibi una species ; ergo sacrificium non consistit in oblatione, vel sumptione unius speciei. Fit autem illa cæremonia a solo sacerdote ; tum, propter repræsentationem ipsius Christi patientis ; tum, quia debet tangere immediate ipsum corpus Christi, quod solum pertinet ad sacerdotem. Quod autem sit cæremonia religiosa illa vel aliæ quæ fiunt post consecrationem, non sequitur quod sint sacrificium, quia hoc solum potest constitui in ea actione, quam Christus instituit, ut repræsentaret suam passionem, non in alia actione, etiamsi religiosa sit.

LI. Ad ultimum respondetur, non esse necessarium quod effectus sacrificii conferatur quando fit, sed toto tempore quo durat sacrificium est locus applicandi fructum illius. Et ut advertit S. Thomas hic quæstione LXXXIII, art. IV, post consecrationem petit sacerdos ipsius sacrificii et sacramenti effectum quantum ad ipsos sumentes, et quantum ad mortuos, et quantum ad ipsos sacerdotes offerentes : et similiter pro vivis offert sacerdos ante consecrationem, et tamen non applicatur fructus sacrificii nisi post consecrationem ex priori intentione. Fructus ergo sacrificii non confertur so-

lum in illo instanti, quo fit sacrificium, sed juxta applicationem sacerdotis toto tempore quo durat.

ARTICULUS III.

De valore et applicatione sacrificii hujus.

PRIMO QUÆRITUR, AN SACRIFICIUM ISTUD HABEAT VALOREM IMPETRATIVUM ET PROPITIATORIUM PRO PECCATIS.

I. Respondetur affirmative. Est de fide definita in Concilio Tridentino sess. XXII, cap. II, et can. III, ubi definitur offerri et prodesse hoc sacrificium pro fidelium peccatis, pœnis et satisfactionibus, et aliis necessitatibus; et pro defunctis nondum in Christo plene purgatis. Et ratio sumitur ex eo, quia hoc sacrificium non est minoris efficaciæ, quam sacrificia antiquæ legis, si quidem sacerdotium antiquum erat imperfectius, et ad illius consummationem necesse fuit surgere sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, ut argumentatur Apostolus ad Hebr. VII; ergo etiam sacrificium secundum ordinem Melchisedech est perfectius; sed sacrificia antiqua proderant pro peccatis vivorum et mortuorum; nam pro vivis constat præcipue ex capite IV et V Levitici, ubi ponitur ritus sacrificiorum, pro quibus dicitur dimitti hominibus peccata, vel propitiari Deum: pro defunctis autem constat ex secundo Macchabæorum XII, ubi dicitur Judam misisse Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium: ergo a fortiori nostrum sacrificium valet pro vivis et defunctis.

II. Constat secundo ex traditione Ecclesiæ, in qua sacerdotibus datur potestas in eorum ordinatione ad offerendum sacrificium pro vivis et defunctis: et ex communi usu fidelium, qui hoc sacrificium offerri faciunt pro vivis et defunctis; et ex ipsis orationibus Ecclesiæ, quas recitat in missis pro quibuscumque necessitatibus tam vivorum, quam defunctorum.

SECUNDO INQUIRES, UTRUM HOC SACRIFICIUM HABEAT ALIQUEM EFFECTUM EX OPERE OPERATO, VEL SOLUM EX OPERE OPERANTIS.

III. Respondetur utroque modo habere effectum. Distinguitur autem effectus ex opere operato ab effectu ex opere operantis, quod ille datur intuitu meritorum Christi, et ex institutione ipsius, quia merita sua applicuit tali vel tali operi; effectus autem ex opere operantis datur intuitu proprii meriti facientis opus; et talis valor crescit vel minuitur juxta dispositionem aut valorem ipsius merentis. Dicimus ergo, quod hoc sacrificium, non solum in quantum sacramentum (quod solum prodest ipsi sumenti) sed etiam in quantum sacrificium, quod offertur pro aliis, habet valorem ex opere operato, seu intuitu meritorum Christi; et etiam ex opere operantis, tam in persona Ecclesiæ, quam sacerdotis. Quod valeat ex opere operato, deducitur ex Concilio Tridentino citata sessione XXII, cap. I, ubi inquit: « Reliquisse Christum Ecclesiæ visibile sacrificium, quo cruentum illud in cruce semel peragendum repræsentaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret, ejusque salutaris virtus in remissionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur; » sed virtus illa salutaris, quæ in hac oblatione applicatur, est virtus meritorum et satisfactionis

Christi: ergo habet valorem ex opere operato.

IV. Et confirmatur ex perpetua traditione Ecclesiæ intelligentis sacrificium hoc nulla sacerdotis indignitate coinquinari, sed semper sortiri suum principalem effectum; alias semper fideles essent incerti, et anxii de fructu sacrificii, præsertim pro defunctis; si non haberet valorem ex opere operato Christi, sed ex opere operantis tantum; tunc enim si sacerdos non esset in gratia, periret ille valor fundatus in merito ipsius.

V. Quod etiam habeat effectum ex opere operantis, est communis sententia, et docetur catechismo Pii V, sub finem tractatus de sacrificio. Et constat, quia est actus maxime meritorius et satisfactivus, cum sit actus religionis excellentissimus, et imperatus a fide, quæ maxime in hoc mysterio resplendet: ergo habet valorem fundatum in merito ipsius operantis. Item quia sic valebant sacrificia antiqua, ut colligitur ex illo Daniel III: *Sicut in holocausto arietum et taurorum, et sicut in millibus agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, etc.* ergo etiam nostrum sacrificium valet ex opere operantis. Ubi discernendum est, quod sacrificium prout procedit a Christo ut a principali offerente, non est modo actio meritoria aut satisfactoria, quia modo Christus non est in statu merendi et satisfaciendi, sed prout procedit a ministro in persona Ecclesiæ militantis. Similiter quantum ad meritum de condigno pro gratia, non valet pro aliis, sed pro ipso operante tantum; quoad satisfactionem autem et meritum de congruo, etiam pro aliis valere potest.

—

TERTIO INQUIRES, AD QUID VALEAT SACRIFICIUM TAM EX OPERE OPERATO, QUAM EX OPERE OPERANTIS; AN PRO REMISSIONE CULPÆ, VEL PŒNÆ.

VI. Respondetur distingui debere sacrificium in quantum propitiatorium, et impetratorium. Nam loquendo de ipso ut impetratorio, non solum ad pœnam relaxandam, sed etiam ad remissionem peccatorum obtinendam, et ad augmentum gratiæ, et ad quamcumque necessitatem se extendit, etsi non semper infallibiliter. Dicit enim Tridentinum, sessione XXII citata, capite II, ex Augustino X de civitate, cap. XX: « Quod hujus oblatione placatus Deus, gratiam et donum pœnitentiæ concedens, crimina etiam ingentia dimittit. » Et concludit generalibus verbis: « Quod non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, et aliis necessitatibus; sed etiam pro defunctis nondum ad plenum purgatis rite offertur. » Quibus verbis omnia genera bonorum, sive temporalium, sive spiritualium includuntur. Nec tamen ex indignitate ministri offerentis hæc impetratio effectu caret, quia habet vim impetrandi ratione rei oblatæ, quæ gratissima est Deo, et ratione Christi principalis offerentis; qui licet non sit in statu merendi, bene tamen in statu orandi et impetrandi: ac denique in persona Ecclesiæ, quæ semper est grata Deo, et virtutem habet impetrandi; et ratione hujus sacerdos qui celebrat in peccato, non privat fideles fructu sacrificii, nec tenetur aliam missam celebrare pro eo qui dedit stipendium, quia illa missa satisfacit etiam dicta in peccato mortali. Quod vero non habeat impetrationem hanc infallibilem ex eo colligitur, quod ista im-

petratio non fundatur in aliqua speciali promissione facta ipsi sacrificio infallibiliter, sed solum in ipsa natura sacrificii, et generalibus promissionibus impetrandi per orationem quod a Deo petimus ; quod tamen aliquando propter occulta Dei judicia, vel manifesta peccati impediri potest.

VII. Loquendo vero de sacrificio in quantum propitiatorio, sic habet effectum infallibilem ex opere operato quantum ad remissionem pœnæ, non quantum ad infusionem gratiæ, et remissionem peccati. Sumitur ex S. Thoma supra quæst. LXXIX, art. V, ubi distinguit de eucharistia ut est sacramentum, et ut est sacrificium ; et dicit, quod ut est sacramentum, habet directe illum effectum ad quem est institutum, scilicet, nutrire nos in charitate et unione ad Christum, quod utique pertinet ad gratiam ; in quantum vero est sacrificium, habet vim satisfactivam, et sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna. Et potest deduci fundamentum ex verbis Concilii sessione XXII citata, capite primo, ubi inquit : « Quod per hoc sacrificium illud cruentum repræsentatur, atque ejus virtus salutaris in remissionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicatur. » Sed virtus crucis applicata facit effectum ex opere operato, quia intuitu ipsius satisfactionis, et meriti crucis datur ; ergo per hoc sacrificium datur aliquis effectus ex opere operato, qui pertinet ad remissionem peccatorum. Rursus remissio peccatorum solum est duplex, scilicet, quoad culpam, vel quoad pœnam ; sacrificium autem in quantum sacrificium non tollit culpam, quia ista solum tollitur per gratiam ; dare autem gratiam pertinet ad sacramentum in quantum sacramentum, quia est signum rei sanctificantis nos ; distinguitur autem ratio sacrificii in eucharistia a ratione sacramenti, quia in quantum solum prodest sumentibus, in quantum autem sacrificium etiam non sumentibus prodest ; ergo debet intelligi Concilium de remissione peccatorum quoad pœnam ; præsertim cum postea capite secundo satisfactiones et pœnas numeret inter effectus sacrificii.

VIII. Dices valere posse sacrificium ex opere operato pro peccatis venialibus, quia Concilium dicit valere in remissionem quotidianorum peccatorum, pro nomine peccata venialia designari solent. Distinguit etiam in effectibus, quos numerat capite secundo, quod valeat pro fidelium peccatis, pœnis et satisfactionibus ; ergo non solum valet pro remissione pœnæ, sed etiam culpæ ; cum dicat pro peccatis et pœnis.

IX. Respondetur aliquos ita sentire, inter quos est Canus libro XII de locis, cap. XIX ad nonum habetque fundamentum in citatis verbis Concilii : et quia sacramentalia, ut aqua benedicta, tunsio pectoris, benedictio episcopalis, et alia similia valent ad remissionem peccati venialis, et probabile est, quod ex opere operato ; nam inter ista sacramentalia numeratur auditio missæ. Alii tamen oppositum tenent, quia non extat promissio facta pro remissione venialis per hoc sacrificium. Quidquid tamen sit de hoc, dicimus ex ipsa natura sacrificii directe et per se solum habere vim satisfactivam, ut diximus ex S. Thoma, quæ respicit ablationem pœnæ, et constat, quia hoc sacrificium æque offertur pro vivis et defunctis, in defunctis autem solum tollit pœnam, non culpam : hæc enim supponitur remissa in hac vita ; vel si aliqua venialia tolluntur in alia vita, per primum actum charitatis elicitum ab anima separata remittuntur. Ex quibus omni-

bus colligitur, hoc sacrificium non prodesse ex opere operato, nisi existentibus in gratia, quia non potest remitti pœna, nisi prius sit remissa culpa.

QUARTO INQUIRES, 'AN VALOR HUJUS SACRIFICII SIT INFINITUS, PRÆSERTIM EX OPERE OPERATO.

X. Et non loquimur de valore ex opere operantis, quia iste fundatur in meritis ministri et Ecclesiæ offerentis, quæ merita sunt finiti valoris: actio autem qua Christus modo offert hoc sacrificium ut principalis sacerdos, non est meritoria vel satisfactiora, quia est extra statum viæ, licet sit infinitæ dignitatis ut est a persona. Loquendo autem de valore ex opere operato (scilicet intuitu passionis Christi) et de vi impetrativa ratione rei oblatæ, dicimus hoc sacrificium habere valorem infinitum quoad sufficientiam, et quantum est ex se ; quoad efficaciam autem, seu ex parte effectus, semper esse aliquid finitum. Unde oportet hic valde distinguere valorem sacrificii et effectum. Valor pertinet ad æstimationem et pretium rei, effectus vero ad fructum quem in nobis consequimur. Sicut valor sacramentorum est ex parte virtutis meritorum Christi sufficiens ad quamcumque gratiam dandam, effectus vero est illa gratia quam de facto consequimur ; et hæc semper in nobis finita est, sicut etiam fructus sacrificii, qui est remissæ pœnæ.

XI. Valor autem ipsius sacrificii et sufficientia infinita est, quia est valor sacrificii crucis, ut dicit Tridentinum, sessione XXII, capite primo. Hic autem valor est infinitus, sicut etiam valor sacramentorum, quoad sufficientiam infinitus est, quia ad quamcumque gratiam deservire potest ex meritis Christi. Et thesaurus indulgentiarum infinitus est, quia innititur satisfactioni Christi, quæ est infiniti valoris ; ergo similiter valor hujus sacrificii ex sua sufficientia infinitus est : ideoque S. Thomas dicit quæstione LXXIX citata, articulo V : « Quod hæc oblatio ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna. »

QUINTO INQUIRES, AN EFFECTUS PROVENIENS EX VALORE HUJUS SACRIFICII, DETERMINETUR ET MENSURETUR JUXTA DISPOSITIONEM RECIPIENTIS ; AN JUXTA INTENTIONEM MINISTRI OFFERENTIS.

XII. Respondetur duplicem esse opinionem. Quidam enim tenent fructum sacrificii taxari et mensurari juxta intentionem applicantis ; alii vero tenent mensurari juxta dispositionem recipientis. Et hæc sine dubio est sententia S. Thomæ, quæstione LXXIX citata, art. V, dicentis : « Quod quamvis hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna, tamen solum fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secundum quantitatem suæ devotionis, et non pro tota pœna. » Offerentes autem qui sint infra dicetur, ubi adnotandum, quod remissio pœnæ ex meritis Christi dupliciter datur in Ecclesia : primo, per indulgentiam ex thesauro Ecclesiæ : secundo, per sacrificium missæ, quatenus habet vim ex opere operato fundatam in valore passionis Christi, ut diximus. Primo modo determinatur remissio pœnæ juxta intentionem applicantis, non juxta devotionem recipientis. Unde in concessione indulgentiarum ipsi pontifices determinant quantitatem hujus remissionis, quia aliquando

concedunt plenariam indulgentiam quæ remittit totam pœnam, aliquando vero concedunt tot annos, vel tot dies; et tunc illam partem pœnæ tollunt, quæ correspondet satisfactioni solvendæ in illis diebus, vel annis, si imponeretur a sacerdote, sicut in re debetur: per sacrificium autem non isto modo determinat sacerdos quantitatem pœnæ relaxandæ in his, pro quibus offert; sed relinquitur taxanda juxta devotionem et dispositionem recipientium. Hoc enim est consentaneum ipsi naturæ sacramentorum, et cujuscumque rei habentis valorem ex opere operato; semper enim fructus, seu effectus ejus determinatur juxta determinationem dantis.

XIII. Unde etiam in praxi Ecclesiæ, et communi usu hoc habetur, quod sacerdos offerens non determinat quantitatem pœnæ, quæ per hoc sacrificium remittenda est. Si enim id posset facere, in arbitrio sacerdotis esset unico sacrificio tantam quantitatem pœnæ tollere, et non plus, quantum necesse esset illis animabus, pro quibus offertur, quod si hoc non est in ejus arbitrio, sed solum in qualibet missa Deus posuit determinatam quantitatem pœnæ, quam posset tollere, et non plus, juxta applicationem sacerdotis, hoc erit retrocedere, et negare quod hoc sacrificium habeat infinitum valorem ex se, et ex opere operato; quod tamen ex Concilio Tridentino, et S. Thoma supra probavimus. Restat ergo quod taxetur et determinetur ista quantitas juxta devotionem recipientis; et non potest id determinari juxta dispositionem ipsius ministri celebrantis, quia alias missa facta a sacerdote in peccato nihil valeret, quod est absurdum, et contra communem praxim Ecclesiæ.

XIV. Objicies ex S. Thoma, qui in IV, dist. XLV, quæst. II, art. III et IV, videtur dicere, quod suffragium quod prodest alicui ex applicatione alterius totum pendet ex intentione applicantis; ita ut remoto impedimento tantum applicetur, quantum ipse vult; ergo non dependet id ex dispositione recipientis suffragium. Item, quia si hoc sacrificium prodest juxta dispositionem recipientis et alias es t infiniti valoris, posset sacerdos offerre pro quibuscumque vellet, et omnibus prodesset. Imo unica missa posset satisfacere pro multis petentibus illam, quia omnibus prodest juxta dispositionem recipientium.

XV. Respondetur illa verba non eo modo reperiri apud S. Thomam, sed solum ponit generalem doctrinam, quod suffragia pro sunt illis, pro quibus fiunt, et eis solis pro quibus applicantur ex intentione facientis suffragium: non tamen dicit quod quantitas fructus ex suffragio provenientis mensuratur penes voluntatem applicantis, et non penes devotionem suscipientis. Et licet hoc diceretur de suffragio, quod est præcise ex opere operantis, et ita juxta voluntatem ipsius determinatur, ut in eleemosyna, jejunio, etc. tamen in sacrificio missæ hoc non habet locum, quia nititur meritis Christi infinitis, et applicatio determinata eorum ex dispositione recipientis dependet.

XVI. Ad secundum dico, valere sacrificium pro omnibus pro quibus offertur, licet non eodem modo: vel quia non offertur specialiter pro illis, sed generali ratione qua offertur pro tota Ecclesia; vel quia non eodem modo omnes sunt dispositi: non tenetur autem sacerdos pro omnibus offerre specialiter, sed solum pro illis quibus obligatur ex aliquo debito, vel pro quibus gratiose vult. Quomodo autem non possit

unica missa pro multis debitis, seu stipendiis satisfacere, dicemus articulo sequenti.

ULTIMO INQUIRES, QUIBUS PERSONIS PROSIT HOC SACRIFICIUM, ET PRO QUIBUS DEBEAT OFFERRI.

XVII. Respondetur generaliter includi omnes istas personas in duplici genere, quia vel sunt offerentes, vel illi pro quibus offertur, ut patet in illis verbis canonis : Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt. Et S. Thomas quæst. LXXIX, art. V dicit : « Prodesse sacrificium his, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus. » Inter offerentes diversæ numerantur personæ. Primo,qui faciunt pro se celebrari missam : secundo, qui assistunt et cooperantur illi : tertio, ipse sacerdos, cujus ministerio fit sacrificium. Qui offerri faciunt adhuc dupliciter se habent : quidam nimis remote,et quasi in habitu offerunt (scilicet omnes fideles, qui constituunt corpus Ecclesiæ, si quidem sacrificium nomine Ecclesiæ offertur, cum sit publica ejus actio.) Alii vero proxime et in actu cooperantur, et faciunt offerri, ut qui dant eleemosynam pro stipendio, aut qui instituit aliquam fundationem cum onere missarum. Qui offerunt solum remote, et quasi in habitu, dicuntur accipere fructum sacrificii ex intentione generali sacerdotis, quæ dicitur generalis, quia ad omnem Ecclesiam se extendit, et specialiter ad prælatos, et explicatur in illis verbis canonis : In primis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta, etc.

XVIII. Unde aliqui suspicantur, ex ista generali applicatione, seu intentione non provenire omnibus fidelibus effectum aliquem ex opere operato, quia nec illis applicatur per specialem intentionem, nec aliqua sensibili actione communicant sacrificio, sicut assistentes et facientes offerri : nec in ipso canone petitur pro illis remissio pœnæ, quæ est effectus ex opere operato, sed effectus aliquis impetrationis, ut pacificare, custodire, et regere dignetur. Quia vero specialiter pro papa, pro antistite, id est, pro episcopo illius diœcesis, pro rege, etc. illis particularibus personis aliquem fructum ex opere operato provenire verisimilius est.

XIX. Secundo, inter offerentes computantur qui missæ assistunt, vel illi ministrant. Unde etiam pro illis orat sacerdos in canone, dum dicit : Et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, et nota devotio, ubi rursum confirmatur dispositionem, seu devotionem recipientium attendi pro fructu sacrificii determinando.

XX. Tertio, ipse sacerdos, qui est minister offerens, participat de fructu sacrificii duplici titulo. Primo,ut minister publicus Ecclesiæ in persona Christi : secundo, ut privata persona, quatenus est unus de circumstantibus. Et his omnibus applicatur de fructu sacrificii, tam ex opere operato, quam ex opere operantis, juxta dispositionem suam, et majorem vel minorem cooperationem ad tale sacrificium. Sicut qui dat eleemosynam et stipendium, magis cooperatur, quam qui gratiose petit sacrificium ; et qui dat abundantiorem eleemosynam magis cooperatur,et melius disponitur ad fructum sacrificii, cæteris paribus.

XXI. Inter eos autem pro quibus offertur hoc sacrificium, computantur omnes illi pro quibus specialiter sacerdos applicat fructum sacrificii, vel ex obligatione stipendii, vel ex gratiosa voluntate, vel ex alio

debito, et pro quibus orat in utroque memento, sive sint vivi, sive defuncti. Ex ista si quidem applicatione dirigitur ad illos fructus sacrificii, tam ex opere operato, quam ex opere operantis; licet quantitas illius juxta fidem et devotionem eorum determinetur.

QUI VERO SINT CAPACES HUJUS FRUCTUS, TAM EX OPERE OPERANTIS, QUAM EX OPERE OPERATO.

XXII. Respondetur inter defunctos solum prodesse animabus purgatorii, quibus prodesse est de fide, ut constat ex Tridentino sessione XXII, cap. II, et sessione XXV in principio. Et certum est illis provenire effectum ex opere operato, quidquid aliqui senserint in contrarium, quia dicunt non esse membra Ecclesiæ, quæ est in hac vita. Sed oppositum est certum, quia fructus qui provenit illis, non dependet ex meritis sacerdotis, quia etiamsi sit in peccato, prodest illis sacrificium: ergo ex meritis Christi tantum dependet: ergo ex opere operato. Et licet illæ animæ non sint Ecclesiæ membra visibilia, sunt tamen invisibilia, mediante fide, in qua nobiscum communicant. Unde damnati, qui nec habent fidem, nec sunt in statu redemptionis, nihil participant de fructu hujus sacrificii. Beati autem illo non indigent, licet magnum gaudium accidentale ex oblatione sacrificii participent.

XXIII. Inter viventes autem sunt capaces hujus sacrificii, quantum ad fructum ex opere operato, omnes fideles baptizati qui sunt in gratia, et non sunt excommunicati. Nam infideles qui non sunt baptizati, nondum sunt capaces sacramentorum, neque sacrificii, et cujuscumque alterius communicationis rei sacræ, ex opere operato. Similiter qui non sunt in gratia, non possunt accipere remissionem pœnæ, quia hæc supponit culpam remissam. Excommunicati etiam privantur suffragiis Ecclesiæ, et communione fidelium, et ideo pro illis orari non potest publica oratione, qualis est missa, nec illis applicari fructus sacrificii. Et idem est de hæreticis et schismaticis, quia excommunicati sunt. Per modum autem impetrationis potest prodesse omnibus istis sacrificium, etiam non baptizatis, sicut etiam pro omnibus illis orat Ecclesia in die parasceves. Directe tamen non potest orari pro excommunicatis oratione publica, licet indirecte etiam pro illis oretur, quatenus petitur etiam a Deo pro hæreticis, ut resipiscant, et pro omnibus errantibus ut reducantur a via sua mala: bene tamen potest aliquis in oratione privata commendare Deo excommunicatos. Pro catechumenis autem qui in fide decesserunt ante baptismum, prodest sacrificium hoc per modum impetrationis, vel ex opere operantis, quia fructus ex opere operato, sive per sacramenta, sive per sacrificium non potest illis communicari, nec aliquis est capax illius nisi post baptismum.

ARTICULUS IV.

De stipendio missarum, et de obligatione circa illas, et de reductione missarum.

PRIMO QUÆRITUR, QUOMODO STIPENDIUM RECIPIATUR PRO MISSA SINE PECCATO SIMONIÆ, CUM VIDEATUR DARI PRO RE SACRA.

I. Communiter respondetur, hoc stipendium non dari pro ipsa missa; sed pro sustentatione ministri, quæ aliquid temporale est; quæ est solu-

tio S. Thomæ 2-2, quæst. c, art. II. Sed contra hoc est instantia : Primo, quia idem possemus dicere de ministratione aliorum sacramentorum, vel collatione beneficiorum. Posset enim quis dicere, quod pro conferendis ordinibus,vel beneficiis accepit pecuniam, non pro ipsa re sacra, sed pro sustentatione sua; cur ergo ista solutio admittitur in stipendio sacrificii, et non in collatione alterius sacramenti, vel beneficii : secundo, quia in sacerdote accipiente stipendium nascitur obligatio ex justitia, dicendi illam missam pro tali obligatione : ergo pactum directe cadit super ipsam rem sacram, quia ipsam tenetur applicare alteri : si autem solum ad sustentationem ministri datur, non ex justitia sed ex religione vel gratitudine tenebitur illam missam dicere, sicut ecclesiastici eo quod recipiunt decimas a fidelibus non tenentur ex justitia pro illis orare,vel sacramenta ministrare, sed solum ex religione; neque enim tenentur restituere, si oppositum faciant : tertio, quia stipendium missæ non datur pro integra sustentatione ministri, alias abundantius stipendium deberet tribui, quam communiter datur, aut posset sacerdos pro pluribus stipendiis unam tantum missam dicere, ut integram sustentationem haberet : ergo signum est tale stipendium non dari pro sustentatione,sed pro illa actione.

II. Respondetur, quod ut bene notat S. Thomas loco citato, accipere aliqua ad sustentationem eorum, qui sacramenta Christi ministrant secundum ordinem Ecclesiæ, et consuetudines approbatas, non non est simonia, neque peccatum. Non enim sumitur tamquam pretium, sed tamquam stipendium necessitatis. Quare ut hujusmodi stipendium quod datur,et pactum quod intercedit liberetur a simonia in oblatione sacrificii, et non in collatione aliorum sacramentorum et beneficiorum, recurrendum est ad ordinationem Ecclesiæ, quæ hoc modo designat sustentationem ministri in missarum oblatione, non autem in aliis ministeriis sacris. Nam de ministratione altaris dicit Apostolus I ad Corinth. IX : *Quod qui altari deserviunt, de altari participant :* unde quidquid ad altare offertur (vulgo *el pie de altar*) jure accipitur a ministris pro sustentatione: et ista donaria, seu oblationes altaris computantur etiam stipendia missarum, et ideo ex ordinatione Ecclesiæ pro sustentatione ministri accipiuntur.

III. At vero in collatione beneficii sufficienter Ecclesia providit pro sustentatione ministri in redditibus, et aliis bonis, quæ assignantur episcopis, vel collatoribus beneficiorum. Unde non potest titulo sustentationis aliquid accipi pro beneficio, quia hoc non ordinavit Ecclesia. Similiter pro ministrandis aliis sacramentis sufficienter provisum est ministris per decimas et primitias, aliosque redditus ecclesiasticos, vel per generales eleemosynas, quæ dantur regularibus; ideoque non ordinavit Ecclesia ut titulo sustentationis aliquid amplius recipiatur pro ministratione sacramentorum, quin potius in novo rituali Romano Pauli V, in rubricis de sacramentis in genere statuitur, quod non possit aliquis recipere quidquam in ministratione sacramentorum, nisi in casu quo aliquid gratis detur post administrationem factam, et sit in usu, et non prohibeatur ab episcopo.

IV. Ad secundum respondetur, obligationem istam esse ex justitia, non ex parte commutationis rerum, sed ex parte oneris personarum, quia non fit commutatio inter ipsas res, quasi pro stipendio temporali, tam-

quam pro pretio detur applicatio sacrificii (hoc enim simoniacum est) sed quia persona ministri recipit sustentationem a plebe, cum illo onere dicendi missam; et tale onus facit debitum justitiæ ex parte personæ, ad implendum illud, quia fundatur in contractu, vel quasi contractu. Quando autem onus istud etiam ex pacto admittitur ob sustentationem ministri, non est simonia, quia non est ex pretio rei, sed ob necessitatem ministri, juxta ordinationem Ecclesiæ; quod tamen in collatione beneficiorum, vel ordinis non currit, quia Ecclesia non ordinavit quod ibi detur aliquid ob sustentationem ministri: unde si datur, erit ratione pretii, et consequenter simoniacum.

V. Ad tertium dicitur, illud stipendium missæ dari pro sustentatione ministri, sed non integra et totali, quia non est occupatio totius diei, sed quantum illi labori et occupationi correspondet, et ratione illius potest imponi illis onus dicendi missam.

SECUNDO INQUIRES, AN ETIAM SACERDOS DIVES, ET QUI NON INDIGET SUSTENTARI AB ALIIS, POSSIT ACCIPERE STIPENDIUM PRO MISSA.

VI. Respondetur affirmative, quia illud stipendium non datur titulo paupertatis, aut eleemosynæ gratuitæ, sed titulo ministerii et laboris, ratione cujus habet jus qui altari deservit, ut de altari vivat et participet; quo jure non privatur quia sit dives. Unde licet non indigeat sustentatione absolute et in se, tamen in quantum operarius et minister, utitur jure suo, et potest sustentationem petere, quæ ratione talis juris debetur, licet ipse alias habeat unde sustentetur: hoc enim per accidens est.

TERTIO INQUIRES, AN POSSIT QUIS ACCIPERE PLURA STIPENDIA PRO MISSIS, ET POSTEA DISTRIBUERE ALIIS, RETENTA SIBI ALIQUA PARTE, DUMMODO JUSTUM STIPENDIUM TRIBUAT.

VII. Verbi gratia, recipit quis triginta argenteos pro una missa, et postea jubet alteri illam dicere dando illi duos argenteos juxta taxam diœcesis illius, an possit hoc fieri. Aliqui affirmant ut Suarez hic disput. LXXXVI, sect. III, et citantur Soto, Sa, et alii; eo quod nulli fit injuria in hoc, nec danti stipendium, quia jam assignatur ei una missa, sicut eam petivit, nec sacerdoti illam dicenti, quia jam datur ei justa eleemosyna et stipendium: ergo.

VIII. Oppositum tamen dicendum est. Neque illa sententia est probabilis, neque tuta; præsertim post decisionem sacræ congregationis rituum 21 julii 1625, et in decretis de celebratione missarum, §. IV, ubi dicitur: Qui missam suscipit celebrandam cum certa eleemosyna, non potest eamdem missam alteri celebrandam committere parte ejusdem sibi retenta. Et idem habetur in eisdem decretis, dubio quinto. Ratio est, quia non habet titulum, neque jus retinendi illam partem, nec titulo gratuito, quia illinon; fit donatio talis partis a vero domino; neque titulo oneroso, quia ipse non subiit onus dicendi missam; neque ratione ministerii in quærendo sacerdotem, quia sua voluntate id facit, eo quod non vult dicere illas missas; neque ille labor est tanti momenti, ut debeat retinere illam partem; quare facit injuriam vero domino, et sacerdoti dicenti illas missas, quia sine consensu illorum retinet sibi partem destinatam stipendio missæ.

IX. Est tamen advertendum, quod qui habet beneficium, cui est annexum onus missarum, si commendat alteri sacerdoti illas missas, non tenetur dare stipendium ad rationem reddituum beneficii, sed sufficit quod tribuat eleemosynam congruam secundum morem illius loci, nisi aliud in fundatione caveatur. Ita resolvit dicta sacra congregatio in eisdem decretis, dubio octavo. Judicavit enim congregatio beneficiarium habere jus titulo beneficii ad retinendum aliquid de illis redditibus, etiam ultra satisfactionem pro missis; et sic non currit ratio facta, quod ille non habebat titulum ad retinendum illam partem; habet enim titulum, scilicet beneficium, cui alias est annexum onus recitandi divinum officium, et alia similia onera. Unde quando commendat missas aliis, ut satisfaciat dicto oneri, tamquam proprius dominus id facit, et sic non tenetur nisi consuetam eleemosynam dare.

QUARTO INQUIRES, AN QUI OBLIGATUR CELEBRARE RATIONE BENEFICII, CAPELLANIÆ, LEGATI AUT SALARII, SI PRO ALIIS MISSIS ELEEMOSYNAM RECEPERIT, POSSIT EADEM MISSA UTRIQUE OBLIGATIONI SATISFACERE.

X. Sacra congregatio respondit, non posse, in dictis decretis, dubio quarto, cui annectenda est alia declaratio cardinalium 1 septembris, anno 1629, quod parochi pro diebus quibus tenentur missam celebrare, non possunt pro ea manualem et ordinariam eleemosynam recipere; intellige ly pro ea, id est, pro eadem missa; nam si ipse parochus commendat alteri (ut potest per alterum satisfacere illi missæ, quam ratione beneficii tenetur dicere) jam manebit liber, ut possit pro illa manuali eleemosyna celebrare. Item alia declaratio notanda est 28 aprilis 1629, quod sacerdos duplicem eleemosynam recipiens non potest unica missa satisfacere duabus obligationibus, nisi in ipsa fundatione expresse cautum sit, quod non teneatur sacrificium applicare.

QUINTO INQUIRES, AN POSSIT ALIQUIS ANTICIPATAS DICERE MISSAS PRO HIS, QUI SIBI OFFERENT POSTEA STIPENDIA; ET ITA QUANDO DANTUR ELEEMOSYNÆ, SATISFACERE APPLICANDO MISSAS JAM DICTAS ILLA INTENTIONE.

XI. Sacra congregatio 10 novembris 1605, censuit esse praxim omnino tollendam.

SEXTO INQUIRES, AN POSSIT SACERDOS ACCIPIENS STIPENDIUM MINUS CONGRUUM PRO ALIQUIBUS MISSIS, SATISFACERE MINUENDO NUMERUM MISSARUM; AN TENEATUR TOT DICERE, QUOT PRÆSCRIPTÆ SUNT AB OFFERENTE, ETSI STIPENDIUM MINUS CONGRUUM SIT.

XII. Respondetur circa hoc varias fuisse praxes, tum ratione privilegiorum, tum ratione necessitatum. Ratione privilegiorum Julius II, concessit generali ordinis Minorum, qui tunc erat, ut in sua visitatione posset in multitudine missarum dispensare, ut in qualibet missa possent poni novem orationes seu collectæ, et quælibet collecta valeret pro una missa quam concessionem extendit Leo X anno 1613, ut quilibet generalis futurus idem facere posset. Quas constitutiones refert Pararillus in libro privilegiorum, fol. 45 et 58. Et super valore istarum concessionum consultus Navarrus respondit libro v consiliorum, titulo de privilegiis, valere eam conces-

sionem, licet ea utendum esset cum magna consideratione; nec posse sine magna necessitate recipi talem numerum missarum cum proposito decipiendi eos qui pro tali numero missarum eleemosynas offerunt.

XIII. Et simile privilegium refertur concessum a Leone X pro fratribus Minoribus, quod si eleemosyna non æquivaleret uni regali, possent unica missa satisfacere, etiamsi duas, vel tres, aut quatuor celebraturi essent, occasione plurium eleemosynarum, ut refertur in compendio privilegiorum fratrum Minorum, verbo missa, licet talis concessio ab illo auctore pro subreptitia habeatur. Modo autem omnia ista privilegia revocata sunt, et ordinatum a sacra congregatione in dictis decretis supra citatis, anno 1625, dubio tertio, teneri sacerdotes accipientes stipendium minus congruum celebrare missas ab offerente præscriptas, et privilegia omnia abrogata sunt. Quæ constitutio in Hispania publicata fuit et in usu; imo ut ad notitiam omnium perveniret, in hac Toletana diœcesi in librantiis apponi jussa est.

XIV. At vero ratione necessitatis in praxi multorum est, quando stipendium taxatum in aliquo episcopatu est maxime tenue, aut eleemosynæ manuales minus congruæ sunt, minuere numerum missarum, illasque reducere ad justum stipendium, et sic celebrare tot missas, quot correspondeant illis eleemosynis ad justum stipendium redactis. Alii vero juxta necessitatem suam tantum sumunt de stipendiis, quantum pro congrua sustentatione unius sacerdotis necessarium est.

XV. Alii etiam extendunt ad congruam sustentationem non solum ipsius sacerdotis, sed etiam patris et matris ejus, aut sororum pauperum, quia omnes istæ sunt personæ conjunctæ, ad quas naturali obligatione tenemur. Quibus favere videtur illa concessio Tridentini sess. XXV de reformatione, cap. IV, qua conceditur, ut episcopi et generales ordinum in suis capitulis possint reducere ad minorem numerum missas, quæ ob tenuitatem non facile inveniant, qui onus celebrandi eas suscipiant.

XVI. Cæterum quod attinet ad facultatem Concilii Tridentini constat illam pro isto casu non favere, quia ibi solum datur ista facultas episcopis in sua Synodo diœcesana, et generalibus ordinum in suis capitulis generalibus. Unde non potest extendi facultas ista ad privatas personas, nec ad aliquos prælatos sine capituli vel Synodi celebratione. Item illa facultas intellecta est a sacra congregatione cardinalium de oneribus missarum impositis ante Concilium, non post, ut ex Sorbo, Confectio, et aliis auctoribus refert Barbosa in libro de officio et potestate episcopi parte II allegatione XXIX, numero II. Et tamdem in decretis de celebratione missarum §. II, sacra congregatio resolvit XXI julii 1625, pro his oneribus impositis post Concilium Tridentinum moderandis, reducendis aut commutandis, recurrendum esse ad sedem apostolicam; quod valde his temporibus notandum est. Nec denique facultas illa Concilii intellecta est fuisse concessa pro moderatione stipendii missarum manualium, quæ solent quotidie offerri, sed pro impositione onerum in aliquibus fundationibus impositorum.

XVII. Quod vero ratione necessitatis reductio ista justificari solet a privatis personis vel communitatibus, res est valde perplexa, nec nisi in extrema, vel gravi necessitate consulenda. Quapropter a sede Apostolica multis decretis sancitum est,

ne conventus aliquis plures religiosos habeat, quam quos ex certis redditibus et consuetis eleemosynis sustentare commode potest, ut constat ex decretis in tomo IV bullarii, in bullis Urbani VIII. Imo in supradictis decretis de celebratione missarum, dubio septimo determinavit sacra congregatio cardinalium, quod ecclesiæ et loca pia, seu illorum administratores nullam portionem ex eleemosynis missarum retinere possint ratione expensarum quas subeunt in missarum celebrationibus, scilicet in vino, candelis, etc. nisi cum ecclesiæ aut loca pia non habent rodditus; quos in usu earumdem expensarum erogare licite possint; et tunc quam portionem retinebunt, nullatenus debet excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantum sacrificio necessario sunt subeundæ. Et nihilominus eo etiam casu curandum est, ut ex pecuniis quæ supersunt (expensis ut supra deductis) tot missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynas. Ita sacra congregatio, cujus decisio magnum pondus in hac parte facit, ne de facili ratione necessitatis sacerdotum missarum numerus minuatur, sed semper tot dicantur, quot fuerint præscriptæ; cum etiam in casu quo ecclesia non possit expensas pro celebratione missarum aliunde habere (quod utique maximæ necessitatis est) permittatur ex eisdem eleemosynis eas deducere quoad id, quod necessarium est, dicendo alias quæ ex residuo computandæ sunt. Quomodo ergo pro sustentatione sacerdotum permitti potest quod numerus missarum minuatur, præsertim cum multoties non pro ipsa præcise necessitate, sed etiam pro aliis non multum necessariis expensis istæ eleemosynæ extrahantur. Sed tamen quia necessitas caret lege, pro extrema vel gravi necessitate non audeo reprobare hunc stylum, si moderate id fiat: eo vero modo, quo passim a multis fit, omnino reprobandum est.

Hæc sufficiant de hac materia.